

ДОНЕЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПРОГРАМА СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ФОРУМУ
«МОЛОДЬ, ПРАВО, БІЗНЕС:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

12 травня 2023 року

м. Кропивницький

Редакційна колегія:

Буга В.В. – декан факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Васильєв С.В. – завідувач кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Іваненко Д.Д. – доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Колеснік Т.В. – завідувачка кафедри цивільного, трудового права та права соціального забезпечення факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, докторка юридичних наук, професорка

Озерна І.В. – завідувачка кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидатка юридичних наук

С 91 Молодь, право, бізнес: сучасні виклики та перспективи: збірник матеріалів студентського наукового форуму. м. Кропивницький, 12 травня 2023 р. Кропивницький: ДонДУВС, 2023. 301 с.

Збірник містить доповіді учасників студентського наукового форуму «Молодь, право, бізнес: сучасні виклики та перспективи», який відбувся 12 травня 2023 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ.

Збірник розраховано для наукових та науково-педагогічних працівників закладів освіти, наукових установ, здобувачів вищої освіти та практичних працівників, а також тих, хто цікавиться проблемами сучасних тенденцій та перспектив молодіжної зайнятості, місце молоді в реалізації правової політики держави, актуальними проблемами економічної безпеки суб'єктів господарювання, правничими засадами розбудови громадянського суспільства у післявоєнний період.

Матеріали доповідей подаються в авторській редакції.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

МОЛОДІЖНА ЗАЙНЯТІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ВОРОНКЕВИЧ Аліна ЕФЕКТИВНА ЗАЙНЯТІСТЬ МОЛОДІ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ.....	8
СОЛОМОНОВА Карина ЩОДО ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ПРАВ ЖІНОК В РЕКЛАМІ.....	12
РОМАНЧЕНКО Катерина ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ З ЧИСЛА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ..	16
МИХАЛЬЧУК Альона МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	22
ІВАНОВ Анатолій ПРОБЛЕМИ МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ.....	26
БУРИМ Маріанна ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ ЗРОСТАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ	31
ЩЕПАНЯК Аліна МОЛОДІЖНА ЗАЙНЯТІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	35
БОРОТ Олексій СОЦІАЛЬНА РОБОТА З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	39
АНТОНЕНКО Дар'я ВПЛИВ ТРУДОВОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ МІГРАЦІЇ МОЛОДІ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ.....	44
БАГРІЙ Вікторія МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ.....	49
МАРТИНЮК Олександра САМОЗАЙНЯТІСТЬ МОЛОДІ ТА МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО.....	53
СИРОТЮК Вероніка ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РЕЖИМУ РОБОЧОГО ЧАСУ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ.....	57
РОВНА Катерина ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА ПОБУДОВУ КАРЬЄРИ МОЛОДІ.....	62
СИВОЛАП Алла ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД СПРИЯННЯ МОЛОДІЖНІЙ ЗАЙНЯТОСТІ.....	64
БРЕДИХИНА Марія МОЛОДІЖНИЙ СЕГМЕНТ РИНКУ ПРАЦІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	69
АФНАСЬЄВА Дар'я СОЦІАЛЬНО ДЕМОГРАФІЧНА СТРУКТУРА МОЛОДІЖНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ.....	72
КОЛОТ Сергій ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РИНОК ПРАЦІ.....	76
АМАНГЕЛДІЄВА Анна ПРОБЛЕМИ МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ.....	80
НАБОКОВА Наталія РИНОК ПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	82

ТЕРЕХОВА Єлизавета ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОЛОДІ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ УКРАЇНИ.....	84
ШАМШУР Микола БЕЗПЕКА ТА ЗДОРОВ'Я НА РОБОТІ.....	88

СЕКЦІЯ 2

МІСЦЕ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

СОКОЛОВСЬКИЙ Максим МІСЦЕ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ, ЯКА СПРИЯЄ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	92
ГНАТУША Наталія ВОЛОНТЕРСТВО В СИСТЕМІ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМГИ.....	96
ПЛАХОТНИК Роман СТУДЕНТСЬКІ ПРОБЛЕМНІ НАУКОВІ ГРУПИ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	99
СВИРИДОВ Олександр УЧАСТЬ ТА РОЛЬ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	103
КАСЬЯНЕНКО Аліна НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ МОЛОДІ МІСЦЕВИМИ ЦЕНТРАМИ БВПД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	108
ЛУЦЕНКО Арина ПРАВО ПОДРУЖЖЯ НА ПОДІЛ МАЙНА ЗА ВЗАЄМНОЮ ЗГОДОЮ: СВОБОДА ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЇЇ МЕЖІ.....	111
ТОРБЯК Аліна МІСЦЕ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	115
ЦИБУЛЯК Аліна АКТИВІЗАЦІЯ УЧАСТІ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ..	118
ДОНЦОВА Тетяна МОЛОДЬ ТА ПРАВОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ.....	122
САВЧУК Владислав ІНІЦІАТИВИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ ЯК ПОЗИТИВНІ НОВАЦІЇ..	127
КРИСЬКО Артем РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ ТА ВЗАЄМОДІЯ МОЛОДІ З ВЛАДОЮ ЯК СКЛАДОВІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	133
ШЕМИГОН Даніїл ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СПРИЯННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПОБУДОВИ КАР'ЄРИ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	138
БЕРДЕШЕВ Максим БЕЗПЕКА ЗАСТОСУВАННЯ ВАЛЮТ У ДЕРЖАВНІЙ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАГРОЗИ.....	141
ЧЕРЕВКО Костянтин ПАРЛАМЕНТ ДІТЕЙ ЯК РУШІЙНА СИЛА МОЛОДІЖНИХ ПЕРСПЕКТИВ.....	146
ГАРАЩЕНКО Анна ПРАВО МОЛОДІ НА УЧАСТЬ В ГРОМАДСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	150

ТКАЧЕНКО Дарья УЧАСТЬ МОЛОДІ В ПРОЦЕСАХ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВИ.....	153
СЕКРЕТ Дар'я РОЛЬ І МІСЦЕ МОЛОДІЖНИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ.....	155
ЗАВРАЖНА Ірина УЧАСТЬ ЛІДЕРІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ МІСТА КРОПИВНИЦЬКОГО В ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ.....	158

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ

ГОСПОДАРЮВАННЯ

МОЇСЕСЕНКО Архип ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	166
ШЕВЧЕНКО Катерина ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЄКТОМ» У ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ.....	169
ПАРФЬОНОВ Олександр ПРАВОВА ПРИРОДА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СПЕЦИФІЧНИХ УМОВАХ.....	174
ЧУРАЄВА Ганна ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК РЕГУЛЯТОР ДІЄВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СЕКТОРУ КРАЇНИ.....	178
ХРОМЕЙ Марія КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	182
ЧУПРИНА Ян ПРАВОВІ НОТАТКИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ЗАВДАНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ.	186
ХАЛЕЦЬКА Софія ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	191
ХЛИСТУН Тетяна КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ.....	194
ОЛЕЙНІЧЕНКО Денис ОБЛІК ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ІНДИКАТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	199
АНЕНКО Анастасія ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	204
КОНЬОВА Катерина ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	209
ЧАДАЙ Юрій, ЧЕВІЛЬЧА Ростислав ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	213
КАПРЕЛОВА Аполлінарія ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ОХОРОНИ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	218

ІВАНОВА Вікторія ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	222
ДОЛЯ Віталій ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	227
САХАРОВА Олена ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ.....	232
БЛИЗНЮК Ігор ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	237
ЛАНЦОВ Володимир ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	242
СОМЕНКО Вадим ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗА УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ АУДИТУ КОРПОРАТИВНОЇ СИСТЕМИ.....	245
МАЙДАННИК Роман УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ РІШЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ.....	250
ДОВГАЛЮК Юлія МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ВІДБУДОВУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	255

СЕКЦІЯ 4

ПРАВНИЧІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

КАЧКІНА Юлія ДІТИ ТА ПІДЛІТКИ: ВІЙНА І ПЕРСПЕКТИВИ У МАЙБУТНЬОМУ.....	261
ВОЙТОВИЧ Анна-Марія ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	264
ЄГІЯН Ануш ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ.....	269
АНДРЕЄВА Юлія ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ.....	274
СТУДЕННІКОВ Денис ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН У СФЕРІ БІЗНЕСУ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	278
ЛАХМАНЕЦЬ Олександр РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	282

ПАНКОВ Владислав ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	286
ЛОПУХОВА Яна ПРАВО І МОРАЛЬ ЯК РЕГУЛЯТОРИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН.....	291
ШИЯН Катерина ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ.....	294
ШИЛЬКЕ Катерина МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПОВОДЖЕННЯ З ПОЛОНЕНИМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	297
КОВАЛЕНКО Марина РОБОТА ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ	303
ЛУБКІНА Анастасія ВОЄННИЙ СТАН ТА ПРАВА ЛЮДИНИ.....	310
КАШИРІНА Діана ЛАТЕНТНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В КОНТЕКСТІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ.....	314
ЮДІНА Ілона РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ НАПРЯМКУ: СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ.....	317
ДАВИДЕНКО Анастасія ШЛЯХ ДО СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ.....	320
ШЕГДА Марія СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЇХ ВСТАНОВЛЕННЯ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	325

СЕКЦІЯ 1
МОЛОДІЖНА ЗАЙНЯТІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ

ВОРОНКЕВИЧ Аліна,
психолог Кропивницької філії
Кіровоградського обласного центру
зайнятості

ЕФЕКТИВНА ЗАЙНЯТІСТЬ МОЛОДІ, ЯК ПЕРЕДУМОВА
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Зайнятість молоді виступає важливим фактором стійкості соціально-економічної системи та суспільного відтворення, необхідною умовою і формою життєдіяльності людини. В соціально орієнтованій ринковій економіці людина реалізує своє конституційне право на працю, а праця є базисом зростання ВВП, формування рівня життя населення і одночасно економічної могутності держави.

Тому, безперечно, в умовах економічної нестабільності, глобальних викликів, кризових станів та реаліях сьогодення важливим постає питання ефективної зайнятості молоді.

Відповідно до Закону України „Про зайнятість населення”, зайнятість – це діяльність громадян, пов’язана із задоволенням особистих та суспільних потреб і така, що, як правило, приносить їм дохід у грошовій або іншій формі [1].

Ефективність визначається шляхом аналізу співвідношення результатів і витрат людської діяльності. Витрати визначаються розміром (вартістю) використаних економічних ресурсів. Результати характеризуються обсягами та вартістю виробленої і реалізованої продукції, прибутку, а також показниками конкурентоспроможності, якості життя та іншими [2, с. 377].

Визначення ефективної зайнятості полягає в тому, що вона передбачає наявність соціального ефекту.

Поняття ефективності стосується не лише економічних, а й соціальних процесів. Більше того, підвищення економічної ефективності має сенс лише у тому випадку, якщо вона призводить одночасно і до покращення соціальних результатів. Ефективність зайнятості відображає також соціально-економічну та соціально-психологічну результативність трудової діяльності, наприклад, розвиток творчого характеру самої праці, підвищення змістовності, задоволення потреби у праці.

Таким чином, ефективна зайнятість – це така зайнятість, що органічно поєднує соціальну та економічну ефективність.

Дослідивши основні теоретико-методологічні аспекти поняття «ефективна зайнятість», необхідно визначитися з поняттям «молодь» та розглянути її у контексті «ефективної зайнятості» та факторів впливу на неї.

Молодь – соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених цими факторами соціально-психологічних властивостей, які визначаються суспільним ладом, типом культури конкретної країни, а також властивими їй нормами і цінностями, системою виховання. В даний час до неї прийнято відносити індивідів у віці від 14 до 35 років. Згідно з Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [3; 4].

В умовах ринкової економіки молодь відноситься до найбільш вразливих груп на ринку праці, так званих «груп ризику» [5, с. 198].

Молодь, з одного боку виступає в якості інноваційного потенціалу суспільства, але з іншого боку є однією з найуразливіших груп на ринку праці в силу своїх вікових, соціально-психологічних і професійних особливостей.

Зайнятість завжди є не лише віддзеркаленням взаємодії попиту на працю і її пропозиції, а й певним об'єднанням речового і особистого факторів

виробництва, наслідком високої або низької за рівнем мотивації індивіду до реалізації своїх потреб шляхом офіційної трудової діяльності.

Одним із принципів державної політики зайнятості в Україні Законом „Про зайнятість населення” проголошується сприяння забезпеченню ефективної зайнятості [1]. Тому варто визначити основні мотиваційні компоненти зайнятості молоді.

Вирізняють чотири групи причин:

- 1) інструментальні, пов’язані з необхідністю заробляти кошти для існування;
- 2) задоволення, пов’язані з цінністю роботи як такої;
- 3) самореалізації, пов’язані з потребою реалізувати потенційні можливості індивіда;
- 4) соціальні, пов’язані з певними психосоціальними нормами, що стверджують про цінність і важливість роботи.

Найближче до економічного трактування підходить біхевіористська орієнтація психології. Зокрема, концепція навчання передбачає, що обсяг та інтенсивність роботи залежать від механізму пропорційного закріплення. В ролі закріплювача виступають гроші й інші стимули. Закріплюючи певні моделі поведінки за допомогою стимулів, виробляється механізм дотримання певних параметрів обсягу й інтенсивності роботи. В процесі навчання складаються стійкі моделі співвідношення роботи і винагороди.

Інтерпретуючи по-різному результати, дослідники сходяться в одному: при оцінці співвідношення роботи і винагороди за неї індивід насамперед орієнтується на своє суб’єктивне сприйняття цього співвідношення, в якому відносна величина доходу часто є важливішою, ніж його абсолютна величина. [6, с. 359-360].

Купалова Г. виокремлює такі передумови ефективної зайнятості:

- свобода вибору роду занять, місця роботи і проживання;

- надання гарантій працевлаштування у суворій відповідності із законодавством про працю;
- відмова від примусовості до праці у будь-якій формі, за винятком випадків, передбачених законодавством України [6, с. 343].

Найважливішим проявом ефективної зайнятості є зростання продуктивності праці, зумовлене як особистими характеристиками працівника, його вмінням, досвідом, трудовою активністю, так і техніко-організаційними й соціально-економічними умовами виробництва, які будуть йому створені.

Таким чином, основними пріоритетними напрямками регулювання, які можуть вплинути на підвищення ефективності молоді на ринку праці України є: розвиток компетенцій щодо працевлаштування; підвищення конкурентоспроможності молоді; розширення гнучких форм зайнятості; стимулювання самозайнятості; підвищення мотивації; збалансування ринків праці та освітніх послуг; удосконалення інформаційного забезпечення процесів працевлаштування.

Список використаних джерел

1. Про зайнятість населення: Закон України від 01.03.1991 р. № 803-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 14. Ст. 140.
2. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підруч. К. : Знання, 2006. 559 с.
3. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 № 2998-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 16. Ст. 167.
4. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 28. Ст. 2.
5. Буяк Б. Молодь, як особлива соціально-демографічна група в умовах становлення соціально-правової держави та громадянського суспільства.

Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2007. Вип. 36. С. 198–209.

6. Ложкін Г.В., Комаровська В.Л. Економічна психологія. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал». 2014, 412 с.

7. Мотивація праці та формування ринку робочої сили / [Бугуцький О.А., Купалова Г.І., Дієсперов В.С. та ін.]; за ред. П.Т. Саблука, О.А. Бугуцького. К. : Урожай, 1993. 416 с.

СОЛОМОНОВА Карина,

*3 курс, група 34, спеціальність 081
«Право», факультет історії і права
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди*

Науковий керівник:

МАРЧЕНКО Володимир, *доктор
юридичних наук, професор кафедри
державно-правових дисциплін,
кримінального права та процесу
Харківського національного
педагогічного університету імені Г.
С. Сковороди.*

ЩОДО ПРОТИДІЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ПРАВ ЖІНОК В РЕКЛАМІ

Фундаментальним правом людини та важливим елементом для досягнення сталого розвитку є гендерна рівність. На сучасному етапі свого розвитку весь цивілізований світ знаходиться в прогресивному та динамічному середовищі, в якому важливу роль відіграє інформаційний продукт. Він у свою чергу формує світогляди та певні етичні погляди споживачів, спрямованих на зацікавлення. На жаль можна констатувати, що інформаційним простором з ознаками дискримінації шириться реклама, яка створює певні гендерні

стереотипи. У даному контексті недооцінювати її вплив на індивіда та суспільство в цілому призводить до більш негативних наслідків.

В Україні все ще поширені гендерні стереотипи та об'єктивізація жінки в рекламі. Жінки часто зображуються у ролях, що принижують їх гідність або як пасивні об'єкти, або у підкореному чоловікам вигляді. Такі уявлення посилюють гендерну нерівність і мають негативні соціальні та економічні наслідки для жінок. Наприклад, вибір і амбіції жінок обмежені, а зображення жінок як сексуальних об'єктів може призвести до сексуальних домагань і насильства щодо них.

Незважаючи на те, що Україна ратифікувала чисельні міжнародні акти та прийняла низку національних правових актів і запровадила політику щодо боротьби з дискримінацією жінок, жінки в Україні часто зображуються в рекламі стереотипно.

В Україні існує законодавча база, спрямована на сприяння гендерній рівності та запобігання дискримінації. Конституція України гарантує всім громадянам рівні права і свободи, а Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачає усунення гендерних стереотипів та дискримінації в усіх сферах життя [2; 4].

Враховавши факт непоодиноких випадків дискримінації в рекламних продуктах за ознакою статі, законодавець відреагував на такі порушення основоположних прав людини внесенням змін до Закону України “Про рекламу”, який регулює зміст реклами та забороняє використання дискримінаційної, образливої та неправдивої інформації [3].

Так, дискримінаційною рекламою за ознакою статі є реклама, яка: 1) містить твердження та/або зображення про інтелектуальну, фізичну, соціальну чи іншого виду перевагу однієї статі над іншою, та/або про стереотипність ролі чоловіка та жінки, що обмежує свободу життєвого вибору людини; 2) принижує гідність людини за ознакою статі; 3) демонструє насильство за ознакою статі; 4) містить зображення тіла людини (частини тіла) виключно як

сексуального об'єкту з метою привернення уваги споживача, та/або натяки (слова, звуки, зображення) на сексуальні стосунки, що не мають прямого відношення до рекламованого продукту чи способу його споживання [3].

У Законі України “Про рекламу” встановлено відповідальність за порушення його норм та перелік осіб, які її нестинуть, а саме рекламодавці, виробники та розповсюджувачі реклами. Штраф встановлений законодавцем не є ефективним та має символічний характер і навряд чи позитивно вплине на ситуацію [3]. Незважаючи на те, що Україна проводить політику протидії дискримінації, впровадження цих норм та їх втілення є слабким, а порушення приписів часто залишаються безкарними.

У контексті даного питання варто наголосити на тому, що Україна також зобов'язана кількома міжнародними договорами, які гарантують право на гендерну рівність без дискримінації, наприклад Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Згідно з нормами цієї Конвенції, держави-учасниці повинні вжити заходів для усунення дискримінації жінок у сфері реклами та просування позитивних образів жінок у засобах масової інформації [1]. Крім того, у Стратегії гендерної рівності Ради Європи наголошується на необхідності боротьби з гендерними стереотипами в рекламі та засобах масової інформації, оскільки вони сприяють збереженню нерівності [5]. Україна уклала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, в якій передбачена протидія дискримінації [6], з чого випливає, що Україна взяла на себе обов'язок впровадження такої державної політики, яка б відповідала ратифікованим міжнародним нормам.

Дискримінація жінок у сфері реклами є серйозною проблемою прав людини, яка підриває просування гендерної рівності та завдає шкоди добробуту жінок. Визнаючи, що реклама відіграє вирішальну роль у формуванні суспільних установок і поведінки, Україна повинна вжити конкретних заходів для забезпечення того, щоб її рекламний ландшафт сприяв гендерній рівності та кидав виклик стереотипам.

Враховуючи заходи, що були вжиті законодавцем для подолання досліджуваної проблеми і фактичну ситуацію, можна дійти висновку, що є прогалини в держаній політиці в сфері забезпечення гендерної рівності. Вкрай важливо забезпечити належне впровадження ефективною правовою бази, а рекламна індустрія повинна вживати заходів для залучення участі жінок у процесах прийняття рішень.

Список використаних джерел

1. Конвенції Організації Об'єднаних Націй з ліквідації усіх форм дискримінації щодо жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 28.04.2023).
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (дата звернення: 28.04.2023).
3. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр#Text> (дата звернення: 28.04.2023).
4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 28.04.2023).
5. Стратегія гендерної рівності Ради Європи. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en (дата звернення: 28.04.2023).
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода, Список, Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 28.04.2023).

РОМАНЧЕНКО Катерина,
*магістрантка освітньої програми
«Соціальна робота» Приазовського
державного технічного
університету, фахівчиня соціальної
роботи в благодійній міжнародній
організації «СОС дитячі містечка
України»*

Науковий керівник:
ТАШКІНОВА Оксана, *кандидатка
соціологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціології та
соціальної роботи Приазовського
державного технічного університету*

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ З ЧИСЛА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Молодь як соціально-демографічна група завжди розглядається як інтелектуальний потенціал суспільства. Стан та розвиток цієї соціальної групи обумовлює суспільний прогрес та майбутнє будь-якої держави. У побудові незалежної Української держави важливе місце належить саме молоді: яке покоління в нас сформується, таким буде і майбутнє нашої держави. Молодіжні проблеми мають свою специфіку, особливо, зараз в умовах війни. Вступаючи в доросле життя молоді люди прагнуть знайти своє місце та призначення. Процес соціалізації і професіоналізації молоді може ускладнюватися через низку суб'єктивних та об'єктивних чинників. В аспекті зайнятості та сприяння працевлаштуванню, молодь, яка вперше виходить на ринок праці, розглядається як категорія осіб, які потребують додаткового захисту та підтримки. Це пов'язано з тим, що молоді фахівці, які вперше шукають роботу, відносяться групи осіб, соціально-вразливих на ринку праці. Ще більше ситуація погіршується за умови вимушеного переміщення з місця перебування та необхідність адаптації та пошуку роботи на новому місці

перебування. З 2014 року українське суспільство неодноразово стикалося з викликами вимушеного переміщення, у тому числі, і молоді. Після 24 лютого 2022 року, початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, проблема працевлаштування молоді з числа ВПО, має це більшу актуальність.

Мета – проаналізувати особливості та проблеми працевлаштування молоді з числа ВПО в Україні після 24 лютого 2022 року.

В законодавстві України визначено, що безробітний – це особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших, передбачених законодавством доходів, як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи [1]. З початком військової агресії на Україні безліч людей через вимушений переїзд втратили робочі місця. Безробіття стало викликом для багатьох людей зі східних регіонів України, а також для місцевої влади у громадах, які прийняли багато внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО).

Триває війна, інституціональна та волонтерська допомога має свої обмеження, а потреба у наданні допомоги ВПО з кожним днем зростає. Передусім, варто зазначити, що для працездатних категорій населення молодого віку найкращою формою допомоги є сприяння у працевлаштуванні. Особливо тим, які не можуть працювати дистанційно. Молодь є головною рушійною силою сучасного суспільства та водночас – однією з найбільш вразливих категорій економічно-активного населення. Завдяки високому інтелектуальному потенціалу, мобільності та гнучкості молоді люди мають можливість впливати на суспільний прогрес, визначаючи майбутнє суспільства, держави та світового співтовариства. Тому одним з перспективних напрямків залучення молоді в суспільні процеси країни є забезпечення молоді робочими місцями.

Забезпечення задовільного рівня зайнятості молоді на сьогодні виступає одним із пріоритетних завдань розвитку держави. Безробіття молодих ВПО негативно впливає не тільки на економіку, а й на психологічний стан людей.

Зокрема, стимулює фрустрацію та відчуття невпевненості, а також призводить до розірваних сімей. Часто люди, які переїхали, рятуючись від війни, не мали часу на роздуми або не планували виїжджати надовго, тому не думали про нове місце роботи, обираючи напрямок евакуації. Погіршує ситуацію те, що за опитуванням ресурсу Work.ua, 54% українців перед початком війни не мали жодних заощаджень [2; 9]. На додачу, регіони, у які приїжджають переселенці, часто не мали значної кількості вільних робочих місць. Дві третини українців, які втратили роботу, готові навіть змінити професію [3; 11]. Це мало б суттєво спростити працевлаштування.

Варто відзначити, що в Україні є достатньо розвинутою законодавча основа для сприяння працевлаштуванню молоді з числа соціально-вразливих груп населення. Зокрема, 43-та стаття Конституції України гарантує право на працю. Тому забезпечити його – одне із завдань держави. Разом з тим боротьба із безробіттям вигідна самій державі: людина, яка має роботу, значно більше витрачає і стимулює вихід економіки з кризи. Щоб розв'язати проблему безробіття, уряд перевів центри зайнятості у режим посиленої роботи, але у жодному з регіонів служба не могла влаштувати на роботу всіх охочих.

Наприклад, у Миколаївській області до служби зайнятості звернулися 180 людей, з них 33 отримали роботу. У Львівській області місцевий центр зайнятості допоміг знайти роботу 246 переселенцям із 2059 охочих. До центрів зайнятості звертається мало переселенців. Можливо, це пов'язано із тим, що чимало з них не очікували тривалого продовження війни і планували повернутися додому через кілька тижнів. Тому і не шукали нової роботи. До того ж багато переселенців не реєструються, тому і не можуть стати на облік у центри зайнятості, для цього потрібна довідка. Для порівняння, у Львівській області зареєстрували 130 тисяч переселенців, а фактично, за оцінками облдержадміністрації, туди приїхали 265 тисяч [3; 5; 10]. Під час війни переселенцям виплачують допомогу з безробіття за спрощеною процедурою. У період воєнного стану та 180 днів після нього така допомога не перевищує

9750 гривень на місяць. Кожна людина, яка знаходить роботу в Україні під час війни, посилює “внутрішній фронт”. Вміння швидко самоорганізуватись і допомагати одне одному зробили нашу країну обороноздатною у 2014 та 2022.

Ще однією проблемою є те, що відстежити працевлаштування молоді складно, адже значна частина працюють в тіньовому секторі: не офіційно та не сплачують податки державі. Також дуже актуальна проблема втеча інтелектуальних кадрів з України. Нерідко молодь їде після першої освіти за наступною – до більш розвинених країн. А потім, не знаходячи реалізації вдома, залишається жити та працювати за кордоном.

Інформація про зайнятість та безробіття населення (за методологією Міжнародної організації праці) визначається органами державної статистики на підставі обстежень робочої сили. У зв'язку із військовими діями, Державна служба статистики України не має можливості проводити відповідні обстеження. Тому, показники щодо зайнятості та безробіття населення (за методологією МОП) за 2021 рік є останніми опублікованими даними [6]. Кількість зайнятого населення в середньому за 2021 рік становила 15,6 млн осіб, зокрема 7,4 млн жінок та 8,2 млн чоловіків. Серед зайнятих громадян, 3,0 млн осіб або 19% були зайняті у неформальному секторі економіки. Рівень зайнятості населення становив 55,7%. Серед чоловіків цей показник становив 61,5%, а серед жінок – 50,4%. Серед молоді віком до 25 років рівень безробіття був майже удвічі більшим – 19,1%. В середньому по країнах Євросоюзу, у 2021 році рівень безробіття становив 7,0%, зайнятості.

Послугами Державної служби зайнятості у січні березні 2023 року скористалися 329,1 тис. осіб, з них 269,2 тис. зареєстрованих безробітних [7]. Отримували допомогу 155,8 тис. осіб. За сприяння центрів зайнятості у січні-березні 2023 року працевлаштовано 48,3 тис. осіб, у тому числі 35,7 тис. зареєстрованих безробітних.

За видами економічної діяльності, у січні-березні 2023 року найбільше безробітних громадян працевлаштовано: в сфері торгівлі (20%), у переробній

промисловості (18%), у сільському господарстві (13%), в державному управлінні та обороні (8%), в освіті (7%), в охороні здоров'я та соц. допомозі (7%). За професійними групами, найбільше безробітних працевлаштовано з числа: працівників сфери торгівлі та послуг – 19% всіх працевлаштованих (продавець продовольчих та непродовольчих товарів, продавець-консультант, кухар, охоронник, молодша медична сестра, соціальний робітник, помічник вихователя, бармен, офіціант) [4; 12].

У січні-березні 2023 року роботодавцями було подано Державній службі зайнятості інформацію про заплановане масове вивільнення 24,5 тис. працівників, (у січні-березні 2022 року – 18,2 тис. осіб). За регіонами: найбільша кількість попереджених про заплановане масове вивільнення у м. Києві (3,6 тис.), Дніпропетровській обл. (2,1 тис.), Житомирській (1,9 тис.), Запорізькій (1,7 тис.) та Харківській (1,6 тис.) областях. За видами економічної діяльності: із загальної кількості попереджених про масове вивільнення 33% становили працівники державного управління й оборони, 24% працівники охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, 15% працівники професійної та наукової діяльності [5; 8; 11].

Для молодих людей які вирішили лишитись в Україні, зараз відкриті нові можливості у сфері працевлаштування, а саме : гранти від міжнародних благодійних організацій, стартап школи при закладах вищої освіти, конкурси, освітні хаби та простори. Наприклад, навчальні заклади запрошують внутрішньо переміщених українців з числа молодих осіб, які зараз проживають у містах України, на безкоштовні курси для опанування однієї із шести професій. Після завершення навчання слухачі отримають відповідні сертифікати та зможуть працевлаштуватись. Ще однією можливістю є використання онлайн навчальних платформ, наприклад, Prometheus – це найбільша платформа онлайн-курсів в Україні. Також по всій Україні є безкоштовні заняття з психологами, кар'єрні радники, тренінги зі створення резюме та пошуку роботи. Напрямо профорієнтації та підтримки у процесі

працевлаштування є важливим напрямом роботи професійних психологів, соціальних працівників, кар'єрних радників.

Таким чином, можна зробити наступні висновки. По-перше, проблема працевлаштування молоді з числа ВПО є дуже актуальною та потребує швидкого рішення на інституціональному рівні. По-друге, законодавство України створює певні механізми для надання допомоги та підтримки молоді з числа ВПО у працевлаштуванні. По-третє, окрім державних структур, діють недержавні організації, діяльність яких частково пов'язана з наданням допомоги молоді з числа ВПО у сфері профорієнтації та пошуку роботи. По-четверте, важливою є професійна діяльність фахівців соціальної роботи, психологів та кар'єрних радників у напрямку надання підтримки та допомоги молоді з числа ВПО у сфері працевлаштування.

Список використаних джерел

1. Право соціального забезпечення: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013. 126 с.
2. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/67> (дата звернення: 03.05.2023).
3. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> (дата звернення: 03.05.2023).
4. Права внутрішньо переміщених осіб: навчальний посібник [С.Б. Булеца, О.І. Котляр, Я.В. Лазур та ін.]; за заг. ред.: д-ра юрид. наук, проф. О.Я. Рогача; д-ра юрид. наук, проф. М.В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2017. 436 с.
5. Прилипко С.М., Ярошенка О.М. Право соціального забезпечення в Україні: підручник. Х.: Вид-во «ФІНН», 2009.

6. Про зайнятість населення: Закон України: від 05.07.2012 № 5067-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 03.05.2023).

7. Слюсар С.Т. Аналіз рівня безробіття в Україні: проблеми і шляхи його подолання. *Економіка АПК*. 2018. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=E_apk_2018_5_11 (дата звернення: 03.05.2023).

8. Терюханова І.М. Соціально-економічні аспекти професійного навчання незайнятого населення: автореф. дис. ... канд. екон. наук. К., 2002.

9. Тюхпгенко Н.А. Організаційно-методичні аспекти професійної орієнтації: автореф. дис. Одеса, 1999.

10. Ушенко Н.В. Зайнятість населення та удосконалення економічного механізму її державного регулювання в ринкових умовах: автореф. дис. К., 2003.

11. Чанишева Г.І. Соціальний захист у разі неповної зайнятості: стандарти Європейського Союзу та законодавство України. *Право України*. 2016. № 8. С. 40-46.

12. Шаленко М. Сучасні тенденції розвитку ринку праці України. *Економіка України*. 1996. № 9. С. 21-23.

МИХАЛЬЧУК Альона,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти третього року
навчання спеціальності 076
Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність Херсонського
державного аграрно-економічного
університету

Науковий керівник:
КАРНАУШЕНКО Алла, кандидат
економічних наук, доцент кафедри

МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Молодіжне підприємництво являється важливим фактором розвитку економіки країни, а також засобом забезпечення соціальної стабільності та зниження безробіття серед молоді. Молоді підприємці за рахунок креативності, прогресивності, гнучкості та швидкої пристосованості змін мають унікальну можливість створювати нові інноваційні продукти та послуги, що можуть забезпечити їм успіх на ринку та конкурувати з іншими суб'єктами господарювання. Оскільки, в наш час молоді люди стикаються з проблемами працевлаштування, а також економічними та фінансовими проблемами, то підприємництво є одним з потужних засобів, за допомогою якого можливо побудувати власне успішне майбутнє, сформувавши особисту підприємницьку кар'єру, реалізувати бізнес-ідеї та стати фінансово незалежними. В сучасних умовах підтримка малого бізнесу, а також молодіжного підприємництва є дуже важливим напрямком державної політики.

Молодіжне підприємництво в Україні відіграє важливу роль у розвитку економіки всієї країни. Проте, стан молодіжного підприємництва в Україні є незадовільним. За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, молодіжні підприємства становлять лише 2% від загальної кількості підприємств в країні [1]. З одного боку в Україні є, велика кількість молодих та талановитих людей, здатних започаткувати та розвивати власні бізнес-ідеї. З іншого боку, низький рівень доступності фінансування, складність формування початкового капіталу, а також високий

ризик провалу бізнес-ідеї – ці чинники становлять суттєві перешкоди для розвитку молодіжного підприємництва.

Уряд України зосереджується на підтримці молодих підприємців та спрощення процедури їхнього доступу до фінансування. Для цього було створено ряд державних програм, таких як «Дія», «Вірю в Україну», «Підтримка підприємництва у сфері ІТ», «Фонди гарантування кредитів малому та середньому бізнесу» [2]. Також існують ініціативи приватного сектору, такі як акселератори, інкубатори та венчурні фонди, які сприяють залученню фінансування та підтримці молодих підприємців. Наприклад, програма «Старт від банку Південний», яка надає безвідсоткові кредити молодим підприємцям для створення та розвитку свого бізнесу. Також існує програма «Молодь запускає бізнес», що надає безкоштовну консультаційну та фінансову підтримку молодим підприємцям, а також можливість отримати гранти для запуску власного бізнесу. Також діє програма «Startup Ukraine», яка надає фінансову підтримку для молодих стартапів, а також кваліфікаційні тренінги та інші ресурси для розвитку бізнесу [3]. Крім того, існують державні програми, які надають пільги та підтримку молодим підприємцям у різних галузях, таких як інформаційні технології, екологія, сільське господарство тощо. У багатьох країнах світу є також спеціальні програми, за допомогою яких молоді підприємці можуть отримати фінансову та іншу допомогу.

На сьогодні в розвитку молодіжного підприємництва існують як значні перспективи, так і наявні проблеми. З одного боку, у молодих людей з'явився інтерес до освітніх та навчальних програм з підприємництва, але у той же час молоді люди стикаються із значними перешкодами під час організації власної справи, включаючи обмеженість доступу до фінансування, а також регуляторні, психологічні, культурні та соціальні бар'єри щодо підприємництва [4].

Підприємництво створює чимало перспектив для молодих людей. Наприклад, прогрес у цифрових технологіях відкриває нові можливості для

молодих підприємців для зв'язку з клієнтами та доступу до глобальних ринків. Інноваційні бізнес-моделі, такі як соціальне підприємство та економіка спільного використання створюють нові можливості для молодих людей та стимулюють розпочати власну справу та масштабувати її.

Молодіжне підприємництво – це важливий інструмент, який допомагає створити можливості та стимулювати економічне зростання в країні, а також дозволяє вирішити проблеми з зайнятістю молоді. Застосовуючи цілісний і багатогранний підхід до підтримки молодіжного підприємництва, можна допомогти розкрити потенціал багатьох молодих людей та побудувати більш інклюзивне та стійке майбутнє.

Для активізації та популяризації молодіжного підприємництва потрібно щоб співпрацювали разом уряд, приватний сектор, громадянське суспільство та освітяни [3; 4]. Уряд повинен розробити ефективну політику та нормативні акти, які допоможуть молодим підприємцями вдало розпочати власну справу. Компанії приватного сектору можуть підтримати молодих підприємців шляхом наставництва, спілкування та фінансової підтримки. Організації громадянського суспільства можуть допомогти створити сприятливу екосистему.

Отже, молодіжне підприємництво є важливим фактором для розвитку економіки, забезпечення зростання зайнятості та стимулювання інновацій. Це дає молодим людям можливість реалізувати свої ідеї та проекти, відкриває нові можливості для розвитку та вкладення особистого внеску в розвиток суспільства. Держава та бізнес повинні підтримувати та сприяти розвитку молодіжного підприємництва, надавати доступ до фінансування та інших ресурсів, що допоможуть у збільшенні бажаючих відкрити власну справу. При цьому важливо також забезпечити належний рівень освіти та підготовки молоді до підприємницької діяльності, що дозволить їм успішно реалізувати свої бізнес-ідеї та подальший його розвиток. В цілому, молодіжне

підприємництво має великий потенціал для створення нових робочих місць, стимулювання інновацій та зміцнення економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Бень О. Молодіжні громадські організації як соціальний інститут. *Молодіжна політика: проблеми і перспективи*. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. 20-21 травня 2005 р. Дрогобич-Львів: Вимір, 2005. С. 98-107.

2. Думанська І.Ю. Молодіжне інноваційне підприємництво як національна доктрина модернізації економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2013. № 4. т. 2. с. 194-200.

3. Капліна А.І. Молодіжне підприємництво: проблеми та шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8312> (дата звернення: 04.05.2023).

4. Капліна А.І. Молодіжний бізнес як сучасний драйвер економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8476> (дата звернення: 04.05.2023).

ІВАНОВ Анатолій,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти другого року навчання спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування Херсонського державного аграрно-економічного університету

Науковий керівник:

ПОВОД Тетяна, *кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів Херсонського державного аграрно-економічного університету*

ПРОБЛЕМИ МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Зайнятість є важливим макроекономічним показником, який слугує якісною мірою функціонування економіки, як на національному, так і на глобальному рівні. Цей показник відображає: добробут населення; ступінь участі у трудовій діяльності та зайнятість населення у сферу діяльності; задоволення соціальних та особистих потреб працівників в оплачуваній праці; дохід; рівень доходу від трудової діяльності; робочий час; зайнятість у неформальному секторі; неповну зайнятість; умови праці; вікові та гендерні відмінності на ринку праці тощо; умови праці; вікові та гендерні відмінності на ринку праці та ін. Умови праці; вікові та гендерні відмінності на ринку праці та ін.

Важливо підкреслити, що зайнятість як економічне явище залежить від демографічних процесів і є частиною соціальної політики, тобто має демографічний і соціальний зміст. Стан зайнятості – це завжди динамічне явище, яке, безсумнівно, залежить від циклічності економіки. Рецесії та буми, а також різноманітні непередбачувані або непередбачувані події, відомі як шоки (шоки попиту та пропозиції), спричиняють процеси змін у національній економіці та світовій економіці загалом. Вивчаючи сегмент зайнятості молоді, важливо зазначити, що вона найбільш вразлива до шоків.

Традиційно рівень зайнятості молоді завжди був нижчим, ніж в інших вікових груп, а в періоди спаду рівень безробіття значно вищий, ніж в інших вікових групах. Причина цього полягає в тому, що при виході на ринок праці молоді люди стикаються з набагато більшою кількістю проблем, ніж інші вікові групи. Зокрема, це пов'язано з відсутністю досвіду роботи та невідповідністю між навичками, які вони можуть запропонувати, і тими, що потрібні роботодавцям. Під час світової кризи молоді працівники одними з перших втратили роботу. Це пояснюється тим, що тимчасові контракти не були

продовжені, а перспективи працевлаштування молодих випускників на галузевому ринку праці знизилися.

Особливість нинішнього ринку праці полягає в тому, що молоді люди конкурують зі здобувачами з великим досвідом роботи, а робочих місць на ринку загалом стає дедалі менше. На думку експертів, майбутнє Європи залежить від 94 мільйонів європейців віком від 15 до 29 років. Крім проблем, з якими стикається молодь протягом багатьох поколінь, важливо також зазначити, що нинішнє покоління живе в епоху повної глобалізації (політичні проблеми) і змушене справлятися зі старінням населення (демографічні проблеми): криза 1998 року, світова фінансова криза 2007-2008 років, COVID-19. Саме молодь найбільше постраждала від низки економічних криз, включно з кризою після COVID пандемії [1; 2].

В ЄС пандемія загострила проблему безробіття серед молоді. Зокрема, безробіття серед молоді зросло з 15% до пандемії до 18% зараз: 4,7 мільйона молодих людей у віці 15-29 років є безробітними, що відповідає приблизно 10 мільйонам молодих людей по всій Європі. У розрізі країн, у Греції цей показник становить 33%, в Іспанії – 32,2%, а в Італії – 27,1%. Найнижчий рівень безробіття в цій категорії – 5% у Чехії та Німеччині, дещо вищий у Нідерландах (6%) та Польщі (8%) [3].

Слід зазначити, що в умовах Четвертої промислової революції сфера зайнятості зазнала повної трансформації, що призвело до зникнення одних професій і появи нових. Об'єктивним наслідком постіндустріального розвитку неминуче є зменшення можливостей працевлаштування та зростання безробіття, особливо серед молоді. Саме тому молодь необхідно орієнтувати на "навчання впродовж життя" та постійне самовдосконалення.

Коронавірусна криза стала потрійним лихом для молодих людей. Пандемія не лише призвела до втрати ними роботи, але й порушила їхню освіту та професійну підготовку, а також створила серйозні перешкоди для тих, хто збирався вийти на ринок праці або хотів поміняти роботу [3].

Але, сьогодні ще і війна загострила проблеми зайнятості молоді. Вона сприяла не тільки зниженню економічної активності, інвестицій та експорту країни, що призвело до скорочення робочих місць і зростання безробіття. Війна також призводить до економічної нестабільності та зменшення можливостей для розвитку бізнесу і створення робочих місць, а це, і повне або часткове закриття підприємств та об'єктів інфраструктури і переміщення населення та евакуація із зон бойових дій.

Повномасштабна війна негативно вплинула на освіту та професійну підготовку молодих людей. Під впливом обставин, школи та університети не можуть працювати на повну силу, проводити заняття в нормальних умовах, все це знижує якість освіти і призводить до зниження можливостей для молодих людей на ринку праці.

Невтішною залишається статистика молодіжного сегменту ринку праці. Серед офіційно зареєстрованих безробітних 23 % – особи віком до 35 років. Молодь більш сприйнятлива до змін, більшою мірою соціально мобільна, здатна до професійного зростання та трудової діяльності у триваліший часовий період. Тому активна політика зайнятості під час війни та повоєнного відновлення має сприяти підвищенню рівня зайнятості насамперед молоді [4].

Важливо також звернути увагу на молодих жертв війни. Це може включати втрату матеріальних цінностей, таких як родичі, друзі та домівки, а також психологічні травми. У таких ситуаціях молоді люди можуть потребувати подальшої підтримки та допомоги, зокрема психологічної, медичної та фінансової. Для полегшення проблем зайнятості молоді у воєнний час, на нашу думку, необхідно впровадити наступні заходи:

1. Забезпечити економічну та ділову стабільність шляхом інвестування та підтримки бізнесу, щоб допомогти зберегти робочі місця та створити нові.

2. Розробити соціальні програми та ініціативи, які допоможуть молодим людям знайти роботу та розвинути свої навички.

3. Забезпечити доступ до освіти та навчання у воєнний час за допомогою електронних курсів та дистанційного навчання.

4. Надавати психологічну підтримку та допомогу молодим жертвам війни, а також військовослужбовцям та їхнім сім'ям.

5. Створити програми підтримки підприємців для збереження робочих місць та створення нових робочих місць у воєнний час.

6. Сприяти впровадженню інновацій та нових технологій для розвитку економіки та створення нових робочих місць [4].

Проблеми зайнятості молоді актуальні як у мирний, так і у воєнний час. У воєнний час проблеми зайнятості молоді можуть бути ще серйознішими через втрату робочих місць, зниження економічної активності та зростання безробіття. За таких обставин можна вжити низку заходів для допомоги молодим людям, включаючи створення нових робочих місць, підвищення кваліфікації та соціальні програми для молоді. Однак ці питання слід вирішувати не лише у воєнний, а й у мирний час, щоб забезпечити доступ до якісної освіти, підвищити кваліфікацію та розвивати національну економіку.

Список використаних джерел

1. Богоявленська Ю. В. Адміністративно-правові механізми управління зайнятістю молоді в Україні в умовах фінансової кризи. *Економіка та держава*. 2009. №3. С. 44-54.

2. Гаркавенко Н. Напрями вдосконалення політики зайнятості населення у ринкових умовах. *Україна: аспекти праці*. 2008. № 6. С. 26-32.

3. Прушківська Е.В., Дворнік М.О. Проблеми молодіжної зайнятості та безробіття: глобальний та національний аспект. *Economics Bulletin*, 2021, № 4. С. 18-25. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2021/4/EV20214_018-025.pdf (дата звернення: 20.04.2023 р.).

4. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari->

БУРИМ Маріанна,

*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти третього року
навчання спеціальності 073
Менеджмент Херсонського
державного аграрно-економічного
університету*

Науковий керівник:

ЖОСАН Ганна, кандидат
*економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-
економічний університет*

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ ЗРОСТАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ

Посилення розвитку цифровізації та її поширення у суспільстві глибоко впливає на сферу праці. Припускається, що ця тенденція збережеться і навіть прискориться в наступні роки. Цифрова економіка має значний потенціал для сприяння працевлаштуванню молодих людей, але багато чого потрібно зробити, щоб перетворити цей потенціал на реальні можливості гідної роботи [1].

Цифрова економіка визначається багатьма способами, але загалом цей термін стосується економічної діяльності з використанням Інтернету як платформи та цифрової інформації, а знання як ключові ресурси у виробництві, маркетингу та розподілі товарів і послуг [1].

Однією з відмінних рис цифрової економіки є стале зростання машинозчитуваної інформації або цифрових даних в Інтернеті. Такі дані є ключовими для всіх цифрових технологій, що швидко розвиваються, включаючи аналіз

даних, штучний інтелект, блокчейн, хмарні обчислення та всі послуги на основі Інтернету. Таким чином, цифрові дані стали основними економічними ресурсами. Цифровізація має потенціал трансформувати великі сфери праці та вплинути на професії будь-якого рівня кваліфікації [1].

Цифровізація може підвищити продуктивність, дохід і соціальне благополуччя, але, як і інші руйнівні технологічні перетворення, вона тягне за собою ризики і можливості. Можна створити робочі місця на нових ринках і збільшити зайнятість у існуючих професіях. У той же час це наражає деяких працівників до ризику безробіття або зниження заробітної плати, оскільки цифрові технології дозволяють виробляти більше товарів і послуг з меншими витратами праці. Цифровізація також змінює завдання всередині професій, що може мати різний вплив на потреби в навичках для конкретних робіт. Зміни розподілу робочих місць і завдань у межах професій мають серйозні наслідки для вимог до кваліфікації та умов праці, з якими стикаються працівники в деяких секторах [2].

Криза COVID-19 прискорила існуючі тенденції до цифровізації виробництва та зайнятості, оскільки все більше людей продовжували, наскільки це було можливо, займатися багатьма своїми видами діяльності через онлайн-канали, наприклад, робота, навчання, спілкування, продаж і купівля. Щоб гарантувати, що кожен може скористатися перевагами впровадження цифрових технологій, уряди, підприємства, профспілки та дослідники повинні вирішувати виклики економіки та ринку праці [3].

Творчі та культурні індустрії все більше пов'язані з Інтернетом, де немає бар'єрів створення та розповсюдження між виробниками та споживачами. Дійсно, все більше молодих людей у всьому світі беруть участь і роблять свій внесок у цифрове мережеве середовище в багатьох формах, починаючи від творчого самовираження в соціальних мережах і закінчуючи інтерактивними іграми, музичною та мистецькою співпрацею. Це також відобразилося через вплив кризи COVID-19 на креативну економіку, що призвело до скорочення

живих виступів, з одного боку, і до більшого акценту на цифровізації, з іншого – те, що, ймовірно, матиме резонанс у майбутньому [3].

Стратегія працевлаштування молоді, яка включає розвиток зайнятості в цифровій економіці, безумовно, має багато рекомендацій. На макрорівні цифрова економіка забезпечує хороший прибуток від інвестицій, а якість робочих місць там відносно висока. У той же час залишаються деякі значні проблеми, зокрема щодо забезпечення того, щоб усі молоді люди мали рівні можливості для доступу до цифрової зайнятості. У багатьох країнах із низьким і середнім рівнем доходу підключення до Інтернету все ще є проблемою, особливо в сільській місцевості. Розширення широкосмугового доступу до сільської місцевості вимагає часу та значних інвестицій. Тим не менш, там, де такі зусилля були зроблені, вони виявилися економічно ефективними [2].

У країнах із низьким і середнім рівнем доходів якість зайнятості, доступна для більш висококваліфікованих учасників цифрової економіки, є особливо помітною. Водночас у країнах із низьким рівнем доходу якість робочих місць у секторах із інтенсивним використанням цифрових технологій, яка вимірюється стабільністю роботи та оплачуваною зайнятістю, розподіляється дещо нерівномірно між різними рівнями освіти [4].

Ряд видів зайнятості в цифровій економіці, наприклад робота на платформі, спричиняють високий ступінь нестабільності роботи та невизначеності щодо майбутніх доходів. Така робота може бути особливо привабливою для молодих людей у країнах із низьким і середнім рівнем доходу: вона добре оплачується, а брак гарантій роботи сприймається молодими людьми як менш проблематичний, оскільки у них немає альтернатив. Тим не менш, нестабільність роботи та відсутність соціального захисту для молодих працівників цифрових компаній продовжують викликати занепокоєння [4].

Отже, доступ до цифрової зайнятості вимагає освіти та навичок. Стратегії підтримки розвитку цифрової зайнятості для молоді повинні базуватися на

комплексному та довгостроковому підході. Важливо знайти способи забезпечення того, щоб можливості в цифровій економіці були інклюзивними та підтримували ширшу мету забезпечення якісної зайнятості для всіх молодих людей.

Список використаних джерел

1. Основні компоненти цифрової економіки. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 01.05.2023).
2. Ризики для соціальної сфери під час цифрової трансформації. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=918> дата звернення: 01.05.2023).
3. Особливості формування фінансових результаті підприємств бізнесу в умовах пандемії Covid-19. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/ua/content/download/konf_14_04_2022.pdf (дата звернення: 01.05.2023).
4. Трансформація соціально-трудоких відносин в умовах цифрової економіки. URL: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1622/1/%E2%84%9610.pdf> (дата звернення: 01.05.2023).
5. Жосан Г.В., Хірса І.М. Особливості підприємницької діяльності в умовах воєнного стану в Україні. *Таврійський науковий вісник: Серія Економіка*. 2022. Вип. 14. С. 26-32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.3>
6. Гарафонова О.І., Жосан Г.В. Діджиталізація та автоматизація бізнес-процесів: відмінність дефініцій та місце в менеджменті підприємства. *Таврійський науковий вісник: Серія Економіка*. 2023. Вип. 15. С. 161-166. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.19>

ЩЕПАНЯК Аліна,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти другого року
навчання спеціальності 073
Менеджмент Херсонського
державного аграрно-економічного
університету*

Науковий керівник:
ЯРМОЛЕНКО Віталіна, *асистент
кафедри менеджменту та
інформаційних технологій
Херсонського державного аграрно-
економічного університету*

МОЛОДІЖНА ЗАЙНЯТІСТЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сьогодні у світі досить гострою є проблема молодіжного безробіття. На скорочення чисельності працевлаштованої частки молодих людей негативно вплинула світова пандемія COVID-19, через яку були введені карантинні обмеження. На жаль, Україну ця проблема не оминула. Окрім впливу пандемії, на працевлаштування молоді у нашій країні значний вплив має повномасштабна війна й окупація територій. Через війну Україна втрачає багато молодих кваліфікованих кадрів, які пішли на фронт і не повернулись або втратили працездатність, які постраждали або загинули в наслідок ворожих обстрілів, які виїхали закордон (станом на квітень 2023 року їх кількість складає близько 2 мільйонів осіб), які стали внутрішньо переміщеними особами і не можуть працевлаштуватися (більше 2 мільйонів осіб). Також були завдані збитки об'єктам молодіжної інфраструктури на суму понад 3,4 млн доларів. З лютого по грудень 2022 року російськими окупантами було захоплено, зруйновано чи пошкоджено 98 об'єктів молодіжної інфраструктури [1].

Згідно, офіційних даних державної служби статистики України, у 2021 зайнятість населення за віком 15-24 років складає всього 24,8%, безробіття 19,9% [2]. Більшість нашої молоді працює на низько кваліфікованих роботах, не за фахом або на неофіційних роботах. Все це зумовлено тим, що вони не можуть знайти роботу за спеціальністю, відсутність досвіду роботи та мала оплата праці.

Для подальшого розвитку України критично важливим фактором є молодь. Оскільки, саме вони можуть зробити вагомий внесок у культуру, інформаційні технології, інновації, а в свою чергу це сприятиме економічному зростанню країни, адже саме молодь має свіжі погляди на життя, на господарські процеси та вирішення проблем. Це дасть поштовх до створення нових ідей товарів та послуг.

Влада відіграє досить важливу роль в працевлаштуванні молодих людей. Уряд повинен продовжувати створювати сприятливі умови для розвитку молоді. Зараз існують програми, що підтримують створення робочих місць, підвищення якості освіти та підтримка молодих талантів. Також важливо забезпечувати молодим людям доступ до ринку праці через програми підтримки зайнятості. Не потрібно забувати про забезпечення гнучкості умов праці та відповідну оплату, це збільшить стимул у молоді займатися збільшенням кваліфікації та займатись саморозвитком.

Існує безліч програм підтримки молодіжної зайнятості. У 2020 році UNFPA продовжив тісно співпрацювати з урядом України, зокрема з Міністерством молоді і спорту. UNFPA зробив оцінку потреб для оновлення модуля: "Здоровий спосіб життя молоді під час COVID-19". Було також запущено проект "Молодіжна політика в Україні: політика, практика, аналітика", Розроблений у партнерстві з UNFPA і Міністерством молоді і спорту [3].

Програма USAID "Мріємо та діємо" – програма спрямована на розвиток та підтримку молодих людей в Україні, а також створення сприятливого

середовища для реалізації їх мрій, ідей та уявлень у сфері ефективного розвитку нашої країни. Дана програма залучає українську молодь до розробки та реалізації різних проектів та ініціатив, а також у проведенні досліджень, які дадуть змогу сформувати молодіжну політику та впевнено рухатись до ефективних та стійких змін [4].

З початку повномасштабного вторгнення багато підприємств стали брати участь та ініціювати різноманітні соціальні проекти: сьогодні підприємці активно закривають збори ЗСУ, віддають частину коштів на благодійність та долучаються до відбудови житла громадян та інфраструктури регіону після обстрілів.

Для розвитку молодіжної зайнятості в Україні ключовим фактором є інновації. Світ не стоїть на місці, тому розвиток технологій та нових ідей можуть допомагати створювати нові робочі місця, а це забезпечить зростання економіки України. Ми живемо в епоху цифрової трансформації, і хоча багато професій та галузей зазнають значних змін і шкоди, це також є можливістю зробити виклик проявити себе нашій молоді.

На сьогодні українська молодь активно починає проявляти себе у сфері різноманітних Start-up проектів, ідеї і плани яких розміщують в мережі Internet на спеціалізованих платформах краудфандингу, що дає змогу активно залучати кошти у бізнес як від вітчизняних, так і від зарубіжних інвесторів. Зараз набирає популярності фріланс, інфлюєнс та робота на дому. Це дозволяє молоді працювати на відстані, розраховувати тільки на себе та більш гнучке планування робочого часу.

Ще одним способом працевлаштування молоді є звернення до Державних центрів зайнятості. Нині молоді люди з досвідом роботи та достатньою кваліфікацією представляють інтерес для роботодавців. Молодим людям і студентам, які ще не набули достатньої кваліфікації, у центрі зайнятості можуть запропонувати роботу, яка не потребує спеціальної підготовки, наприклад, кур'єрів, страхових агентів тощо. Крім того, молодь,

яка навчається, може брати участь у виконанні оборонних робіт, особливо у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та військового характеру.

Протягом 2022 року послугами Державної служби зайнятості скористалося 249 тис. безробітних з числа молодих людей у віці до 35 років (29% загальної кількості безробітних). За сприяння служби у 2022 році нове робоче місце знайшли 69 тис. осіб у віці до 35 років, у тому числі й 51 тис. безробітних. За 2 місяці 2023 року статус безробітного мали 58 тис. осіб з числа молоді (24% загальної кількості безробітних), тобто менше, ніж за рік, на 5% скоротилося число безробітних серед молоді. Було забезпечено роботою 7 тис. осіб у віці до 35 років, у тому числі й 4 тис. безробітних. Професійне навчання на замовлення роботодавців пройшли 2 тис. безробітних у віці до 35 років. Профорієнтаційними послугами було охоплено 36 тис. безробітних з числа молоді та 11 тис. осіб, які навчаються в різних навчальних закладах [5].

Таким чином, на нашу думку, державі важливо забезпечити молоді можливість отримувати якісну освіту та навички, популяризувати вищу освіту та спеціальності, які необхідні для ефективної та якісної відбудови України у поствоєнний період. Також, уряд та підприємства можуть сприяти залученню молодих фахівців до розвитку нових напрямків економіки та різних галузей. Це створить нові можливості для зайнятості.

Список використаних джерел

1. Унаслідок війни в Україні постраждали 40% молоді. Укрінформ. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3641373-unaslidok-vijni-v-ukraini-postrazdali-40-molodi.html> (дата звернення: 01.05.2023).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.05.2023).
3. Програми для молоді. UNFPA Україна. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/YouthProgram> (дата звернення: 01.05.2023).

4. Мріємо та діємо разом: гранти та можливості. USAID та IREX. URL: <https://mriemotadiemorazom.org/> (дата звернення: 01.05.2023).

5. Державний центр зайнятості: під час війни ринок праці зазнав значних змін. Державний центр зайнятості. 2023. URL: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/derzhavnyu-centr-zaynyatosti-pid-chas-viyny-rynok-praci-zaznav-znachnyh-zmin> (дата звернення: 01.05.2023).

БОРОТ Олексій,

*здобувач вищої спеціальності
«Соціальна робота» Приазовського
державного технічного університету*

Науковий керівник:

СУРОВЦЕВА Ірина, *кандидат
історичних наук, доцент кафедри
соціології та соціальної роботи ДВНЗ
«ПДТУ»*

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Молодіжна зайнятість дуже тісно пов'язана із загальною ситуацією у сфері зайнятості. Проте вона має свої власні виміри та проблеми, що вимагають специфічних заходів у відповідь. В економічно розвинених країнах безробіття молоді може бути пов'язане з періодом закінчення школи і переходу у робоче життя, різними формами дискримінації, не вигідним становищем, пов'язаним з відсутністю досвіду роботи, циклічними тенденціями ринку праці, та деякими структурними факторами [1]. У сфері соціальної роботи з безробітною молоддю використовується комплекс заходів, який містить психологічну, професійну та соціальну підтримку, організацію професійного навчання, надання інформації про вакансії та послуги з працевлаштування.

Правовий аспект соціальної роботи з безробітною молоддю містить у собі низку законів і нормативних документів, потрібних для захисту інтересів молоді та забезпечення їхнього працевлаштування і професійного розвитку. Так у статті 22 Особливі гарантії молоді у сфері зайнятості та підприємництва, Закону України «Про основні засади молодіжної політики» [2], держава забезпечує працездатній молоді надання першого робочого місця на строк не менше двох років після закінчення або припинення навчання в закладах загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої і вищої освіти, завершення професійної підготовки і перепідготовки, а також після звільнення із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби.

Крім того, соціальні працівники мають бути обізнані з механізмами захисту прав молоді та мати досвід роботи з державними органами та організаціями, що опікуються питаннями зайнятості та соціального захисту.

Закони про зайнятість є одним із ключових елементів правової бази соціальної роботи з безробітною молоддю, які визначають правила працевлаштування, професійного навчання та соціального захисту молодих людей. Крім того, соціальні працівники мають знати закони про молодіжну політику, професійну освіту та соціальний захист.

Компонентами правової бази соціальної роботи з безробітною молоддю є закони про соціальний захист, молодіжну політику, професійну освіту та інші нормативні документи, що забезпечують права та інтереси молоді та сприяють їх працевлаштуванню.

Соціальні працівники повинні допомагати молодим людям отримати доступ до соціального забезпечення, включно з допомогою по безробіттю, медичним обслуговуванням та іншими видами підтримки. Вони також повинні допомагати молодим людям заповнити необхідні документи для отримання соціальних виплат.

Інформаційна підтримка, така як ознайомлення з вакансіями, програмами професійного навчання та послугами з працевлаштування, є важливим аспектом соціальної роботи з безробітною молоддю. Соціальні працівники повинні активно шукати інформацію про доступні можливості для молоді, встановлювати контакти з роботодавцями та освітніми установами, щоб забезпечити молодим людям широкий вибір вакансій і програм навчання. У рамках здійснення модернізації та сприяння продуктивній зайнятості з січня 2019 р. запроваджено інститут кар'єрного радника. В цьому напрямку служба зайнятості активно співпрацювала з Проектом МОП «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні». Кар'єрні радники є індивідуальними консультантами осіб, які шукають роботу, та зареєстрованих безробітних у пошуку роботи, плануванні кар'єри та підвищенні конкурентоспроможності на ринку праці, зокрема через залучення до професійного навчання. Вони забезпечують супровід безробітних від дня звернення до центру зайнятості до факту працевлаштування. Основним завданням кар'єрного радника є якісне надання послуг з урахуванням індивідуальних потреб шукачів роботи та повернення клієнта до трудової діяльності [3].

Комплексна допомога безробітній молоді, яку надають соціальні працівники, містить консультації з пошуку роботи, розробку індивідуальних планів дій і підтримки, організацію тренінгів і семінарів, а також психологічну підтримку. Важливо створити довірчу атмосферу, в якій молоді люди можуть обговорити свої проблеми і отримати реальну допомогу в досягненні своїх кар'єрних цілей.

Під час надання допомоги молодим людям необхідно враховувати їхні індивідуальні потреби, бажання та особливості, а також соціокультурний та економічний контекст, у якому вони проживають. Це включає адаптацію підходів і програм до різних соціальних груп, врахування місцевих ринків праці та особливостей регіонального розвитку.

Моніторинг ефективності соціальної роботи з безробітною молоддю є невід'ємною частиною процесу. Соціальні працівники повинні аналізувати отримані результати, оцінювати ефективність застосованих методів і підходів та вносити корективи у свою роботу відповідно до правових норм і потреб молоді, що змінюються.

Для роботи у сфері соціальної роботи з безробітною молоддю необхідно володіти професійними компетенціями та навичками. Це включає розуміння принципів роботи соціальних служб, знання основних законів і нормативних актів у сфері працевлаштування та соціального захисту молоді, уміння ефективно спілкуватися і працювати з людьми з різних соціальних груп і культур, а також розуміння проблем, пов'язаних із безробіттям, та вміння пропонувати ефективні рішення.

Крім того, соціальний працівник має вміти проводити індивідуальні консультації та психологічну допомогу молодим людям, допомагати їм скласти резюме, підготуватися до співбесід і проходити професійну адаптацію на новому місці роботи. Також важливими навичками є вміння проводити групові тренінги та семінари, працювати з молодіжними організаціями та органами місцевого самоврядування.

Для підтримки своїх професійних навичок і компетенцій соціальний працівник може брати участь у різноманітних програмах професійного навчання та підвищення кваліфікації, а також відвідувати конференції та семінари, організовані профільними організаціями. Важливо постійно розвиватися і стежити за змінами в законодавстві та соціальній сфері, щоб бути ефективним у своїй роботі.

Встановлення партнерських відносин соціальних працівників з іншими організаціями та соціальними службами, такими як центри зайнятості населення, освітні заклади та молодіжні організації, дає змогу забезпечити ширший спектр послуг і програм для молоді, яка зіткнулася з безробіттям.

Крім того, такі партнерства можуть сприяти створенню нових робочих місць і розвитку економіки в регіоні.

Проведення тренінгів і семінарів, спрямованих на підвищення навичок пошуку роботи, професійного навчання та соціального захисту, необхідне для підготовки молоді до працевлаштування та підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці. Крім того, такі заходи дають змогу поліпшити самооцінку молодих людей, підвищити їхню мотивацію та навчитися краще розуміти свої права та обов'язки у сфері працевлаштування.

Розробка індивідуальних планів дій та підтримки, враховуючи індивідуальні особливості кожної молодої людини та її потреби, є важливим аспектом роботи соціальних працівників. Такі плани можуть включати в себе різні заходи підтримки, такі як професійне навчання, консультації з пошуку роботи, фінансову допомогу тощо. Крім того, індивідуальний підхід дає змогу ефективніше розв'язувати проблеми кожної конкретної молодої людини.

Співпраця соціальних працівників з роботодавцями та забезпечення молодих людей своєчасною та якісною інформацією про вакансії та вимоги до кандидатів, є ключовими моментами під час роботи соціальних працівників з безробітною молоддю. Такі контакти можуть допомогти знайти роботу молодим людям, а також сприяти створенню нових робочих місць.

Допомога молодим людям у розвитку навичок пошуку роботи, управління бюджетом і професійного навчання, а також усвідомлення своїх особистісних і професійних потреб і цілей, є важливими завданнями соціальних працівників під час роботи з безробітною молоддю. Соціальні працівники можуть проводити тренінги та консультації, спрямовані на розвиток навичок складання резюме, написання супровідних листів, підготовки до співбесід та ефективного використання ресурсів для пошуку роботи. Крім того, соціальні працівники допомагають молодим людям розвивати навички управління бюджетом, навчають їх планувати фінансові ресурси, усвідомленому споживанню та економічній самостійності. Це дає

змогу молодим людям ефективно розпоряджатися своїми доходами, уникати фінансових труднощів і будувати стійке фінансове майбутнє.

Крім того, соціальні працівники допомагають молодим людям визначити свої особистісні та професійні потреби і цілі. Вони проводять індивідуальні консультації, а також організують групові заняття та дискусії, спрямовані на розвиток самоаналізу та самосвідомості. Соціальні працівники допомагають молодим людям обрати професійний напрям, усвідомити свої інтереси, таланти та можливості, і на основі цього розробити плани дій для досягнення своїх цілей.

Список використаних джерел

1. Молодіжна зайнятість: подолання гендерних бар'єрів для молодих жінок і чоловіків. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--gender/documents/publication/wcms_120504.pdf (дата звернення: 01.05.2023).

2. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 01.05.2023).

3. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг суб'єктам ринку праці кар'єрними радниками, спеціалізованими кар'єрними радниками, консультантами по роботі з роботодавцями: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 17.03.2023 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.05.2023).

АНТОНЕНКО Дар'я,
*студентка першого курсу ІІЗ групи
факультету №4, Донецького
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КОЛЕСНИК Тетяна, докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного трудового права та права соціального забезпечення факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ТРУДОВОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ МІГРАЦІЇ МОЛОДІ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

Посилення тенденцій глобалізації світової економіки стає причиною збільшення обсягів та зростання темпів міграції людських ресурсів [1]. Сьогодні міжнародна міграція являє собою невід'ємну частину процесу розвитку світового господарства [2]. Зміна постіндустріального укладу перетворила людський ресурс на визначальний чинник високого конкурентного статусу країн. Міграція висококваліфікованих фахівців і вчених чинить значний вплив на соціально-економічний розвиток держав: позитивно впливає на якість економічного зростання країн імміграції та означає втрату конкурентних переваг для країн еміграції [1].

Наразі трансформація ринку праці у світі залежить від впливу широкого переліку факторів і характеризується рядом особливостей. Зміна попиту на робочу силу визначається структурними змінами в національних економіках, розвиток яких значною мірою обумовлений поглибленням глобалізаційних процесів. Взаємозв'язок між трансформаційними процесами на міжнародному ринку праці та змінами в структурі зайнятості робочої сили залишається малодослідженим. Сьогодні ми усвідомлюємо динаміку глобальних змін в економіці країни та її соціально-трудої сфері, що в свою чергу відображається на ринку праці в нестабільності серед окремих вікових груп та посиленні дисбалансу між попитом на робочу силу та її пропозицією [3, с. 154].

В умовах поглиблення глобалізаційних процесів, які проявляються у зростанні взаємозалежності країн і регіональних угруповань, національні ринки праці, як і ринки товарів, послуг і капіталів, все більше втрачають свою відокремленість, що призводить до утворення так званого спільного ринку праці. Формування міжнародного ринку праці відбувається двома шляхами: по-перше, через міграцію робочої сили і капіталу і, по-друге, через поступове злиття національних ринків праці, внаслідок чого усуваються юридичні, етнічні, культурні та інші перешкоди між ними.

Наша країна також не є виключенням, тому проблеми трудової та освітньої міграції не обійшли нас стороною. Трудова міграція – один із найбільш поширених видів міграції в Україні. Точних даних про те, скільки українців працює за кордоном немає. За даними Міністерства соціальної політики, в 2019 році налічувалося 3,2 млн трудових мігрантів у 2020 році, було близько 3 млн трудових мігрантів. В окремі періоди, під час сезонних робіт, було 7-9 млн мігрантів. Водночас на постійне проживання за кордон виїхали 11 тис. 311 осіб, а повернулися – 1 тис. 996 осіб. У 2022-2023 роках у зв'язку з воєнним станом, кількість трудових мігрантів значно зросла. Оцінка можливого розвитку трудової міграції з України у короткотерміновій перспективі зводиться до наступного: в умовах глибокої економічної кризи інтенсивність виїздів за кордон з метою працевлаштування збільшується; переорієнтація міграційного потоку із східного на західний напрямок пришвидшиться; склад працівників-мігрантів може зазнати змін в результаті збільшення серед них частки фахівців та молоді; панівна на сьогодні циркулярна модель трудової міграції може поступово трансформуватися на більш тривале, постійне перебування за кордоном; також не виключено зростання нелегального сегменту трудової міграції з України [1].

З одного боку, трудова міграція може зменшувати тиск на ринок праці в Україні, оскільки частина людей виїжджає за кордон працювати. Це може зменшувати безробіття та підвищувати рівень зарплат в Україні, оскільки

зменшується кількість людей, які шукають роботу. Також, трудова міграція може сприяти залученню іноземних інвестицій в Україну, оскільки компанії можуть залучати робочу силу з інших країн. З іншого боку, трудова міграція може мати негативний вплив на ринок праці в Україні, оскільки зменшується кількість робочої сили в країні. Це може призводити до браку робочої сили та підвищення зарплат в окремих секторах економіки, що може негативно впливати на конкурентоспроможність українських компаній та зменшувати інвестиційний потенціал країни.

Основна категорія населення, яка формує інтелектуальний потенціал та є репродуктивною категорією держави – це молодь. В Україні з кожним роком міграційний рух юнаків та дівчат тільки набирає обертів. Починаючи з 2003 р. чисельність молоді, що мігрувала, стрімко зростає та, порівняно з 2019 р., збільшилася на 86,2 тис. осіб. Дана ситуація є наслідком посилення соціально-економічної напруги населення в Україні та бажанням отримати якісну європейську освіту, а також залишитися на постійному місці проживання в іншій країні світу. Так, за даними ЮНЕСКО, кількість українських студентів за кордоном з кожним роком стабільно зростає. Явище переїзду випускників українських шкіл на навчання за освітніми програмами до країн ЄС, особливо до Польщі, останніми роками набуває більшого поширення. Кількість українських студентів у світових закладах освіти, станом на 2019 р., складало більше 80 000 осіб, і тільки в Польщі – понад 35 000. Станом на 2019 р. чисельність українського студентства за кордоном порівняно з 2003 р. зростає на 0,16%. Даний показник наочно характеризує проблему не тільки простого відтворення населення, а і його розвитку в широкому соціально-економічному контексті [4]. Після введення воєнного стану в Україні показники значно зросли.

Безумовно освітня міграція також має як позитивні так і негативні чинники. Позитивні виражається в тому, що від'їзд висококваліфікованих фахівців може стимулювати розвиток транснаціонального співробітництва та

залучення інвестицій в Україну. Також, люди, які навчалися за кордоном, можуть повернутися з новими знаннями та навичками, що сприятиме розвитку різних галузей економіки та підвищенню рівня життя населення. З іншого боку, негативний вплив освітньої міграції полягає в тому, що втрата висококваліфікованих фахівців може призвести до дефіциту робочої сили на ринку праці та зниження конкурентоспроможності економіки. Крім того, також може відбуватися «експорт» робочої сили, яка займається низько кваліфікованою роботою, що може привести до зменшення попиту на працю в Україні та зростання безробіття. Отже, вплив освітньої міграції на ринок праці може бути складним та залежати від різних факторів, таких як кількість та профіль мігрантів, рівень їх освіти та навичок, рівень розвитку економіки країни, куди вони виїжджають, тощо.

Узагальнюючи слід зазначити, що трудова та освітня міграція здійснює як позитивний, так і негативний вплив на ринок праці України. Зазначені переваги освітньої міграції повинні стати підставою для того, щоб зробити розвиток міграції важливою частиною міграційної політики України в умовах трансформації ринку праці України. Адже сучасні вектори розвитку суспільства зумовлюють формування у працівників інноваційної, відповідної сучасним реаліям, системи трудових цінностей, серед яких провідні позиції займатимуть цінності особистісного самовираження, креативності, гнучкості та трудової автономності.

Список використаних джерел

1. Смалійчук Г. Освітня міграція в умовах трансформації ринку праці: значення та особливості регулювання. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25665/Smaliychuk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 01.05.2023).

2. Бербенець О. Вплив трудової міграції населення України на розвиток ринку праці. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4449> (дата звернення: 01.05.2023).
3. Швець О.В. Сучасна парадигма економічної активності молоді на ринку праці регіону. *Бізнес Інформ*. 2020. № 8. С. 154-160.
4. Трудова міграція: скільки українців працювали за кордоном в 2019-2021 роках. Аналітичний портал «Слово і діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/suspilstvo/trudova-mihracziya-skilky-ukrayincziv-pracyuvaly-kordonom-2019-2021-rokah> (дата звернення: 01.05.2023).
5. Шепель Т. Освітня міграція студентської молоді: виклики та наслідки для України. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-2_0-pages-104_110.pdf (дата звернення: 01.05.2023).

БАГРІЙ Вікторія,

*студентка групи 113/22-(П)-К
факультету №4 Донецького
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

БОНДАРЕНКО Ольга, *кандидатка
юридичних наук, доцентка кафедри
цивільного, трудового права та права
соціального забезпечення факультету
№4 Донецького державного
університету внутрішніх справ*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ

Одне з актуальних питань української економіки є проблема зайнятості молоді та безпосереднє її залучення до потужностей держави, що в свою чергу,

стає своєрідним викликом для економіки країни. Проаналізувавши різні соціально-економічні чинники, звертаємо увагу на те, що кожного року заклади вищої освіти випускають велику кількість кадрів, які згодом не можуть влаштуватись на роботу. Така проблема притаманна не лише Україні, а й іншим країнам Європи. Це спричинено вразливістю молоді, як категорії робочої сили через велику сукупність факторів, серед яких: невірно обрана спеціальність, відсутність досвіду роботи, завищені вимоги молоді до майбутнього робочого місця, невірна оцінка реальної економічної спроможності держави в різних сферах.

Окрім того, серед основних причин виникнення молодіжного безробіття є:

- зростання загальної чисельності безробітних;
- банкрутство значної частини державних і приватних підприємств;
- спрямованість діяльності промислових підприємств на самозбереження і виживання, а не розвиток і розширення виробництва;
- відсутність у молодих людей достатнього досвіду, у зв'язку з чим їх в останню чергу приймають на роботу за наявності вакантних посад, і першими скорочують при зниженні обсягів виробництва;
- недостатня розвиненість профорієнтаційної роботи з молоддю в старших класах школи;
- збільшення в структурі пропозиції робочої сили частки осіб, які не мають професій (іноземні громадяни) і падіння престижу робітничих професій;
- слабка зацікавленість роботодавців у підвищенні кваліфікації та перепідготовці працюючих фахівців.

Станом на 1 березня 2023 року, як повідомляє Державна служба зайнятості України, статус безробітного мали 150 тис. осіб. У загальній кількості зареєстрованих безробітних чоловіки становили – 43,3 тис. осіб (або 29%), жінки – 106,7 тис. осіб (або 71%). І поки що не має втішних прогнозів

щодо його зменшення. Відповідно до звіту НБУ безробіття залишатиметься вищим за свій природний рівень.

Звертаючись до міжнародного досвіду, ми бачимо, що за свою незалежність зарубіжні країни вже встигли створити власні механізми, які допомагають у забезпеченні зайнятості молоді. Тому вважаємо його корисним для вироблення власної ефективної стратегії, яка допоможе нашій державі у подоланні економічної кризи та дефіциту робочих місць.

Так, континентальний, або німецький підхід, який притаманний Німеччині, Австрії, Бельгії, Нідерландам, Швейцарії, ґрунтується на принципі підвищення продуктивності підприємства шляхом стимулювання оплатою праці, надання пільг організаціям, які модернізують виробничий процес і створюють нові робочі місця. Така модель передбачає високий рівень правового захисту працівника, жорсткі норми трудового законодавства, наприклад встановлений мінімум оплати праці [1]. Наприклад, за кожного прийнятого на роботу некваліфікованого працівника підприємству виплачується одноразова дотація, а за кожного додатково прийнятого молодого працівника у віці 16-26 років надаються податкові пільги. Такий підхід було б доречно і використовувати й в Україні, зменшуючи податки на певний період часу для того підприємства, що працевлаштувало молодого спеціаліста після закінчення ним навчання [3]. Також слід зазначити, що велике значення має політика патріотичного виховання молоді, тобто держава заохочує випускників, за невелику плату, пропрацювати один рік у рамках соціальних проєктів.

В країнах Скандинавії застосовується так званий соціально-демократичний підхід у сфері забезпечення зайнятості населення. У Швеції, Норвегії, Данії реалізують державні програми щодо попередження безробіття на етапі навчання в школі, коледжі чи університеті. Тобто органи цих країн, які забезпечують зайнятість населення, використовують, так звані, превентивні методи [1].

Швеція досі вважається країною-зразком соціал-демократичної моделі держави соціального добробуту, що демонструє високий рівень зайнятості й один із найвищих рівнів життя у світі. Молодь у цій країні розглядається як цінний капітал, який забезпечуватиме країні майбутнє. Шведська модель державної молодіжної політики базується на державному контролі за відносинами суспільства та молоді. Ця політика містить правову регламентацію в цій сфері державної діяльності, а основні її аспекти закріплено в законах. Одна з форм цього механізму полягає у створенні мережі державних спеціалізованих закладів, а також у фінансовій підтримці відповідних молодіжних організацій [3].

Звернемося до досвіду найближчого сусіда, а саме Польщі. З метою подолання безробіття молоді в країні, організовано програму «Перша робота». Спрямовану на працевлаштування випускників ліцеїв, професійних училищ, технікумів і вищих навчальних закладів. У країні також активно діють організації роботодавців, серед яких Конфедерація польських роботодавців, Польська конфедерація приватних роботодавців тощо. Окрім того, у Польщі дуже сильні селянські профспілки та організації, що своєю чергою сприяє підтримці молоді у відповідних сегментах ринку праці [3].

Також важливим фактором є те, що польській молоді вигідно навчатися у закладах вищої освіти, оскільки таким чином вона повністю вирішує питання доходів і житла до 26 років. Тут, звичайно, існує така ж проблема, як і в Україні: кількість випускників перевищує потреби ринку. Однак працевлаштуванням випускників активно займається вищий навчальний заклад – наприклад, організовує ярмарки. До державних центрів зайнятості молодь звертається тільки щодо проходження різних безоплатних курсів. Проблема працевлаштування вирішується таким чином, що більшість випускників віднаходять собі роботу за кордоном або розпочинають власну справу [2; 3].

Отже, проблема зайнятості молоді є актуальною для кожної країни, оскільки молоді спеціалісти сприяють розвитку економіки та є рушієм змін.

Для розв'язання цього питання нам слід перейняти деякі методи країн Європи, а саме: зменшення податків для підприємств, що працевлаштовують молодих спеціалістів, заохочення випускників до соціальних програм пов'язаних з роботою на вітчизняних підприємствах, збільшити фінансування молодіжних організацій та зацікавленість ЗВО у пошуку роботи для випускників, організовуючи спеціальні ярмарки та різного характеру заходи задля об'єднання молодих спеціалістів та стейкхолдерів.

Список використаних джерел

1. Леодовська Ю. Міжнародний досвід у забезпеченні зайнятості молоді на прикладі Німеччині та Польщі. *Міжнародний журнал «Грааль науки»*. 2021. № 2-3. С. 92-100. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/10640/9997> (дата звернення: 01.05.2023).

2. Махсма, М., Чуб, О. Європейський досвід сприяння зайнятості молоді. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-59> (дата звернення: 02.05.2023).

3. Палагнюк Ю., Штим О. Державна політика зайнятості молоді в країнах членах ЄС досвід для України. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2017. № 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/338951886_Derzavna_politika_zajnatosti_molodi_v_krainah_clenah_ES_dosvid_dla_Ukraini (дата звернення: 02.05.2023).

МАРТИНЮК Олександра,
студентка першого курсу ІІЗ групи
факультету №4, Донецького
державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:
КОЛЄСНІК Тетяна, докторка
юридичних наук, професорка,

САМОЗАЙНЯТІСТЬ МОЛОДІ ТА МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

На перший погляд, тема молодіжного підприємництва та самозайнятості, як давня, так і сучасна, є універсальною і може здатися легкою для розуміння і засвоєння. Однак навіть поверхневий аналіз феномену молодіжного підприємництва чітко виявляє неоднозначність питання самозайнятості. Повторюючи загальновідому тезу, хотілося б звернути увагу на те, що молодь як соціальна спільнота займає особливе становище в структурі суспільства і виконує особливу соціальну та функціональну місію.

Молодь є одним з найважливіших стратегічних ресурсів країни, здатним до відтворення робочої сили. Молодь вважається ключовим активом суспільства. Її роль у розвитку суспільства є особливою. Молоде покоління бере участь у трансформації суспільства, оскільки прагне впливати на суспільне життя, конструюючи себе як об'єкт і суб'єкт взаємодії [1, с. 4].

Молоді люди, як демографічна група, займає особливе місце в структурі будь-якого суспільства, будуючи перспективною категорією населення для соціально-економічного розвитку держави. На етапі свого входження у трудову сферу вона натрапляє на труднощі системного характеру: і щодо працевлаштування з підтримки держави, і щодо самої самозайнятості. Дана категорія населення є однією з особливо вразливих груп на ринку праці. І до сьогодні реалії такі, що молоді люди перебувають у групі ризику, оскільки ринок праці практично не надає сприятливі умови для їх працевлаштування та забезпечення їм гідної оплати праці й умов роботи. Це, своєю чергою тягне за собою і соціальні проблеми, зокрема – зростання соціальної напруженості [2].

Ці проблеми зумовлені певними чинниками, зокрема, відсутністю чіткої державної політики у сфері зайнятості молоді, недостатнім рівнем реформування чинного законодавства, а також демографічними та міграційними процесами. Результативною формою сприяння економічної активізації молоді є розвиток підприємництва. Її участь у підприємницькій діяльності є важливим чинником розвитку сектору малого підприємництва, який сприяє перетворенню цього сектору на реальну потугу економічного зростання. Однак, слід зауважити, що в Україні досить низькими показниками є рівень підприємців серед молоді (близько 5 %) та рівень прагнення ним стати (близько 1/3). При цьому на заваді молоді стають різні обставини: недостатній рівень знань та досвіду, складні економічні та політичні умови, недосконала податкова система для молодіжного підприємництва, відсутність стартового капіталу та багато іншого. Згідно з теорією «вроджених здібностей», генетичну схильність до підприємництва виявляє не більше 5-7% від населення країни, але підприємницький хист, як засвідчують суспільна практика та емпіричні дослідження, можна також сформуванати через розгалужену систему стимулювання та інституціонального сприяння [3].

Для розв'язання окресленої проблематики існують програми сприяння самозайнятості та підприємницькій діяльності серед молоді шляхом надання цільової державної допомоги на розвиток підприємництва. Це і створення молодіжних коворкінгів, і проведення конкурсів на отримання державних грантів за відповідною тематикою. Відповідно до чинного законодавства України, держава зобов'язана підтримувати підприємництво серед безробітних, у тому числі молоді, шляхом виплати допомоги по тимчасовому безробіттю для організації підприємницької діяльності та стимулювання роботодавців до працевлаштування безробітних і створення додаткових робочих місць. З 2017 році за сприяння Державної служби зайнятості України здійснюється виплата допомоги по безробіттю для організації безробітними підприємницької діяльності в рамках програми "Започаткування власної

справи", яка спрямована на підтримку безробітних у започаткуванні ними власної справи, що дає можливість організувати підприємницьку діяльність шляхом виплати допомоги по безробіттю 944 молодим людям віком до 35 років. Якщо звернути увагу на заходи цього року, які впроваджувала влада для підтримки молодіжного підприємства то не останню роль у цьому відіграє Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання молодіжного фонду» яка прийнята від 28 лютого 2023р. №182. Найважливіше місце в зазначеному аспекті займає Закон України «Про основні засади молодіжної політики».

Дієвими є програми ЄС не лише у сфері молодіжної роботи, а й молодіжного підприємництва та молодіжної зайнятості Erasmus+ та EU4 Youth, вони надають додаткове фінансування від ЄС та підтримку для подальших проєктів. Система заходів, спрямованих на розвиток молодіжного підприємництва та сприяння зайнятості, включає створення молодіжних центрів для надання консультацій та методичної допомоги молодим підприємцям, проведення конкурсів бізнес-ідей за участю представників "молодих" менеджерів, створення молодіжних бізнес-інкубаторів та організацію виставок для підприємців-початківців [3, с. 74].

Слід зауважити, що за результатами останніх тематичних досліджень молодіжного підприємництва та самозайнятості в Україні національні та міжнародні експерти діагностували поточні потреби та актуальні проблеми і одностайно підтвердили в аналітичних матеріалах, що в Україні відсутні сприятливі умови для розвитку підприємництва та менеджменту в цілому та молодіжного бізнесу зокрема, що в свою чергу потребує інвестиційної та навчальної підтримки, а також системного аналізу на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що питання молодіжного підприємництва сьогодні є актуальним і потребує підвищення рівня інформаційного забезпечення та нормативно-правового регулювання та удосконалення інструментів вимірювання, моніторингу та аудиту

інституційного забезпечення розвитку молодіжного підприємництва. Вищезазначена аналітична інформація сприятиме виявленню реального стану проблеми з метою пошуку дієвих інструментів та створення ефективного механізму сприяння молодіжному підприємництву.

Список використаних джерел

1. Сірий Є. В. Особливості розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості молоді в Україні: монографія (науково-практичне видання). Київ, 2021. 68 с.
2. Сірий Є.В., Нахабич М.А. Соціальна напруженість в Україні засадничі аспекти та розробка інструментарію (за результатами фундаментального дослідження): монографія. Київ: ЦОП «Глобус». 2018. 182 с.
3. Сірий Є.В. Сучасне становище молодіжного підприємництва: статистичний та соціологічний вимір. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 1 (39). С. 63-78. URL: <https://dse.org.ua/ahcive/39/5.pdf>
4. Кількість ФОПів у країні зросла на 4 %: лідирує комп'ютерне програмування. *Економічна правда*. URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2019/05/16/647837> (дата звернення: 02.05.2023).

СИРОТЮК Вероніка,

студентка першого курсу ІІЗ групи факультету №4, Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

КОЛЄСНІК Тетяна, *докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного трудового права та права соціального забезпечення факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ*

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РЕЖИМУ РОБОЧОГО ЧАСУ В КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ

Робочий час уже давно є одним із центральних тем дебатів з питань праці не лише між працівниками та роботодавцями, але і в суспільстві в цілому. Стандарти Міжнародної організації праці щодо робочого часу утворюють основу для регулювання кількох різних, проте взаємозв'язаних аспектів робочого часу, зокрема тривалості робочого часу, періодів щоденного і щотижневого відпочинку, щорічної оплачуваної відпустки, нічної праці та роботи на умовах неповного робочого часу [1, с. 14]. На разі, тема вимушеної міграції та роботи в Європі є надзвичайно актуальною. Ми хочемо, щоб усі громадяни нашої країни, відчуючи термінову потребу знайти роботу та заробляти на життя собі та своїй родині закордоном, знали свої права та базові гарантії, які має надати роботодавець на новому місці, а також не відчували утисків або зловживань відносно себе, затримок чи невивлат заробітної плати, небезпечних умов праці чи експлуатації [2].

Серед умов праці робочий час, мабуть, має найбільший вплив на повсякденне життя працівників (можливо, поступаючись тільки заробітній платі). Тривалість робочого часу та його організація впливають не лише на якість праці, а й на життя працівників поза місцем роботи. Крім того, тривалість і структура робочого часу можуть справляти глибокий вплив на фізичне і психічне здоров'я та благополуччя працівників, їхню безпеку і здоров'я на роботі та їхню працездатність.

Питання робочого часу і часу відпочинку завжди були одним із центральних питань у світі праці, увічнюючи принцип, закріплений у Версальському договорі 1919 року та у Філадельфійській декларації 1944 року, згідно з яким праця не є товаром. Оскільки, право на працю є одним із прав ключових прав людини, встановленим у статті 24 Загальної декларації прав людини. Принагідно зазначити, що стандарти МОП утворюють основу для

регулювання кількох різних, проте взаємозв'язаних аспектів робочого часу, зокрема тривалості робочого часу, періодів щоденного і щотижневого відпочинку, щорічної оплачуваної відпустки, нічної праці та роботи на умовах неповного робочого часу. Це, зокрема: Конвенція 1919 року про робочий час у промисловості (№ 1); Конвенція 1921 року про щотижневий відпочинок у промисловості (№ 14).

Міжнародні акти МОП щодо правового регулювання режиму робочого часу характеризуються тим, що закріплюють положення правового спрямування у сфері трудових відносин та розкривають важливість режимів робочого часу через розподіл праці і відпочинку, а також передбачають спеціальні заходи охорони прав працівників враховуючи специфіку галузі. В цілому законодавство нашої країни в сфері регулювання режиму робочого часу враховує трудові стандарти міжнародного характеру, але все ж необхідно провести комплекс заходів для гармонізації національних норм із законодавством країн європейського континенту.

Відповідно до норм національного законодавства робочий час – це встановлений законом або на його підставі угодою сторін час, протягом якого працівники згідно з правилами внутрішнього трудового розпорядку повинні виконувати за трудовим договором свої трудові обов'язки [3]. Згідно зі статтею 50 КЗпП України, нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень. Підприємства і організації при укладенні колективного договору можуть встановлювати меншу норму тривалості робочого часу, ніж передбачено в частині першій цієї статті. Також в статті 56 КЗпП України, вказано, що за угодою між працівником і роботодавцем може встановлюватись як при прийнятті на роботу, так і згодом неповний робочий день або неповний робочий тиждень. Щодо країн Євросоюзу, то Нідерланди – є країною з найкоротшим робочим тижнем, що складає всього 27 годин на тиждень. У середині 2000-х років голландці першими у світі ввели робочий тиждень тривалістю менше 30 годин – це не спричинило жодного негативного

ефекту на економіку. У Фінляндії тривалість робочого тижня може становити всього 32 годин, хоча за трудовими договорами зазвичай встановлено – 38 годин на тиждень. Слід зауважити, що у Фінляндії визначено також і максимальні межі робочого тижня, що становлять не більше 40 годин. Французи мають 35-годинний робочий тиждень, що є результатом тривалої боротьби профспілок за зменшення робочого дня до 6 год. У Данії робочий тиждень триває 37,5 годин, у Бельгії встановлено верхню межу, яка дозволяє бельгійцям працювати 45 годин на тиждень, утім середня погодинна оплата праці в країні перевищує 39 євро, що дозволяє їм бути лідерами за цим показником серед країн ЄС.

Як зазначає К.С. Тищенко, міжнародно-правові стандарти є результатом тривалої роботи великої кількості держав із вироблення узгоджених позицій у сфері прав людини. Держави спрямовують свою діяльність на дотримання певних універсальних цінностей, забезпечуючи повагу і захист прав людини всіма доступними способами, адже вони відповідальні за виконання своїх зобов'язань у галузі прав і свобод людини перед своїм населенням і міжнародним співтовариством [4].

Принагідно зазначити, що в умовах глобальних викликів, зокрема широкомасштабної військової агресії РФ проти нашої держави, ситуація на ринку зайнятості України залишається доволі складною. Водночас завдяки рішенням Верховної Ради, зокрема ухваленню Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу», економічна активність населення утримується на достатньо високому рівні.

За даними соціологічних досліджень наразі 32% українців працюють дистанційно, віддаючи перевагу гнучкому графіку виконання завдань, економії часу, проведеного в дорозі на роботу, балансу між роботою та особистим життям. Загалом в опитуванні взяло участь більше 66,5 тисяч осіб,

з яких 65 372 особи – працівники та 1 274 особи – роботодавці. При цьому проведений аналіз свідчить, що ефективність роботи найманих працівників в дистанційному форматі не знизилася, а подекуди є вищою, аніж у період їх довоєнної роботи в офісі.

Отже, регулювання та запровадження режимів робочого часу розглядається як важлива характеристика соціально-трудових відносин і впливає на стан зайнятості населення та на зміни, які відбуваються на ринку праці. Тобто, завдяки раціональному використанню робочого часу та встановлення режимів, виходячи із особливостей праці на підприємстві чи організації, можливо досягти зріст продуктивності праці. При цьому, варто зазначити, що позитивні результати процесу інтеграції залежать від ефективної діяльності інститутів держави і самого українського суспільства до впровадження та контролю за застосуванням нового законодавства.

Список використаних джерел:

1. Проект ЄС-МОП «На шляху до безпечної, здорової та задекларованої праці в Україні». Робочий час. Матеріал до серії онлайн-тренінгів з міжнародних і європейських стандартів з питань праці. 2020. URL: www.ilo.org/shd4Ukraine (дата звернення: 05.05.2023).

2. Вимушена міграція та робота в Європі. URL: <http://migration.profbud.org.ua/> (дата звернення: 05.05.2023).

3. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 05.05.2023).

4. Робочий час в різних країнах. URL: <http://pravcontract.com.ua/archives/582> (дата звернення: 05.05.2023).

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України від

04.02.2021 № 1213-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1213-20> (дата звернення: 05.05.2023).

РОВНА Катерина,

студентка першого курсу 113 групи факультету №4, Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

КОЛЄСНІК Тетяна, *докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного трудового права та права соціального забезпечення Донецького державного університету внутрішніх справ*

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА ПОБУДОВУ КАР'ЄРИ МОЛОДІ

В умовах сьогодення актуальним є питання працевлаштування для молоді. Війна в Україні безумовно вплинула на всі сфери суспільства, в тому числі і на ринок праці. На даний момент існує проблема високого рівня безробіття. В теперішніх умовах досить важко знайти роботу навіть вже досвідченим фахівцям, не говорячи вже про молодь, яка лише починає свою кар'єру.

Заступниця директора Департаменту реалізації політики зайнятості Олена Мельник повідомила: «Наразі в Україні офіційно зареєстровано 156 тисяч безробітних громадян. Найбільше серед них саме жінок. На сьогодні це 71%».

Згідно із оприлюдненими даними від інтернет-порталу з пошуку роботи Work.ua у січні 2023 року ринок праці встановив новий рекорд – майже досягнув відмітки у 60 тис. вакансій, тобто відновився на 60%. У січні 2023

року на ринок праці вийшло на 44% більше жінок, ніж у грудні минулого року, а чоловіків – лише на 20% більше протягом аналогічного періоду [1].

В сучасному світі молодь перебуває в центрі всіх соціальних, політичних та економічних сферах. Молодь креативна, цілеспрямована, гнучка та має високий рівень творчого потенціалу. Саме він молоді залежить майбутнє України та світу в цілому. Безумовно всі різкі зміни в суспільстві в першу чергу впливають на молодь, як на саму незахищену соціальну групу.

Основними проблемами які зустрічаються молоді на початку створення кар'єри є: сприйняття їх перспективним трудовим ресурсом, низький рівень матеріального забезпечення, швидка зміна інноваційних технологій призводить до необхідності швидкого здобуття необхідних навичок, що значно ускладнює досягнення успіхів, з іншого ж боку вони створюють нові можливості.

Фундаментом нормативно-правового забезпечення, що регулює зайнятість, є Конституція України. Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. В Україні заборонено будь-яку дискримінацію у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей [2].

Сучасні тенденції займають провідне місце в побудові кар'єри молоді. Розвиток інформаційних технологій дозволяє навіть вдома навчатися, вдосконалювати свої знання та навички, працювати та безпосередньо будувати свою кар'єру.

Чинне законодавство України передбачає широкі правові гарантії щодо підтримки молоді. Проте, як показує практика, не завжди вони реалізуються в повному обсязі. У нормативно-правових актах наразі відсутні регіональні програми працевлаштування студентів у вільний від навчання час, гарантії захисту молодих працівників від дискримінації за віковою ознакою, законодавчо не врегульовано розмір оплати праці молоді [3].

Компанії які цінують свій розвиток та прагнуть вдосконалюватися завжди охочі залучати саме представників молоді з їх креативними ідеями та новим баченням тих чи інших питань. Тож на даний момент питання знаходження роботи залежить від цілеспрямованості та бажання молоді працювати та розвивати свої вміння.

Враховуючи викладене слід зазначити, що на сьогоднішній день питання побудови кар'єри молоді є досить складним. З одного боку сучасні тенденції стають на заваді та з іншого вони ж дають нові можливості для розвитку та побудови кар'єри. Для нашої молоді це не стає проблемою, а навіть навпаки стимулює до знаходження нових, інших шляхів до реалізації своїх цілей.

Список використаних джерел

1. Ринок праці в Україні 2023: сучасні тенденції, перспективи на майбутнє, особливості працевлаштування жінок. URL: <https://www.0312.ua/news/3559713/rinok-praci-v-ukraini-2023-sucasni-tendencii-perspektivi-na-majbutne-osoblivosti-pracevlastuvanna-zinok> (дата звернення: 02.05.2023).

2. Мачуцький В. Працевлаштування молоді у сучасному суспільстві (організаційно-правові аспекти). URL: <https://www.businesslaw.org.ua/youth-employment/> (дата звернення: 02.05.2023).

3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr> (дата звернення: 28.04.2023).

СИВОЛАП Алла,

студентка першого курсу ІІЗ групи факультету №4, Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

БОНДАРЕНКО Ольга, *доцент кафедри цивільного, трудового права*

*та права соціального забезпечення
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД СПРИЯННЯ МОЛОДІЖНІЙ ЗАЙНЯТОСТІ

У сучасному глобалізованому світі трансформація суспільних і економічних відносин призводять до значних структурних змін на ринку праці, що потребує оновлення механізму його регулювання. Розвиток інформаційних технологій, підвищення конкуренції висококваліфікованих працівників, посилення міграції населення, виникнення нових форм і видів зайнятості висувають нові вимоги до володіння високим рівнем вмінь і навичок, яких вимагає сучасний ринок праці. Глобалізація економіки вимагає від сучасної робочої сили наявності критичного й аналітичного мислення, креативності, пізнавальної гнучкості, здатності розв'язувати задачі, ініціативності, медійної та інформаційної грамотності. Тому досягти економічного зростання можливо за умов підготовки робочої сили, здатної до швидких змін і жорсткої конкуренції на регіональному, національному і глобальному ринках праці. В Україні останнім часом відбуваються істотні зміни в економічному, політичному і соціальному житті країни. Вихід на європейські та міжнародні ринки, нова хвиля міграційних процесів, військові дії на сході країни призводять до трансформації внутрішнього ринку праці, що впливає на трудову діяльність людини та її соціально-економічне становище. У таких умовах перед суспільством виникає проблема соціальної незахищеності окремих верств населення. Насамперед ця проблема стосується молоді через її слабку трудову і професійну підготовку через те, що особливістю молодого покоління є формування й утвердження життєвих позицій [1].

Молодь складає майбутній трудовий потенціал будь-якої країни і, як

соціально-вікова група, характеризується низкою особливостей. Зокрема, для молодих осіб характерним є недостатня сформованість ціннісних орієнтирів, кваліфікаційних навичок, соціальних і економічних ресурсів, відсутність життєвого досвіду, що збільшує ймовірність ризику прийняття нераціональних рішень у трудовій сфері. У той же час молодь, на відміну від населення старшого віку, більш сприйнятлива до змін, в більшій мірі соціально мобільна, здатна до професійного росту і спроможна здійснювати трудову діяльність у більш тривалий часовий період [1].

В той час, коли стрімка глобалізація та технологічні зміни можуть запропонувати нові можливості щодо продуктивної зайнятості і доходів для деяких осіб, для багатьох молодих людей працездатного віку відсутність перспектив отримати гідне робоче місце підвищує їхню вразливість у період переходу від дитинства до дорослого життя. Інвестування урядів в освіту та професійне навчання будуть втрачені та змарновані, якщо молоді люди не отримають продуктивні робочі місця, які дадуть їм можливість забезпечувати себе, робити внесок у доходи своєї родини, та платити податки. Але тим не менш, у середньому, молоді жінки та чоловіки в два-три рази частіше стають безробітними у порівнянні з дорослими, і це ще вірогідніше для молодих жінок. Крім того, дуже часто вони працюють неприйнятно довгий робочий час на неофіційних, непостійних та небезпечних робочих місцях, які характеризуються низькою продуктивністю, низькою зарплатнею та низьким рівнем охорони праці [2].

Для прикладу розглянемо досвід функціонування ринку праці молоді у Франції, де професійна підготовка молодих спеціалістів фактично відокремлена від ринку праці та політики зайнятості. Так, початкове освоєння професій здійснюється в межах державної системи освіти. При цьому досвід соціалізації можна отримати лише після закінчення навчання під час влаштування на перше робоче місце. Однак Французька держава намагається стимулювати працевлаштування молоді за допомогою певних пільг компаніям

[5, с. 329]. Для французької молоді віком від 16 до 21 року, яка залишила навчання, проводяться стажування за рахунок підприємств з метою компенсації освіти. Окрім можливості участі в різних програмах професійної підготовки, молоді люди мають переважне право на ті робочі місця, що субсидуються. Держава стимулює компанії, що приймають на роботу молодь без спеціальності або кваліфікації, беручи на себе витрати з її страхування від безробіття і хвороби на термін до 1 року, що знижує витрати на робочу силу на 20-25%. Аналогічна політики і в Іспанії, де підприємці, які наймають на роботу або на стажування молодь, платять знижені внески на соціальне страхування [2, с. 52]. У Франції діє також програма, за якою допускається виплата молодим безробітним усієї суми дотації з безробіття за максимальний термін за умови відкриття ним власної справи. Як засвідчує досвід Франції, чверть усіх фірм, що утворилися останніми роками, фінансувалися за кошти державного страхування з безробіття. Створення й розвиток подібних підприємств зумовлює появу значної кількості нових робочих місць. Також у Франції молоді люди мають право на отримання спеціального державного пільгового кредиту на навчання [2, с. 55].

Слід звернути увагу на те, що надання пільгового кредиту на відкриття власного бізнесу молодій людині, яка закінчила навчання і створює таким чином собі й іншим робочі місця, може бути перспективним напрямком державної політики зайнятості молоді в Україні, адже молоді люди відзначаються креативністю, новим поглядом на різні аспекти суспільно-політичної діяльності, бажанням і стремлінням себе показати й реалізувати свої інноваційні ідеї та власний потенціал [3].

Якщо порівнювати рівень зайнятості української молоді віком 15-24 роки з рівнем зайнятості молоді відповідної вікової групи в країнах Євросоюзу, то рівень зайнятості молодих людей в Україні у 2018 р. був нижчим (27,6%), ніж в країнах ЄС (33,4%). Така ж тенденція спостерігається і в попередні роки. Зниження цього показника серед української молоді відбулося у 2014 р., тоді

як у 2012-2013 рр. рівень зайнятості української молоді віком 15–24 роки був дещо вищим, ніж відповідний показник серед європейської молоді (2013 р.: Україна – 32,5%, країни ЄС – 32,1%, 2012 р.: Україна – 33,4%, країни ЄС – 32,5%). Певні відмінності наявні у статевому розподілі зайнятості. Зайнятість українських жінок (від 24,8% у 2015 р. до 24,2% у 2018 р.) і чоловіків (від 31,3% у 2015 р. до 30,9% у 2018 р.) віком 15–24 роки дещо зменшилась, а серед молодих жінок (від 31,2% у 2015 р. до 33,4% у 2018 р.) і чоловіків (від 34,8% у 2015 р. до 37,4% у 2018 р.) країн ЄС – зросла [1].

Станом на 1 жовтня 2022 року рівень безробіття серед молоді віком до 35 років, становить 24%, з них 48% це люди з вищою освітою, 2,8 тис. осіб 1% випускники ВНЗ. В загальному на одне робоче місце претендувало 9 безробітних (на 1 жовтня 2021 року 4 особи). Середня тривалість пошуку роботи безробітними скоротилась з 116 днів до 96 днів. Цей показник скоротився у всіх регіонах найбільше в Чернівецькій (з 146 до 85 днів), Львівській (з 111 до 70 днів), Волинській (з 127 до 90 днів), Дніпропетровській (з 117 до 84 днів), областях та м. Києві (з 134 до 89 днів) як зазначає Державна служба зайнятості [4].

На підставі викладеного матеріалу, можна зробити висновок, що молодь в Україні складає більшу частину працездатного населення володіє більшою освідченістю, креативністю, здатністю до вивчення нового, опановує нові професії та є двигуном соціально – економічного розвитку країни, і тому обов'язком держави є регулювання молодіжного сегменту ринку праці, забезпечення гарантій працевлаштування. І безумовно, важливу роль в сприянні молодіжної зайнятості відіграють механізми тісної співпраці та взаємодії між системою освіти та ринком праці.

Список використаних джерел

1. Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри. Щорічна доповідь Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінету

Міністрів України про становище молоді в Україні. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/shorichna-dopovid-pro-stanovishe-molodi.pdf (дата звернення: 07.05.202).

2. Молодіжна зайнятість: подолання гендерних бар'єрів для молодих жінок і чоловіків. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--gender/documents/publication/wcms_120504.pdf (дата звернення: 07.05.202).

3. Палаганюк Ю., Штим О. Державна політика зайнятості молоді в країнах-членах ЄС: досвід для України. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2017. № 5. URL: https://www.researchgate.net/publication/338951886_Derzavna_politika_zajnatosti_molodi_v_krainah_clenah_ES_dosvid_dla_Ukraini (дата звернення: 07.05.202).

4. Головне. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua> (дата звернення: 07.05.202).

БРЕДИХИНА Марія,

*курсантка 306 навчального взводу
факультету №1 Донецького
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

БОНДАРЕНКО Ольга, *кандидатка
юридичних наук, доцентка кафедри
цивільного, трудового права та права
соціального забезпечення факультету
№4 Донецького державного
університету внутрішніх справ*

МОЛОДІЖНИЙ СЕГМЕНТ РИНКУ ПРАЦІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Молодь формує особливий спектр ринку праці, який значно відрізняється від інших його складових. З одного боку, у молодому віці людина

має високу мобільність, вона відкрита, готова до змін і пошуку роботи, а з іншого – їй не вистачає відповідного досвіду, щоб бути конкурентоспроможною на ринку праці.

В складних умовах сьогодення молодіжні проблеми в соціально-трудоій сфері набувають певних специфічних рис, відзначаються важкими та довготривалими наслідками, а відтак, потребують поглибленого аналізу й регулювання, розробки дієвого та виваженого механізму стосовно працевлаштування молоді [1, с. 138].

Невід'ємною складовою національного ринку праці є молодіжний ринок праці – це частина загального ринку праці, і відповідно що всі процеси і тенденції, що є на ринку праці, впливають на молодіжний сегмент та працевлаштування молоді. Сьогодні всі політичні та економічні реформи, які проводяться в Україні, обраний вектор інтеграції до ЄС, обумовлюють нові особливості ринку праці та працевлаштування молоді.

На національному рівні до сфери регулювання процесу працевлаштування молоді на ринку праці відносяться такі складові як: нормативно-правове забезпечення; формування загальної стратегії розвитку для забезпечення ефективної молодіжної політики; визначення пріоритетних напрямів молодіжної політики; забезпечення підвищення кваліфікації молодіжних працівників; методична підтримка інституцій працевлаштування з урахуванням міжнародного досвіду; фінансування або сприяння щодо залучення фінансових ресурсів на реалізацію програм, проектів, що дозволить залучити молодь [2]. Регулювання молодіжного сегменту ринку праці потребує особливого підходу тому що ця категорія населення є недостатньо конкурентоспроможною у сфері праці ніж інші.

Розглядаючи сучасний стан молодіжного ринку праці України, слід констатувати високий рівень безробіття серед молоді, що характеризується невідповідністю професійно-кваліфікаційної структури пропозиції робочої сили структурі попиту на неї, негативною ситуацією для соціального

становлення молоді тощо. Зазвичай молодь не може працевлаштуватись за фахом через відсутність певного досвіду та вмінь, невідповідність рівня освіти вимогам роботодавців, великою проблемою також є те, що роботодавці зазвичай надають перевагу людям із певним досвідом роботи, тому випускники навчальних закладів одразу ж після отримання диплома не можуть швидко знайти собі гідне місце роботи. Основною причиною безробіття молоді віком до 25 років є те, що значна частка осіб цього віку ще навчається у закладах вищої або професійної освіти, а також вперше працевлаштовується і практично не має досвіду роботи та професійних навичок. Цю проблему посилює ще те, що в Україні не існує належного правового механізму, який би регулював умови переходу молоді на ринок праці та стимулював роботодавців працевлаштовувати таку молодь.

Досить високі показники такого молодіжного безробіття негативно впливають на матеріальний стан та соціалізацію молоді, гальмують соціально-економічний розвиток – результатом такого гальму є зниження рівня життя населення, саме тому питання зайнятості молоді є досить актуальним для українського та європейського суспільства. Отже, проблема не обмежується лише тим, що рівень безробіття серед молоді значно перевищує відповідний показник серед інших вікових категорій. Для молоді є характерним більші терміни пошуку роботи, нестабільність і проблеми працевлаштування.

Наразі панує усталена практика, щодо молодих спеціалістів, які не мають досвіду роботи і практичних навичок які містять застарілі стереотипи щодо молодіжного сегменту на ринку праці. Але немає проблеми, яку неможливо було б вирішити, і слід зауважити, що заклади освіти можуть перестроювати свою роботу по організації навчальних практик для студентів і діяти на випередження. Для цього треба налагоджувати більш тісні зв'язки між навчальними закладами і стейкхолдерами. Держава повинна розробити і впровадити систему стимулювання тих роботодавців, які створюють робочі місця для випускників або, надають можливість пройти виробничу практику

на підприємстві тощо. Сприяти вдосконаленню державного регулювання молодіжного сегменту ринку праці України, а саме: створення ефективної взаємодії між державними органами зайнятості, сферами бізнесу та освіти.

Враховуючи вище викладене можна зробити наступні висновки, що в подальшому сприятимуть підвищенню молодіжного сегменту на ринку праці: проводити навчання і тренінги з техніки пошуку роботи для здобувачів освіти з метою створення умов для професійного самовизначення особи; розробити проєкти, які орієнтовані на фінансування активних заходів сприяння зайнятості серед молоді; включити до навчальних програм обов'язкове стажування студентів випускних курсів на підприємствах, в установах та організаціях для набуття випускниками практичного досвіду роботи; розробити та впровадити державні програми фінансової підтримки підприємств різних форм власності, установ та організацій, які беруть участь у реалізації програм зайнятості для молоді.

Список використаних джерел

1. Швець П.А. Молодь на ринку праці: проблеми, тенденції й особливості. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197267897.pdf> (дата звернення: 02.05.2023).

2. Іляш О.І. Адаптаційні моделі та методичний інструментарій оцінки соціальної безпеки на регіональному рівні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2011. № 4. С. 18-23.

АФАНАСЬЄВА Дар'я,
курсантка 306 навчального взводу
факультету №1 Донецького
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник:
КЛЕМПАРСЬКИЙ Микола,
доктор юридичних наук, професор,

*професор кафедри цивільного
трудового права та права
соціального забезпечення факультету
№4 Донецького державного
університету внутрішніх справ*

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА СТРУКТУРА МОЛОДІЖНОГО СЕКМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ

Враховуючи особливе місце молодіжного сегменту в структурі ринку праці, молодь сьогодні потребує особливої уваги, оскільки вона є майбутнім країни, від стартових умов діяльності якої залежить подальший розвиток та розбудова держави. Сучасна молодь за віковими характеристиками має різні бачення, пріоритети та цінності. Уперше на міжнародному рівні термін молодь було презентовано Генеральною Асамблеєю ООН у 1985 році, згідно з яким визначається вікова межа молоді людини: 15–24 роки. Пізніше Всесвітньою організацією охорони здоров'я поняттям «молоді люди» було охарактеризовано віковий період від 10 до 24 років. Сучасні вікові межі поняття «молодь», прийняті в більшості європейських країн, визначаються в межах від 13–14 до 29–30 років. Згідно із Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» молодь – це громадяни України віком від 14 до 35 років. Така норма вказана і в Законі України «Про основні засади молодіжної політики» [1] – це пояснюється тим, що чинним законом встановлено широкі вікові рамки (від 14 до 35 років), що призводить до розпорошення обмежених ресурсів на вирішення питань великої кількості груп молоді різного віку. Зменшення віку молоді дозволить цілеспрямовано використовувати ресурси для молодих людей у перехідний період, протягом якого молодь найбільше потребує підтримки.

Молодь – це певна соціально-демографічна група, яка характеризується сукупністю вікових ознак, особливістю соціального стану та зумовлених

соціально-психологічних якостей, які визначаються суспільним ладом, закономірностями соціалізації, вихованням в умовах певного суспільства [2]. Молодь як соціально-демографічна група (вік 14–35 роки) складає третю частину (27%) від загальної чисельності усього населення України. Водночас частка молоді в загальній чисельності населення нашої країни за останні п'ять років щодалі знижується. Така демографічна динаміка негативним чином впливає на відтворення населення в цілому та обмежує позитивні зміни в майбутньому. У сучасному європейському суспільстві серед форм участі молоді виокремлено такі як волонтерська робота, участь у різних формах неформальної освіти, активна участь у діяльності молодіжних центрів, клубів та виконання обов'язків у них, рівні участі молодих людей у проєктах та заходах молодіжних рад та парламентів.

Відповідно до ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. У п. 2 ст. 43 Конституції України наголошено на тому, що держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [2]. Зазначені гарантії повною мірою стосуються молоді, що створює для них реальну можливість користуватися всією сукупністю трудових прав.

Взагалі, ринок молодіжної праці можна умовно розділити на дві категорії: це молодь, яка не вступила до закладів вищої освіти і намагається знайти роботу відразу після закінчення школи, і молодь, яка влаштовується на роботу після отримання диплому здобувши освітній ступінь «бакалавр» чи «магістр». У розрізі цих двох категорій можна виділити ще одну групу, це молодь, яка намагається сполучити навчання і роботу, але у загальному співвідношенні це не більше 30 відсотків.

Проблема молодіжної зайнятості має об'єктивний характер. В умовах вільної конкуренції на ринку праці через відсутність необхідного досвіду роботи та й просто життєвого досвіду молода особа часто не може на рівних конкурувати з досвідченими фахівцями. Соціологічні дослідження свідчать, що нині існує відчутна нерівність серед молоді у можливостях набуття загальної освіти, духовного і культурного розвитку, професійної підготовки, виборі місця праці. Причин цих явищ є багато: це і соціальні наслідки демографічних, організаційних, структурних диспропорцій в межах цілої країни, які утворювались історично і поглиблювались в умовах економічної кризи, і зростання соціальної нерівності в усьому суспільстві, що особливо позначається на молоді, і відсутність сильної державної соціальної політики, тощо [3, 158 с.]. При цьому слід зауважити, що об'єктивні і суб'єктивні чинники тісно взаємопов'язані і впливають на молодіжний сегмент ринку праці враховуючи вікові, психологічні та соціальні аспекти.

Резюмуючи викладене слід зазначити, що успішна самореалізація та розвиток молоді залежать від об'єктивних та суб'єктивних чинників, а також від узгодженості дій багатьох зацікавлених сторін: роботодавців, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, активної молоді.

Список використаних джерел

1. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1414-20> (дата звернення: 02.05.2023).
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Збрицька Т.П., Мінін В.С. Соціально-економічна ефективність зайнятості молоді: регіональний аспект. *Економіка і організація управління*. 2021. № 3(43). С. 156-167.

КОЛОТ Сергій,

*курсант 306 навчального взводу
факультету №1 Донецького
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий

керівник:

КЛЕМПАРСЬКИЙ

Микола,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного
трудового права та права
соціального забезпечення факультету
№4 Донецького державного
університету внутрішніх справ*

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РИНОК ПРАЦІ

Цифрова економіка сьогодні стала однією з найбільш швидкозростаючих галузей у світі. Завдяки новим технологіям та Інтернету бізнес-процеси змінюються, а цифрові продукти та послуги стають дедалі популярнішими. Цей розвиток має значні наслідки для ринку праці адже змінюються види зайнятості та вимоги стейкхолдерів до працівників. На цьому тлі виникає багато питань. Які нові професії з'являються у цифровій економіці? Які навички стають ключовими для успішної кар'єри у цифровій економіці? Як забезпечити зміну вимог до працівників, щоб вони були конкурентоспроможними на ринку праці? У цьому контексті дослідження впливу цифрової економіки на ринок праці стають все більш важливими та необхідними з урахуванням сучасного розвитку суспільства.

В цьому аспекті доцільно розглядати вплив цифрової економіки як черговий етап промислової революції, заснованої на інтенсивному використанні інформаційно-комунікаційних зв'язків, віддалених з'єднань, засобів обробки та зберігання інформації, потребує забезпечення державою чіткого бачення загроз та скоординованих дій щодо реалізації функцій безпеки [1]. Цифрова економіка – це глобальна мережа економічних та соціальних

заходів, реалізованих через такі платформи, як Інтернет, а також мобільні та сенсорні мережі [2].

Ринок праці включає всі сектори економіки, такі як промисловість, послуги, торгівля, транспорт, фінанси тощо. Його функціонування залежить від балансу між попитом на працю та пропозицією на певному територіальному ринку. Вивчення впливу цифрової економіки на ринки праці є важливим з кількох причин.

По-перше, цифрова трансформація наразі суттєво змінює структуру ринку праці. Нові технології та інновації призводять до створення нових робочих місць та професій та до зникнення деяких усталених, що наразі не є затребуваними. Це може призвести до змін у кваліфікації та навичках, необхідних для працевлаштування і може відобразитися на рівні зайнятості та заробітній платі.

По-друге, вивчення впливу цифрової економіки на ринок праці допомагає зрозуміти, які сектори економіки мають найбільший потенціал для зростання та створення робочих місць. Це може допомогти сформувати політику зайнятості та економічного розвитку, а також визначити пріоритети для інвесторів та бізнесу.

По-третє, вивчення впливу цифрової економіки на ринки праці може виявити проблеми та виклики, пов'язані з цифровою трансформацією, наприклад, нерівність у доступі до нових інформаційних систем. Результати досліджень можуть стати основою для розробки політики, спрямованої на вирішення цих проблем. Тому вивчення впливу цифрової економіки на ринок праці має велике значення для формування ефективної політики зайнятості, економічного розвитку та забезпечення соціального контексту.

Щоб зробити більш детальні висновки, необхідно проаналізувати певні чинники впливу цифрової економіки на ринок праці. Сьогодні цифрова трансформація суттєво змінила професійний склад населення. Нові технології та інновації створюють нові професії та змінюють кваліфікацію та навички, необхідні для працевлаштування. Наразі багато роботодавців шукають

спеціалістів у сфері інформаційних технологій (ІТ). Це пов'язано з тим, що використання ІТ допомагає бізнесу покращити ефективність та підвищити продуктивність. У сфері ІТ з'являються нові професії, такі як розробник програмного забезпечення, інженер з штучного інтелекту, дизайнер веб-інтерфейсів, спеціаліст з кібербезпеки та інші. Отже, з'являються нові професії у тих сферах, які раніше не були пов'язані з технологіями. Наприклад, є спеціалізації з робототехніки, віртуальної реальності, електромобілів тощо. Також з'являються нові перспективи в медичних технологіях, такі як аналітики медичних даних та віртуальні помічники. У той же час деякі усталені професії можуть зникнути або змінитися. Наприклад, деякі робочі місця на виробництві можуть бути замінені роботами, коли автоматизація зростає та використання роботів стає доступним. А також доступ до інтернет-технологій та інші можливості.

Безумовно цифрова економіка потребує висококваліфікованих працівників, які мають навички та знання для ефективного використання нових технологій та інструментів. Це пояснюється тим, що цифрова економіка передбачає використання високотехнологічних пристроїв і програмного забезпечення, а також впровадження інноваційних рішень, таких як штучний інтелект, технологія блокчейн, віртуальна реальність і доповнена реальність. Для використання цих методик потрібні спеціалісти з відповідними знаннями та досвідом.

Крім того, цифрова економіка відкрила нові можливості для бізнесу та створила нові галузі. Наприклад, є компанії, які працюють зі штучним інтелектом для розробки віртуальної та доповненої реальності або для розробки інших інноваційних рішень. Ці компанії також потребують висококваліфікованих співробітників, здатних реалізувати їхні ідеї та проекти.

Розвиток нових професій, пов'язаних із цифровою економікою, створює можливості для перенавчання та отримання нової кар'єри. Однак це також

вимагає від закладів вищої освіти розробки нових освітніх і навчальних програм, які б відповідали сучасним вимогам ринку праці.

Слід зазначити, що розвиток цифрової економіки також сприяв появі нових форми зайнятості, змінивши традиційні уявлення про професії та види роботи. Однією з форм цього є віддалена робота, коли працівникам не потрібно бути фізично присутніми на роботі, і вони можуть працювати з будь-якої точки світу.

Також з'являються нові форми працевлаштування, пов'язані із економічним розвитком, такі як фріланс, аутсорсинг, аутстафінг. Ці форми дозволяють людям самостійно керувати своїм робочим графіком та обрати проекти, які їм цікаві. Вони також дозволяють замовникам знайти спеціалістів з різних країн та використовувати їх послуги за нижчі ціни, ніж у традиційних формах зайнятості. Крім того, з'являються нові форми підприємництва, пов'язані з цифровими технологіями, такі як стартапи та інноваційні проекти. Ці форми дозволяють людям реалізувати свої ідеї та створювати нові продукти та послуги на основі цифрових технологій. Отже, поява нових форм зайнятості, пов'язаних із цифровою економікою, створила нові можливості для людей, які шукають роботу або хочуть змінити напрямок кар'єри. Однак вони також створюють виклики для ринку праці, вимагаючи від Уряду і провідних компаній розробки нової політики та стратегій зайнятості, які враховують зміни в цифровій економіці.

Враховуючи викладене доцільно виокремити певні вектори щодо забезпечення успішного впровадження цифрових технологій на ринку праці такі як: навчання та перекваліфікація; стимулювання соціального діалогу; створення сприятливого середовища; забезпечення доступу до цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Kruhlov V., Latynin M., Horban A., Petrov A. Public-private partnership в cybersecurity. CEUR Workshop Proceedings. 2020. № 2654. P. 619-628.

2. Measuring the Information Society Report. Accessmode. URL: http://www.itu.int/en/ITU/Statistics/Documents/publications/mis2014/MIS2014_without_Annex_4.pdf – Title from the screen. (дата звернення: 02.05.2023).

АМАНГЕЛДІЄВА Анна,
студентка першого курсу 115 групи спеціальності 262 Правоохоронна діяльність факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
САЛЬНІКОВА Наталія, *кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ*

ПРОБЛЕМИ МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Питання молодіжної зайнятості у сучасному суспільстві посідає дуже важливе місце, оскільки зайнятість є надзвичайно важливим економічним і соціальним аспектом будь-якої країни.

Особливості соціально-трудова відносин зайнятості формуються специфікою трудового середовища, відповідністю запитів і пропозицій щодо робочих місць, станом економіки країни в цілому та її окремих галузей, ступенем задоволеності працівника роботою, його освітньою та професійною підготовкою, культурою всіх суб'єктів трудової діяльності [1].

На сучасному ринку праці, молодь при пошуку роботи, конкурує з людьми, в яких є більший досвід. Також існує і нагальна проблема у кількості пропозицій робочих місць.

Сучасне покоління живе в епоху глобалізації та має впоратись з демографічними проблемами. Економічна світова криза 2007-2008 років та пост-ковідна криза 2020-2021 років, суттєво вплинули на ринок праці не лише України, а загалом й світу. Слід також зазначити, що військова агресія російської федерації проти України також вплинула на питання зайнятості молоді України. Ринок праці не лише має сьогодні невелику кількість пропозицій, а й потребує зовсім інших напрямків, а ніж тих, що були раніше. Що в свою чергу змушує молодь кардинально змінювати напрямки своєї діяльності. Ринок праці та очікування молоді різняться, в наслідок чого у молоді виникають психологічні проблеми: висока тривожність, відчуття самотності, безсилля, депресія та деградація системи цінностей.

В Європейському Союзі пандемія загострила проблему безробіття серед молоді. В Європі безробітної молоді налічується приблизно 10 млн. осіб. Тенденції по країнах наступні: у Греції цей показник становить 33%, в Іспанії – 32,2% та Італії – 27,1%. Низький рівень безробіття в цій категорії спостерігаємо в Чехії та Німеччині-5%, трохи вище цифри в Нідерландах – 6% та Польщі – 8% [2].

У межах Євросоюзу була розроблена «Європейська стратегія зайнятості», прийнята у 1997 році та програма «Молодь у русі» прийнята у 2010 році. Європейська стратегія зайнятості має основні 4 пункти – адаптація, підприємництво, працевлаштування та рівня можливості. Стратегія передбачала дерегуляцію ринку праці задля підвищення продуктивності. Програма «Молодь у русі» передбачала створення можливостей для студентів до різних країн ЄС, для пошуку роботи чи місця в університеті, додаткові можливості для співпраці з європейськими державними центрами зайнятості,

створення малого бізнесу та формування механізму надання студентських кредитів [2].

Таким чином можна зробити висновок, що зайнятість сучасної молоді є економічно нестабільною, психологічно не стійкою та залишається вразливою. Для вирішення цього питання потрібно налагодити співпрацю в сфері бізнесу, державними й міжнародними інституціями, які займаються координацією зайнятості та освіти. Необхідно скоротити рівень безробіття серед молоді за рахунок збільшення гідних робочих місць.

Список використаних джерел

1. Organization for Economic Co-operation and Development, OECD, Enhancing employability and skills to meet labour market needs. URL: <http://www.oecd.org/employment/> (дата звернення: 02.05.2023).

2. Безробіття серед молоді в Європейському Союзі. URL: <https://ru.euronews.com/2021/03/10/ru-real-economyyouth-unemployment> (дата звернення: 02.05.2023).

НАБОКОВА Наталія,

студентка першого курсу 115 групи спеціальності 262 Правоохоронна діяльність факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

САЛЬНІКОВА Наталія, *кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ*

РИНОК ПРАЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ринок праці України дуже змінився через повномасштабне військове вторгнення російської федерації. За даними Національного банку України, рівень безробіття в нашій країні, сягнув максимально високих показників – 35% . Сьогодні вітчизняний ринок праці співпрацює з секторами економіки, які забезпечують базові потреби населення на територіях, де не ведуться бойові дії, це – енергетика, логістика, медицина, сектор харчової промисловості [1].

Після завершення бойових дій можна зробити припущення, які професії будуть популярними в найближчому майбутньому в Україні, це – військові, психологи, спеціалісти в галузі медицини, будівництва та архітектури, оборонна промисловість, енергетика, освіта, мікропідприємства послуг на експорт.

Попит на деякі професії з'явиться вперше, зокрема і на ті, які потребуватимуть концептуально нових навичок. Роботодавці почали зазначати нові побажання у вакансіях: гнучкість, мобільність, дисциплінованість, справедливість, оптимістичність та адаптивність, також вказується дружелюбність, ввічливість та порядність. Нові реалії пошуку роботи в воєнний час вносять свої корективи в бажані вміння та навичок.

Таким чином, розвиток ринку праці України – одна з перших потреб післявоєнної розбудови, а забезпечення роботою – це невід'ємна частина соціальної політики повоєнного відновлення.

До важливих заходів соціальної політики щодо поліпшення безробіття на території України треба зазначити наступні напрями роботи:

- розробка спеціальної Державної програми відновлення економіки;
- стабілізація ринку праці;
- створення робочих місць;
- перерозподіл робочої сили між секторами економіки;
- залучення іноземних інвестицій для забезпечення житлом постраждалих громадян, особливо у регіонах Східної України.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що В Україні станом на сьогодні високий рівень безробіття і це зважаючи на великий відтік біженців та мобілізацію значної частини населення країни. Не зважаючи на покращення економічної активності, велика кількість підприємств не відновили свою діяльність, і це має вплив на сучасний стан вітчизняного ринку праці. У післявоєнний період саме стабілізація ринку праці стає вкрай необхідним завданням. Важливим елементом також має стати розробка механізмів та інструментів реалізації ефективної системи управління ринком праці, що враховує питання освіти, розвитку soft skills, та збільшення рівня соціального захисту та безпеки.

Список використаних джерел

1. Філатов В. Як зміниться ринок праці в Україні через війну. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/1/685047/> (дата звернення: 02.05.2023).

Єлизавета ТЕРЕХОВА

*студентка групи 113/22-(П)-К
факультету №4 Донецького
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

БОНДАРЕНКО Ольга,

*доцент кафедри цивільного,
трудового права та права
соціального забезпечення Донецького
державного університету
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент*

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОЛОДІ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ УКРАЇНИ

Соціальна функція є пріоритетною функцією нашої держави та розвиток соціальної сфери є однією з основних цілей Стратегії розвитку України в подальшому. Концепція соціальної держави знайшла своє відображення у конституційних положеннях та чинному законодавстві України. Так, Конституція України закріплює, що Україна є соціальна держава (ст. 1 Конституції України). Це передбачає забезпечення соціальної безпеки громадян, створення необхідних і достатніх умов для реалізації соціальних прав людини і громадянина. В свою чергу право на працю – одне з пріоритетних соціальних прав, закріплених в Конституції України. У ст. 43 Конституції України встановлено: кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Тому говорячи про соціальну державу не можна не торкнутися саме значення трудового потенціалу для країни.

Трудовий потенціал – це інтегральна оцінка кількісних та якісних характеристик, здібностей і можливостей економічно активного населення, які реалізуються в межах і під впливом системи відносин. Він залежить від демографічних, професійно-кваліфікаційних, соціально-економічних факторів і складається з багатьох компонентів: здоров'я; освіта; моральність, мотивованість і уміння працювати в колективі; творчий потенціал; активність; організованість; професіоналізм; ресурси робочого часу [1].

Трудовий потенціал молоді є надзвичайно важливим чинником для розвитку соціальної України та в подальшому в становленні економіки.

Проте, на жаль, багато молодих людей зіткнулися зі складнощами при знаходженні роботи або відповідній професії, що відповідала б їхнім здібностям та інтересам. Це часто пов'язано з недостатнім розвитком ринку праці, низькою якістю освіти та недостатнім доступом до кваліфікованих робочих місць.

Для того, щоб підтримати трудовий потенціал молоді, необхідно взяти ряд заходів. Серед них можуть бути такі:

- підвищення якості освіти та розвиток навичок, що відповідають вимогам сучасного ринку праці;
- забезпечення доступу молоді до високоякісної практичної освіти та стажувань у відповідних галузях;
- створення сприятливих умов для розвитку інновацій та стартапів, що дозволить молоді розкрити свій творчий потенціал та стати підприємцями;
- підтримка молодих людей у пошуку роботи та створення робочих місць, що відповідають їхнім здібностям та інтересам;
- забезпечення адекватної оплати праці, що відповідає кваліфікації та досвіду молодих людей [2].

Так як висококваліфікована та мотивована робоча сила є необхідною умовою для просування країни на шляху економічного та соціального розвитку. Крім того, розвиток трудового потенціалу молоді може знизити рівень безробіття серед молоді та забезпечити стабільність на ринку праці.

Одним із напрямів розвитку трудового потенціалу молоді є залучення їх до участі у процесах прийняття рішень та розвитку соціальної політики. Молодь повинна бути включена до діалогу з урядом та іншими зацікавленими сторонами, щоб мати можливість висловлювати свої потреби та пропозиції щодо поліпшення умов життя та праці.

Обов'язково розвиток трудового потенціалу молоді повинен бути пов'язаний зі зміною соціальної свідомості та підвищенням рівня свідомості про можливості та переваги роботи та підприємництва. Навчання та підтримка молоді у здійсненні проектів та ініціатив повинні бути доступними та сприяти активній участі молоді в житті суспільства.

Для розвитку трудового потенціалу молоді у контексті соціального розвитку України, необхідно враховувати кілька ключових аспектів:

- освіта та підвищення кваліфікації молоді. Освіта є одним з найважливіших факторів, який визначає можливості молоді на ринку праці. Україна має потужну освітню систему, однак, для забезпечення якісної освіти,

необхідно забезпечити належний рівень фінансування та розвиток інфраструктури. Також необхідно підвищувати рівень підготовки викладачів та сприяти доступності освіти для всіх верств населення.

- Розвиток підприємництва серед молоді. Стимулювання розвитку малих та середніх підприємств, що забезпечують зайнятість молоді, може сприяти підвищенню рівня зайнятості та зменшенню безробіття серед молоді. Для цього необхідно створити сприятливі умови для розвитку бізнесу, забезпечити доступ до фінансування та розробити систему підтримки молодих підприємців.

- Створення сприятливих умов для розвитку інновацій. Розвиток інновацій є ключовим фактором, що забезпечує конкурентоспроможність економіки та збільшення виробничого потенціалу країни. Для цього необхідно забезпечити належні умови для розвитку науково-технічного потенціалу країни, залучити іноземних інвесторів та розробити спеціальні програми підтримки інновацій у сфері підприємництва.

- Створення сприятливого середовища для розвитку трудового потенціалу молоді. Національна програма зайнятості молоді має сприяти створенню нових робочих місць та розвитку виробництва, що забезпечує зайнятість молоді. Для цього необхідно стимулювати розвиток інфраструктури та виробництва в регіонах з найвищим рівнем безробіття серед молоді, забезпечити доступ до інформації про вакансії та професійні можливості. Також необхідно розробити спеціальні програми підтримки молодих спеціалістів та стажерів у відповідних галузях економіки.

- Підвищення ефективності державного управління. Національна політика в галузі зайнятості молоді повинна базуватися на наукових дослідженнях та аналізі ринку праці. Для цього необхідно підвищувати ефективність державного управління в цій галузі, залучати до розробки стратегій та програм експертів та представників молоді. Також необхідно

забезпечити належний рівень контролю за реалізацією національних програм зайнятості молоді та ефективність витрачання державних коштів [2].

У контексті соціальної держави, здійснення політики у сфері розвитку трудового потенціалу молоді, та населення в цілому, має здійснюватися на принципі справедливості, який детермінується з принципами рівності й розмірності (пропорційності), балансу інтересів людини та інтересів суспільства і держави.

Отже, можна зробити висновок, що трудовий потенціал молоді є важливим фактором для підвищення конкурентоспроможності України, який може забезпечити стабільність на ринку праці, зростання економіки та підвищення якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Білецька К. Трудовий потенціал як чинник активізації інноваційних процесів. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2932> (дата звернення: 05.05.2023).

2. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року: Указ Президента від 12 березня 2021 року № 94/2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npzm> (дата звернення: 05.05.2023).

3. Хомич Ю.Ю., Тимченко О.В. Молодіжна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 64. С. 145-157.

ШАМШУР Микола,
заступник начальника Південно-Східного міжрегіонального управління Державної служби з питань праці

БЕЗПЕКА ТА ЗДОРОВ'Я НА РОБОТІ

Запровадження стандартів Європейського Союзу і Міжнародної організації праці з питань безпеки та гігієни праці – це зобов'язання, які взяла на себе Україна у зв'язку з ратифікацією у 2004 році конвенцій Міжнародної організації праці № 81, 1947 року, про інспекцію праці у промисловості й торгівлі та № 129, 1969 року, про інспекцію праці в сільському господарстві.

Впровадження міжнародних трудових норм у національну юридичну практику та ризик орієнтованого підходу, забезпечить можливість ратифікації Україною конвенцій Міжнародної організації праці, якими передбачено більше прав і гарантій працівників порівняно з національним законодавством.

За 30 років незалежності України в усіх галузях економіки за офіційними даними під час трудової діяльності загинуло понад 33 000 працівників (33 398). Травмовано під час виконання робіт майже один мільйон громадян (924 488). Разом із цим, протягом 2012–2022 років офіційний рівень виробничого травматизму суттєво знизився порівняно з показниками 90-х років.

Безперервний прогрес вимагає співробітництва між роботодавцями, керівниками, працівниками та їхніми представниками; а покращення стану безпеки та здоров'я на роботі має сенс з етичної, бізнесової та юридичної точок зору.

Які ж вигоди для бізнесу, коли відсутні під час здійснення господарської діяльності випадки травмувань та професійних захворювань? Це вартість бренду, залучення і збереження бізнес-клієнтів, корпоративна соціальна відповідальність, мотивація та прихильність працівників, продуктивність, керовані витрати на страхування, менші витрати у зв'язку з нещасними випадками та захворюваннями, довіра інвесторів!

Небезпечні фактори робочого середовища, вплив яких на працівника в певних умовах може призвести до травми, раптового погіршення здоров'я працівника або його смерті, присутні практично на кожному підприємстві.

На можливість настання нещасних випадків на роботі впливають фактори виробничого середовища, вік, досвід роботи, рівень підготовки, професійний стрес, втома, ритм роботи, машини без захисних елементів, небезпечні робочі процедури, стан нагляду й управління.

Роботодавець, відповідно до законодавства України зобов'язаний забезпечити безпеку та охорону здоров'я на роботі всіх працівників та під час здійснення аналізу трудової діяльності має в достатній мірі систематично виявляти й ідентифікувати небезпеки в робочих процесах, робочому приміщенні, інших робочих зонах і умовах праці. Якщо ці небезпеки не можна усунути, необхідно оцінювати їхнє значення та вживати заходи по мінімізації ризиків.

Професійний ризик настання певної події (травмування, груповий нещасний випадок, смертельний випадок, інцидент, аварія тощо) на роботі переважно залежить від організації, яка включає належний технічний рівень засобів виробництва (машини, устаткування, обладнання, транспортні засоби тощо) та достатній рівень знань законодавчих і нормативно-правових актів.

В умовах воєнного стану, коливання чисельності населення, зміни нових форм зайнятості й праці (наприклад, дистанційної роботи), запровадження нових технологій (наприклад, масштабної діджиталізації), важливо передбачати нові професійні ризики для безпеки та здоров'я на роботі, а також пов'язані з ними нещасні випадки й захворювання.

Психосоціальні професійні ризики заслуговують на особливу увагу й мають включатися до оцінювання професійних ризиків на рівні підприємства, оскільки поєднання нових методів роботи та економічної кризи посилює небезпеку стресу, насильства й домагань, пов'язаних із роботою.

Стрес, пов'язаний із роботою, виникає у випадку, коли вимоги робочого завдання не відповідають спроможності, ресурсам чи потребам працівників або де знання працівника чи здатність упоратися з роботою не відповідають очікуванням, установленим культурою відповідного підприємства.

«Насильство та домагання у сфері праці» означають неприйнятну поведінку й практику або погрози такими діями, що спрямовані на заподіяння фізичної, психологічної, сексуальної чи економічної шкоди, призводять або можуть призвести до такої шкоди, як, наприклад, гендерно зумовлене насильство та домагання. Подібні поведінка і практика впливають на психологічне, фізичне та сексуальне здоров'я людини, її гідність, сімейне та соціальне середовище.

Якщо розглянути поняття «безпека», за визначенням Міжнародної організації праці – це стан, коли відсутні шкода, небезпека, травми або збитки. Поняття «здоров'я» визначено в преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), як «стан повного фізичного, душевного та соціального добробуту, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів».

Отже, безпека та здоров'я на роботі являє собою систему заходів і засобів щодо запобігання та/ або зменшення впливу на працівників небезпечних і шкідливих професійних факторів та професійних ризиків, спрямованих на збереження здоров'я, життя і працездатності працівників, що вживаються на всіх етапах робочого процесу. Вжиття відповідних заходів по недопущенню виробничого травматизму та професійних захворювань суб'єктами господарювання є запорукою сталого розвитку підприємств та економіки держави в цілому.

СЕКЦІЯ 2

МІСЦЕ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

СОКОЛОВСЬКИЙ Максим,

полковник, доцент Інституту підготовки юридичних кадрів для СБ України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МІСЦЕ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ, ЯКА СПРИЯЄ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Правоохоронні органи жодної країни світу не зможуть виконувати у повному обсязі свої обов'язки без підтримки молоді та інших верст населення, а тому вони вимушені залучати громадян до контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, яка у свою чергу може мати різні форми та прояви. Подібна практика є дуже поширеною у країнах Євросоюзу, США тощо.

Надання інформації про вчинені злочини в американській кримінологічній теорії й поліцейській практиці приділяється велика увага. Він полягає в підвищенні у населення довіри до правоохоронних органів та заохочення громадян за допомогу у розкритті та розслідуванні різних злочинів.

На теперішній час нажаль в Україні повідомлення про розвідувальну діяльність та іншу протиправну діяльність вважається "стукацтво", а людина донощиком. При цьому, у багатьох країнах світу вважається розумним та моральним повідомити до контррозвідувальних та правоохоронних органів про злочин, що готується або вже вчинений. Це розглядається владою і суспільством формою турботи громадян про законність та правовий режим у власній державі. І все перелічене є доволі поширеною практикою в сучасних США, де доброчесний інформатор може стати навіть людиною року.

Таким чином, популяризації участі громадян у правоохоронній сфері є одним із основних завдань держави. Добровільна участь передусім молоді у діяльності, наприклад, громадських формувань правоохоронної спрямованості має стати своєрідним сучасним суспільним трендом. І функцію популяризації відповідного стилю життя й поведінки у зазначеній сфері мають взяти на себе органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи державної безпеки та інші правоохоронні структури.

Для активізації української молоді у наданні на добровільних засадах допомоги правоохоронним органам в питаннях профілактики злочинності варто використовувати досвід таких країн, як США, Німеччини, Нідерландів тощо. В них керівники підприємств, установ і організацій різних форм власності під час прийому працівників на роботу звертають увагу на безкоштовну волонтерську та іншу діяльність останніх у сфері запобігання злочинності. Ось чому у багатьох західних країнах світу є популярною участь студентів у різноманітних студентських організаціях і рухах. Основна причина подібних масових альтруїстичних проявів у США та країнах ЄС - бажання досягти життєвого успіху, який не уявляється можливим без певних обмежень, пов'язаних із волонтерською та іншою добровільною діяльністю у сфері запобігання злочинності. Тому зазначений досвід має стати предметом окремого вивчення для його упровадження в Україні та формування відповідної внутрішньої державної політики.

Наприклад, в США набув поширення спеціальний проект "Crime Stoppers" (Зупини злочинця), що передбачає тісне співробітництво ЗМІ, правоохоронних й адміністративних органів і добровільних інформаторів у сфері протидії злочинності. Історія цього запобіжного підходу в США починається з 1976 р. Спочатку він полягав у створенні безкоштовної конфіденційної телефонної лінії, за допомогою якої можна залишити анонімну інформацію про певний злочин чи особу, яка його вчинила. При цьому у фінансуванні програми "Зупини злочинця" беруть участь комерційні

структури (банки, окремі бізнесмени), які зацікавлені у захисті своїх інтересів та скороченні місцевої злочинності. Наприклад, в м. Бостон протягом 1986-1996 рр. завдяки тісному співробітництву громадян й поліції вдалось скоротити рівень злочинності майже на третину.

Механізми формування культури повідомлення про злочини можуть реалізовуватись у таких формах:

1) затвердження локальних нормативних актів щодо етичної поведінки в установах, підприємствах та організаціях, зокрема формування поваги до викривачів як відповідальних громадян;

2) проведення внутрішніх навчань з питань формування культури повідомлення;

3) проведення комунікаційної кампанії та систематичне здійснення просвітницьких заходів.

З урахуванням викладеного, в Україні необхідно створити інститут добросовісного інформаторства, наприклад як в США. В цій країні за надання інформації про вчинення певною особою злочину можна одержати від ФБР винагороду до 25 тис. дол. США. В Україні ж інститут добросовісного інформаторства на законодавчому рівні закріплений лише у Законі України "Про запобігання корупції" 2014 р., де передбачена діяльність викривачів корупціонерів. За таким прикладом необхідно внести відповідні доповнення до чинного законодавства, що регулює діяльність громадськості у контррозвідувальній та оперативно-розшуковій сфері.

Розвиток інституту добровільного інформаторства в Україні тісно пов'язаний із волонтерською діяльністю. Після широкомасштабного вторгнення РФ до України робота волонтерів набула в нашій державі широкої поширеності за багатьма напрямками. За даними експертів, у 2022 р. майже 55% українців у різній формі займалася волонтерством. Однак, як показують реалії, діяльність волонтерів не завжди є виключно соціальною. Добровільна та безоплатна допомога надається волонтерами органам внутрішніх справ та

державної безпеки у виді цінної інформації про незаконну діяльність. Тому є очевидним, що діяльність волонтерських організацій є важливою не лише для адресатів їх соціальної допомоги, а й для Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ. Останні можуть і мають використовувати оперативні дані волонтерів про злочини, у тому числі проти основ національної безпеки. До того ж волонтери можуть стати надійним резервом для роботи інших добровільних об'єднань правоохоронної спрямованості.

Враховання на законодавчому рівні вказаних заходів дозволить суттєво знизити рівень злочинів, що несе суспільну небезпеку, стабілізувати стан безпеки в державі та збільшити рівень довіри населення до правоохоронних органів та держави загалом, зменшення робочого навантаження на працівників правоохоронних органів завдяки використанню додаткових сил інформаторів, добровольців та інших категорій громадян у сфері профілактики протиправної діяльності тощо. Як наслідок це сприятиме мінімізації впливу злочинності на бюджетні процеси в державі та її окремих регіонах, усунути перешкоди для розвитку бізнесу та підвищити імідж України на світовій арені.

Список використаних джерел

1. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 01.05.2023).

2. Про контррозвідальну діяльність : Закон України від 26.12.2002 р. № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 01.05.2023).

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 01.05.2023).

4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.05.2023).

ГНАТУША Наталія,
директорка Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Кіровоградській та Миколаївській областях

ВОЛОНТЕРСТВО В СИСТЕМІ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМГИ

Проект «Волонтер БПД» система безоплатної правової допомоги запустила ще в лютому 2021 року, з квітня цього року в рамках проєкту окрім волонтерів до співпраці долучаються параюристи. Основне завдання волонтерів та параюристів БПД – сприяти регіональним та місцевим центрам з надання безоплатної вторинної правової допомоги у здійсненні їхніх функцій. Вони допомагають центрам забезпечувати доступ людей до безоплатної правової допомоги, проводити правопросвітницьку роботу, організувати надання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги, реалізовувати інші повноваження у сфері захисту прав людини.

Волонтери працюють у сфері надання БПД, зокрема за такими напрямками:

- участь у підвищенні правової свідомості, культури та обізнаності населення (правапросвітництво), зокрема участь у заходах з інформування громадян про право на безоплатну правову допомогу та порядок його реалізації;

- інформування населення про безоплатну правову допомогу, сприяння у розміщенні правових матеріалів, комунікація з об'єднаними територіальними

громадами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та спілками, благодійними фондами.

В свою чергу параюристи працюють за напрямками:

- перенаправлення клієнтів до фахівців системи надання безоплатної правової допомоги (далі – системи БПД), зокрема під час проведення правопросвітницьких заходів;

- надання технічної підтримки центрам у заходах з інформування громадян про право на безоплатну правову допомогу та порядок його реалізації, зокрема у вирішенні організаційних питань.

Волонтери та параюристи, які долучаються до співпраці з системою отримують:

- унікальний досвід співпраці з системою надання безоплатної правової допомоги;

- можливість пройти безкоштовне навчання, (тренінги, курси, семінари тощо) як у сфері волонтерської діяльності, так і в правовій сфері;

- шанс розширити ділові контакти, покращити навички комунікації.

Скільки часу займатиме волонтерська діяльність

Ми очікуємо, що волонтери та параюристи витратять на волонтерську діяльність 1–3 години на тиждень або не менше 4-х годин на місяць. Наразі в Кіровоградській та Миколаївській областях працює 11 волонтерів БПД. Можна сказати, що це невелика кількість, втім кожен з них вартує десятьох, адже це не просто люди з активною громадянською позицією, це люди для яких правова освіта населення не просто завдання від системи БПД, а важлива частина життя. Саме завдяки цьому нам вдається реалізовувати цікаві та амбітні проекти. Один з прикладів – це проект, що був реалізований за фінансової підтримки Миколаївської міської ради «Школа муніципального права», ініціатором якого став волонтер БПД Артем Кривцов.

Ключова мета заходу полягала у підвищенні правової свідомості молоді та ознайомленні з роботою органів виконавчої влади і місцевого

самоврядування. Важливість теми обумовлена тим, що розвиток та процвітання громади напряду залежить від ініціативності мешканців. Однак мало бути активними, для успішної реалізації будь-якої ідеї потрібно бути ще й обізнаним в сфері муніципального права, знати та розуміти права та обов'язки мешканців, а також повноваження та відповідальність посадовців. Тож, в рамках проєкту на учасників чекали інтерактивні лекції та тренінги від провідних експертів Миколаївської області, протягом яких говорили про нові тенденції правового забезпечення депутатського корпусу місцевої ради, процеси діджиталізації та електронних новацій в сфері муніципального права тощо. Окрім цього учасники дізналися про п'ять трендів успішного виступу, адже одним з ключових для досягнення успіху є вміння презентувати свою ідею та мотивувати інших долучитися до її реалізації.

Це найбільших проєкт, який було організовано у співпраці з волонтерами, однак окрім цього маємо ряд правопросвітницьких заходів, в яких волонтери виступали організаторами та помічниками. Співпраця з волонтерами вибудована за двома варіантами. За потреби і за можливості волонтери залучаються до проведення заходів, організованих системою або партнерами, під час яких волонтери спільно з працівниками розповідають про систему, які послуги надає, як знайти бюро та проводять інтерактиви з дітьми. Другий варіант – це коли волонтери виступають саме організаторами заходу. В цьому випадку волонтер вивчає потреби аудиторії, визначає тему, яка буде актуальна саме для них і вже юристи системи визначають формат та знаходять спікерів-експертів, які можуть фахово розкрити цю тему. Такий варіант є більш ефективним, адже система отримує зацікавлену та активну аудиторію, яка в свою чергу отримує відповіді на хвилюючі запитання.

Тож, як стати волонтером чи параюристом БПД: 1) заповнити анкету: <https://cutt.ly/hlq3RxH>; 2) пройти дистанційний курс «Основи волонтерської діяльності» та отримати електронний сертифікат: <http://academy.legalaid.gov.ua>; 3) пройти співбесіду з представником центру.

Список використаних джерел

1. Платформа дистанційного навчання системи безоплатної правової допомоги. URL: <http://academy.legalaid.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2023).
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення: 01.05.2023).

ПЛАХОТНІК Роман,

здобувач освіти 2 року денної форми навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

ПРОНЕВИЧ Олексій, *доктор юридичних наук, професор кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СТУДЕНТСЬКІ ПРОБЛЕМНІ НАУКОВІ ГРУПИ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Університети із самого початку їх заснування були центрами науки та передовими дискусійними майданчиками. Університети готували і готують кваліфікованих фахівців у різних галузях знань, їх мета полягає саме у розповсюдженні і просуванні знання. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 р. N 1074 «Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад» визначає: «університет (класичний університет) багатoproфільний вищий навчальний заклад, який ... проводить

фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, сприяє поширенню наукових знань і здійснює культурно-просвітницьку діяльність серед населення...» [1]. У свою чергу ЗУ «Про вищу освіту» дає наступну дефініцію: «заклад вищої освіти – окремий вид установи, яка ... проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність...» [2].

Тому, варто зазначити, що університети – це інноваційні провідні та просвітницькі установи. Університети повинні готувати людину до життя, до роботи у колективі, давати необхідні соціальні та комунікативні навички. Тобто, випустити сформовану, щонайменше у професійному плані, особистість та активного члена громадянського суспільства.

Ми вже зараз маємо замислюватись про післявоєнну відбудову України, про всі проблеми та виклики, які постануть перед українським суспільством. Одним із суб'єктів відбудови стане молодь та студенти зокрема. Саме тому вже з університетських лав потрібно формувати активних, освічених та ініціативних членів суспільства. Одним із методів є діяльність студентських проблемних наукових груп.

Студентська наукова група – це добровільне об'єднання студентів, слухачів, аспірантів, докторантів та молодих вчених з метою поглибленого/комплексного дослідження актуальних суспільних проблем спрямоване на розширення наукового потенціалу й формування навичок науково-дослідної діяльності, презентації авторської академічної позиції та ефективного ведення наукової полеміки. Її формування і функціонування має певні особливості. Студентські проблемні наукові групи можуть функціонувати як частина студентського самоврядування із зазначенням наукової складової спрямування їх діяльності або при певній кафедрі. Студентські наукові групи найперше займаються науково-дослідницькою діяльністю, але не мають нею обмежуватись. Вони повинні перебувати, відповідно до свого спрямування, в університетському, суспільному дискурсах

щодо нагальних, проблемних питань і відповідно реагувати на них (організовувати зустрічі, конференції, обговорення, круглі столи). Студентські наукові групи повинні формуватись на принципах добровільності, самоврядності, рівності, прозорості, відкритості, публічності, інноваційності, академічної свободи, академічної доброчесності та органічного зв'язку науково-дослідної роботи з освітнім процесом.

Варто визначити мету такої студентської групи – це організація наукової діяльності студентів, залучення їх до виконання науково-дослідних робіт, набуття студентами навичок науково-дослідної роботи та апробації отриманих результатів, обговорення актуальних комплексних проблем, вироблення оптимальних алгоритмів вирішення колізій, удосконалення навичок ораторського мистецтва і відповідно формування кадрового резерву висококваліфікованих фахівців. Студентські проблемні наукові групи є можливістю самореалізації для студентів та потенціалом для закладу вищої освіти та, в подальшому, українського суспільства.

На даний час студентські проблемні наукові групи функціонують у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, Національному авіаційному університеті, Київському політехнічному інституті ім. Ігоря Сікорського, Запорізькому національному університеті, Кам'янець-Подільському національному університеті ім. Івана Огієнка, Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника, Волинському національному університеті ім. Лесі Українки та ін.

Проілюструємо діяльність групи на прикладі постійно діючої студентської проблемної наукової групи «Службово-правовий полілог» кафедри службового та медичного права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Студентська група займається вивченням актуальних правових проблем з домінуючою компонентою службового права, доктринального осмислення складних службово-правових та суміжних феноменів, пошуку коректних легальних

алгоритмів вирішення службово-правових та управлінських колізій, розгляду актуальних кейсів у сфері публічної служби, аналізу судової практики розгляду спорів у сфері публічної служби тощо. Група регулярно збирається для обговорення актуальних, соціально-чутливих правових проблем. Зокрема було ґрунтовно опрацьовано проблему забезпечення гендерної рівності у публічній службі, організовано зустріч із Урядовою уповноваженою з питань гендерної політики і за її наслідками прийнято «Стратегію впровадження гендерної рівності в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка». Таким чином студентська наукова група стала каталізатором змін в університеті.

Аналізуючи діяльність різних студентських наукових груп можемо виділити такі основні проблеми: несистемність діяльності груп; зосередження виключно на доктринальних дослідницьких засадах роботи; неапробація результатів діяльності групи.

Вважаємо, що саме наведені аспекти заважають наповну «розкритись» студентським науковим групам у своїй діяльності.

Отже, можемо впевнено стверджувати, що студентські проблемні наукові групи у своїй діяльності: розвивають доктринальні засади певної галузі науки; є дискусійним майданчиком для обговорення та вирішення проблемних, чутливих питань; впливають на формування політики університету; є базою для формування суспільно активного ініціативного прошарку громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 1996 р. № 1074. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1074-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.05.2023).

2. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 05.05.2023).

СВИРИДОВ Олександр,

курсант 306 навчального взводу факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

Науковий керівник:

КОЛЄСНИК Тетяна, *докторка юридичних наук, професор, завідувачка кафедри цивільного трудового права та права соціального забезпечення факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ*

УЧАСТЬ ТА РОЛЬ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Українська молодь є важливою складовою сучасного суспільства, носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором соціально-економічного прогресу. Ускладнення розвитку українського суспільства в умовах докорінної трансформації передбачає активне залучення молоді – найбільш мобільної та адаптивної до змін частини суспільства, до участі в державотворчих процесах. У свою чергу, це вимагає застосування науково обґрунтованої державної молодіжної політики в Україні.

Це обумовлює актуальність вивчення молоді як об'єкта державної молодіжної політики. З часів незалежності молодь уособлює майбутнє українського суспільства, вона прагне активно долучатися до процесів розвитку і змін у різних векторах формування держави. Молодь підсилює до

нових звершень і є основною рушійною силою прогресивних напрямів суспільно-політичного розвитку на етапі становлення української політичної нації. Принагідно відзначити, що молодіжна політика стала одним з найважливіших напрямів діяльності органів державної влади з перших років незалежності України.

За цей час було прийнято низку нормативно-правових актів, що регламентують питання молодіжної політики. Наразі важливу роль у розвитку молоді відіграє «Національна молодіжна стратегія до 2023 року». Метою стратегії є утвердження важливості молоді для розвитку держави, а також створення можливостей для молодих людей розвиватися в цьому напрямку, бути конкурентоспроможними, економічно активними, відповідальними та свідомими. Стратегія враховує важливі аспекти, передбачені Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, молодіжними стратегіями та документами, що регламентують засади розвитку молодіжної політики ООН, Ради Європи та Європейського Союзу, а також демографічні, безпекові та економічні виклики. Дії та зусилля держави, всіх верств суспільства, політичних і громадських організацій, підприємств, установ, організацій у справі підтримки становлення та розвитку молоді мають бути консолідовані для того, щоб дивитися на життя молоді цілісно з урахуванням її бачення світу [1].

Принагідно відзначити, що уряд України всебічно підтримує молодь, що мають певні наукові здобутки. Прикладом цього є всебічне заохочення активної й прогресивної молоді відзнаками, преміями тощо. Це питання регулюється Постановою Кабінету міністрів України «Про премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України». В постанові зазначено, що премія присуджується молоді, особливі досягнення якої сприяють розвитку молодіжних ініціатив на місцевому рівні. Премія присуджується особам віком до 35 років за досягнення у розбудові України протягом календарного року, що передує її присудженню. При цьому можуть

також враховуватися досягнення кандидата на присудження премії за попередні роки [2].

Молодь як майбутнє європейського континенту, привертає надзвичайно велику увагу Ради Європи, про що свідчить низка документів, прийнятих цією організацією та спрямованих на оптимізацію молодіжної політики в регіоні. Особливої уваги у процесі реалізації молодіжної політики в країнах Європи заслуговує Європейська хартія про участь молоді в муніципальному та регіональному житті. У структурі Секретаріату Ради Європи діє Директорат з питань молоді та спорту. Найважливіші рішення щодо змісту молодіжної політики в Європі приймаються на регулярних Європейських Конференціях міністрів у справах молоді. З 70-х років ХХ ст. існує Європейський молодіжний фонд, створений для фінансування молодіжних проєктів та програм, що здійснюються в масштабах регіону, під егідою Ради Європи було відкрито два Європейських молодіжних центри

Можна сказати, що уряди різних країн шукають свої підходи та моделі до молодіжної політики. У розвинутих демократичних країнах молодіжна політика в основному проводиться на державному, регіональному і місцевому рівнях. Зокрема, в країнах Західної Європи на цих засадах активно розробляються і впроваджуються комплексні закони про молодь. У багатьох країнах Центральної і Північної Європи молодіжна діяльність базується на визнанні відповідальності держави за успішне включення в суспільно-політичне життя всіх верств молоді [3].

Отже, враховуючи міжнародний досвід, вважаємо, що взаємодія молоді з органами публічної влади має ґрунтуватися на «моделі участі», яка передбачає чотири рівні участі, що визначені у «Кодексі кращих практик участі громадянськості Ради Європи»: інформування, спрямоване на надання інформації та підвищення рівня обізнаності; консультування, покликане надавати можливості отримання консультацій від суб'єктів різних рівнів; діалог, який передбачає більш повну та глибоку комунікацію між суб'єктами

через обговорення, збори, слухання тощо; партнерство, спрямоване на надання можливості делегувати конкретні завдання та відповідальність окремим суб'єктам та співпрацювати на правах партнерів [4].

Варто зауважити, що досягнення кожного наступного рівня можливе тільки за умови достатнього представлення попереднього. Кожен з цих рівнів може реалізовуватися завдяки застосуванню різних інструментів та використанню різних каналів. Зокрема, надання інформації може відбуватися як через офіційні канали, так і за допомогою використання соціальних мереж, розсилок на електронну пошту, онлайн-анонсування інформаційних кампаній у засобах масової інформації тощо.

Рівень консультування може передбачати електронні та офлайн-консультації з представниками молоді на місцевому рівні, консультування під час різноманітних форумів, конференцій, круглих столів, які відбуваються на регіональному рівні, а також петиції на загальнонаціональному рівні та соціологічні дослідження думки молоді через опитування, фокус-групи тощо. Рівень діалогу може реалізовуватися через відкриті слухання, громадські обговорення, дебати, публічні дискусії; створення молодіжних груп, комітетів та об'єднань, роботу багатосторонніх консультативних органів; проведення тренінгів, семінарів та дискусійних форумів, а також використання інструменту публічних онлайн-запитів і письмових пропозицій та рекомендацій. І, нарешті, рівень партнерства впроваджується через розроблення проектів рішень під час взаємодії з представниками молоді, участь представників молоді у різноманітних органах та комісіях, розроблення молодіжних стратегій та планів дій, ініціювання молоддю проектів та підтримки з боку органів влади їх реалізації.

Слід окремо наголосити, що молодь є таким сегментом суспільства, який досить охоче сприймає нові пропозиції та інновації, володіє необхідними новими інструментами комунікації і може сама пропонувати інноваційні

підходи до вирішення політичних питань, що сприяє розвитку демократичного суспільства з урахуванням європейських тенденцій та міжнародної практики. Враховуючи особливості молоді як соціально демографічної групи варто окреслити, найбільш важливі завдання у системній роботі з молодими людьми, такі як забезпечення повноцінного та своєчасного інформування молоді про різні можливості співпраці та взаємодії; сприяння створенню умов для залучення молодих людей до активної участі в житті села, міста, громади або країни загалом; стимулювання і заохочення молоді до участі в процесі розроблення та ухвалення рішень завдяки всебічній підтримці молодіжних ініціатив, створенню громадських організацій молоді, розвитку молодіжної інфраструктури та отриманню молодими людьми необхідних компетентностей у системах формальної та неформальної освіти; моральне та матеріальне стимулювання інновацій та громадської активності молодого покоління.

Безумовно заохочення та ініціювання активності молодих людей може відбуватися в різних сферах життєдіяльності: громадській та політичній – через включення в процеси громадського контролю за діями органів влади, участь у політичному житті й навіть у протестних акціях; економічній сфері – завдяки сприянню зайнятості та офіційному працевлаштування молодих людей, інструментам підтримки молодих сімей на початку трудової кар'єри, програми професійних міжнародних стажувань та обмінів; соціальній та культурній сферах – через підтримку різних способів самовираження молоді та забезпечення базового соціального добробуту молодих сімей.

Резюмуючи, слід зазначити, що одним із найважливіших інструментів стимулювання та активізації участі молоді у державотворчих процесах та діяльності інститутів громадянського суспільства є державна молодіжна політика, в межах якої можуть діяти державні, регіональні та місцеві програми молодіжного спрямування та реалізовуватися заходи, які залучатимуть молодь до прийняття управлінських рішень в різних галузях.

Список використаної літератури:

1. Про національну молодіжну стратегію до 2030 року: Указ президента України від 12 березня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/942021-37337> (дата звернення: 05.05.2023).

2. Про премію Кабінету Міністрів України за особливі досягнення молоді у розбудові України: Постанова КМУ від 21 листопада 2007 року № 1333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1333-2007-п#Text> (дата звернення: 05.05.2023).

3. Сторожук Р.П. Зарубіжний досвід реалізації молодіжної політики. *Державне будівництво. Електронне наукове фахове видання Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*. № 1. 2006. URL: www.nbuv.gov.ua/e-journals/DeBu/2006-1/index.html (дата звернення: 05.05.2023).

4. Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень. Ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року. URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb> (дата звернення: 05.05.2023).

КАСЬЯНЕНКО Аліна,

*студентка 1 курсу спеціальності
«Правоохоронна діяльність»
Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ІВАНЕНКО Дмитро, *кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
господарсько-правових дисциплін та
економічної безпеки факультету № 4
Донецького державного
університету внутрішніх справ.*

НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ МОЛОДІ МІСЦЕВИМИ ЦЕНТРАМИ БВПД В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Закон України «Про безоплатну правову допомогу» [1] врегульовує поняття та зміст права на безоплатну правову допомогу, порядок реалізації такого права, визначає підстави та порядок надання безоплатної правової допомоги, зазначає про державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги.

Поняття «безоплатна правова допомога» визначено як правова допомога що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

Одним із суб'єктів отримання безоплатної правової допомоги є молодь. Відповідно до норм ст. 1 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» [2] до молоді належать особи віком від 14 до 35 років – громадяни України, іноземці та особи без громадянства які перебувають в Україні на законних підставах.

Таку допомогу надають органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, спеціалізовані установи, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Іншим способом отримання правової допомоги є звернення до контакт-центру системи безоплатної правової допомоги за номером 0800213103 (на території України) або +380443631041 (за кордоном).

Серед видів правової допомоги необхідно виділити безоплатну вторинну правову допомогу що включає: захист, здійснення представництва інтересів осіб, складення документів процесуального характеру.

Право на отримання безоплатної первинної правової допомоги врегульовано нормами ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу». До суб'єктів отримання такої допомоги, відповідно до норм п. 2 ч.

1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», належать: діти, діти-сироти, діти позбавлені батьківського піклування, діти які перебувають у складних життєвих обставинах, діти які постраждали внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту [1].

Необхідно звернути увагу, норма п. 1 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» визначає що особа яка перебуває під юрисдикцією України та має середньомісячний дохід не більше двох розмірів прожиткового мінімуму має право на вторинну безоплатну правову допомогу [1].

В умовах воєнного стану вторинна безоплатна правова допомога набуває важливого значення, є видом державної гарантії що передбачає інформування особи про права та свободи, порядок реалізації прав та свобод, відновлення прав та свобод у випадку їх порушення та/або оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Не всі представники молоді віком від 14 до 35 років мають доступ до вторинної правової допомоги. Відповідно до норм ст. 18 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» для отримання безоплатної вторинної правової допомоги неповнолітніми особами необхідне звернення їх законних представників за місцем фактичного проживання дитини або законних представників незалежно від реєстрації місця проживання чи місця перебування особи. Крім того, особи віком до 35 років не завжди мають доступ до вторинної правової допомоги внаслідок низьких доходів [1].

Отже, в умовах воєнного стану на законодавчому рівні необхідно збільшити перелік підстав для молоді віком від 14 до 35 років для отримання вторинної безоплатної правової у місцевих центрах з надання безоплатної вторинної правової допомоги або територіальних органах юстиції за місцем фактичного проживання таких осіб.

Список використаних джерел

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n45> (дата звернення: 03.05.2023).

2. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n59> (дата звернення: 03.05.2023).

ЛУЦЕНКО Арина,

здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) освітнього рівня вищої освіти факультету історії і права, спеціальність 081 Право Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Науковий

керівник:

ПОНОМАРЕНКО Оксана, *доцент кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права імені проф. О.І. Процевського Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*

ПРАВО ПОДРУЖЖЯ НА ПОДІЛ МАЙНА ЗА ВЗАЄМНОЮ ЗГОДОЮ: СВОБОДА ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЇЇ МЕЖИ

Відповідно до ст. 69 СК України дружина і чоловік мають право на поділ майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності, незалежно від розірвання шлюбу. При цьому вони мають право розділити майно за взаємною згодою. Такий поділ майна за взаємною згодою подружжя оформлюється договором про поділ спільного майна [2].

На зміст права на поділ майна за взаємною згодою розповсюджуються правила двох цивільно-правових інститутів – інституту речового права та інституту зобов'язального права. Згідно зі ст. 319 ЦК право власності – це право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Відповідно до ст. 3 та ст. 627 ЦК основним з принципів договірної регуляції приватних відносин є принцип свободи договору, згідно з яким сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог ЦК, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості [3].

Таким чином, право подружжя на поділ спільного майна за взаємною згодою включає такі можливості. По-перше, подружжя мають право в будь-який момент поділити майно, яке є об'єктом право спільної сумісної власності, за їх бажанням. При чому виникнення цього права не залежить від розірвання шлюбу. Таким чином, поділ майна подружжя можуть здійснити в будь-який час перебування у шлюбних відносинах; у зв'язку з розірванням шлюбу; у будь-який час після розірвання шлюбу. По-друге, подружжя мають право поділити майно, яке є об'єктом право спільної сумісної власності, на умовах, за якими ними досягнуто домовленість. Вони не пов'язані нормативними правилами щодо рівності часток при поділі спільного майна. По-третє, подружжя мають право самостійно визначити те майно, яке буде поділено. Предметом такого договору за взаємною згодою подружжя може бути як все майно, яке їм належить на праві спільної власності на день укладання договору про поділ, так і частина майна, яка їм належить на праві спільної власності.

Однак, будь яка свобода завжди має певні межі. В законі встановлені також і межі здійснення права подружжя на поділ майна за взаємною згодою. Ці правила встановлені як в загальних положеннях цивільного законодавства, так і в спеціальних нормах, які обумовлені специфікою договору про поділ майна.

Загальні правила щодо здійснення суб'єктивних цивільних прав сформульовані у ст. 13 ЦК, відповідно до якої цивільні права особа здійснює у межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства. При здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. При цьому не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. Крім того, при здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства [3].

Так, в постанові ВС від 06.03.2019 справа № 317/3272/16-ц Касаційний цивільний суд зазначив, що поділ спільного майна подружжя не може використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу боржником або виконання судового рішення про стягнення боргу. Боржник, проти якого ухвалене судове рішення про стягнення боргу та накладено арешт на його майно, та його дружина, які здійснюють поділ майна, діють очевидно недобросовісно та зловживають правами стосовно кредитора, оскільки поділ майна порушує майнові інтереси кредитора і направлений на недопущення звернення стягнення на майно боржника. Тому правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які хоч і не порушують конкретних імперативних норм, але є очевидно недобросовісними та зводяться до зловживання правом. Це правило, стосується також і поділу майна за взаємною згодою подружжя. При наявності такого зловживання, є підстави для визнання договору поділу майна недійним за рішенням суду, за позовом кредиторів. Таким чином, договір поділу майна подружжя не може бути спрямований на порушення прав кредиторів та інших осіб, в тому числі дітей. Відповідно до ч. 6 ст. 203 ЦК правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей [1].

Спеціальні правила щодо меж укладення договору про поділ майна обумовлені специфікою саме цього договору.

По-перше, при укладенні такого договору значних обмежень зазнає свобода вибору контрагента як одна із складових принципу свободи договору. Договір про поділ майна мають право укласти лише три категорії осіб: жінка та чоловік, які перебувають у шлюбі (подружжя); жінка та чоловік, шлюб між якими розірваний (колишні подружжя); жінка та чоловік, які проживають (проживали) однією сім'єю без реєстрації шлюбу. Жоден з інших суб'єктів (наприклад, дитина) не може бути стороною такого договору.

По-друге, законодавством істотні обмеження встановлені щодо предмету цього договору. Такий договір може бути укладений виключно щодо майна, яке належить сторонам на праві спільної сумісної власності. Предметом такого договору не може бути майно, яке належить на праві особистої приватної власності одному з подружжя.

По-третє, певні вимоги встановлені щодо форми договору про поділ майна. Відповідно до ч. 2 ст. 69 СК договір про поділ житлового будинку, квартири, іншого нерухомого майна має бути нотаріально посвідчений. Також підлягає реєстрації перехід права власності на нерухоме майно.

Всі обмеження, які встановлені законом, мають імперативний характер, і підлягають дотриманню. Порушення імперативних обмежень щодо укладання договору поділу спільного майна тягнуть негативні наслідки. Одним із таких негативних наслідків є визнання договору недійсним.

Таким чином, при поділі спільного майна подружжям належить свобода у здійсненні цього права. Але при реалізації права на поділ майна за взаємною згодою подружжя зобов'язані дотримуватися імперативних вимог, які складають межі та обмеження цього права. Обов'язковому дотриманню підлягає і принцип добросовісності при укладанні договору про поділ майна.

Список використаних джерел

1. Постанова від 06.03.2019 № 317/3272/16-ц / Верховний Суд. Касаційний цивільний суд. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/80363827?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl01 (дата звернення: 03.05.2023).
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 03.05.2023).
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 03.05.2023).

ТОРБЯК Аліна,

здобувачка Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

МЕЛЬНИЧУК Світлана, *доктор юридичних наук, професор кафедри правосуддя загальноінститутських кафедр Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ*

МІСЦЕ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Молодь є важливим ресурсом для будь-якого суспільства, і в Україні вона відіграє особливо важливу роль у забезпеченні стабільного розвитку держави. Молодь є носієм інтелектуального потенціалу та творчих ідей, які можуть бути корисними для розвитку економіки та рішення соціальних проблем країни. Її активна участь у громадському житті, політиці та культурі сприяє створенню відкритого та демократичного суспільства. Водночас, забезпечення належної

освіти, охорони здоров'я, захисту прав та інтересів молоді, можливостей розвитку кар'єри та самореалізації є важливим завданням для держави.

Протягом років незалежності України молодіжна політика стала неодмінною частиною державної політики, яка складається з комплексу заходів, спрямованих на створення умов для того, щоб молоді люди могли свідомо вибирати свій життєвий шлях [1].

Державна молодіжна політика може впливати на різні сфери життя в країні, такі як економіка, соціальна сфера, культура, публічне управління, військові справи, правоохоронна та інші напрями розвитку країни. Ця політика може бути використана для залучення молоді до різних аспектів реформування держави, які виходять за межі проблем молоді.

Реформи в різних сферах суспільного життя можуть впливати на процес соціалізації молодих громадян і сприяти полегшенню їх переходу до самостійності та дорослого життя. Це може актуалізувати молодіжну проблематику в рамках поза молодіжної політики і додавати до переліку питань молодіжної політики такі, що дозволяють залучити молодь до участі в реформуванні держави. В цьому випадку молодіжна політика може вважатися інструментом для залучення молоді до реформування держави [2, с. 22].

Вплив молодіжної політики на залучення молоді до реформування держави має великий діапазон щодо самої молодіжної сфери, але він може бути суттєво обмеженим в інших сферах через об'єктивні та суб'єктивні чинники.

Політика, спрямована на залучення молоді до реформування держави, може мати значний вплив на молодих людей, які беруть участь у цьому процесі. Однак, успіх такої політики може залежати від багатьох факторів, таких як соціально-економічний статус молоді, її освіта, ступінь її зацікавленості в політиці та інших сферах, а також від загальної ситуації в країні.

Серед об'єктивних чинників, які можуть обмежувати вплив молодіжної політики, можна виділити відсутність необхідних ресурсів (фінансових,

людських, матеріальних) для здійснення певних заходів, а також несприятливу економічну та політичну ситуацію в країні. Якщо молодь має низький рівень освіти, вона може мати обмежені можливості участі у політичних процесах, що може ускладнити залучення її до реформування держави [3].

Суб'єктивні чинники, такі як недовіра до державних органів, незацікавленість до політики, дезінформація та неправильна спілкування з молодіжним середовищем, також можуть обмежити вплив молодіжної політики на залучення молоді до реформування держави.

Отже, основною ідеєю державної молодіжної політики є забезпечення рівних можливостей для кожної молодої людини, щоб вони могли успішно розпочати своє життя, отримати вищу освіту, знайти перше робоче місце, мати власне житло і продовжувати самовдосконалення.

Важливим фактором для успішної реалізації цієї політики є залучення молоді до громадського життя та створення ефективних молодіжних організацій. Це можливо, якщо враховувати мотиваційні фактори молоді, такі як цікавість та привабливість для них. Ці поняття є важливими для молодіжного оточення та допоможуть залучити молодь до політичного та інших суспільних процесів.

Список використаних джерел

1. Саволайнен В.І. Молодь: її права та соціальне становлення в сучасній Україні. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_41555 (дата звернення: 03.05.2023).

2. Участь молоді в процесах реформування держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Ярема О. Й. та ін.]. Київ: ДП "Редакція інформаційного бюлетеня "Офіційний вісник Президента України", 2018. 100 с.

3. Софій О. Аналітична записка. Роль молоді в молодіжній політиці України. 2021. URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2021/01/Rol-molodi-v-molodizhniy-polititsi-Ukrayini.pdf> (дата звернення: 03.05.2023).

ЦИБУЛЯК Аліна

студентка V курсу юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Науковий керівник:

ДОНЧЕНКО Ольга, *доцент кафедри теорії права та прав людини юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

АКТИВІЗАЦІЯ УЧАСТІ МОЛОДІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Молодь є ключовим елементом у будь-якій державі, тому її участь у процесі прийняття рішення є важливою. Залучення молоді до реалізації правової політики є кроком у розвиток суспільства та формування активної громадянської позиції. Крім того залучення молоді до реалізації правової політики може бути корисним не тільки для молодих людей, але й для держави загалом. Молодь може принести нові ідеї та підходи, що сприяють розвитку країни.

Однак залучення молоді до реалізації правової політики також має свої недоліки. Низький рівень обізнаності молоді про участь в усіх сферах соціального життя та процесі формування та реалізації державної молодіжної політики може бути перешкодою для її активної участі. Крім того, відсутність єдиної стратегії залучення молоді до соціального та політичного життя також є проблемою, яка ускладнює процес активізації молоді в реалізації правової

політики [1]. Для подолання цих викликів та активізації залучення молоді до впровадження правової політики необхідно розробляти та впроваджувати стратегії. Перш за все, необхідно збільшити рівень обізнаності молоді про участь у всіх сферах соціального життя та процесі формування та реалізації державної молодіжної політики [2].

Друге, важливо залучати молодь до особистої участі у формуванні та реалізації програм, пов'язаних з молоддю, суспільством та державою [1]. Нарешті, необхідно розробити єдину стратегію залучення молоді до соціального та політичного життя, яка допоможе уникнути непорозумінь та сприяти активній участі молоді в реалізації правової політики [3].

Однією з ключових можливостей для участі молоді в реалізації державної правової політики є потенціал для молодих людей ввести свіжі перспективи та інноваційні ідеї. Проте часто спостерігається низький рівень обізнаності молоді щодо можливостей участі в усіх сферах суспільного життя, в тому числі у процесі формування та реалізації державної молодіжної політики [1]. Щоб вирішити цю проблему, держава може вжити заходи для просування та заохочення участі молоді в політиці та громадянському суспільстві. Надаючи молодим людям можливість брати участь у процесі прийняття рішень, держави можуть скористатися їхніми унікальними поглядами та ідеями, що призведе до більш ефективних та інклюзивних результатів політики [4].

Незважаючи на потенційні переваги участі молоді, існують і значні проблеми, пов'язані з активізацією залучення молоді до реалізації державної правової політики. Однією з основних проблем є брак ресурсів і підтримки молодіжних ініціатив, що може ускладнити участь молодих людей у процесі формування політики. Крім того, можуть існувати культурні чи суспільні бар'єри, які заважають молодим людям відчувати себе спроможними брати участь [1]. Ці проблеми не є винятковими для України, оскільки багато країн намагаються ефективно залучити молодь до формування політики. Наприклад,

в Україні існує потреба активізувати діяльність у таких сферах, як ринок праці, щоб забезпечити молодим людям можливість повноцінно брати участь у соціальному та економічному житті країни [2].

Щоб подолати ці виклики та активізувати участь молоді в реалізації державної правової політики, можна застосувати декілька стратегій. Один із підходів полягає в тому, щоб надати можливість навчання та освіти для молодих людей, щоб розвивати свої навички та знання про процеси формування політики [3]. Інша стратегія полягає у створенні сприятливого середовища, яке заохочує участь молоді та забезпечує ресурси та наставництво для молодіжних ініціатив [1]. Крім того, держави можуть працювати над усуненням структурних перешкод для участі молоді, таких як обмежений доступ до ресурсів або дискримінація за віком чи іншими факторами [2]. Здійснюючи ці кроки, держава може створити більш інклюзивні та ефективні політичні результати, які відображатимуть потреби та перспективи всіх членів суспільства, включаючи молодь [3].

Молодь має великий потенціал для активної участі в реалізації правової політики держави. Можливості участі молоді включають залучення до процесу формування та реалізації державної молодіжної політики, участь у прийнятті рішень на місцевому та державному рівнях, а також можливість впливати на розвиток соціально-економічного середовища [4]. Однак низький рівень обізнаності серед молоді щодо участі в усіх сферах суспільного життя та процес формування та реалізації державної молодіжної політики є одним із головних проблем, які потрібно вирішувати [1].

Проблеми активізації участі молоді в реалізації правової політики включають недостатній рівень розуміння та підтримки з боку державних структур, а також появу ефективних механізмів залучення молоді до процесів ухвалення рішень [2]. Для подолання цих викликів необхідно розробляти та впроваджувати стратегії, що сприяють активізації участі молоді в реалізації правової політики.

Однією з таких стратегій може бути забезпечення доступу молоді до інформації та освіти щодо участі в різних сферах суспільного життя [3]. Для успішної реалізації державної молодіжної політики та активізації участі молоді необхідно змінювати підходи до формування, управління та реалізації державної молодіжної політики [1].

Крім того, необхідно забезпечити молоді можливості для участі в різних процесах прийняття рішень, а також залучати молодь до розробки та впровадження проектів, які стосуються їх майбутнього [5]. Такими заходами слід створити сприятливі умови для активної участі молоді в реалізації правової політики та забезпечити сталий розвиток суспільства. Таким чином, незважаючи на наявність проблем, сприяння участі молоді є вирішальною складовою реалізації державної правової політики в державі.

Список використаних джерел

1. Доктрина молодіжної політики України як основа формування, розвитку й ефективної реалізації сучасної конкурентоспроможної особистості. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=35666 (дата звернення: 28.04.2023).

2. Становище молоді в Україні – United Nations in Ukraine. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/202006/THE%20STATE%20OF%20YOUTH%20IN%20UKRAINE%202019%20%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf> (дата звернення: 28.04.2023).

3. Участь молоді: Нотатник для молодіжних центрів. URL: <https://rm.coe.int/notebook-on-youth-participation-for-youth-centres-yfdua/1680a4e8a8> (дата звернення: 28.04.2023).

4. Оцінка молодіжних політик. URL: <https://inmol.org/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=7282> (дата звернення: 28.04.2023).

5. Про молодь: Проект Закону України від 10.12.2015 № 3621. URL:

ДОНЦОВА Тетяна,

*здобувач вищої освіти спеціальності
«Облік і оподаткування»
Харківського національного
автомобільно-дорожнього
університету*

Науковий керівник:

ВЕРБИЦЬКА Вікторія, *кандидат
економічних наук, доцент кафедри
обліку і оподаткування, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет*

МОЛОДЬ ТА ПРАВОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Наша країна переживає переломний момент, коли внаслідок воєнної агресії з боку сусідньої країни серед молоді спостерігається зростання патріотичної активності, зростає громадянська свідомість окремих громадян, молодіжних громадських рухів та об'єднань, простежується зростання зацікавленості у молодіжних проектах грантодавців. Тому формування довгострокової, вивіреної та сучасної державної молодіжної політики давно має не лише теоретико-науковий, а й пріоритетно-державний характер.

Молодіжна політика має велике значення для загальної теорії держави та права, інших галузей юриспруденції, практики правотворчості, правозастосовної діяльності, правового виховання. Вона, безумовно, є частиною правової політики країни і вбирає всі її складові [1].

Правова політика держави є складною системою правових норм, які спрямовані на захист прав і свобод громадян та забезпечення правопорядку в суспільстві. Молоде покоління, як активна частина суспільства, має важливе

місце в реалізації правової політики держави. У даній роботі ми розглянемо його роль в реалізації правової політики держави та її можливості впливати на формування та зміну правових норм.

Дослідники-вчені вважають, що молодіжна політика – це особлива форма висловлювання державної правової політики, концепція перетворення суспільства на залучення молодого покоління у життя країни всіх рівнях – від створення робочих місць до реального формування соціальних ліфтів. З її допомогою відбувається юридичне закріплення та здійснення політичного курсу країни, процес демократизації, стабілізації, що гарантує впевненість молодого покоління у завтрашньому дні.

Молодь є активною та сильною частиною будь-якого суспільства. Її думка та погляди важливі для формування та зміни правових норм. Молодь має більш прогресивні погляди на соціальні питання та її вплив на формування суспільства важливий. Завдяки інформаційній технології та розвитку мережі Інтернет, молодь має можливість впливати на громадську думку та обговорення питань, які є важливими для суспільства.

Розвиток правової культури важливий для формування правової свідомості у суспільстві. Молоде покоління, як майбутнє суспільство, має відчувати відповідальність за дотримання прав та обов'язків. Відповідальність за власні дії та повага до прав інших є неодмінною частиною правової культури. Важливою роллю в розвитку правової культури є виховання, яке допомагає формувати правильне ставлення до закону та дотримання його. Для цього молоде покоління може долучатися до роботи громадських організацій та ініціювати проведення антикорупційних кампаній. Важливою роллю в боротьбі з корупцією є також освіта та популяризація цінностей чесності та добросовісності серед молоді.

Освіта є важливим елементом розвитку особистості та суспільства. Молоді люди мають право на отримання якісної та доступної освіти, яка допоможе їм розвиватися та досягати своїх цілей, надання допомоги у

випадках, коли це необхідно. Для забезпечення права на освіту вони можуть долучатися до роботи студентських організацій та виступати з ініціативами щодо поліпшення освітнього процесу та доступності освіти для всіх.

Молодь має можливість брати участь в прийнятті та зміні правових норм, що є важливим для формування суспільства. Це покоління може бути активним учасником громадського життя та приймати участь у роботі парламенту, партій, об'єднань громадян, які займаються розробкою та прийняттям нових законів. Також молодь може займатися лобюванням певних інтересів та виступати з ініціативами щодо змін у законодавстві. Для цього необхідно використовувати різні способи масової комунікації, наприклад, соціальні мережі, зустрічі з представниками влади та громадські акції [2, 3].

Правовий захист молоді є важливою складовою правової політики держави. Молодь має право на захист своїх прав та свобод, які гарантовані законодавством. Для цього необхідно знати свої права та обов'язки та вміти захищати їх у разі порушення. Важливою роллю в правовому захисті молоді є робота правоохоронних органів та судової системи. Молоде покоління може бути активним учасником цих процесів, наприклад, в якості свідка або представника потерпілого. Також може взяти участь у роботі органів громадського контролю та вимагати дотримання законів та прав громадян.

Корупція є серйозною загрозою для розвитку суспільства та правової держави. Молодь може бути активним учасником боротьби з корупцією та вимагати чесних та прозорих умов у роботі державних органів.

Молоді люди мають всі можливості впливу на забезпечення правопорядку у суспільстві. Наприклад, вони можуть брати участь у проектах з превенції насильства та кримінальної активності. Також можуть стати добровольцями та брати участь у громадських ініціативах з метою покращення правової культури у своєму регіоні.

Молодь відіграє важливу роль у захисті прав жінок та дівчат. Вона може брати участь у проектах з популяризації гендерної рівності та протидії

насилъству в сім'ї. Також може брати участь у феміністських ініціативах та стати голосом змін у боротьбі за рівність.

Важлива роль у захисті прав меншин також може належати молодим людям. Це може здійснюватися шляхом участі у громадських ініціативах з протидії дискримінації на різних рівнях, таких як расова, сексуальна, гендерна та інші і може стати голосом змін у боротьбі за права та рівність для всіх.

Молодь має важливу роль у збереженні довкілля та впливі на формування екологічної правової політики держави, може брати участь у громадських ініціативах та проєктах з охорони навколишнього середовища та стати активістами змін в боротьбі за здорове довкілля.

Безумовно, молодіжна політика має пронизувати весь правовий простір держави, бути присутньою у сфері дії всіх гілок влади та органів нагляду за владою, виконувати свою захисну функцію, втілюватись у матеріально-правових та процесуальних формах [4]. На жаль, молодіжна політика сучасної України все ще не приведена в логічну та ефективну систему та відрізняється своєю непослідовністю. У країні поки що відсутній повноцінний правовий простір; державні рішення інколи приймаються поспішно та спонтанно; відсутній моніторинг всього позитивного та негативного у розвитку законодавства в означеній сфері, а специфіка правотворчості часто призводить до прийняття необдуманих та недіючих насправді законних і підзаконних нормативних правових актів.

Висновок. Сьогодні в галузі молодіжної правової політики необхідний новий рівень теоретичного знання, який узагальнив би сучасні дані про молодіжну політику взаємозв'язку з державно-правовими та іншими соціальними інститутами. Для подальшого розвитку вказаного наукового спрямування доцільно розглянути питання, що стосуються політико-правової основи політичної системи, а також ролі та статусу молоді в цій системі, оскільки молодь відіграє важливу роль у формуванні правової культури та забезпеченні правової держави. Важливо, щоб майбутнє покоління було

активним учасником громадського життя та долучалося до роботи різних організацій та структур, які займаються захистом прав та свобод громадян, популяризацією правових знань [4].

Головним завданням молодіжної політики у цьому контексті є створення належних умов, гарантій та механізмів для реалізації прав молоді. Метою молодіжної політики повинно стати створення умов політико-правової активності молоді у всіх сферах суспільних відносин, для цього необхідне вирішення низки політичних, правових, економічних, культурних та інших завдань. Тільки разом ми можемо створити сильну правову державу, де кожен громадянин має права та може бути впевнений у їх захисті.

Список використаних джерел

1. Панасюк В.М. Конституційно-правові засади реалізації державної молодіжної політики в Україні : дис. канд. юрид наук : 12.00.02. Одеса, 2017. 215 с.
2. Варягіна А.А. Особливості громадської участі молоді в соціальних інтернет-мережах. *Педагогічний процес : теорія і практика*. 2015. № 3-4 (48-49). С. 72-75.
3. Ісхакова Н.Г. Громадянська освіта як чинник політичної соціалізації молоді у сучасному українському суспільстві. *Політичні науки та методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 22. К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. Випуск 5. С. 10-16.
4. Гришина Ю.М., Малюга Л.Ю. Правові засади реалізації молодіжної політики України з урахуванням викликів сучасного світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021 № 49. С. 112-116.

САВЧУК Владислав,
*студент 2 курсу Навчально-наукового
інституту права Сумського
Державного Університету*

Науковий керівник:
БОНДАРЕНКО Ольга, *доктор
юридичних наук, доцент, завідувач
кафедри Кримінально-правових
дисциплін та судочинства Сумського
Державного Університету*

ІНІЦІАТИВИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ ЯК ПОЗИТИВНІ НОВАЦІЇ

Випробування що впали на плечі нашої держави внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, з особливою гостротою актуалізують питання необхідності формування, відновлення та підтримки конкурентноспроможної моделі бізнесу в умовах військового стану. Також, не слід забувати, що український бізнес знаходиться в умовах кризи що була зумовлена не лише війною, але й пандемією коронавірусу, яка у свій час також змусила адаптувати модель введення бізнесу.

За даними Національного банку України вітчизняна економіка зазнала втрат у розмірі понад 50% ВВП. Без врахування втрат, що були спричиненими через руйнування національна економіка втрачає 50 мільярдів гривень на тиждень [1]. Відомо, що такі показники ніяк не можуть позитивно впливати на введення бізнесу в Україні але наша держава ініціює активний розвиток та функціонування підприємств за умов маскового режиму, щоденних обстрілів цивільних об'єктів та цивільної інфраструктури, блокування морських портів, підривів енергетичної стабільності, розірвання безлічі договорів з країною-агресором та її союзниками.

Загалом, серед позитивних аспектів введення бізнесу з початку вторгнення, є лібералізація оподаткування підприємств, навіть, попри негативні наслідки для дохідної частини.

Одним із яскравих прикладів може слугувати надане у перші дні війни право фізичним особам що є підприємцями та юридичним особам з оборотом до 10 мільярдів гривень сплачувати єдиний податок з обороту в обсязі 2 відсотки замість 5, як було у довоєнні часи. Скасовані митні збори, мита та податок на додану вартість (20 %) на імпортні товари, звільнення від обов'язковості сплати та подання звітності щодо єдиного соціального внеску фізичних осіб-підприємців, звільнення від оподаткування ПДВ товари знищені (втрачені) внаслідок дії обставин непереборної сили, скасований акциз та зменшене ПДВ на паливо до 7% замість 20%, відсутність нарахування та звільнення від сплати загального мінімального податкового зобов'язання за 2022-2023 рр., звільнення від оподаткування ПДВ передачі (надання) товарів звільнення фізичних осіб-підприємців 1-2 групи від сплати єдиного податку тощо.

Вважаємо, що ці заходи стали вирішальними та ключовими факторами у запобіганні тотальній кризі, що неминуче призвела б до розвалу усіх секторів державної економіки та спричинило б тотальний хаос та дефіцит більшості вкрай необхідних товарів, по типу, нестачі палива, відсутності або вкрай великої ціни на імпортні товари тощо.

Слід зауважити, що сьогодні в умовах дуже сильного дефіциту державного бюджету, який за даними Міжнародного валютного фонду та Мінфіну, досягає близько 5 мільярдів доларів щомісячно, все частіше і частіше на різних рівнях державної влади почало обговорюватися питання щодо повернення оподаткування до довоєнного рівня [2]. На нашу думку, таке рішення є виправданим адже наша держава відчуває гострий дефіцит бюджетних коштів, а на позиках що дають країни-союзники неможливо триматись довгий час за таких складних умов.

Не дивлячись на позитивні зміни у податковій політиці, однією з особливо нагальних проблем виживання українського бізнесу на сучасному етапі є нестача трудових ресурсів, що пов'язано з масовим вимушеним переміщенням людей за кордон, а також, мобілізацією [3]. Так вийшло, що вагома частка населення покинула країну, інша частина, переважно чоловіки, відправились до лав ЗСУ, тим самим залишивши своє звичне місце роботи. Це явище спричинило дефіцит робочої сили у багатьох галузях та регіонах нашої країни.

Вирішення цього питання є більше питанням часу адже якщо бізнесу не вистачає персоналу в якихось сферах діяльності зі зазначених причин, то в Україні є багато людей, які втратили роботу через скорочення тощо.

Розглядаючи проблеми що виникли, не слід оминати програми підтримки бізнесу, які є одним із ключів до відновлення нашої економіки та подолання гострих проблем що заважають веденню чи відкриттю бізнесу в умовах повномасштабної війни проти російської федерації. Отже, поговоримо про такі програми детальніше.

Першою із ініціатив виступає EU4Business яка є загальною ініціативою країн Європейського Союзу, що охоплює всю діяльність ЄС, яка спрямована на підтримку малих та середніх підприємств в країнах Східного партнерства. Загальною метою ініціативи є сприяння сталому економічному розвитку в Україні завдяки допомогі росту компаній, збільшенню їх можливостей для працевлаштування та регіональному процвітанню.

Завдяки EU4Business малий та середній мають потенціал для створення нових робочих місць та забезпечення економічного зростання за умови подолання перешкод, таких як: обмежений доступ до фінансування, бюрократія та труднощі на шляху до нових ринків.

Ініціатива EU4Business сприяла створенню мережі з 15 центрів підтримки бізнесу по всій території нашої державі [4].

Наступним проєктом виступає «Back Home UA» який у собі пропонує підтримку біженцям і переселенцям, які повертаються в Україну. Ініціатива надаватиме міні-гранти, юридичні та маркетингові консультації, сприятиме переговорам із місцевою владою й допомагатиме з пошуком тимчасового житла.

Проєкт реалізується ГО «Громадою Лабораторії Соціальних Проєктів» за фінансової підтримки ЄС. Мета «Back Home UA» – сприяти поверненню українців з-за кордону та їх адаптації, та буде корисним для людей, що виявлять бажання розпочати свою власну справу [5]. На нашу думку, мета цього проєкту зачіпає дуже важливий факт, а саме реінтеграцію малого та середнього бізнесів, що змушені були покинути країну через військову агресію з боку російської федерації.

Також, слід затронуть ініціативи просування бізнесу на міжнародні ринки, по типу соціального проєкту Leleka, який своєю діяльністю просуває товари українського виробництва на ринки Європи та Америки [6]. На нашу думку, саме такий вид ініціативи є привабливим для малого бізнесу який розвивається або постраждав внаслідок агресії адже Лелека – це онлайн-магазин, де зібрані всі українські виробники, що вирішили доєднатися до програми. Через маркетплейс люди можуть безпосередньо замовити товар або зробити передзамовлення на нього, якщо бізнес ще не відновився та шукає базовий капітал для цього.

Вважаємо, що сьогодні є найкращим часом щоб розпочати свою власну справу, не дивлячись на очевидно вагомі мінуси по типу:

- 1) відсутності особистої безпеки;
- 2) ризиків втрати майна через руйнування;
- 3) зовнішньо-економічних обмежень;
- 4) збільшення кількості підприємств, котрі наразі неспроможні виконувати свої зобов'язання.

Позитив розпочати та розвивати свою справу полягає у тому, що поріг входу у бізнес є дуже низьким, разом з тим, нині держава сама зацікавлена у розвитку вашої справи адже це допоможе стабілізувати економіку, наповнити коштами щоб держава й надалі могла покращувати свою оборонну сферу, та у майбутньому інвестувати у інші галузі.

Так, у вебпорталі Дія.Бізнес з початком війни з'явилась вкладка "Бізнес в умовах війни" де знаходяться державні та донорські програми, приватні ініціативи підтримки підприємців в умовах війни, що допоможуть зберегти бізнес, робочі місця та підтримати економіку України.

З огляду на актуальні проблеми у бізнесі, у розділі висвітлено такі пропозиції як:

- 1) компенсація за працевлаштування ВПО;
- 2) тимчасове переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів;
- 3) єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу;
- 4) повний огляд ініціатив щодо релокейту підприємств;
- 5) eРобота;
- 6) маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу на Дія.Бізнес;
- 7) експорт в умовах війни;
- 8) фінансування українських експортерів;
- 9) інтерактивний дашборд: експорт України в умовах повномасштабної війни;
- 10) чекліст для рестарту бізнесу [7].

Звісно, не слід забувати, що сьогодні Україна перебуває у важкому економічному становищі у зв'язку з війною та пандемією коронавірусу але попри усі складнощі наша держава продовжує шукати шляхи подолання проблем що виникають, фактично, кожного дня. Слід визнати, що зараз Україна проходить неодмінно важливий етап свого розвитку і ті економічні

перетворення що зараз відбуваються є ключовими у збереженні економічної цілісності держави її функціонування та розвитку.

Як висновок, агресія російської федерації не аби як похитнула економіку нашої держави, починаючи з втрати половини ВВП і закінчуючи вимушеною еміграцією бізнесу та населення. Подолання та відновлення економіки хоча б до довоєнних показників – це тривалий період але й нині держава та люди розуміють цінність збереження та розвитку економіки, а тому створюють ініціативи по-типу EU4Business, Back Home UA, Leleka та окремому напрямі на державнобу вебпорталі Дія.Бізнес. Успішне функціонування бізнесу в умовах війни – це лише прискорення перемоги та як вимога швидше завершення війни, а й закладе фундамент до майбутнього економічного зростання та швидкого відновлення нашої держави.

Список використаних джерел

1. Рихліцький В. Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/> (дата звернення: 29.04.2023).

2. Бізнес в умовах війни: що заважає підприємцям працювати (УНІАН) (Рада бізнес-омбудсмена). URL: <https://boi.org.ua/publications/press/1492-biznes-v-umovah-vijni-csho-zavazhaye-pidpriyemcyam-pracyuvati-un-an/> (дата звернення: 29.04.2023).

3. Система інституційного забезпечення функціонування організаційно-правових форм на сільських територіях / D.I. Shelenko та ін. *The actual problems of regional economy development*. 2018. Т. 2, № 14. С. 8–16. URL: <https://doi.org/10.15330/apred.2.14.8-16> (дата звернення: 29.04.2023).

4. EU4BUSINESS: програма підтримки бізнесу в Україні. URL: <https://bc-club.org.ua/bc-club/eu4business-programa-pidtrymky-biznesu-v-ukrajini.html> (дата звернення: 30.04.2023).

5. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/backhomeua> (дата звернення: 12.10.2022).

6. Leleka Support (Support Ukrainian business). URL: <https://www.leleka.support/> (date of access: 30.04.2023).

7. Підтримка бізнесу в умовах війни. *Дія.Бізнес - Головна сторінка*. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 30.04.2023).

КРИСЬКО Артем,

студент 2-го курсу Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

Науковий керівник:

ЯНІШЕВСЬКА

Катерина,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ ТА ВЗАЄМОДІЯ МОЛОДІ З ВЛАДОЮ ЯК СКЛАДОВІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Держава як політико-територіальний механізм та загалом соціальне явище функціонує в межах певних обставин та подій що відбуваються навколо неї. Основою для будь якої діяльності безумовно є громадяни, що проживають в ній, сплачують податки, працюють в установах та підприємствах, приймають участь в різних сферах суспільного життя свого міста чи всієї країни в цілому. Як показує історія та життєвий досвід – рушійною силою в суспільстві зазвичай є саме молодь, яка прагне змін та вдосконалення в державі. Яскравим прикладом рушійності сил молоді є події відносно нещодавньої давності, зокрема Революція на граніті 1990 року з

протестами в Києві, крім того, саме студенти першими вийшли на протест проти дій влади щодо євроінтеграційного курсу країни в 2013 році і стали однією з передумов початку Революції гідності, що врешті решт змінила глобальну ситуацію в країні та залучила десятки тисяч людей до протистояння з тиранією в країні.

В той же час, молодь це завжди майбутнє цілої країни й соціальна група що активно змінює зовні та внутрішню країну. Забезпечення розуміння молоді з владою, створення сприятливих умов для розвитку та вдосконалення молодих людей як кваліфікованих особистостей є одними з ключовими елементами розвитку молодіжної політики в Україні для влади. До того ж, в умовах сьогодення, а саме протистояння з Російською Федерацією, коли молоді люди віком від 18 років стають до лав Збройних сил України, займаються волонтерством, залишаються в країні – дослідження тематики молодіжних рухів та забезпечення сприятливих умов для молоді в сьогоденних обставинах є на нашу думку доволі актуальною.

Метою роботи є дослідження загальнотеоретичних та основних категорій реалізації молодіжної політики в Україні, її складових та взаємодії молоді з владою.

Виклад основного матеріалу. Першочергово слід зазначити, що молодіжна політика має бути спрямована на створення можливостей для розвитку та отримання необхідних знань для кожної молодої людини. Державна молодіжна політика має здійснюватися головним чином у двох основних напрямках: соціально-економічному і політичному. Перший повинен охоплювати основні сфери життєдіяльності молодої людини – його навчання, професійну підготовку, побут, працю, дозвілля, тобто все, що сприяє соціалізації особи. Другий же аспект пов'язаний з формування громадянської позиції та активності молодих людей. Щодо забезпечення функціонування зазначених вище напрямків, то основними суб'єктами реалізації молодіжної політики в нашій країні є законодавча і виконавча влади, система органів

місцевого самоврядування, а також молодіжні та громадські рухи які об'єднуються спільними цілями та завданнями щодо залучення молоді [1].

Говорячи про сьогоденні можливості для молоді щодо їх самореалізації то, провівши певний аналіз можна визначати наступні суб'єкти залучення, що набувають найбільш поширення в межах країни:

- 1) молодіжні громадські організації;
- 2) студентське самоврядування;
- 3) молодіжні місцеві ради;
- 4) партійні молодіжні осередки.

Молодіжні громадські організації як суб'єкти громадянського суспільства створюються на добровільних та безоплатних основах й мають багатопрофільні та різноманітні вектори діяльності, а саме це може бути волонтерство, благодійність, правозахисна діяльність, фізичне та військово-патріотичне виховання, залучення молоді до культурно-розважальних заходів, захист екології, тощо. Своєю діяльністю молодіжні осередки можуть здійснювати як в межах конкретного населеного пункту – міста/селища, так і в межах району, області чи всієї країни. Учасники громадських молодіжних організацій мають власний статут, мету діяльності, інші правові та загальні категорії, низку прав та обов'язків. Одними з найважливіших переваг існування молодіжних ГО – є те, що ці осередки є прекрасною платформою для соціалізації та розвитку молодих осіб, їх знайомств та здійснення діяльності на благо суспільства.

Щодо студентського самоврядування, то це можливість якісно представляти інтереси студентства перед адміністрацією університету чи інституту, проводити різноманітні заходи для студентів навчально-наукового, спортивного чи культурного характеру. Як суб'єкт реалізації молодіжної політики - студентське самоврядування у вигляді студентських рад та інших об'єднань може впливати на вирішення питань університетського рівня, допомагати студентам в адаптації, тощо. Залежно від закладу вищої освіти –

повноваження та можливості органів студентського самоврядування можуть дещо відрізнятись, але ключовою метою їх діяльності залишається представлення інтересів студентів в межах університету та проведення різноманітних активностей для позанавчального життя закладу освіти та його здобувачів [2].

Молодіжні місцеві ради є відносно новим явищем у контексті реформи децентралізації влади, проте гарним механізмом для взаємодії молоді з владою, постійним контактом та консультування в контексті розвитку молодіжного простору, спорту, створення проєктів, тощо. Ради функціонують на громадських засадах, мають власне положення своєї роботи, працюють у формах засідань. Молодіжні ради створюються при органах місцевого самоврядування та функціонують як консультативно-дорадчий орган при міській, селищній чи сільській раді [3].

Щодо партійних молодіжних осередків, то як елемент громадянського суспільства та суб'єкта молодіжної політики – ця форма врядування залучає молодь з ранніх етапів до політичної кар'єри і за допомогою своїх партійних осередків займається також соціально-корисною діяльністю. Особливістю даної форми залучення молоді є те, що вона несе політичний контекст та має на меті агітацію за конкретну політичну силу. На основі діяльності в таких осередках в майбутньому молодь отримавши відповідний досвід може стати гарним кар'єристом та відчути певні вміння та навички. Також, великий внесок у зміцнення та покращення молодіжної політики в країні здійснює профільне Міністерство молоді та спорту України, яке займається створенням відповідних умов функціонування для усіх вищезазначених різновидів молодіжних та громадських рухів, фінансує на державному та міжнародному рівні гранти та проєкти, приділяє належну увагу спорту й молоді.

Не можна не відмітити, що сьогодні, під час кривавого та тривалого протистояння України з країною-агресором російською федерацією – молодь активно долучається до лав Збройних сил України, територіальної оборони,

добровольчих формуваннях, волонтерських загонах, працює на інформаційному та кіберпросторі, займається просвітницькою роботою та є майбутнім квітом держави з патріотичним та національним баченням [4].

Висновок. Підсумовуючи вищевикладене, як висновок – можна зазначити, що молодіжна політика є одним з пріоритетних напрямів ефективного розвитку країни та суспільства. Саме завдяки залученості молоді до молодіжних рухів та об'єднань, їх активній патріотичній позиції - сьогодні формується нове майбутнє країни. Провівши дослідження та аналіз розвитку держави та взаємодії молоді з владою як складових реалізації молодіжної політики в Україні можна зазначити, що сьогодні в нашій країні наявно потрібні можливості для залучення молоді, існує відповідна законодавча база та активно розвивається молодіжний рух в межах всієї країни та конкретних населених пунктів.

Окремі випадково хоч і потребують законодавчого врегулювання, проте це лише піде на удосконалення системи але аж ніяк не на її реформування чи можливо кардинальні зміни. Головне сьогодні - це бажання та вміння щось змінювати та долучати навколо себе все більше активних й соціально налаштованих людей.

Список використаних джерел

1. Стукан Т.М. Молодіжна політика: суть, основні принципи та стан реалізації в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 4. С. 125-131.

2. Корпач Н., Сидорчук І. Основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. №2(3). С. 30-34.

3. Артеменко І.В. Взаємодія суб'єктів формування і реалізації молодіжної політики в Україні: вибір моделі. *Аспекти публічного управління*. 2017. № 1-2. С. 19-25.

4. Баглик В.С. Напрями залучення молодіжних організацій до реалізації сучасної молодіжної політики. *Теорія та практика державного управління*. 2015. № 2. С. 189-193.

ШЕМИГОН Даніїл,

курсант 306 навчального взводу факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ, рядовий поліції

Науковий керівник:

КОЛЄСНИК Тетяна, *докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри цивільного трудового права та права соціального забезпечення факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ*

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СПРИЯННЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПОБУДОВІ КАР'ЄРИ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Сучасний стан зайнятості та кар'єрного розвитку молоді в Україні відображає наявні проблеми та виклики, з якими стикається молодь в пошуку роботи та кар'єрного розвитку. Наразі, існує проблема розбалансованості між попитом на певні професії та пропозицією робочих місць. Сьогодні в Україні спостерігається нерівномірний розвиток економіки, що призводить до нерівномірного розподілу робочих місць у різних регіонах країни.

Аналіз проблем щодо формування та реалізація державної політики у сфері зайнятості молоді доцільно розпочати з уточнення терміну «молодь». Молодь – це не лише майбутнє країни, а й «живе сьогодення». Тому важливо зрозуміти, наскільки сьогодні молоде покоління визначає зміст та характер майбутнього, наскільки несе у собі «дух нового часу». Отже, молодь – це

соціально-демографічна група з характерними для неї віковими, соціально-психологічними особливостями та соціальними цінностями, що зумовлюються рівнем соціально-економічного, культурного розвитку, особливостями соціалізації в українському суспільстві.

Серед ключових проблем, що негативно впливають на побудову кар'єри молоді можна виділити наступні: відсутність достатньої кількості робочих місць, особливо в регіонах з високим рівнем безробіття; низька зайнятість молоді у високотехнологічних та інноваційних секторах економіки, де праця має високу додану вартість; відсутність розвиненої системи професійної орієнтації та кар'єрного консультування для молоді; відсутність стимулювання до саморозвитку та професійного зростання; недостатня соціальна підтримка для молоді, яка знаходиться в складних життєвих обставинах; відсутність ефективної державної політики щодо сприяння зайнятості та побудови кар'єри молоді в Україні. Всі ці виклики були озвучені у Щорічній доповіді Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні «Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри» [1].

З метою розв'язання цих проблем були визначені Пріоритети державної політики у молодіжній сфері в 2020 році, серед яких є такі, що спрямовані на кар'єрний розвиток молоді та підвищити економічний розвиток країни в цілому. Розробка стратегії державної політики щодо сприяння зайнятості та побудови кар'єри молоді є важливим завданням для України. Для досягнення цієї мети, необхідно розробити цілісний план дій, який передбачатиме заходи зі створення робочих місць, підвищення кваліфікації молоді, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та інновацій [2]. Основні напрямки стратегії державної політики щодо сприяння зайнятості та побудови кар'єри молоді в Україні можуть включати такі кроки:

По-перше, створення нових робочих місць та збільшення кількості вже існуючих з урахуванням потреб ринку праці. Для цього необхідно

підтримувати ініціативи та проекти, які сприяють створенню робочих місць в різних сферах економіки. Створення сприятливого середовища для бізнесу та інновацій, шляхом запровадження програм пільгового оподаткування і підтримки стартапів та інноваційних проектів з метою сприяння підприємницькій діяльності і створенню відкритої економіки.

По-друге, створення сприятливих умов для розвитку громадських ініціатив, які спрямовані на підтримку зайнятості та побудову кар'єри молоді в Україні.

По-третьє, вивчення та аналіз світового досвіду щодо формування та реалізації державної політики щодо забезпечення зайнятості та побудови кар'єри молоді з метою впровадження передових практик в Україні.

З метою забезпечення створення додаткових можливостей для становлення, розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності молоді, реалізації її конституційних прав і свобод, утвердження у молодіжному середовищі здорового способу життя, сприяння ініціативі та активності молодих громадян в усіх сферах життєдіяльності суспільства й держави була проведена оцінка ефективності реалізації державної політики щодо сприяння зайнятості та побудови кар'єри молоді в Україні [3]. Оцінка включає такі критерії:

1. Зменшення безробіття серед молоді: оцінюється динаміка кількості безробітних серед молоді та ефективність заходів, спрямованих на зменшення цього показника.

2. Рівень зайнятості молоді: оцінюється кількість молодих людей, які працюють на повну ставку або мають постійну роботу, а також рівень їхньої оплати праці.

3. Розвиток професійної освіти та підвищення кваліфікації молоді: оцінюється кількість молодих людей, які отримують професійну освіту та підвищують свій рівень кваліфікації за рахунок державних програм та заходів.

4. Розвиток підприємництва серед молоді: оцінюється кількість молодих

людей, які займаються підприємницькою діяльністю та ефективність заходів, спрямованих на підтримку молодих підприємців.

5. Розвиток інновацій та нових технологій серед молоді: оцінюється кількість молодих людей, які займаються дослідженнями та розробкою нових технологій, а також ефективність заходів, спрямованих на підтримку таких проектів [3].

Враховуючи вище викладене слід зазначити, що основними рекомендаціями подальшого удосконалення державної політики з метою забезпечення зайнятості та побудови кар'єри молоді в Україні можуть бути наступні вектори: розвиток механізмів підтримки підприємництва серед молоді, зокрема, шляхом сприяння створенню стартапів та розвитку малого та середнього бізнесу; забезпечення доступності та якості професійної освіти з урахуванням потреб ринку праці та перспектив розвитку сучасних технологій; розробка програм та проектів, спрямованих на стимулювання зайнятості молоді в регіонах з високим рівнем безробіття.

Список використаних джерел

1. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні. Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики. Київ, 2019. 107 с.

2. Зміст, принципи та мета реформи з децентралізації. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/148/Molodizhna_politiika_v_Ukrayini.pdf (дата звернення: 30.04.2023).

3. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року: Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text> (дата звернення: 30.04.2023).

БЕРДЕШЕВ Максим,
*здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти першого року
навчання спеціальності 073*

*Менеджмент
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира
Винниченка*

Науковий керівник:
ДОВГЕНКО Яна, кандидат
економічних наук, доцент кафедри
математики та методики її
навчання Центральноукраїнського
державного університету імені
Володимира Винниченка

БЕЗПЕКА ЗАСТОСУВАННЯ КРИПТО ВАЛЮТ У ДЕРЖАВНІЙ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЗАГРОЗИ

В сучасному світі відбуваються швидкі зміни, які неможливо оминати, або ігнорувати. Навіть такі еталонні надійні системи як фінансова, зокрема банківська, поступово втрачають свою значимість, поступаючись натиску новітніх технологій, що відповідають актуальним запитам суспільства і є характерним для прогресу. Треба зазначити, що криза COVID – 19 2020 р. сприяла неочікуваному поштовху інтенсивного розвитку діджиталізації, який викликав необхідність переходу до швидкого обміну не тільки інформацією, а й грошима. Криза завжди вимагає пошуку інноваційних рішень для розв’язання проблем, що виникли.

Головними видами функціональних форм грошей сьогодні є «неповноцінні» гроші: монети, паперові та кредитні гроші (банкнота, вексель, чек), депозитні та електронні [1]. Нова епоха – «електронних грошей» пов’язана з поширення використання криптовалют, як сучасного платіжного інструменту XXI століття.

За даними Forbes, капіталізація ринку криптовалют у 2020 р. суттєво збільшилась. Причини такі змін пов’язані з тим, що :

- звичайна банківська система містить недоліки через бюрократію, надвисокі комісійні, відсутність захищеності персональних даних та контроль над фінансовими ресурсами клієнта;
- доларова емісія викликала неадекватне зростання цін, що сприяло пошуку нових рішень для збереження цінності;
- економічне протистояння «сильних країн» цього світу ускладнює процедури поставок і розрахунків по всьому світу.

Саме криза допомогла виявити слабкі місця і активізувала бізнес шукати нові рішення: операційно більш ефективні і мінімально залежні від зовнішніх факторів. Одним з таких рішень стало використання потенціалу цифрових грошей (криптовалют) і розподілених баз даних (блокчейну).

Фіатна валюта, як традиційний засіб обміну та збереження вартості, більше не відповідає поточним потребам. Розрахунки повністю контролюються державою та фінансовими установами, вони дорогі та неефективні через складність процедур та наявність посередників. Збереження функції вартості також викликає сумніви, оскільки сучасні валюти не підкріплені нічим, крім довіри суспільства, повністю залежать від державної політики та піддаються інфляції через неконтрольовану емісію, контроль (щоб приховати неефективне управління державними фінансами). Крім того, банківська система не може гарантувати безпечне зберігання через деякі з причин, згаданих вище: гроші, що зберігаються в банку, насправді не належать власнику. Він повинен довіряти банку. У нього немає вибору, а криптовалюти вирішують ці проблеми.

Як і фіатні валюти, вони підкріплені довірою своїх користувачів. Але їх рух залежить від механізму ринку, а не від монетарної політики держави. Їх випуск є умовним, передбачуваним і часто обмеженим на основі протоколів, які працюють без втручання людини. Обмін активами відбувається безпосередньо між учасниками, практично миттєво і, отже, з нижчими

витратами. Тому питання збереження коштів залежить від дій їх власників, а не третіх осіб.

Використання криптовалют для обчислень і зберігання в системі не зобов'язує особу розкривати персональні дані. І що важливо, доступ до віртуальних активів тепер набагато ближчий, ніж до банківських послуг – у будь-якому смартфоні. Просто завантажте безкоштовний мобільний додаток, наприклад децентралізований мультивалютний довірчий гаманець, де ви можете робити покупки, обмінювати транзакції та здійснювати платежі, а також безпечно зберігати ключі доступу до активів. Поки рано говорити про те, що крипто валюти замінять фіатні гроші найближчим часом. Але варто визнати, що біткойн дав суспільству новий рівень фінансової свободи, і люди не збираються так легко від нього відмовлятися.

Обмеження розрахунків у цій валюті в нашій країні можливе лише через відсутність належної інфраструктури обміну електронних грошей на готівку для повсякденного використання, а також обмеження їх використання у сфері побутових послуг. Однак у сфері консалтингу, інформаційних послуг та ІТ ймовірність оплати в крипто валюті досить висока. Тому основним завданням є розробка нормативно-правових актів за прикладом Данії, Великобританії, Нідерландів та інших країн, які вільно використовують крипто валюту біткойн та здійснюють її оплату.

Динаміка зростання капіталізації криптовалютного ринку в світі показує, що віртуальні валюти мають свою нішу в платіжних системах і досить конкурентоспроможні та перспективні фінансові інструменти. Україні потребує консолідованого підходу до її класифікації та регулювання транзакцій з нею. Коли буде розроблено відповідне регулювання та інфраструктуру, система криптовалют, а також технологія блокчейн, безсумнівно, займуть свою нішу в платіжній системі України. Нам потрібно використовувати потенціал ліквідності цього підрозділу на державному рівні шляхом перейняття іноземного досвіду ринку криптовалют. Це дозволить

українській економіці розвиватися шляхом підтримки інноваційних стартапів. Консервативна модель регулювання ринку криптовалют в Україні видається ще багатообіцяючою. Саме держава повинна була ліцензувати та оподатковувати операції з криптовалютами за допомогою фінансових регуляторів.

Разом з цим є кілька негативних моментів, пов'язаних з криптовалютами:

- незахищеність власника – кожен користувач несе персональну відповідальність за свої заощадження, немає жодного регуляторного механізму, тому в разі крадіжки неможливо буде нічого довести і повернути гроші;
- волатильність – крипто валюта непередбачувана, оскільки залежить від поточного попиту, тому може змінюватися в контексті зміни законів, інформаційних кампаній, зміни ринків;
- невизначеність пов'язана з відсутністю єдиного державного підходу до криптовалют.

Проте, незважаючи на позитивні і негативні сторони обігу криптовалюти для ряду країн основним фактором є те, що в цій сфері абсолютно відсутнє державне регулювання. В результаті може зрости обсяг підпільної економіки, де користувачі мають можливість залишатися анонімними. Зважаючи на це, кілька країн розробили або мають закони, що обмежують обіг криптовалют.

Запровадження децентралізованих крипто валют ставить перед державними регуляторами нові виклики та створює ризик втрати контролю над фінансовими потоками. Деякі уряди йдуть шляхом заборони чи обмеження, інші – регулюють і отримують переваги.

Список використаних джерел

1. Васильчак С.В. Використання криптовалют в сучасних економічних системах України: перспективи та ризики. *Науковий вісник Львівського*

національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія : Економічні науки. 2017. Т. 19, № 76. С. 19-25.

2. Гусєва І.І., Петрова Т.О. Тенденції розвитку криптовалют на ринку України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 24(1). С. 48-50.

ЧЕРЕВКО Костянтин,
голова Парламенту дітей міста Кропивницького, учень КЗ «Лицей «Європейська освіта» Кропивницької міської ради»

Науковий керівник:
ЗАВРАЖНА Ірина, *координатор Парламенту дітей міста Кропивницького*

ПАРЛАМЕНТ ДІТЕЙ ЯК РУШІЙНА СИЛА МОЛОДІЖНИХ ПЕРСПЕКТИВ

Сучасне динамічне суспільство вимагає від громадянина, бути активною особистістю, яка може впливати на хід соціальних змін в державі. Громадянська активність людини багато в чому залежить від рівня розвитку пізнавальних, моральних, комунікативних якостей, вміння аналізувати та критично мислити.

Пунктом 15 Європейської хартії «Про участь молоді в муніципальному та регіональному житті» визначено: «Школа є установою, в якій молоді люди не тільки проводять значну частину свого життя і проходять програму формального навчання, це також місце, в якому формується багато їх думок і поглядів на життя. Важливо, щоб молоді люди дізнавались про участь і демократію в школі, і щоб були доступні належні курси з демократії, участі та громадянства. Однак школа повинна бути також місцем, в якому молоді люди

пізнають демократію в дії і в якому їх участь у процесі прийняття рішень знаходить підтримку, стимулюється і сприймається як ефективна» [3, с. 16].

Місцеві та регіональні органи влади повинні активно заохочувати участь молоді в шкільному житті. Їм слід надавати фінансову та іншу підтримку, таку як приміщення для зустрічей, щоб уможливити створення молодими людьми демократичних об'єднань учнів. Ці об'єднання повинні бути незалежними і самоврядними, і якщо вони бажають цього, вони повинні мати право брати участь в ухваленні рішень, що стосуються управління школою разом з викладачами та адміністрацією шкіл [3].

Нова парадигма української освіти, що закладена в Концепції нової української школи, зазначає, що випускник школи має бути цілісною особистістю, патріотом та новатором, який наділений базовими компетентностями. А такі якості можна здобути не лише вивчаючи певні предмети, а й беручи участь в практичній діяльності учнівського самоврядування [2].

В Законі України «Про освіту» наголошується, що розвиток учнівського самоврядування в закладах освіти, є однією з форм громадського самоврядування в школі [1].

Парламент дітей міста Кропивницького об'єднав осередки учнівського самоврядування 34-х закладів загальної середньої освіти міста.

Парламент є нейтральним до будь-яких політичних партій, об'єднань, рухів та співпрацює, реалізуючи певні проєкти, з громадськими організаціями, фондами, представниками місцевого самоврядування, державними органами та організаціями як України, так і країн зарубіжжя.

Учні мають рівні права на участь в учнівському самоврядуванні, зокрема на участь у роботі комісій парламенту, їм надано дорадчий голос із певних питань, щодо діяльності закладу освіти та можливість втілювати свої ідеї в життя, а також вільно обирати та бути обраними до виборних органів учнівського самоврядування.

Хочу зазначити, що особисто для мене, парламент дітей (ПД), змінив сприйняття життя, мій спосіб мислення й мої погляди. Завдяки громадській роботі в моєму житті, передусім, з'явилося дуже багато друзів та сформувалася команда однодумців. Я довідався багато цікавої інформації щодо рідного міста і його патріотичних мешканців, цікавих людей довкола й про самого себе. Став більш терпимим, творчо підходжу до вирішення завдань, переглянув свої погляди на життя.

Крім того, беручи участь в проєктах, акціях, квестах, флешмобах, челенджах, неформальній та формальній освіті, співробітництві та діалогу з представниками місцевої громади, волонтерами, представниками громадянського суспільства ми – молоді лідери, залучені до практичних справ громади і суспільства загалом.

Молодь – це дійсно дуже перспективна частина населення, адже ми активні, сповнені сил, у нас багато ідей для реалізації.

Самоврядування допомагає здійснювати всі учнівські проєкти та ідеї.

Завдяки учнівському самоврядуванню відбувається:

- 1) залучення учнівської молоді до прийняття рішень;
- 2) захист прав, свобод та інтересів учнів;
- 3) реалізація інтересів учнів, підтримка їхніх здібностей;
- 4) створення умов для самореалізації учнів і потреби у самореалізації на благо громади, суспільства та держави;
- 5) налагодження контактів з партнерами для реалізації спільних проєктів.

Наприклад, учні закладів загальної середньої освіти міста, беручі участь у проєкті ПД «Хто ми? Історія і сьогодні!» вивчають культурні та національні традиції українців, досліджують разом з науковцями історичні події, становлення української державності, постаті особистостей, які дотичні до здобуття Україною незалежності.

Не байдужі лідери учнівського самоврядування до проблем безпеки, яку може гарантувати нам євроінтеграція та вступ України до НАТО. Ми свідомі того, що тільки разом з країнами демократії будемо мати захист від рашиської держави, яка за мету має знищення української нації та держави.

Молодь покликана будувати демократичне суспільство в Україні, з верховенством права, відсутністю корупції, сильною економікою. В Європейській хартії «Про участь молоді в муніципальному та регіональному житті» зазначається: «Участь у демократичному житті будь-якої спільноти не зводиться до голосування або висунення кандидатів на виборах, хоча й це вельми важливо. Участь та активна громадянська позиція передбачають наявність прав, засобів, простору і можливостей, а де необхідно – підтримку для участі і впливу на рішення і участі в акціях і заходах з тим, щоб сприяти побудові кращого суспільства» [3, с. 10].

Усвідомлення себе громадянином України, набуття учнівською молоддю патріотичного досвіду – стали основними завданнями діяльності ПД сьогодні. Депутати ПД навчаються брати на себе відповідальність, розв'язувати конфлікти відповідно до моральних принципів, налагоджувати співпрацю із батьківською громадою, проводити заходи для учнів молодшого і середнього шкільного віку тощо.

Набутий досвід в учнівському самоврядуванні зробив мене й людей навколо незалежними, дав можливість на практиці вчитися. Я переконаний, що цей досвід допоможе зрозуміти, ким я є насправді, оскільки обмін думками в командній роботі допомагає набути нові інформацію, знання, навички.

Вважаю, що не варто чекати, щоб хтось змінив майбутнє країни, давайте спішити робити добро, вагомі внески самі. Адже ми – Україна! Разом ми – сила! І я впевнений – майбутнє у нас є, адже є така ініціативна та працьовита молодь!

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://urist.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення: 30.04.2023).
2. Нова українська школа. Концептуальних засад реформування середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 30.04.2023).
3. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f> (дата звернення: 30.04.2023).

ГАРАЩЕНКО Анна

заступник голови Парламенту дітей міста Кропивницького, учениця КЗ «Кущівська гімназія міської ради міста Кропивницького»

Науковий керівник:

ЗАВРАЖНА Ірина, *координатор Парламенту дітей міста Кропивницького*

УЧАСТЬ МОЛОДІ В ПРОЦЕСАХ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

На мою думку, Україна має гарну Конституцію. Та, на думку фахівців, деякі її статті видаються дещо пафосними чи оптимістичними, занадто «радянськими» чи «популістськими», але загалом вона чудова.

П'ята стаття Головного Закону нагадує [1], що Україна є республікою і що джерелом влади є народ.

Республіка, в перекладі з латини – «спільна справа», та як зазначає В. Нелепов [2], «це така форма устрою, яка належить не всім, проте тим, кому не

все одно. Тим хто добровільно втручається у політичні процеси та бере участь в них». Перефразовуючи, можна впевнено сказати: республіка – належить пасіонарним громадянам, республіка – належить молоді.

Існує багато визначень поняття «молодь». ЮНЕСКО та ООН період молодості визначають з 17 до 25 років, сучасні американські соціологічні студії – від 16 до 30 років, законодавство України, зокрема закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді», вважають молодими людей віком від 14 до 35 років [3].

Але «молодь» не визначається одними лише віком. А. Карнаух відмічає [4, с. 64], що «як специфічна соціально-демографічна група, молодь характеризується місцем, котре вона посідає в соціальній структурі суспільства, особливостями соціального становлення і розвитку. Це, з одного боку, відрізняє молодь від інших вікових соціальних груп суспільства, а з іншого – дає їй змогу об'єктивно посідати цілком своєрідне місце і відігравати певну роль в усіх сферах життєдіяльності». Взагалі, молодь це та демографічна група, яка переживає період становлення соціальної адаптації та одночасно виступає рушійною силою головних суспільних змін.

Українська молодь сформувалася в незалежній, демократичній (так, це була не взірцева демократія) державі. Українські молоді люди не бояться декларувати свої вимоги та брати участь в громадянському житті, вони розуміють, що демократія – це не лише інструмент захисту їхніх прав та свобод, а й відповідальність за свої вчинки, і, як би це пафосно не звучало, відповідальність за долю країни. Варто зазначити, що всі три українські революції: Революція на граніті, Помаранчева революція і Революція гідності починалися саме з молодіжних протестів.

Історично склалося, що демократичні інституції виникають на основі добровільних об'єднань людей зі спільною метою. Видавництва, лекторії, громадські та просвітницькі організації, волонтерські спілки, обласні та шкільні парламенти дітей та студентські рухи – всі ці структури гуртують тих,

хто хоче та може змінити країну на краще. Не варто забувати і про армію, враховуючи, що безліч представників української молоді зараз захищають Україну в лавах різних підрозділів ЗСУ, в подальшому можуть з'явитися молодіжні громадські організації, що будуть сприяти у вихованні молодих людей, що бажають здобути військові навички.

Важливим фактором об'єднання є медіа ресурси, в яких працюють молоді журналісти та блогери. Що дає змогу ефективно популяризувати ідеї та піднімати важливі соціально-економічні питання, швидко поширювати інформацію, об'єднувати людей не залежно від їх місця розташування і створювати ефективні канали комунікації українського громадянського суспільства із владою та зовнішнім середовищем [5, с. 41].

Роль молоді у подібних процесах важко переоцінити. Як приклад: Революція гідності розпочиналася з декількох Facebook-постів, а стала всеукраїнською платформою боротьби за демократію.

На місцевому рівні, як приклад може бути успішне використання соціальних мереж у приверненні уваги до ініційованої Кущівською громадою акції на підтримку військових, полонених російськими загарбниками: Вадима Токаря та Ігоря Рудого, волонтерські ініціативи, збір коштів на авто для армії, допомога внутрішньо переміщеним особам, екологічні акції тощо [6].

До речі: акції, ініціативи, мітинги та спротиви – при порушенні народного суверенітету та людської гідності – ефективні і поширені в Україні форми участі молоді в громадському житті. Українська молодь, як зазначалося вище, в різних формах бере участь в демократичних процесах країни. Та варто зазначити, що відсутність власних політичних проєктів не є перешкодою для участі молоді в безпосередньому політичному житті країни. За даними статистики у 2019 році середній вік українських урядовців – 39 років [7].

Таким чином, сучасна українська молодь активно долучається до громадського життя та становлення демократичних інституцій, зокрема створює об'єднання, організовує акції, мітинги, популяризує власні погляди в

соціальних мережах та бере безпосередню участь в політичному житті країни та її захисті від російських окупантів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.04.2023).
2. Нелепов В. Джерело влади. Наступна республіка. URL: <https://medium.com/nastupna/2104-87d453a895fa> (дата звернення: 30.04.2023).
3. Гуцалова М. Молодь як об'єкт державної молодіжної політики. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26850/23> (дата звернення: 30.04.2023).
4. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. *Політичний менеджмент*. 2005. № 4 (13). С. 63-69.
5. Вахула Б.Я. Соціальні медіа як механізм протестної мобілізації в сучасному українському суспільстві. *Український соціум*. 2015. № 1(52). С. 34-42.
6. Суспільне Кропивницький. У Кропивницькому районі влаштували акцію на підтримку військовополоненого. URL: <https://cutt.ly/Mweh69K0> (дата звернення: 30.04.2023).
7. Тейзе Є. Уряд України – наймолодший у Європі. DW. URL: <https://www.dw.com/uk/юні-і-зелені-уряд-україни-наймолодший-у-європі/a-50262907> (дата звернення: 01.05.2023).

ТКАЧЕНКО Дарья,

студентка першого курсу 115 групи спеціальності 262 Правоохоронна діяльність факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
САЛЬНІКОВА Наталія, кандидат
історичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького державного
університету внутрішніх справ

УЧАСТЬ МОЛОДІ В ПРОЦЕСАХ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВИ

Участь сучасної молоді в процесах реформування України є надзвичайно важливою для забезпечення сталого розвитку та розвитку нашої держави. Молодь є активною та креативною складовою суспільства, яка має потенціал для привнесення нових ідей та підходів до розвитку різних галузей економіки та загалом суспільства в цілому.

Одним з найбільш важливих напрямів, в яких молодь має можливість змінювати старі формації та будує нові формати сучасного життя є політика. Вони мають можливість брати участь у роботі політичних партій, громадських організацій та інших структур для висвітлення своїх ідей та пропозицій з приводу реформування держави. Також, молодь може бути важливим гравцем у розвитку малого та середнього бізнесу, що в свою чергу сприятиме зростанню зайнятості та розвитку регіонів нашої держави.

Також важливим елементом участі молоді в процесах реформування країни є формування громадянського суспільства. Це дозволить молоді розвивати свої лідерські якості, навички співпраці та комунікації з іншими людьми, а також вміння ефективно взаємодіяти з державними структурами.

Пропонуємо такі етапи роботи для побудови діючої молодіжної спільноти:

- створення сприятливих умов для розвитку та отримання якісної освіти, здорового способу життя;
- підтримка молоді та залучення її до міжнародного співробітництва (обмін досвідом з іншими розвинутими країнами);

- підтримка молодіжних ініціатив та створення прозорої та відкритої політики щодо залучення молоді до проєктів у державних органах та громадських структурах.

За даними сучасних соціологічних досліджень станом на сьогодні в Україні проживає понад 11,5 мільйонів молодих людей віком від 14-ти до 35-ти років, 52 % з них готові особисто долучатися до ініціатив у громаді. І можна зазначити, що це вагомий показник. що молодь хоче змінювати своє життя та життя своїх громад і держави.

Таким чином можна зробити висновок, що молодь України готова долучатися до ініціатив державного сектору та процесів реформування нашої держави. Саме сьогодні молодь є важливим елементом для забезпечення сталого та успішного розвитку країни. Для цього необхідно створювати сприятливі умови для її розвитку та активно залучати її до реалізації важливих реформ та проєктів.

Список використаних джерел

1. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2600958-ucast-molodi-v-procesah-reformuvanna-derzavi.html> (дата звернення: 01.05.2023).

СЕКРЕТ Дар'я,

студентка першого курсу 115 групи спеціальності 262 Правоохоронна діяльність факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

САЛЬНІКОВА Наталія, *кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ*

РОЛЬ І МІСЦЕ МОЛОДІЖНИХ ОБ'ЄДНАНЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

Євроінтеграційний курс України та демократизація суспільства вимагають від нашої держави активних кроків щодо впровадження прогресивного зарубіжного досвіду реформ основних сфер суспільного життя. Такі трансформації можливі лише за умови використання системного підходу. Стратегічною метою нашої держави на шляху до євроінтеграції, на наш погляд, є формування паритетної моделі демократії, за якої враховуються та забезпечуються інтереси всіх соціальних верств населення, групові інтереси найрізноманітніших соціальних груп (жінок і чоловіків, людей похилого віку і молоді, українців та іноземних громадян тощо). Одним з важливих напрямків внутрішньої політики на шляху до паритетної демократії має стати ефективна молодіжна політика. Оскільки саме молодь формуватиме політичний курс нашої держави.

Молодіжна політика охоплює усі сфери життєдіяльності молоді, а також включає в себе виховання молоді, охоплює процеси соціалізації молоді, реалізації її потенціалу та всю сукупність ідей щодо місця і ролі молоді в суспільстві.

Основним засобом розвитку потенціалу молоді є її залучення в соціально-економічне, суспільно-політичне та соціокультурне життя українського суспільства. Державна молодіжна політика є діяльністю держави, спрямованою на створення правових, економічних та організаційних умов і гарантій для самореалізації особистості молодої людини і розвитку молодіжних об'єднань, рухів та ініціатив.

Державна молодіжна політика висловлює в відношенні до молодого покоління стратегічну лінію держави на забезпечення соціально-економічного, політичного і культурного розвитку України, на формування у

молодих громадян патріотизму і поваги до історії і культурі батьківщини, до інших народів, на дотримання прав людини.

У розвинених європейських країнах (Німеччина, Бельгія, Нідерланди, Великобританія, Франція, Італія) реалізується ефективна державна молодіжна політика. Форми її проведення різні, проте загальною тенденцією є широке залучення громадських організацій, а також активну участь державних органів у вирішенні проблем різних категорій молоді.

Можливо лише за умови використання моделі соціального партнерства або універсалістської (притаманної для скандинавських країн), коли суб'єктами такої політики виступають як інститути держави, так і інститути громадянського суспільства, з переважаючою роллю молодіжних громадських організацій. Оскільки ніхто не знає краще потреб та проблем молоді ніж вона сама.

Зараз, через військову агресію російської федерації проти України є багато внутрішньо переміщених осіб, тому дуже важливим є розуміння потреб молоді в кожному окремому регіоні країни. Адаптація молоді, що покинула окуповані території, набагато складніша, ніж у представників юнацтва, що живуть і розвиваються в комфортних і знайомих для себе умовах. Важливо досліджувати емоційний стан, проблемні ситуації, з якими вони стикаються та розробляти програми, тренінги для покращення стану молоді, що з певних причин перебувають поза власною зоною комфорту.

Таким чином, можна зробити висновок, що для вдосконалення державної молодіжної політики в Україні потрібно: підтримувати та розвивати студентське самоврядування; захищати не лише права та свободи молоді, а також створювати сприятливі умови для їх реалізації; вдосконалювати програми для розвитку молодіжних підприємств, що також впливає на вирішення проблеми безробіття і працевлаштування молоді.

Список використаних джерел

1. Біляєв Я.М. Кадрове забезпечення державної політики щодо забезпечення соціальної мобільності молоді. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 9. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2019/21.pdf (дата звернення: 01.05.2023).

ЗАВРАЖНА Ірина,
*координатор Парламенту дітей
міста Кропивницького*

УЧАСТЬ ЛІДЕРІВ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ МІСТА КРОПИВНИЦЬКОГО В ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

Питання, як сформувати в української учнівської молоді критичне мислення і громадянську свідомість – є одним із важливих в процесі діяльності парламенту дітей міста Кропивницького. А освітні інновації, які застосовуються в організації неформальної освіти, допомагають розвинути в молоді риси та навички активного громадянина.

В сучасній українській державі, що є країною молодої демократії, відбувається розвиток громадянського суспільства. Ще більше цей процес активізувався після Революції Гідності та російської агресії проти України, яка продовжується понад дев'яти років.

Світосприйняття та свідомість громадян значним чином залежать від їхніх відносин з державою, від того, який вплив вони мають на її розвиток. Формування та розвиток громадянського суспільства неминуче призводить до трансформування держави у правову державу [2].

Томас Пейн, американський просвітник і філософ на межі XVIII–XIX ст., писав: «Чим досконаліше громадянське суспільство, тим менше воно потребує регулювання з боку держави» [2, с. 27].

Громадянське суспільство – це спільнота, що складається з вільних, незалежних, рівноправних громадян. В такому суспільстві переважають

демократичні громадянські суспільні цінності, люди взаємодіють, спілкуються і добровільно самоорганізуються на основі спільних (незалежних від держави) інтересів. Громадяни захищені необхідними законами від прямого втручання і обмежень з боку держави. Функціонування громадянського суспільства не є можливим без громадянина як самостійного індивідуального члена суспільства, який усвідомлює себе таким і наділений певним комплексом невідчужуваних прав і свобод і відповідає перед суспільством за свої дії [1].

Дії свідомого громадянина залежать від рівня критичного мислення. На цьому наголошує Концепція нової української школи (НУШ), де зазначається, що випускник школи має бути цілісною особистістю, патріотом та новатором.

Сучасні дослідники стверджують, що у разі відсутності критичного мислення, майже не можливий розвиток громадянського суспільства.

Концепцією НУШ були визначені також і ключові компетентності, формування яких має забезпечуватися в шкільному і в позашкільному освітньому просторі. До них належать:

- ціннісно-сміслові компетентності – розуміння природного і соціального середовища, уміння орієнтуватися в ньому, усвідомлювати своє призначення і роль, уміти правильно вибирати варіанти розв'язання проблемних ситуацій;

- загальнокультурні компетентності – володіння знаннями та досвідом діяльності у сфері національної та загальнолюдської культури; духовних, культурологічних основ життя людства; основ сімейних, соціальних, суспільних традицій;

- навчально-пізнавальні компетентності – володіння знаннями, уміннями та навичками самостійної пізнавальної діяльності з елементами логічної, методологічної, критичної компоненти (знання й уміння організації, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності);

- інформаційні компетентності – уміння самостійно шукати, відбирати, аналізувати, опрацьовувати, зберігати, передавати необхідну інформацію за допомогою інформаційно-комунікативних технологій;

- комунікативні компетентності – знання, уміння та навички роботи в групі, уміння виконувати різні соціальні ролі в колективі;

- соціально-трудова компетентності – володіння знаннями та досвідом родинних стосунків, діяльності в громадянському суспільстві, соціальних сферах; уміннями користуватися правами та виконувати обов'язки; професійне самовизначення;

- компетентності особистісного самовдосконалення – володіння способами фізичного, духовного та інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції, дотримання правил особистої гігієни; піклування про власне здоров'я, статева грамотність, внутрішня екологічна культура, безпечна життєдіяльність особистості [3, с. 13].

Виходячи з вище зазначеного, можна стверджувати, що кожен випускник закладу загальної освіти має готуватися до дорослого життя, в якому необхідно буде мати своє призначення в суспільстві, вміти використовувати отримані знання у розв'язанні питань, які виникають в місцевих громадах і бути активним громадянином, який діє разом з владою на благо суспільства.

Як цьому навчитися? Відповідь є! Долучатися до учнівського самоврядування! Перші кроки громадянської зрілості юнацтво робить саме в учнівському середовищі. Тут виникають перші ідеї, цікаві проекти та можливість їх здійснити.

Саме в учнівському середовищі формуються перші навички юнацтва щодо участі у обговоренні, висловлюванні своєї думки, прийнятті спільних рішень і відповідальності з питань, які стосуються учнівської громади. Саме такий вид участі називається громадянською, бо вона стосується безпосередньо громадян учнівського осередку та шляхів взаємодії з адміністрацією, батьківською радою тощо. Саме співпрацю різних груп

закладу освіти для досягнення спільної мети, що починається з учнівських ідей та обговорюється всіма учасниками, можна вже назвати громадянською участю.

Учні, які долучаються до учнівського самоврядування, опановують сходинки громадянської участі:

- право на отримання інформації щодо діяльності влади різних рівнів діяльності;
- участь громадян у висловлюванні власної думки щодо діяльності влади з тих, чи інших питань громади;
- вплив на процес ухвалення рішень та особиста відповідальність за прийняті рішення.

Прикладом такого спільного рішення на рівні закладу освіти можуть бути: планування роботи закладу, обговорення розкладу занять, прийняття умов роботи закладу і прав учнів, заходи щодо організації дозвілля учнів тощо.

Навчальний заклад – це маленька держава, тому представники учнівського самоврядування навчаються формам і методам взаємодії з керівним і педагогічним складом, які в подальшому будуть корисними у взаємодії з різними гілками влади.

Проте, воєнний час, в якому ми живемо, сприяє тому, що учнівська молодь дорослішає набагато раніше. Тому раніше починається її взаємодія з представниками місцевої влади та виникає необхідність щодо обізнаності участі в місцевому самоврядуванні. Набути такі знання і досвід учнівській молоді допомагає участь у проектах, акціях, інформаційних заходах, екскурсіях, тренінгах, які відбуваються в процесі діяльності парламенту дітей міста Кропивницького.

Молоді лідери знають, що Конституція України гарантує громадянам право на участь у рішеннях національного і місцевого рівня [4]. А основним юридичним документом, що визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу

і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо співучасті громадян є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Громада може взаємодіяти з органами місцевої влади через прямі форми участі: місцевий референдум, загальні збори громадян, місцеві ініціативи, громадські консультації та за наступними рівнями участі: доступ до інформації, консультації, активна участь (партнерство).

Парламент дітей (ПД) має досвід постійної взаємодії з органами місцевого самоврядування. Це спільні екологічні акції, підтримка наших волонтерських проєктів. В рамках проєкту ПД «Партнерство заради партнерства» налагоджено взаємодію з громадськими організаціями. Участь у довгостроковому соціальному проєкті ПД для дітей з інвалідністю «Доторкнися дитячої душі – нехай промінчики заграють в ній», який був започаткований у 2014 році, дає змогу спілкуватися дітям лідерам і дітям з інвалідністю та внутрішньо переміщеними особами.

Парламент дітей працює над забезпеченням прав і свобод учнівської молоді. Ми співпрацюємо з патрульною і ювенальною поліцією, залучаємо до правових заходів ПД адвокатів дитини та наукових співробітників ВНЗ, медіа.

Свої навички лідери ПД демонструють, беручи участь у конкурсах, фестивалях, конференціях, форумах. Неодноразово представники парламенту ставали призерами та переможцями номінації «Громадська думка» Всеукраїнського фестивалю дитячої та юнацької творчості. Команда посіла перше місце на XX, XXIII фестивалях, II місце на XXVI фестивалі, отримала диплом III ступеня за перемогу в організаційно-дієвій грі «Велич духу українського народу» XXI Всеукраїнського фестивалю дитячої та юнацької творчості та диплом I ступеня за перемогу в конкурсі «Репортаж» номінації «Громадська думка» XXII фестивалю.

Щорічно, до Дня місцевого самоврядування, між парламентом дітей і депутатами Міської ради міста Кропивницького відбуваються ділові зустрічі, під час яких обговорюються глобальні питання українського суспільства і

нашого міста зокрема. Особливо увага була прикута до розгляду таких проблем: «Сучасний лідер українського суспільства», «Якою має бути сучасна молода людина?» тощо.

В грудні 2019 року був започаткований міський форум учнівської молоді «Young leaders!» І таких форумів було вже три. Всі заклади загальної середньої освіти міста делегують своїх представників на форум. Головна мета форуму – формування активної громадянської позиції учнівської молоді завдяки взаємодії з політиками, представниками влади та громадянського суспільства, підтримці ними суспільно важливих дитячих й молодіжних проєктів та ініціатив. Діалог проходить у вигляді панельної дискусії.

Форум став комунікативною платформою щодо обізнаності учнівської молоді про діяльність місцевого самоврядування в рамках децентралізації. Присутні на форумі приймають резолюцію-звернення до всіх представників учнівської молоді, батьків, педагогів, представників влади та місцевої громади. Так в резолюції I форуму зазначалося: «Учасники Форуму учнівської молоді міста Кропивницького «Young leaders!», наголошують, що розглянуті проблеми щодо збереження довколишнього середовища нашого міста, дотримання прав, обов'язків і свобод дітей та батьків, збереження людської гідності, цінностей та знищення корупційної складової в молодіжному середовищі, волонтерська допомога різним верствам населення є важливими діями молодих лідерів, українського суспільства і зокрема міської громади! Ми констатуємо, що тільки спільними зусиллями маємо розбудувати вільну, квітучу Україну, без корупції, насильства, порушень прав людини та екологічних колізій!

В демократичній правовій державі людина повинна відчувати себе захищеною й бути в безпеці. Опановуючи правові засади ми дійшли висновку, для того, щоб учнівська молодь була захищеною, вона повинна не тільки знати свої права, а й поважати права тих, хто знаходиться поруч: своїх однокласників, молодших школярів, вчителів, батьків. Так у нас виникла ідея

започаткувати декілька навчальних платформ під девізом: «Знаю! Дію! Захищаю!». Тому й було втілено проєкт ПД «Булінг і молодіжне середовище. Захист і закон». Нами були залучені фахівці і громадськість міста: кіберполіція, педагоги, ЗМІ, батьки. Ця проблема порушувалася в учнівському середовищі, на спільних педагогічних радах, в просвітницьких квестах, в ході громадських слухань. Проведені заходи посприяли покращенню взаєморозуміння в учнівському середовищі. А даний проєкт отримав 2-гу премію в конкурсі «Активна генерація» Кіровоградської обласної ради.

Україна бажає доєднатися до країн Європейського Союзу, тому підвищується роль громадянського суспільства щодо подолання негативних тенденцій в порушенні прав і свобод людини, корупційної складової у владі, розширення можливостей громад.

Важливість громадської участі визнано у багатьох документах Ради Європи, велика кількість яких стосується питань місцевого рівня. Так рекомендації Комітету Міністрів країнам-учасникам щодо участі громадян у місцевому громадському житті були першим інструментом в цій сфері. Вони містять рекомендації урядам провадити політику, яка б сприяла участі громадськості у місцевому громадському житті та надання можливості місцевим органам влади застосовувати різноманітні інструменти участі в рамках національної нормативно-правової бази [5].

Комітетом Міністрів ухвалено низку рекомендацій для підтримки ефективної участі молоді в суспільному житті, що підтверджують вирішальну роль молоді в розвитку громадянського суспільства та рекомендують заохочувати співпрацю між органами державної влади та молодіжними організаціями [6].

Щодо участі дітей та молоді віком до 18 років, визнається цінність їхнього внеску як «унікального ресурсу для зміцнення прав людини, демократії та соціальної згуртованості в Європейському суспільстві». Європейська Рада, в своїх рекомендаціях, закликає держави-члени до захисту

прав дітей та молоді та участь шляхом створення правових гарантій. Парламент дітей міста Кропивницького є одним із таких гарантів непорушності прав і свобод учнівської молоді нашого міста [7].

Список використаних джерел

1. Абетка громадянської участі. Посібник для організаторів процесів залучення громадян до ухвалення рішень / Блюй А., Ягацяк М., Перхуць-Жултовська М., Пліщинська К. К. : ОПОРА, 2018. 68 с.

2. Демократичне суспільство та його цінності. URL: https://www.citizen.in.ua/photos/topic/f/20181203_190758_rozdil-4.4.pdf?%20с.%2027 (дата звернення: 01.05.2023).

3. Нова українська школа. Концептуальних засад реформування середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 01.05.2023).

4. Політична історія України ХХ століття: Підручн. для студ. вищ. навч. закл. / А.І. Кудряченко, Г.І., Калінічева, А.А. Костиря. К. : МАУП, 2006. 696 с.

5. Рада Європи: Комітет Міністрів, Рекомендація CM/Rec (2001)19 країнам-учасникам щодо участі громадян у місцевому громадському житті. URL: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmBlobGet&InstranetImage=2721001&SecMode=1&DocId=234770&Usage=2> (дата звернення: 01.05.2023).

6. Рада Європи: Комітет Міністрів, Рекомендація CM/Rec (2004)13 щодо участі молоді у громадському житті на місцевому та регіональному рівні. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805dbd33 (дата звернення: 01.05.2023).

7. Рада Європи: Комітет Міністрів, Рекомендація CM/Rec (2012)2 щодо участі дітей та молоді до 18 років. URL: <http://www.refworld.org/docid/506981802.html> (дата звернення: 01.05.2023).

СЕКЦІЯ 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

МОЇСЕЄНКО Архип,
студент 3 курсу спеціальності
«Право» Донецького державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
ІВАНЕНКО Дмитро, *кандидат*
юридичних наук, доцент кафедри
господарсько-правових дисциплін та
економічної безпеки факультету № 4
Донецького державного
університету внутрішніх справ

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання продовольчої безпеки в умовах воєнного стану є одною з найважливіших проблем. Під час війни багато законів та норм щодо господарських та земельних правових відносин показують свою неієздатність. Тому для забезпечення як економіки, так і багатьох інших функцій пов'язаних з господарською діяльністю – вирішення проблеми продовольчої безпеки під час війни є важливим рішенням щодо покращення різних галузей земельної та господарської політики держави.

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 року за № 1877-IV, поняття продовольчої безпеки визначає як «захищеність життєвих інтересів людини» [18], де держава гарантує безперешкодний економічний доступ людини до продуктів харчування, який необхідний їй для підтримки нормальної життєдіяльності [1].

Також можна дати цьому терміну інше значення :здатність держави задовольняти потреби населення в харчуванні на рівні не нижче медичних обґрунтованих норм гарантована наявністю відповідних ресурсів, потенціалом внутрішнього виробництва, незалежно від внутрішніх і зовнішніх умов (погроз) спроможність забезпечити сприятливу демографічну динаміку, збереження генофонду нації, сталість розвитку, інтеграцію країни у світовий економічний простір, суверенітет і незалежність [2].

24 березня 2022 р. був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану». Він набрав чинності 7 квітня 2022 року. Закон забезпечує швидке залучення сільськогосподарських земель країни у виробництво сільськогосподарської продукції.

Згідно цьому закону: для сільськогосподарського виробництва буде передано 20 000 га земель комунальної власності, буде створено передумови; для ведення сільськогосподарського виробництва на 300 000-400 000 га земель державної власності.

Окрім цього, даний закон спрощує порядок передачі в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності органами влади. Слід зазначити , що ця процедура була складною у мирний час [3].

Також, він передбачає автоматичне поновлення на 1 рік дії договорів на використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення усіх форм власності [4].

Кабінет Міністрів України 29 квітня 2022 року затвердив план заходів із забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану(розпорядження № 327). Він передбачає: здійснення моніторингу стану продовольчої безпеки; забезпечення безперебійного виробництва сільськогосподарської продукції та харчових продуктів; задоволення нагальних потреб функціонування держави щодо забезпечення населення територіальних громад в регіонах, на території

яких тривають активні бойові дії, продовольчими товарами тривалого зберігання; формування розгалуженої мережі зберігання резервів сировини та продовольчих ресурсів для задоволення стратегічних потреб держави; створення можливостей для самозабезпечення харчовими продуктами територіальних громад та домогосподарств; забезпечення повноцінного функціонування підприємств агропромислового комплексу, зокрема шляхом задоволення потреби в імпортних складових; регулювання наповнення внутрішнього ринку продукцією власного виробництва та забезпечення експортного попиту [5].

Уряд нашої держави приймає нормативно-правові акти, які забезпечують вирішення проблем у сфері продовольчої безпеки, що виникли під час війни.

Ці закони та розпорядження ефективно стабілізують та розвивають сільськогосподарську галузь та економіку. Звісно, що у мирний час буде скасована заборона на безоплатну передачу земель державної, комунальної власності у приватну власність, на формування земельних ділянок, але слід зазначити, що деякі пункти цих законів все ще будуть потрібні у післявоєнній відбудові держави.

Список використаних джерел

1. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#top> (дата звернення: 30.04.2023).

2. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва: Постанова Верховної Ради України від 21.03.2023 № 2993-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2993-20#Text> (дата звернення: 30.04.2023).

3. Закон про продовольчу безпеку в умовах воєнного стану: роз'яснення щодо застосування / Міністерство аграрної політики та продовольства

України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/zakon-pro-prodovolchu-bezpeku-v-umovah-voyennogo-stanu-rozlyasneniya-shchodo-zastosuvannya> (дата звернення: 30.04.2023).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2145-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 30.04.2023).

5. Про затвердження плану заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану»: Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 29.04.2022 № 327-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.04.2023).

ШЕВЧЕНКО Катерина,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Центральноукраїнського
національного технічного
університету*

Науковий керівник:
ПУГАЧЕНКО Ольга, *кандидат
економічних наук, доцентка кафедри
аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнського
національного технічного
університету*

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЄКТОМ» У ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ

У зв'язку з активізацією євроінтеграційних процесів в Україні, набуттям нашою країною офіційного статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу, розвитком міжнародного співробітництва, участю у сфері відносин міжнародного розподілу та виробничій кооперації, залученням

іноземних інвестицій в економіку України, виходом вітчизняних підприємств на міжнародні ринки капіталу необхідним стає перманентне впровадження інновацій у всіх галузях національної економіки [1, с. 53]. Інвестування ресурсів, переважно фінансових, здійснюється безпосередньо в окремі інноваційні проекти, управління якими є надзвичайно важливим для їх успішної реалізації та контролю за ефективністю витрачання коштів.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» інноваційний проект визначається як «комплекс заходів і процедур, необхідних для розроблення, створення та реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції, що відображені у комплекті документів, складених відповідно до вимог законодавства» [2]. При цьому, в Україні на законодавчому рівні відсутнє визначення терміну «управління інноваційним проектом», а тому різні теоретики і практики трактують його по різному.

Так, Буняк Н., Завидівська О., Смирнова Н. та Шепель Н. вважають, що «управління інноваційним проектом – це процес прийняття і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з визначенням цілей, організаційної структури, плануванням заходів і контролем над ходом їхнього виконання, спрямованих на реалізацію інноваційної ідеї» [3, с. 96; 4, с. 6; 5, с. 13; 6, с. 47].

Гавловська Н. і Рудніченко Є. визначають, що «управління інноваційними проектами – це методологія організації, планування, управління, координації трудових, фінансових і матеріально-технічних ресурсів протягом проектного циклу, спрямоване на ефективне досягнення його цілей шляхом застосування сучасних методів, техніки і технології управління для досягнення визначених у проекті результатів зі складу і обсягу робіт, вартості, часу, якості і задоволення учасників проекту» [7, с. 17-18].

Загуменна Т. стверджує, що «управління інноваційним проектом – це процес управління людськими, матеріальними і фінансовими ресурсами проекту, який забезпечує досягнення запланованих результатів на основі узгодження інтересів і ефективного координування взаємодії учасників

проекту протягом його життєвого циклу» [8, с. 359].

Крамарчук С. і Лубкей Н. вказують, що «управління інноваційним проектом – це процес управління фінансовими, матеріальними та людськими ресурсами, що забезпечує досягнення поставлених цілей та запланованих результатів на засадах узгодження інтересів та ефективного координування взаємодії всіх учасників проекту протягом усього його життєвого циклу» [9, с. 254].

Кучер Л. наголошує, що «управління інноваційними проектами – інтелектуальна діяльність, спрямована на розроблення й ефективну реалізацію інноваційного проекту шляхом прийняття й виконання управлінських рішень щодо команди й ресурсів проекту з використанням сучасних методів, інструментів і компетентностей для досягнення визначених у проекті результатів за складом, обсягом, часом, вартістю та якістю і задоволення інтересів учасників інноваційного проекту в умовах підвищеного ризику» [10, с. 12].

Молодоженя М. управління інноваційними проектами розуміє, як «особливий підхід до управління інноваційною діяльністю підприємств, при якому окремі угоди, завдання та операції в рамках інноваційної діяльності розцінюються як окремі інноваційні проекти, до яких застосовується загальноприйнятий інструментарій управління проектами» [11, с. 98].

Пойда-Носик Н. і Черленяк І. декларують, що «управління інноваційним проектом – це складний процес, який передбачає привнесення додатково до робіт з проекту знань, навичок, методів і засобів для задоволення вимог, що висуваються до проекту, і очікувань учасників проекту» [12, с. 50].

Собко О. та Крисоватий І. стверджують, що «управління інноваційним проектом – вплив на колективи людей з метою організації і координації їхньої діяльності, націленої на посилення інтелектомісткості проекту, що забезпечує створення інтелектуальної доданої вартості, підвищення інноваційності та конкурентоспроможності підприємства» [13, с. 90].

Строкович Г. управління інноваційними проектами визначає, як «комплекс управлінських заходів із визначення подальших напрямів зростання успішності функціонування підприємства завдяки планомірному, поступовому впровадженню інновацій, їх якісній і кількісній конкретизації у вигляді системи цілей і послідовності дій, які треба здійснити для їх досягнення» [14, с. 681].

Філіпковська Л. і Нос М. вважають, що «управління інноваційним проектом – це процес прийняття і реалізації управлінських рішень, спрямованих на реалізацію інноваційної ідеї й тому пов'язаних з визначенням відповідних цілей, плануванням заходів і контролем за ходом їх виконання» [15, с. 68].

Ярошенко Ф. наголошує, що «управління інноваційними проектами – це симбіоз науки і мистецтва застосування в проекті професійних здібностей для виробництва продукту проекту, адекватного місці проекту, за допомогою організації надійної команди проекту, що ефективно комбінує технічні й управлінські методи, створюючи найбільшу користь та демонструє ефективні результати роботи і виконання задач» [16, с. 42].

Ми вважаємо, що управління інноваційним проектом – це процес прийняття управлінських рішень, який пов'язаний із визначенням цілей, плануванням заходів, формулюванням організаційної структури і контролем за виконанням дій з реалізації інноваційної ідеї.

Список використаних джерел

1. Пугаченко О. Імплементация національного законодавства у частині реформування бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності згідно вимог ЄС в умовах глобалізації та євроінтеграції України. *Modern foundations of economics, management and tourism: collective monograph* / Lazaryshyn A., Lazaryshyna I., etc. International Science Group. Boston: Primedia eLaunch, 2022. P. 53-85.

2. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15/conv#Text> (дата звернення: 28.04.2023).

3. Буняк Н.М. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 132 с.

4. Завидівська О.І. Управління інноваційним проєктом та оцінювання ефективності інноваційної діяльності організації : Лекція з навчальної дисципліни «Інноваційно-інвестиційний менеджмент». Львів: ЛДУФК імені Івана Боберського, 2020. 35 с.

5. Смирнова Н.В. Управління інноваційними проєктами : опорний конспект лекцій. Одеса: ОДАУ, 2019. 55 с.

6. Шепель Н.Г. Менеджмент і адміністрування. Модуль 7. Управління інноваціями : Конспект лекцій (для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 073 «Менеджмент»). Кам'янське: ДДТУ, 2017. 74 с.

7. Гавловська Н.І., Рудніченко Є.М. Управління інноваційними проєктами : навч. посібник. Хмельницький: ХНУ, 2016. 247 с.

8. Загуменна Т.В. Особливості управління інноваційними проєктами. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.4. С. 348-360.

9. Крамарчук С.П., Лубкей Н.П. Теоретичні аспекти управління інноваційним проєктом на вітчизняних підприємствах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 252-255.

10. Кучер Л.Ю. Економічні засади управління інноваційними проєктами аграрних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра екон. наук / 08.00.04. Поліськ. нац. ун-т, Житомир, 2021. 43 с.

11. Молодоженя М.С. Інноваційні проєкти підприємств торгівлі. *Економіка України*. 2016. № 4 (653). С. 92-103.

12. Пойда-Носик Н.Н., Черленяк І.І. Управління інноваційними проєктами : навч. посібник. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. 360 с.

13. Собко О., Крисоватий І. Вдосконалення управління інноваційними проектами та поживлення інноваційної активності підприємств України. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 3. С. 84-97.

14. Строкович Г.В. Особливості стратегічного управління інноваційними проектами. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 678-681.

15. Філіпковська Л.О., Нос М.М. Управління вартістю інноваційного проєкту у промисловій сфері. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2020. № 2 (12). С. 66-74.

16. Керівництво з управління інноваційними проектами і програмами організацій: Монографія. / Переклад на українську мову під редакцією проф. Ярошенка Ф.О. К.: Новий друк, 2010. 160 с.

ПАРФЬОНОВ Олександр,
*здобувач вищої освіти спеціальності
081 «Право» Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
ВАСИЛЬЄВ Сергій, *кандидат
юридичних наук, доцент, завідувач
кафедри господарсько-правових
дисциплін та економічної безпеки
факультету № 4 Донецького
державного університету
внутрішніх справ.*

ПРАВОВА ПРИРОДА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СПЕЦИФІЧНИХ УМОВАХ

На разі фінансова система нашої країни працює в абсолютно іншому форматі з дещо зміненими векторами у зв'язку з військовою агресією проти України та запровадженням на території України воєнного стану. Через це виникають нові проблеми, що стосуються різних аспектів фінансової системи

України, та потребують негайного законодавчого урегулювання для ефективного та оперативного розпорядження фінансовими ресурсами. Виходячи з того, що фінансова система представляє собою сукупність взаємопов'язаних елементів фінансових відносин (фінансових інститутів, ланок фінансів), за допомогою яких держава формує, розподіляє та використовує грошові кошти вдосконалення правового регулювання потребують її складові, які представлено загальнодержавними та місцевими фінансами, фінансами суб'єктів господарювання усіх форм власності та невиробничої сфери, а також фінансами населення. Крім того на законодавчому рівні до складу фінансової системи країни включено фінансовий ринок та фінансову інфраструктуру. Питання актуалізують існуючі законодавчі ініціативи в правилах функціонування окремих складових фінансової системи України в умовах воєнного стану.

Теоретичні, науково-методологічні та проблематичні аспекти стосовно правового регулювання фінансової системи країни знайшли своє відображення в наукових розробках молодих вчених, в монографічних та дисертаційних дослідженнях, а також виступали предметом вивчення на численних дискусійних платформах. Серед науковців, які присвятили свої розробки зазначеній проблемі варто назвати таких як. Л. Гриценко, І.М. Боярко, Т.А. Васильєва, Т.І. Єфименко та М.М. Єрмошенко, В.В. Мартиненко, Ю.В. Шушкова та інші. Через складність та багатогранність досліджуваної проблеми виникає потреба в її подальшому дослідженні, а також на цьому етапі розвитку суспільства в умовах воєнних дій сучасна фінансова система потребує суттєвого поетапного вдосконалення правового механізму, котрий сприятиме її подальшому розвитку в специфічних умовах.

Нагадаємо, нормативне регулювання фінансової сфери України становлять правові акти, які розкривають порядок формування фінансових правовідносин між різними інституціями. Беззаперечним є той факт, що центральне місце в ієрархії правового регламентування фінансової діяльності

держави належить Конституції України, яка містить керівні засади фінансового права та вихідні положення нормативно-правового регулювання фінансових відношень, слугує базисом для галузі фінансового законодавства загалом. Крім того, істотну роль у правовій регламентації фінансової системи України відіграють закони з фінансових питань, а саме: про державний бюджет України; про бюджетну систему України; про систему оподаткування; про принципи створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; про статус національної валюти, статус іноземних валют на території України; про порядок утворення та погашення державного внутрішнього та зовнішнього боргів тощо.

Ми поділяємо думку тих науковців, які вважають, що правова характеристика фінансової системи України залежить від цілого спектра базових складників чинників впливу на неї та системи законодавчого регулювання і соціальних індикаторів, як-от: загальнодержавна структура та форма вияву фінансової системи; фінансова організація; фінансовий порядок; – фінансова грамотність та обізнаність населення; нормативно-правове регулювання щодо прав та обов'язків учасників фінансової системи тощо [1]. Безумовно, зазначені елементи безпосередньо або опосередковано впливають на формування нормативно-правового середовища для налагодження здорової фінансової системи України в частині забезпечення гарантій, прав та обов'язків усіх учасників такої системи як у розрізі сфер реалізації, так і в усіх ланках функціонування, особливо в умовах воєнного стану.

Відомо, що з 24 лютого 2022 року з введенням воєнного стану в Україні фінансова система України перелаштувалася на абсолютно інший лад, розрахований на період підвищення військових та супутніх з ними потреб. З огляду на це законодавець ініціював впровадження ряду нормативно-правових актів для сприяння розвитку окремих елементів фінансової системи України. Основними з них виступають: постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною

казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» та «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану»; постанову Правління НБУ «Про роботу банківської системи та валютного ринку з 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану по всій території України»; Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану». Кожен з окреслених правових актів вносить зміни до класичного вирішення питань певного сектору фінансової системи України з врахуванням існуючих викликів спровокованих наявним воєнним станом.

З метою поглиблення дослідження варто зазначити, що в період воєнного стану в Україні до основних видатків місцевих бюджетів законодавець включив забезпечення добровольчих формувань територіальних громад, основним завданням яких стала територіальна оборона відповідної громади. Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 23 Закону України «Про основи національного спротиву» фінансування та матеріально-технічне забезпечення національного спротиву законодавець постановив здійснюються за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також з інших не заборонених законодавством України джерел.

Таким чином, фінансова система представляє собою сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих ланок фінансових відносин і фінансових установ, за допомогою яких держава формує, розподіляє і використовує централізовані і децентралізовані грошові фонди. За допомогою фінансової системи держава нагромаджує та використовує кошти для утримання свого апарату, а також спрямовує їх на виконання своїх функцій. В умовах воєнного стану законодавцем вноситься законодавчі ініціативи, які торкаються функціонування окремих інституцій фінансової системи України, що сприяло адаптації ситуації, що склалася у державі, до

специфічних умов виконання функціональних обов'язків уповноваженими особами у фінансовій сфері.

Список використаних джерел

1. Крутько М.А. Фінансова система України: законодавче регулювання та правова характеристика. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2022. Т.33 (72). №1. С. 60-64.

ЧУРАЄВА Анна,

здобувачка вищої освіти спеціальності «Економіка» Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ГУЗЕНКО Олена, *кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК РЕГУЛЯТОР ДІЄВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО СЕКТОРУ КРАЇНИ

Фінансова безпека країни виступає ключовим регулятором розвитку економічного сектора країни. Беззаперечним є той факт, що саме фінансова безпека надає відповіді на питання дієвості бюджетного сектора економіки, фінансових ринків країни, можливості захисту підприємницького сектора, податкових змін з окресленням впливу на накопичення грошового ресурсного потенціалу країни взагалі. Порушення фінансових вимог та платіжної дисципліни різними суб'єктами стало відбуватися частіше на основі зниження рівня їх фінансової безпеки, що у більшості випадків викликано негативним

впливом воєнних дій в Україні, які спровоковано російською федерацією. Усе окреслене вказало на доцільність та сучасність обраної проблеми дослідження.

Питання фінансової безпеки країни не є новим, проте залишається предметом дослідження багатьох науковців, які дають доволі змістовні поради її зміцнення, проте обмежуються проблематичної сферою обраною для вивчення. Разом з тим, ми вважаємо заслуговують на увагу праці таких науковців як В.Г. Федоренко, І.М. Грищенко [1], О.С. Білоусова, В.І. Гаркавенко, А.І. Даниленко [2], З.С. Варналій [3], С.В. Свірко [4] та інші. Автори монографічних досліджень звертають увагу на проблематичний та рольовий аспект фінансової безпеки країни, проте надають доволі різнобічні уявлення про її сутність та значення у розвитку економічного сектору країни взагалі.

За результатами проведених досліджень можна стверджувати, що економічне зростання будь-якої країни неможливе без забезпечення його безпеки, як на рівні національної економіки, так і у фінансовому секторі. Саме фінансовий сектор надає відповідь на питання обороноздатності країни, можливості виконання нею узятих на себе соціально-економічних зобов'язань перед суспільством. Актуалізує підняту проблему в Україні введений воєнний стан, який породжує значну кількість викликів для розвитку макроекономічного та мікроекономічного рівня.

Як показує практична фінансова діяльність без розуміння сутнісного змісту фінансової безпеки країни, яка виступає певним регулятором економічного сектору країни практично неможливо розробити управлінські цикли, які б забезпечили її зміцнення. Так, О.П. Гетманець [5] вважає, що фінансова безпека країни є правовою категорією та визначається, як «...узгодженість та збалансованість фінансової системи, здатність її протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам і забезпечувати в процесі функціонування захист національних фінансових інтересів на всіх рівнях господарювання». В свою чергу, О.С. Власюк [6] пропонує розуміти понятійну

категорію «фінансова безпека» як «...захищеність інтересів держави у фінансовій сфері, зокрема такий стан бюджетної, податкової, грошово-кредитної, валютної систем, фондового ринку, фінансів банківського та реального секторів, детінізації економіки, який гарантує спроможність держави ефективно формувати і використовувати фінансові ресурси для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку». Дещо іншу думку висловлює З.С. Варналій [3], який розглядає фінансову безпеку як «...стан фінансової системи держави та її складових, що характеризується наявністю необхідних умов для забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку країни». Таке твердження підкреслює взаємозв'язок фінансової безпеки не лише з розвитком країни, а й з її пріоритетністю в забезпеченні розвитку саме економічного сектору.

У своїй праці, С. Білоусова, В.І. Гаркавенко, А.І. Даниленко [2] стверджують, що класичним є підхід до сутності фінансової системи та її безпеки як єдиної за своєю природою (сполучаючи різні форми і методи), що складається з двох підсистем: перша – це державні та муніципальні фінанси, що включають бюджети, позабюджетні державні цільові фонди, державний та муніципальний кредит, фонди обов'язкового державного страхування, фонди державних кредитних установ та децентралізовані державні та муніципальні фонди які входять до складу фінансової безпеки, а друга – фінанси господарюючих суб'єктів, які складаються з фондів підприємств, котрі займаються комерційною діяльністю, фонди фінансових посередників та фонди некомерційних (неприбуткових) організацій і також становлять певну частку фінансової безпеки країни взагалі.

Ми вважаємо, осучаснення змістовності понятійної категорії «фінансова безпека країни» має відбуватися з урахуванням ситуації сьогодення та можливістю прискорення впровадження заходів націлених на її зміцнення. У зв'язку з цим пропонується розглядати поняття «фінансова безпека» як комплекс способів та прийомів здатних забезпечити оцінку, аналіз та рівень

стану економіки країни та фінансових ризиків, які необхідно нівелювати за рахунок впровадження управлінських важелів щодо адаптування заходів зниження загроз фінансово-економічній системі країни. На наш погляд такий підхід більш предметно розкриває дії уповноважених осіб макроекономічного та мікроекономічного рівня щодо системи фінансової безпеки країни. Крім того, окреслюється послідовність та системність подій, котрі необхідно виконати для зміцнення фінансової безпеки країни в майбутньому.

На основі вищевикладеного доцільно зробити ряд висновків. По-перше, фінансова безпека повинна забезпечувати розвиток національної економіки і бути джерелом для забезпечення безпеки діяльності у будь-якій сфері господарювання. По-друге, відсутність правового акту, який би визначав порядок управління фінансовою безпекою країни призводить до появи різних наукових позицій її трактування. По-третє, надане авторське тлумачення фінансової безпеки більш розширено показує напрямок дій уповноважених осіб, які відповідають за дієвість механізму не лише фінансової безпеки, а й з позиції її впливу на економічну систему країни взагалі.

Список використаних джерел

1. Економічна безпека України: монографія / [В.Г. Федоренко, І.М. Грищенко та ін.]; за ред. В.Г. Федоренко. К. : ТОВ «ДКС центр», 2017. 462 с.
2. Ризики і загрози фінансовій безпеці сектору державних фінансів та шляхи їх подолання / [О.С. Білоусова, В.І. Гаркавенко, А.І. Даниленко та ін.]. К. : ДННУ «Акад. фін. Управління», 2013. 308 с.
3. Варналій З.С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія. К. : ВД «Знання України», 2020. 423 с.
4. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою : монографія. Житомир, 2021. 436 с.
5. Гетманець О.П. Фінансова безпека, як об'єкт правового регулювання. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218-223.

6. Власюк О.С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації: монографія. Київ: НІСД, 2014. 432 с.

ХРОМЕЙ Марія,

здобувачка вищої освіти спеціальності «Економіка» Донецького державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник:

ГУЗЕНКО Олена, кандидат економічних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ

КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На даний час в Україні стоїть гостро проблема забезпечення фінансової безпеки. Таке явище пов'язано з тим, що країна знаходиться в зоні воєнних дій, які спровокували потребу у фінансових ресурсах направлених не лише на соціально-економічний розвиток, а, й на обороноздатність. Крім того, постає проблема розширення фінансування представників підприємницького сектору, які також відчувають негативний вплив сучасних реалій їв та потерпають від нестачі власного фінансового ресурсу. У зв'язку з цим, постає питання правового регулювання системи фінансової безпеки країни з урахуванням існуючих викликів, які негативно впливають на розвиток усього економічного сектору країни у складі якого фінансовий має доволі помітне місце, що і обумовило вибір напрямку дослідження.

Проблематичні, правові та методологічні аспекти фінансової безпеки держави не втрачають своєї актуальності з позиції наукової критичної оцінки.

При цьому, науковці як правило, розглядають фінансову безпеку з позиції обраного напрямку власних досліджень, проте проблеми сьогодення потребують більш широкого спектру дослідження. Ключові питання фінансової безпеки знайшли своє відображення у працях таких вчених як О.І. Барановський[1], З.С. Варналій [2], О.С. Власюк [3], О.В. Черевко [4], Л.Л. Гриценко, І.М. Боярко, Т.А. Васильєва[5] та інші. Розглядаючи проблему фінансової безпеки країни науковці звертають увагу на те, що законодавчого визначення поняття «фінансова безпека» не існує, проте науковцями ретельно розглядалися сутність і місце фінансової безпеки в системі національної безпеки, а також як складова, що становить підсистему економічної безпеки. Разом з тим, критична оцінка правового регламентування системи фінансової безпеки практично відсутня.

З позиції проблеми обраної для дослідження цікавою є думка С.М. Бортника[6], який вважає, що правовою основою фінансової безпеки держави є Конституція України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, низка законів, зокрема Закон України «Про державний бюджет», та інші нормативно-правові акти. При цьому, науковець уточнює «...чинне законодавство України встановлює фінансові засади реалізації прав та свобод особи, а саме: право приватної власності, свобода підприємницької діяльності, свобода праці, право на соціальне забезпечення, право на освіту, право на житло, право на охорону здоров'я тощо». Такий підхід є дещо обмеженим так, як законодавчі ініціативи з'явилися в більш конкретному руслі по відношенню до фінансової безпеки країни.

Ми погоджуємося з позицією В. Мельник та О. Андрющенко [7] стосовно того, що «...розглядаючи особливості нормативно-правового регулювання фінансової безпеки на підставі аналізу норм Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII та Стратегії економічної безпеки на період до 2025 року, можна дійти висновку, що

фінансова безпека є складовим елементом поняття «національна безпека», проте лише одним правовим сегментом».

На даний час в Україні єдиним документом, який безпосередньо стосується фінансової безпеки є Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері [8]. Законодавець даним законодавчим актом звернув увагу на те, що «...стан національної безпеки у фінансовій сфері залежить від явищ і чинників як внутрішньої, так і зовнішньої фінансово-кредитної політики держави, політичної ситуації, що склалася у державі, досконалості законодавчого забезпечення функціонування фінансової системи, а також міжнародних зобов'язань держави»[8]. Вказаний законодавчий акт надав видовий спектр дій системи фінансової безпеки країни, а саме: безпеки в бюджетній сфері, у сфері управління державним боргом, гарантованим державою боргом та боргом корпоративного сектору, податковій сфері, сфері фінансів реального сектору економіки, банківській сфері, сфері валютного ринку та у сферах функціонування фондового ринку та небанківського фінансового сектору.

Враховуючи межі дослідження слід зазначити, що доцільно до нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки держави включити нормативно-правові документи, які регулюють фінансову систему та фінансові ринки, тобто «фінансові закони». Серед них можна виокремити комплексні закони (наприклад, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про банки і банківську діяльність», «Про фінансову реструктуризацію» тощо) та суто фінансові закони (наприклад, Бюджетний, Податковий кодекси України, Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та ін.).

Таким чином, правове регламентування фінансової безпеки країни зводиться до низки законодавчих актів, які не мають конкретно окреслено. Структуризації в контексті фінансової безпеки, за виключенням прийнятої у 2012 році Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері.

Проте, зазначений правовий акт потребує оновлення виходячи з ситуації, яка склалася у фінансово-економічному секторі країни, яка перебуває в умовах воєнного стану. На даний час в Україні вже існує Проект Концепції фінансової безпеки України, який підготовлений за доручення Міжвідомчої комісії з питань фінансової безпеки при РНБОУ, проте на законодавчому рівні впровадження правового документу не відбулося.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Філософія безпеки: монографія. К. : УБС НБУ, 2014. Т.1 «Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів». 831 с.
2. Варналій З.С. Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: монографія. К. : ВД «Знання України», 2020. 423 с.
3. Власюк О.С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації: монографія. Київ: НІСД, 2014. 432 с.
4. Черевко О.В. Інноваційні підходи до забезпечення фінансової безпеки України: макрорівні та мікрорівні: монографія. Черкаси: ВД «Чабаненко Ю.А», 2017. 365 с.
5. Пріоритети розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів: монографія / [Л.Л. Гриценко, І.М. Боярко, Т.А. Васильєва та [ін.] ; за заг. ред. Л.Л. Гриценко. Суми : Сумський державний університет, 2021. 379 с.
6. Бортник С.М. Правове забезпечення фінансової безпеки. Збірник наукових праць «Актуальні питання фінансової безпеки». Вінниця, 2023. С. 28-31.
7. Мельник В., Андрющенко О. Нормативно-правове регулювання економічної безпеки. *Молодий вчений*. 2019. № 12 (76). С. 343-346.
8. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.09.2019

р. № 569-Р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80#Text>.

(дата звернення: 12.04.2023).

ЧУПРИНА Ян,

*здобувач вищої освіти спеціальності
«Економіка» Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

КАДАЛА Віталій, кандидат
*юридичних наук, доцент кафедри
господарсько-правових дисциплін та
економічної безпеки факультету № 4
Донецького державного
університету внутрішніх справ*

ПРАВОВІ НОТАТКИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ЗАВДАНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

В умовах сьогодення, коли економічні цикли розвитку України знаходяться під впливом негативних факторів, які проявилися в умовах воєнного стану, гостро постає питання не лише економічної безпеки, а перш за все, дієвості її складових. На законодавчому рівні деталізовано види економічної безпеки у декількох правових актах, проте найбільш розгорнуто законодавець надав у Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [1]. Доведено, забезпечення економічної безпеки України вимагає, перш за все, зміцнення державної влади, підвищення довіри, а також раціоналізації механізмів вироблення рішень і формування економічної політики.

Як правило, економічна безпека досягається здійсненням єдиної державної політики, узгодженої, збалансованої, скоординованої системою заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Таке твердження актуалізується в умовах воєнного стану, котрий характеризують такі загрози як порушення правил формування податкової, бюджетної, валютної,

підприємницької, банківської та інших видів безпеки економічного сектору. Лише з позиції представників підприємницького сектору варто зазначити руйнування виробничої інфраструктури, втрату бізнес зв'язків з постачальниками та партнерами, руйнування логістичних систем, збільшення потреби в релокації бізнесу. Стабілізувати економічну ситуацію в Україні, створити ефективні механізми соціального захисту населення – обґрунтований імпульс до радикальних змін і протидії до депресивних тенденцій можливо за умови розробки дієвої системи захисту економічного сектору з позиції кожного виду складових економічної безпеки.

Чисельні наукові розробки, публікацій у фахових виданнях, широкий спектр монографічних досліджень вказує на те, що питання економічної безпеки країни не втрачає сучасності та актуальності. Доволі змістовно дана проблема розглянута у працях таких науковців як Н.В. Блага, С.В. Васильчак, Н.В. Галайко, З.Б. Живко [2], О. Халіна, А. Штангрет, Л. Сухомлин, О. Мельников [3], В.І. Грушка[4], О.О. Резнікова [5] та інші. Проте видова характеристика складників економічної безпеки країни розкрита обмежено, що і вказало на доцільність обраного дослідження.

Нагадаємо, законодавець розд.1. п.1. Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [1] визначає шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки, а саме наголосив на тому, що «...національним інтересам України відповідає сталий розвиток національної економіки, інтеграція України в європейський економічний простір, розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва з іншими державами». При цьому у розд.2. «Оцінка стану економічної безпеки: виклики та загрози» до основних видів економічної безпеки країни включив: фінансову, виробничу, зовнішньоекономічну, інвестиційно-інноваційну та макроекономічну.

Ми вважаємо, цінність адаптації правових положень Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [1] полягає в тому, що

законодавець конкретизував завдання для кожного виду економічної стратегії. Так, у розд. 3. п. 21.1. законодавець виклав ключові завдання у сфері фінансової безпеки, а саме: розбудова ефективної моделі боротьби зі злочинами в економічній сфері шляхом забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України; поступове скорочення дефіциту державного бюджету та зміцнення взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями; стимулювання банківського сектору спрямовувати кредитні кошти, насамперед, на розвиток реального сектору економіки, малого та середнього підприємництва; збереження інституційної незалежності Національного банку України та інші. Разом з тим, у п. 21.2. [1] розкриваючи завдання у сфері виробничої безпеки наголосив на тому, що «...пріоритетний розвиток промисловості на основі розширення внутрішнього і зовнішніх ринків збуту промислової продукції, виробленої в Україні, підвищення її конкурентоспроможності; відновлення потенціалу високотехнологічних видів економічної діяльності у промисловості (виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування) та послідовне його нарощування та інші».

Доречним є окреслення законодавцем у розд.3. п.21.3. Стратегії [1] ключових завдань у сфері зовнішньоекономічної безпеки: проведення економічних реформ, сприяння економічному співробітництву з державами – членами НАТО для набуття членства в Організації Північноатлантичного договору шляхом продовження реалізації ключових демократичних та інституційних перетворень; здійснення заходів щодо протидії спробам реалізації на міжнародних ринках товарів та послуг з тимчасово окупованих територій України; вдосконалення санкційної політики для збільшення ефективності впливу на об'єкт застосування санкцій і мінімізації шкоди для своїх національних інтересів; забезпечення моніторингу ефективності реалізації застосованих спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)тощо.

Заслужують на увагу ключове завдання, яке висунув законодавець розд. 3. п. 21.4. Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [1] у сфері інвестиційно-інноваційної безпеки «...розвиток інституційної системи супроводження інвесторів, у тому числі інформаційно-консультаційного забезпечення інвестування, здійснення її належного ресурсного забезпечення; впровадження системи оцінки впливу іноземних інвестицій на національну безпеку, запобігання концентрації іноземного капіталу у сферах, що мають стратегічне значення для національної безпеки України».

Особливої уваги заслуговують завдання макроекономічної безпеки, котрі законодавець висунув у розд. 3 п.21.5. Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [1], а саме: по-перше, здійснення структурних змін в економіці та промисловості шляхом стимулювання розвитку циркулярної економіки та діджиталізації; створення нових робочих місць з максимальним рівнем інтелектуальної залученості; по-друге, продовження політики інфляційного таргетування з урахуванням потреби забезпечення економічного розвитку країни; по-третє, підвищення ефективності співпраці між Національним банком України та Кабінетом Міністрів України щодо забезпечення макроекономічної стабільності та економічного розвитку; по-четверте, забезпечення збереження плаваючого режиму курсу національної валюти творення умов для підвищення стандартів гідної праці як основи для легалізації трудових відносин та заробітної плати шляхом подолання суперечності між високим рівнем розвитку людського капіталу й недостатнім рівнем розвитку соціального капіталу (недовіра, домінанта матеріальних цінностей); по-п'яте, забезпечення охоплення населення медичними послугами в необхідному обсязі, зокрема, домогосподарств, загальний дохід яких нижче прожиткового мінімуму на одну особу, підвищення загальної доступності медичних послуг і продуктів; проведення заходів, спрямованих на повернення і реінтеграцію трудових мігрантів.

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок, що реалізація окреслених завдань різних видів економічної безпеки України можлива за умови узгодження дій відповідальних осіб як на макроекономічному, так і мікроекономічному рівні. При цьому, стає зрозумілим, що без дотримання критичних меж і цільових орієнтирів за індикаторами основних складових економічної безпеки, проведення постійного моніторингу економічної стійкості шляхом відслідковування рівня критичних меж цих індикаторів, а також недопущення прийняття рішень, які призводитимуть до виходу індикаторів економічної безпеки за критичні межі отримати результативність впроваджених завдань практично неможливо в умовах сьогодення розвитку економічного сектору країни.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України від 11 серпня 2021 року. URL. : <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення: 14.04.23).
2. Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки в Україні: колективна монографія / [Н.В. Блага, С.В. Васильчак, Н.В. Галайко, З.Б. Живкота [ін.]; за ред. Я.Я. Пушака та Я.С. Піцура. Львів: Ліга-Прес, 2017. 368 с.
3. Теоретично-методичні засади формування організаційного забезпечення управління економічною безпекою машинобудівного підприємства: монографія / [О. Халіна, А. Штангрет, Л. Сухомлин, О. Мельников]. Львів : Укр. акад. друкарства, 2016. 220 с.
4. Економіка невизначеності: практичний погляд на проблему: монографія / за ред. В. І. Грушка. К. : Університет економіки та права «КРОК», 2021. 503 с.

5. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. К. : НІСД, 2022. 532 с.

ХАЛЕЦЬКА Софія,
здобувачка вищої освіти спеціальності «Економіка» Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
КАДАЛА Віталій, *кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін та економічної безпеки факультету № 4 Донецького державного університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Актуалізація проблем правового забезпечення економічної безпеки країни, особливо в умовах воєнного стану в суспільстві не втрачає своєї сучасності. Беззаперечним є той факт, що досить важко виміряти показник економічної безпеки країни, яка веде активні бойові дії та постійно знаходиться під впливом загроз порушення умов наміченого стратегічного розвитку. Із досліджень витікає те, що ключовим елементом захисту економічної безпеки є правовий механізм, який має значний рівень адаптації.

Піднята проблема не є новою, вона постійно піднімається на різних наукових рівнях, знаходить своє відображення у періодичних фахових публікаціях, з різних позицій знаходить своє відображення в монографічних працях провідних науковців таких як В.Г. Федоренко, І.М. Грищенко, О.Ф. Новікова., О.В. Ольшанська, М.С. Пясківська [1], М.М. Єрмошенко та К.С. Горячева [2], М.Ф. Криштанович, Я.Я. Пушак, М.І. Флейчук, В.І. Франчук [3]

та інші. Зазначені науковці розкривають різні правові аспекти економічної безпеки, проте обмежуються лише питаннями обраного напрямку вивчення, що зужує розкриття поставленої проблеми, що і вказало на її актуальність.

У своїй праці В.Г. Федоренко, І.М. Грищенко, О.Ф. Новікова., О.В. Ольшанська, М.С. Пясківська [1] звертають увагу на те, що «...стійкий розвиток національної економічної системи нерозривно пов'язаний з економічною безпекою країни, яка є багатоаспектним явищем, її стан динамічно змінюється».

Правовий аспект, який забезпечив та надав дієвість системі економічної безпеки країни починався з Конституції України [4], у якій статтею 17 визначалось гарантування економічної та інформаційної безпеки найважливішою функцією держави. Крім того, Основний закон став правовою основою для формування цілісної інституційної системи економічної безпеки, яка налічує інститути державної влади, місцевого самоврядування, громадянського суспільства, суто економічні інститути, визначальний з яких власність. Прийняття такої правової доктрини привело до появи низки законодавчо – нормативних актів, що більш предметно розкрили базу правового аспекту рівня економічної безпеки України.

Як показують дослідження основними серед них є: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29 жовтня 2013 року; Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»; Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року; Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», яка затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про

Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»; Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» від 28 січня 2021 року та інші.

Однак прийняті законодавчі ініціативи та інституційні заходи стан економічної безпеки поліпшили лише частково. Рівень економічної безпеки України станом на 2019 р. визначався 43% від оптимального значення, а за підсумками першого півріччя 2020 р. лише 41% – це зона оцінки «незадовільно» за розрахунками, зробленими відповідно до Методичних рекомендацій рівня економічної безпеки України. При цьому, аналітики підкреслили також зниження стану складових системи економічної безпеки, зокрема, фінансової відповідно 39% і 38%, інвестиційно-інноваційної – 31% і 29%, макроекономічної – 45% і 39% на межі оцінки «небезпечний» [5].

Узагальнюючи вищевикладене варто зробити ряд висновків. По-перше, Україна на даний час знаходиться в стадії адаптації ключових правових норм Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року. По-друге, існуючі нормативно-правові акти в сфері економічної безпеки країни частково сприяли вирішенню проблем, а як наслідок потребують осучаснення з боку законодавця. По-третє, враховуючи поточну ситуацію в Україні, а саме воєнний стан питання впровадження безпечних заходів здатних підтримати економіку країни набирає особливої актуальності та потребує постійної пильної уваги.

Список використаних джерел

1. Економічна безпека України: монографія / [В.Г. Федоренко, І.М. Грищенко, О.Ф. Новікова., О.В. Ольшанська, М.С. Пясківська [та ін.]; за ред. В.Г. Федоренка, І.М. Грищенка, Т.Є. Воронкової. К.: ТОВ «ДКС центр», 2017. 462 с.

2. Єрмошенко М. М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава, підприємництво: наук. монографія. Київ: НАУ, 2010. 232 с.

3. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення: монографія / [М.Ф. Криштанович, Я.Я. Пушак, М.І. Флейчук, В.І. Франчук]. Львів : Сполом, 2020. 418 с.

4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення: 10.04.23).

ХЛИСТУН Тетяна,
*здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Центральноукраїнського
національного технічного
університету*

Науковий керівник:
ПУГАЧЕНКО Ольга, *доцентка
кафедри аудиту, обліку та
оподаткування
Центральноукраїнського
національного технічного
університету, кандидатка
економічних наук, доцентка*

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

З повномасштабним вторгненням росії 24.02.2022 р., економіка України зазнала суттєвих руйнувань, адже переважна більшість підприємств, які провадили свою діяльність в регіонах, що наразі перебувають у зоні активних

бойових дій, або припинили роботу, або знищені фізично, або працюють на неповну потужність та в надскладних умовах. Поряд з цим, суб'єкти господарювання, що знаходяться у відносно «спокійних» областях України також відчують на собі негативні наслідки війни, а саме: порушено технологічні ланцюжки та логістичні зв'язки, експортоорієнтовані підприємства позбавлені (повністю або частково) можливості постачання продукції (товарів) за кордон, втрачено значну частину ринків збуту всередині країни, накопичено залишки нереалізованої готової продукції на складах (у т.ч. і тієї, що швидко псується), мобілізація працівників (часто висококваліфікованих і затребуваних професій, замінити яких доволі складно), внутрішня і зовнішня міграція населення, порушення платіжного балансу та платоспроможності підприємств тощо [4, с. 113-114]. Все це негативно впливає не лише на прибутковість діяльності підприємств, а й на їх розміри.

Організація економічного співробітництва і розвитку (Organization for Economic Co-operation and Development), в яку входять більше 35 розвинених країн світу із високим доходом громадян, підприємства визначає за розмірами виходячи виключно з чисельності працюючих, зокрема: дуже малі підприємства (від 1 до 19 працівників); малі підприємства (від 20 до 99 працівників); середні підприємства (від 100 до 499 працівників); великі підприємства (від 500 та більше працівників).

Згідно офіційних даних Державної служби статистики станом на 01.01.2022 р. в Україні налічувалось 1956248 суб'єктів господарювання, переважна більшість яких є суб'єктами малого підприємництва (99%), з яких 95,9% – суб'єкти мікропідприємництва (таблиця 1)

Роки	суб'єкти великого підприємництва		суб'єкти середнього підприємництва		суб'єкти малого підприємництва		з них суб'єкти мікропідприємництва	
	одиниць	%	одиниць	%	одиниць	%	одиниць	%
2010	586	0,0	21343	1,0	2161999	99,0	2093688	95,9
2011	659	0,0	21059	1,3	1679902	98,7	1608819	94,5
2012	698	0,0	20551	1,3	1578878	98,7	1510776	94,4
2013	659	0,0	19210	1,1	1702201	98,9	1637180	95,1
2014	497	0,0	16618	0,9	1915046	99,1	1859887	96,3
2015	423	0,0	15510	0,8	1958385	99,2	1910830	96,8
2016	383	0,0	15113	0,8	1850034	99,2	1800736	96,5
2017	399	0,0	15254	0,9	1789406	99,1	1737082	96,2
2018	446	0,0	16476	0,9	1822671	99,1	1764737	95,9
2019	518	0,0	18129	0,9	1922978	99,1	1864013	96,0
2020	512	0,0	17946	0,9	1955119	99,1	1898902	96,2
2021	610	0,0	17811	0,9	1937827	99,1	1880858	96,1

Таблиця 1. Кількість діючих суб'єктів господарювання за розмірами [2]

Стаття 55 Господарського кодексу України передбачає одночасне врахування чисельності працівників та суми річного доходу і встановлює такі критерії [1]:

- суб'єкти мікропідприємництва (фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ; юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ);
- суб'єкти малого підприємництва (фізичні особи, зареєстровані в

установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ; юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ);

- суб'єкти середнього підприємництва (інші суб'єкти господарювання, що не є суб'єктами мікропідприємництва, малого та великого підприємництва);

- суб'єкти великого підприємництва (юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ).

Слід зазначити, що згідно Господарського кодексу України до категорії великих підприємств можуть відноситись лише юридичні особи.

Статтею 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено три критерії, проте встановлено, що підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, мають відповідати щонайменше двом із таких критеріїв [3]:

- мікропідприємства (балансова вартість активів – до 350 тисяч євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 700 тисяч євро; середня кількість працівників – до 10 осіб);

- малі підприємства (балансова вартість активів – до 4 мільйонів євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 8 мільйонів

євро; середня кількість працівників – до 50 осіб);

- середні підприємства (балансова вартість активів – до 20 мільйонів євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 40 мільйонів євро; середня кількість працівників – до 250 осіб);

- великі підприємства (балансова вартість активів – понад 20 мільйонів євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – понад 40 мільйонів євро; середня кількість працівників – понад 250 осіб).

Слід враховувати, що при визначенні розміру підприємств згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», якщо підприємство однієї з наведених категорій за показниками річної фінансової звітності протягом двох років поспіль не відповідає наведеним критеріям, воно відноситься до відповідної категорії підприємств. Для визначення відповідності критеріям, встановленим у євро, застосовується офіційний курс гривні до іноземних валют (середній за період), розрахований на підставі офіційних валютних курсів НБУ, що встановлювалися для євро протягом відповідного року. Важливим також є можливість застосування «усередненого» визначення категорії підприємства. Наприклад, якщо підприємство за трьома критеріями потрапляє в три різні категорії (за кількістю найманих працівників є мікропідприємством, за вартістю активів – малим, а за сумою доходу – середнім (або великим)), тоді воно вважатиметься малим, тобто обираємо середину.

Отже, на законодавчому рівні в Україні передбачено різні критерії віднесення підприємств за їх розмірами залежно від конкретних цілей цього поділу, але обов'язковим є врахування кількості працівників та суми річного доходу.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/conv#n380> (дата звернення:

28.04.2023).

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2023).

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні (стаття 2) : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/conv#Text> (дата звернення: 28.04.2023).

4. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Податкове стимулювання діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану в Україні. *Modern engineering and innovative technologies*. 2022. Issue № 20. Part 2. April / Sergeieva & Co, Karlsruhe, Germany. С. 113-123. URL: <https://www.moderntechno.de/index.php/meit/issue/view/meit19-02/meit19-02> (дата звернення: 16.03.2023).

ОЛЕЙНИЧЕНКО Денис,
здобувач наукового ступеня «Доктор
філософії» спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
Центральноукраїнського
національного технічного
університету

Науковий керівник:
СМІРНОВА Ірина, доцентка
кафедри аудиту, обліку та
оподаткування
Центральноукраїнського
національного технічного
університету, кандидатка
економічних наук, доцентка

ОБЛІК ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ІНДИКАТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У процесі прийняття рішень, які стосуються інвестування капіталу в економіку нашої країни, іноземними компаніями та фінансовими організаціями визначальним чинником виступає рівень економічної безпеки України. Адекватна та релевантна інформаційна база, що включає показники економічної діяльності за різними сферами, виступає основою для підтримки достатнього рівня цієї діяльності.

Інформаційна база економічної безпеки – набір індикаторів, які згруповані за різними сферами економічної діяльності. Базою формування таких показників слугує систематизована статистична інформація, яка інтегрується в системі бухгалтерського обліку суб'єктів державного й недержавного секторів економіки. Відповідно, саме дані бухгалтерського обліку, а відповідно і фінансової звітності є інформаційною основою не лише для оцінки економічної безпеки держави, а й для формування комплексу заходів щодо її підтримки та підвищення.

Як зазначає український дослідник О.В. Царенко [7], найважливішою якісною характеристикою розвитку певної просторової системи є визначення її здатності підтримувати нормальні умови життєдіяльності, стійке забезпечення ресурсами розвитку та достатній рівень економічної безпеки. Гарантування достатнього рівня економічної безпеки просторових систем є важливою передумовою її розвитку. Несвоєчасне усунення проблем у функціонуванні однієї з ланок здатне спричинити негативні наслідки в масштабах економіки всієї країни.

Дослідження напрацювань провідних учених дозволяє виокремити певні напрями трактування сутності економічної безпеки.

Згідно з першим напрямом (Предборський В.А. та Пастернак-Таранушенко Г.А.), економічна безпека трактується як стан забезпечення національних інтересів і здатності розвитку [4, 5].

Інший підхід до тлумачення економічної безпеки, якого притримується В.І. Мунтіян, передбачає здійснення певного комплексу заходів: «Економічна

безпека – це загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. Стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства і держави, розвитку достатнього оборонного потенціалу, що сприятиме стійкому й ефективному функціонуванню економіки в режимі розширеного відтворення, створенню передумов для підтримки і поліпшення рівня життя громадян, задоволення корінних національних інтересів у виробничо-економічній сфері, фінансовій, зовнішньоекономічній, технологічній, енергетичній, продовольчій та інших субекономічних сферах» [3].

Згідно з третім підходом, вчені, зокрема Жаліло Я., в дефініції економічної безпеки акцентують увагу на здатності до розширеного відтворення [1].

За четвертим підходом В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько у визначеннях наголошують, власне, на стійкості до загроз [8]: «Стан національної економіки, який дає змогу зберегти стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз та спроможний задовольняти потреби особистості, суспільства, держави».

О.В. Лепьохін та С.В. Северина вважають, що для чіткого уявлення про механізм запобіжних дій проблему забезпечення економічної безпеки України необхідно розглядати саме в контексті глобалізації соціально-економічних процесів [2].

Таким чином під економічною безпекою держави доцільно розуміти такі економічні умови функціонування реального та фінансового секторів національної економіки, за яких гарантується дотримання національних інтересів, мінімізується дія зовнішніх та внутрішніх загроз, що забезпечує ефективність та незалежність національної економіки, її стабільність та стійкість, здатність до відтворення і розвитку та дотримання соціальних стандартів.

У макроекономічному аналізі в межах національної економіки прийнято виділяти два боки: матеріально-речову або фізичну та монетарну або грошову. Саме такого поділу слід дотримуватися і під час здійснення макроекономічного аналізу економічної безпеки.

Індикатори економічної безпеки України та їхні критичні значення визначено Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки [6]. У межах кожного зі складників економічної безпеки можна виділити чотири групи індикаторів за джерелами отримання інформації для їх розрахунку: фінансово-економічні показники діяльності суб'єктів господарювання, соціально-демографічні показники, порівняльні показники та зведені міжнародні індекси, інші показники. Кожен з індексів, що належить до вказаних груп, здебільшого формується на підставі зведеної Державною службою статистики статистичної інформації. Статистична інформація, своєю чергою, отримується або шляхом вибіркового статистичного спостереження, або за адміністративними даними, або як зведення показників діяльності суб'єктів господарювання.

Можна виділити чотири групи суб'єктів господарювання: підприємства (суб'єкти приватного сектору), суб'єкти державного сектору, банки та суб'єкти небанківського фінансового ринку (страхові компанії, фондові компанії) та інші суб'єкти фінансового ринку.

Фінансово-економічні індикатори виробничої та енергетичної безпеки формуються здебільшого на підставі фінансової звітності підприємств, зокрема в розрізі таких об'єктів обліку, як доходи, собівартість виробництва, витрати та прибуток від операційної діяльності, знос основних засобів, первісна вартість основних засобів підприємств за різними видами економічної діяльності. Оцінка науково-технологічної безпеки базується на об'єктах обліку, що виникають як у суб'єктів приватного сектору, так і у суб'єктів державного сектору економіки.

Продовольча безпека містить значну кількість показників-співвідношень обсягів виробництва та споживання ключових продуктів харчування. Обсяги споживання визначаються Державною службою статистики на підставі статистичних обстежень домогосподарств. Інформація про обсяги виробництва цих видів продукції надходить від сільськогосподарських підприємств у спеціальних формах статистичної звітності, а облік витрат виробництва здійснюється відповідно до П(С)БО.

Роль інформації для прийняття управлінських рішень у сфері економічної безпеки держави є основоположною. У зв'язку з тим, що макроекономічні показники, які є основою для розрахунку рівня економічної безпеки, формуються на підставі даних щодо діяльності кожної окремої господарської одиниці, проблеми формування звітності та ведення бухгалтерського обліку мають також макроекономічний характер. Наявність даних про рух інформації від первинних документів суб'єктів державного та недержавного секторів економіки до індикаторів економічної безпеки держави дасть змогу впорядкувати канали інформаційних ресурсів для отримання на загальнодержавному рівні достовірної, актуальної, адекватної, об'єктивної та релевантної інформації.

Список використаних джерел

1. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : НІСД, 2003. 368 с.
2. Лепьохін О.В., Северина С.В. Теоретичне узагальнення змісту економічної безпеки держави в сучасних умовах глобалізації світового економічного простору. Агросвіт. 2019. № 7. С. 26-31.
3. Мунтіян В.І. Економічна безпека України : монографія. Київ : КВІЦ, 1999. 463 с.
4. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Статистика процесу забезпечення : підручник / за ред. Б. Кравченка. Київ :

Кондор, 2002. 302 с.

5. Предборський В.А. Економічна безпека держави : монографія. Київ : Кондор, 2005. 391 с.

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (дата звернення: 13.09.2019).

7. Царенко О.В. Технологія управління економічною безпекою просторових систем. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2012. № 8. С. 114-122.

8. Шлемко В.Т., Бінько І.Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія. Київ : НІСД, 1997. 144 с.

АНЕНКО Анастасія,
*студентка 1 курсу Харківського
національного автомобільно-
дорожнього університету*

Науковий керівник:
ЛЕОНТЬЄВА Ліна, *кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
обліку і оподаткування Харківського
національного автомобільно-
дорожнього університету*

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Правове регулювання суб'єктів господарювання гарантується нормами цивільного і господарського права. Однак законодавча база в окремих, або спірних питаннях не дає повних відповідей для винесення обґрунтованих законних рішень. Слабкість і недосконалість правового захисту підприємництва, неврегульованість багатьох його аспектів, неузгодженість

нормативних актів негативно впливають на ефективність підприємництва в Україні.

Право на заняття підприємницькою діяльністю є правом, закріпленим на рівні Конституції України. Разом з тим на практиці досить складно, інколи, відрізнити законне та незаконне підприємництво, складнощі досі виникають з відмежуванням підприємницької діяльності від інших видів діяльності. Також існують недоліки в відокремленні одноразових цивільно-правових угод від окремих підприємницьких дій, наслідком чого, у свою чергу, є неправомірне застосування податкового і кримінального.

Проте, незважаючи на існування легальної дефініції підприємництва, закон не конкретизує зміст окремих сутнісних ознак підприємництва, зокрема, таких як систематичність, інноваційність та професійність. Невизначеність як ознак, так і видів підприємницької діяльності, яким не приділяє достатню увагу жодний нормативно-правовий акт держави, є неприпустимим фактом законодавчої системи України, який слід усунути в майбутньому, а тому об'єктивно необхідним є подальше удосконалення підприємницького законодавства як складової забезпечення ефективного застосування правових норм, усунення прогалин і суперечностей правового регулювання.

Державне регулювання підприємництва має потребу в належному рівні правового забезпечення. В останні роки прийнята значна кількість нормативно-правових актів, що встановлюють правову основу державного регулювання підприємництва. Центральним у системі цих актів є Господарський кодекс України, розділ 2 якого визначає основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання, у тому числі засоби державного регулювання господарської діяльності, державний контроль та нагляд за господарською діяльністю, особливості управління господарською діяльністю у державному секторі економіки [1].

Держава допомагає суб'єктам підприємництва багатьма засобами – за допомогою планування, стимулювання наукових досліджень, виробництва,

маркетингу. Особливості державного регулювання суб'єкта підприємницької діяльності залежать від конкретної сфери підприємництва, розміру суб'єкта підприємництва, його місцезнаходження, типу продукції, що випускається, характеристик ринку, де діє підприємець .

При аналізі державної допомоги підприємницькій діяльності необхідно враховувати відмінності між суб'єктами підприємництва, оскільки система підприємництва не є уніфікованою структурою. Поряд з великими юридичними особами є також безліч середніх і малих підприємств. Деякі суб'єкти здійснюють підприємницьку діяльність тільки в межах України, у той час як інші здійснюють і зовнішньоекономічну діяльність. Одні суб'єкти функціонують у сфері послуг, а інші – у сфері виробництва. Таким чином, існують значні відмінності суб'єктів підприємницької діяльності, що обумовлюють застосування різних методів державного регулювання.

Жоден суб'єкт підприємницької діяльності (великий, середній чи малий) не може функціонувати без дотримання різноманітних правил і обмежень, установлених державою. Функціонування підприємницьких структур є предметом державного впливу, нагляду і контролю. Ступінь державного впливу на діяльність підприємців зростає багаторазово, якщо суб'єкт функціонує в зовнішньоекономічних відносинах.

Однією з умов здійснення підприємницької діяльності в Україні є її легітимність, тобто державне підтвердження законності входження суб'єктів у господарський обіг, вимога обов'язкового проходження ними певних законодавчо закріплених процедур. Такими процедурами є державна реєстрація та ліквідація підприємства.

Суб'єктами цивільних правовідносин поряд з громадянами є також юридичні особи. Хоча юридичні особи це не громадяни, але в їх створенні та функціонуванні беруть участь фізичні особи. Об'єднання фізичних осіб завжди передбачає досягнення якоїсь спільної мети. Кожна фізична особа, вступаючи

до об'єднання, передає йому частину своїх прав і обов'язків, в результаті чого об'єднання, яке бере на себе ці права і обов'язки, уособлює своїх засновників.

В Україні не встановлено єдиний універсальний орган для реєстрації підприємств. Законодавством визначені органи державної реєстрації підприємств. Орган з реєстрації підприємства визначається в залежності від його організаційно-правової форми. Кабінет Міністрів України реєструє фінансово-промислові групи; Національний банк України – банки; адміністрації вільних економічних зон – суб'єктів вільних економічних зон; місцеві органи юстиції – об'єднання громадян, політичні партії, адвокатські спілки тощо.

Таким чином, у сучасному суспільстві держава в особі державних органів здійснює важливі повноваження, що впливають на суб'єктів господарювання. Існує багато засобів, що використовуються державою безпосередньо або опосередковано, щоб впливати на суб'єктів підприємництва.

Основний засіб, за допомогою якого держава здійснює регулювання в сфері підприємництва – це видання нормативно-правових актів, які регулюють діяльність підприємців (фізичних та юридичних осіб), а також стоять на їх захисті.

Господарський кодекс є стержневим актом у системі господарського законодавства, що забезпечує державне регулювання підприємницької діяльності. У цій сфері в останні роки створений цілий блок господарського законодавства України, що включає Господарський кодекс, Цивільний кодекс [2], закони України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності”, “Про захист економічної конкуренції”, “Про захист від недобросовісної конкуренції”[3], “Про рекламу” [4].

При здійсненні регулюючого впливу на підприємницьку діяльність за допомогою норм господарського права задається певний напрямок розвитку і встановлюються її межі. Зокрема, визначається поняття державного

регулювання у певній сфері, установлюються цілі, форми державного регулювання.

Публічно-правове регулювання підприємницької діяльності здійснюється на основі імперативних правових норм. Переважно це зобов'язальні норми, що установлюють певні обов'язки, а також заборонні норми, що накладають обов'язки утримуватися від певної поведінки.

Набагато менше порівняно з правовими обмеженнями передбачені законодавством правові стимули. Суть стимулюючого впливу виявляється в певному розширенні свободи для суб'єктів підприємницької діяльності, наданні їм нових можливостей. Згідно з чинним законодавством стимулюючий вплив провадиться щодо лише певних категорій суб'єктів підприємницької діяльності (малих підприємств, іноземних інвесторів, підприємців у вільних економічних зонах тощо). За допомогою права необхідно забезпечення не тільки обмежуючого впливу на підприємницьку діяльність, а й стимулюючого впливу.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436. Дата оновлення: 19.08.2022 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.02.2023).

3. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 237/96. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 03.03.2023).

4. Про рекламу: Закон України від 3.07.1996 № 271/36. Дата оновлення 01.01.2023. URL:

звернення: 02.03.2023).

ЧАДАЙ Юрій,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

ЧЕВІЛЬЧА Ростислав,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» Центральноукраїнського національного технічного університету

Науковий керівник:

ЛИСЕНКО Алла, *кандидат економічних наук, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування Центральноукраїнського національного технічного університету*

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У воєнний час, коли руйнується матеріально-технічна база, цілеспрямовано знищуються об'єкти цивільної та критичної інфраструктури, руйнуються ланцюги логістики надзвичайно актуальною для України є проблема продовольчої безпеки. При цьому необхідно враховувати, що бюджет країни на 2023 рік орієнтований, в першу чергу, на забезпечення обороноздатності. Тому більше 40% бюджетних коштів спрямовується на забезпечення потреб Збройних Сил України, підготовку кадрів та військ, медичне забезпечення особового складу, ветеранів військової служби та членів їхніх сімей, ветеранів війни, на закупівлю, модернізацію та ремонт озброєння,

військової техніки, засобів та обладнання [1].

Зважаючи на потребу в забезпеченні функціонування економіки в умовах воєнного стану, необхідно застосовувати дієві інструменти, спрямовані на раціоналізацію економічних процесів в умовах ризику. До таких інструментів належать: нормативно-правове регулювання, його моніторинг, система аналітичного забезпечення; оцінка бізнесу з позицій платоспроможності; захист земельних ділянок від рейдерських захоплень; ретельна перевірка партнерів по бізнесу, контроль судових процесів, моніторинг репутації суб'єктів господарювання [2, с. 140].

Для зменшення негативного впливу війни на стан забезпечення продовольством Кабінет Міністрів України розпорядженням від 29.04.2022 р. затвердив "План заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану" [3], яким передбачається виконання важливих завдань у трьох сферах: адмініструванні системи продовольчої безпеки держави; забезпеченні населення територіальних громад продовольчими товарами; регулюванні зовнішньоекономічної діяльності.

З метою забезпечення раціонального функціонування економіки у надскладних умовах внесено істотні зміни до чинного законодавства та прийнято нові нормативно-правові документи, "врегульовано спрощений порядок здійснення земельних відносин та певних регуляторних процедур, встановлено податкові пільги, запроваджено механізм оперативного переміщення із зони бойових дій виробничих потужностей, забезпечено дієвість кредитних механізмів та сформовано систему державних гарантій для сільськогосподарських товаровиробників" [4, с. 80].

Основними нормативно-правовими документами, які забезпечують розвиток економіки України та вирішення проблем безпеки в умовах воєнного стану є: Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 р. "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану" [5]; Закон України № 2145-IX від 24.03.2022

р. "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану" [6]; Закон України № 2246-IX від 12.05.2022 р. "Про внесення змін до деяких законів України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану" [7]; Закон України № 2247-IX від 12.05.2022 р. "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану" [8]; Постанова Кабінету Міністрів України № 723 від 14.07.2021 р. "Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі" (редакція від 25.10.2022 р.) [9].

Профільні міністерства, Державна служба статистики України, обласні військові адміністрації на регулярній основі відстежують інформацію щодо формування балансу основних продовольчих товарів, контролюють рівень торговельних надбавок. Державою також регулюються обсяги експорту сільськогосподарської продукції, забезпечуються потреби підприємств сфери АПК в товарах критичного імпорту, накопичується інформація щодо кількості суб'єктів господарювання, які потребують фінансування для відновлення та будівництва виробничих потужностей.

Зазначені заходи спрямовані на досягнення ключового завдання – задоволення потреб у продуктах харчування на основі забезпечення можливостей для подальшої роботи підприємств сфери АПК. Комплексний підхід гарантує продовольчу безпеку України та її громадян у воєнний час.

Список використаних джерел

1. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України № 2710-IX від 03.11.2022 р. (редакція від 15.04.2023 р.). / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 02.05.2023).

2. Лисенко А.М. Агробізнес України в умовах воєнного стану та інструменти для забезпечення його раціонального функціонування. *Розвиток*

обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф., 17 листоп. 2022 р. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. С. 139-142. URL : <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/12300> (дата звернення: 02.05.2023).

3. План заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.05.2023).

4. Лисенко А.М. Нормативно-правове регулювання як основа раціонального функціонування агробізнесу України в умовах воєнного стану. *Moderní aspekty vědy: XXVI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika : Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. P. 71-81. URL : <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/12510>* (дата звернення: 02.05.2023).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України № 2120-IX від 15.03.2022 р. / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 02.05.2023).

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану : Закон України № 2145-IX від 24.03.2022 р. / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 02.05.2023).

7. Про внесення змін до деяких законів України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану: Закон України № 2246-IX від 12.05.2022 р. / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-20#Text> (дата звернення:

02.05.2023).

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2247-IX від 12.05.2022 р. / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text> (дата звернення: 02.05.2023).

9. Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі: Постанова КМУ № 723 від 14.07.2021 р. (редакція від 01.04.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.05.2023).

КАПРЕЛОВА **Аполлінарія**,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти другого року
навчання спеціальності 281 Публічне
управління та адміністрування
Херсонського державного аграрно-
економічного університету*

Науковий керівник:
НОВІКОВА **Марія**, *кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та права
Економічного факультету
Херсонського державного аграрно-
економічного університету*

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ОХОРОНИ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ФОРМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сучасні аспекти розвитку економіки Європейського Союзу включають в себе цілу систему заходів спрямованих на захист та охорону прав та інтересів суб'єктів господарювання. Важливим питання у цьому концепті виступає безпека зазначених суб'єктів під час реалізації ними господарської діяльності.

Саме тому протягом останніх десяти років Євросоюзом були здійснені вагомі кроки щодо усвідомлення важливості ролі комерційної таємниці для розвитку економіки ЄС та сформовано правові засади щодо її охорони. Загальновідомо, що втрата комерційної таємниці або розкриття ноу-хау може призвести до втрати ринкової позиції, ризику виникнення конкуренції та навіть порушення законодавства. Саме тому питання правового захисту комерційної таємниці та ноу-хау є досить важливим для ЄС, яке виступає об'єднанням держав, що в першу чергу має під собою економічне підґрунтя.

Як відомо, правове регулювання ЄС у сфері конкретних відносин може включати декілька рівнів, зокрема: міжнародний (міжнародні угоди), регіональний (жорстке та м'яке право ЄС) та національний (законодавство держав-членів ЄС). Досить часто це породжує неузгодженість норм з конкретного питання. Наприклад, до прийняття в ЄС Директиви (ЄС) 2016/943 Європейського парламенту про захист нерозкритого ноу-хау і комерційної інформації (далі – Директива 2016/943), у Німеччині був відсутній однорідний та чітко вибудований захист комерційної таємниці. Зокрема, він регулювався трьома різними галузями законодавства – адміністративним, кримінальним та законодавством про недобросовісну конкуренцію [1]. Однак, прийняття Директиви 2016/943 сприяло прийняттю у 2019 році єдиного Закону про комерційну таємницю. Цей приклад свідчить про важливість встановлення єдиної системи правової охорони комерційної таємниці для країн-учасниць ЄС.

Здійснивши аналіз системи охорони комерційної таємниці в ЄС, ми прийшли до висновку, що вона складається з двох провідних складових: 1) правового регулювання; 2) інституцій, які забезпечують реалізацію стандартів ЄС з охорони комерційної таємниці; 3) діяльність компаній, які безпосередньо зацікавлені у захисті комерційної таємниці. Розглянемо цю систему більш детально.

Оцінюючи правове регулювання охорони комерційної таємниці в ЄС слід зазначити, що поняття та ознаки комерційної таємниці у європейському законодавстві застосовуються у контексті відповідного розуміння комерційної таємниці у міжнародному праві. А саме розділу 7, ст. 39 Додатку 1С Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та ст. 10 bis Паризької Конвенції (1967), відповідно до яких захист конкуренції здійснюється шляхом захисту нерозкритої інформації, яка законно знаходиться під контролем фізичних та юридичних осіб від розкриття, придбання або використання іншими особами без їхньої згоди, всупереч чесній комерційній практиці [2; 3]. Також на території ЄС використовується Угода з торгових аспектів прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС), укладена в межах Світової організації торгівлі, і яка разом з Угодою про формування СОТ становить першу комплексну багатосторонню домовленість щодо охорони комерційної таємниці. При цьому Угода ТРІПС отримала схвалення Рішенням Ради 94/800 (ЕС) [4].

Як витікає з офіційних роз'яснень, розміщених на офіційному сайті Європейського Союзу до 2016 року на рівні самого ЄС не існувало гармонізованих нормативних джерел щодо захисту комерційної таємниці в ЄС [5]. Тільки 8 червня 2016 року було прийнято Директиву (ЄС) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради щодо охорони нерозкритого ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від незаконного придбання, використання та розкриття [6].

У зазначеному документі під комерційною таємницею розуміється інформація, яка відповідає визначенням у Директиві вимогам, а саме: 1) вона є секретною у тому сенсі, що в цілому або у певній комбінації компонентів, що до неї входять не є загальновідомою чи загальнодоступною для широкого кола осіб, які користуються такого роду інформацією; 2) вона має комерційну цінність, оскільки є секретною; 3) по відношенню до неї були застосовані у відповідних обставинах розумні кроки з боку особи, яка володіє даною

інформацією, щодо збереження її у таємниці на законних підставах [6].

Окрім цього Директива 2016/943 встановлює: учасників відносин правової охорони комерційної таємниці; визначає поняття товарів, які порушують авторські права; передбачає законність та незаконність випадків отримання комерційної інформації, що має значно полегшувати діяльність судів або інших державних органів, які мають компетенцію щодо вирішення подібних спорів; строки позовної давності, які не можуть, у відповідності ст. 8 Директиви 2016/943, перевищувати 9 років.

Також, Директива 2016/943 покладає на держави-члени ЄС обов'язок передбачити міри, процедури та засоби правового захисту, які є необхідними для забезпечення цивільних засобів правового захисту від незаконного заволодіння та користування комерційною таємницею. Також дана стаття встановлює, що такі міри мають відповідати принципам справедливості, рівноправності, ефективності, стримування та доцільності (не мати високої вартості і не тягнути за собою необґрунтованих витрат) [6].

Якщо говорити про інституції ЄС з охорони комерційної таємниці, то правову політику у сфері інтелектуальної власності і, відповідно й у сфері охорони комерційної таємниці реалізують:

- Європейське патентне відомство, у послуги якого входить пошук та експертиза європейських патентних заявок та міжнародних заявок; розгляд заперечень, які подаються проти європейських патентів; надання патентної інформації, зокрема видача дублікатів європейських патентних документів; ведення Європейського патентного реєстру [7];

- Європейське відомство з інтелектуальної власності - забезпечує реєстрацію торговельних марок та промислових зразків ЄС; займається розробкою спільних інструментів для захисту прав інтелектуальної власності [8]; Європейська служба підтримки інтелектуальної власності - підтримує транскордонні малі та середні підприємства й дослідницьку діяльність для управління, поширення та оцінки технологій та інших прав інтелектуальної

власності та активів інтелектуальної власності на рівні ЄС. Вона забезпечує широкий спектр інформаційних матеріалів, гарячу лінію для безпосередньої підтримки інтелектуальної власності, а також навчання на місцях та в онлайн-режимі.

Таким чином, сучасна система правової охорони комерційної таємниці в ЄС визначає мінімальні правила її захисту і гарантує однаковий захист комерційної таємниці в усіх країнах-учасниках. Вона сприяє збільшенню довіри інвесторів та залученню інвестицій в європейські компанії. Крім того, належний правовий захист допомагає зменшити витрати на захист комерційної таємниці, що сприяє збільшенню конкурентоспроможності європейських компаній на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Андрощук Г. Німеччина вводить новий закон про комерційну таємницю. Юридична газета. 01 липня 2019 року. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/nimechchina-vvodit-noviy-zakon-pro-komerciynu-taemnicyu.html> (дата звернення: 08.04.2023 року).

2. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності СОТ; Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#top (дата звернення: 01.05.2023 року).

3. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року (укр/рос) Ліга Націй; Конвенція, Міжнародний документ від 20.03.1883 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#top (дата звернення: 02.05.2023 року).

4. Council Decision 94/800/EC of 22 December 1994 concerning the conclusion on behalf of the European Community, as regards matters within its competence, of the agreements reached in the Uruguay Round multilateral negotiations (1986-1994). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal->

content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL%3A1994%3A336%3AТОС (дата звернення: 01.05.2023 року).

5. Trade Secrets: Managing Confidential Business Information. European IP Helpdesk, 2021. 15 p. URL: https://europa.eu/youreurope/business/running-business/intellectual-property/trade-secrets/index_en.htm (дата звернення: 02.05.2023 року).

6. Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/423032> (дата звернення: 02.05.2023 року).

7. IP Network. Strategic driver / European Union Intellectual Property Office. URL: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/strategic-drivers/ipnetwork/european-cooperation> (дата звернення: 03.05.2023 року).

8. Services & organisational structure (organigram) of the European Patent Office. URL: <https://www.epo.org/about-us/services-and-activities/services.html> (дата звернення: 03.05.2023 року).

ІВАНОВА Вікторія,

*студентка 3 курсу спеціальності
«Право» Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

ІВАНЕНКО Дмитро, *кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
господарсько-правових дисциплін та
економічної безпеки факультету № 4
Донецького державного
університету внутрішніх справ*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЕННОГО СТАНУ

Наразі на території України ведуться військові дії, які мають серйозний негативний вплив на економічну ситуацію та безпеку суб'єктів господарювання. Воєнний стан впливає на економічну безпеку суб'єктів господарювання через обмеження свободи підприємницької діяльності, зниження рівня інвестицій, збільшення військових потреб, підвищення ризиків для бізнесу та підприємців та інше. Враховуючи, що сьогоднішня та майбутня Україна невіддільна від рішень, які приймаються під час війни, дослідження взаємозв'язку воєнного стану та економічної безпеки суб'єктів господарювання має практичне значення для розробки ефективних стратегій забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану та конфліктних ситуацій загалом, з метою мінімізації негативних наслідків.

Економічна безпека суб'єктів господарювання є складним і багатовекторним поняттям, тому, незважаючи на те, що національні та міжнародні автори по-різному трактують поняття «економічна безпека», фундаментальних розбіжностей у його суті небагато. Економічна безпека підприємства – це комплексна характеристика, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства [2].

Сенс економічної безпеки полягає в забезпеченні поступального економічного розвитку суспільства з метою виробництва необхідних благ та послуг, що задовольняють в повній мірі індивідуальні та суспільні потреби з однієї сторони, та вміння протистояти усім викликам та загрозам економічній безпеці з іншої сторони [3]. Водночас захист економіки від зовнішніх і внутрішніх загроз, таких як економічні кризи, кібератаки та воєнний стан, є важливим для забезпечення стабільності економічної системи. Таким чином, значення економічної безпеки можна описати як поєднання економічного розвитку та захисту, що забезпечує стабільний розвиток суспільства та довгострокову економічну стійкість.

На економічну безпеку суб'єктів господарювання в Україні впливає низка факторів, найважливішими з яких є повнота законодавчої бази, рівень податкової системи, доступ до світових ринків та інвестиційна привабливість регіонів і держави. Економічна безпека суб'єкта господарювання залежить насамперед від економічної безпеки держави та регіону, оскільки базується на його фінансах, сировинному та виробничому потенціалі та перспективах розвитку.

Відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану", воєнний стан визначається як особливий правовий режим, що вводиться у разі загрози державній безпеці. Введення воєнного стану передбачає тимчасове обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, передбачених статтями 30-34, 38, 39, 41-44 і 53 Конституції України. Він також вводить тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб у межах та обсязі, необхідних для дотримання правового режиму воєнного стану (стаття 3). Отже, прямими побічними ефектами воєнного стану є обмеження політичних і громадянських прав і свобод, більша концентрація (зосередження) влади в руках глави держави, заборона виборів і переведення державного бюджету та громад на воєнний стан.

Запровадження воєнного стану серйозно вплинуло на економічну безпеку країни, оскільки призвело до суттєвих змін у функціонуванні економіки та у відносинах між суб'єктами господарювання. До основних наслідків воєнного стану для економічної безпеки можна віднести: значні втрати людського потенціалу, зокрема через загибель військовослужбовців та цивільного населення в зонах бойових дій; припинення діяльності малого та середнього бізнесу та закриття великих підприємств у зонах бойових дій; руйнування об'єктів критичної інфраструктури та житлового фонду, які становлять важливу частину економіки країни; призупинення роботи багатьох стратегічних для вітчизняного експорту підприємств та значне скорочення виробництва, що призвело до зменшення обсягів ключових експортних

позицій; порушення логістики, передусім морської; загрози продовольчій та енергетичній безпеці країни; фіскальний та бюджетний дефіцит; зменшення іноземних інвестицій. Ці проблеми суттєво ускладнюють життя, виживання та розвиток усіх регіонів і територіальних громад у тилу, зонах бойових дій та на лінії фронту, а їх вирішення безпосередньо впливає на напрями трансформації моделі просторового розвитку України під час та після війни.

Воєнний стан може створювати виклики для національної економіки та суб'єктів господарювання, тому важливо планувати та готуватися до можливих кризових ситуацій. Зокрема, розробка стратегії антикризового управління та плану дій допоможе забезпечити економічну та бізнес-стабільність у таких ситуаціях. Захист від кібератак та інших форм хакерства, а також забезпечення контролю над розподілом товарів і послуг також є важливими елементами національної економічної безпеки.

Однак необхідно також враховувати можливість того, що воєнний стан може бути тимчасовим, і готуватися до швидкого відновлення виробництва та ланцюгів постачання після завершення бойових дій. Держави можуть сприяти суб'єктам господарювання в умовах воєнного стану, надаючи фінансову та іншу допомогу, створюючи сприятливі умови для ведення бізнесу та зменшуючи ризик економічних втрат. Для ефективного забезпечення економічної безпеки країни державі важливо мати чіткий план дій та прозорі механізми надання допомоги у разі виникнення кризових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Олійник Т.І. Економічна безпека суб'єкта господарювання: сутність та підходи до визначення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2019/10.pdf (дата звернення: 02.05.2023).

2. Сосновська І.М. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4303> (дата звернення: 02.05.2023).

3. Вагилевич М.Б., Синиця С.М. Основні фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства. 2019. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34586/1/14.pdf> (дата звернення: 03.05.2023).

4. Фурса В.А. Фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства. 2018. URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/140.pdf (дата звернення: 03.05.2023).

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 03.05.2023).

6. Кравець Є.Я. Воєнний стан. Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Воєнний стан](https://vue.gov.ua/Воєнний_стан) (дата звернення: 03.05.2023).

7. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання / наук. ред. Сторонянська І.З. Львів, 2022. 70 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p202-20033.pdf> (дата звернення: 03.05.2023).

ДОЛЯ Віталій,
аспірант *кафедри*
адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної
безпеки Сумського державного
університету

Науковий керівник:
ГАРУСТ Юрій, *доктор юридичних*
наук, професор, заступник директора
інституту з наукової роботи,
Науково-дослідний *інститут*
публічного права

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Вступ. Запуск нової інституції, орієнтованої на протидію широкому спектру ризиків економічної безпеки держави – очікувана подія з боку представників вітчизняної бізнес-спільноти та міжнародних партнерів. Тривале існування колективного запиту на ефективну правоохоронну роботу у цій сфері посилює вимоги до установи, що реалізує відповідні функції. Проте, реалії воєнного часу, внутрішні протиріччя та зменшення бюджетних видатків на утримання Бюро економічної безпеки України породили певні ризики для діяльності останнього, що, насамперед, проявляється в суттєвому кадровому дефіциті. З огляду на це, пропонується дослідити питання існуючої організаційної структури вказаної установи й висловити авторські міркування і припущення щодо потенційного рівня її ефективності на сучасному етапі.

Основна частина. Опрацьовуючи відповідні положення профільного ЗУ «Про Бюро економічної безпеки України» від 28.01.2021 р. № 1150-ІХ [1] відмічаємо, що структура однойменної установи передбачає функціонування центрального апарату й територіальних управлінь [1]. Відповідно, маємо класичну модель структури суб'єкта, що уповноважений провадити правоохоронну діяльність в Україні. За аналогією до відносно нещодавно новостворених Державного бюро розслідувань та Національного антикорупційного бюро України функціонує центральна одиниця й її підпорядковані елементи (кількість яких зумовлена адміністративно-територіальним устроєм та іншими особливостями організаційного характеру). У загальних рисах, відмінність полягає в кількості територіальних управлінь, межі юрисдикції котрих обумовлюються переліком підслідних складів правопорушень й іншими факторами. Зважаючи на підслідність Бюро економічної безпеки України й ураховуючи специфіку багатьох таких протиправних діянь запропонована законодавцем диференціація кількості суб'єктів нижчого рівня вбачається слушною і виправданою.

При цьому у системі центрального апарату діють підрозділи, котрі

технічно забезпечують діяльність Бюро економічної безпеки України. Нинішня структура центрального апарату Бюро економічної безпеки України виглядає таким чином: 1) Відділ забезпечення діяльності Директора; 2) Департамент аналізу інформації та управління ризиками; 3) Головний підрозділ детективів; 4) Оперативно-технічне управління; 5) Департамент детективів із стратегічного захисту економіки; 6) Департамент цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації; 7) Фінансове управління; 8) Управління матеріально-технічного забезпечення; 9) Юридичний департамент; 10) Департамент персоналу; 11) Організаційно-розпорядче управління; 12) Режимно-секретне управління; 13) Управління міжнародного співробітництва; 14) Відділ комунікацій; 15) Управління оперативної підтримки; 16) Координаційно-моніторингове управління; 17) Управління детективів внутрішньої безпеки та захисту працівників; 18) Сектор внутрішнього контролю; 19) Сектор внутрішнього аудиту; 20) Відділ запобігання та виявлення корупції; 21) Головний спеціаліст з питань мобілізаційної роботи [2]. Зазначені елементи, у межах свого функціоналу, забезпечують системну роботу Бюро економічної безпеки України як суб'єкта публічно-правових відносин. Тобто, кожен представник сформованої структури, реалізуючи власний спектр функцій, робить внесок у повноцінну діяльність аналізованої інституції.

Слід зазначити, що п. 4 ч. 1 ст. 14 профільного законодавчого документа передбачено можливість існування наступних структурних підрозділів Бюро економічної безпеки України (тих, які можуть функціонувати в складі центрального апарату й територіальних управлінь): 1) детективів; 2) інформаційно-аналітичних; 3) оперативно-технічних; 4) інших [1]. При цьому звертаємо увагу, що допускаються певні прояви автономії в ухваленні рішень відносно можливості включення цих одиниць, а також змозі функціонування «інших» підрозділів. Відносно першої опції, то, як показує практика, у системі Бюро економічної безпеки України діють підрозділи детективів,

інформаційно-аналітичного, а також оперативно-технічного спрямування. З приводу можливості утворення інших підрозділів, то це має за мету забезпечення ефективності роботи аналізованого центрального органу виконавчої влади, у тому числі за рахунок здатності структурно реагувати на поточні виклики перед установою, а також технічно забезпечувати діяльність вказаного суб'єкта. Тобто, за об'єктивної потреби, можуть бути сформовані й запуснені підрозділи для розв'язання нагальних задач із метою забезпечення економічної безпеки держави.

З приводу територіальних управлінь, то маємо відмітити, що вони утворюються, реорганізуються та ліквідовуються Кабінетом Міністрів України [1; 3]. Таким чином, вирішальна роль стосовно поточного кількісного складу територіальних управлінь залишається за вищим органом у системі органів виконавчої влади. На наше переконання, такий підхід є виправданим, адже Бюро економічної безпеки України вертикально перебуває у підпорядкуванні Кабінету Міністрів України, при чому останній наділений широкою компетенцією з питань економічного, безпекового й інших характеристик і, відповідно, має приймати зважені рішення щодо утворення, реорганізації та ліквідації вказаних одиниць. Наочним свідченням цього судження можна вважати кроки відносно утворення Волинського, Закарпатського, Київського, Львівського, Одеського, Чернівецького та Полтавського осередків, а також територіального управління у м. Київ [2]. До того ж, нещодавно було ліквідовано територіальне управління Бюро економічної безпеки у м. Києві та Київській області. Натомість, було утворено два суб'єкти: 1) територіальне управління БЕБ у м. Києві; 2) територіальне управління БЕБ у Київській області [4]. Тобто, враховуючи економічну й оборонну ситуації, на певному етапі, було вжито заходи із посилення протидії відповідним загрозам і ризикам для держави там, де робота останніх є фізично можливою та найзатребуванішою.

Варто наголосити, що територіальні управління є юридичними особами

публічного права. З огляду на це, останні мають власний баланс, рахунки в органах Державної казначейської служби України, а також печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням [1; 3]. При цьому необхідно звернути увагу, що положення про структурні підрозділи територіальних управлінь, посадові інструкції працівників Бюро економічної безпеки України затверджуються Директором Бюро економічної безпеки України [1]. Відповідно, мовиться й про залежність нижчестоящих одиниць від центрального апарату, що, загалом, є доцільним та виправданим і відповідає принципу єдиначальності у реалізації повноважень вказаною інституцією.

Зважаючи на це, хочемо відмітити, що поточна безпекова обстановка в економічній сфері потребує оперативного й дієвого втручання. Це, пояснюється існуючою кількістю ризиків для економічної складової та явним кадровим дефіцитом, що, хоча б, мінімізувало відповідні прояви. Деструктивний тиск посилюється й за рахунок поточної підслідності Бюро економічної безпеки України, яка, за кількістю складів кримінальних правопорушень не мала аналогів у період незалежності.

Більше того, у достатній мірі не розроблений аналітичний вектор діяльності установи, який мав би суттєво підвищити рівень ефективності роботи вказаного центрального органу виконавчої влади. За цих обставин знижується ефект від превенційної складової, на який особливо розраховували при запуску Бюро економічної безпеки України.

Вбачаємо, що за таких умов варто переглянути підходи відносно існуючої кількості територіальних управлінь у бік збільшення останніх. Нинішній чисельний склад суб'єктів цього рівня, урахувавши кількість їх працівників, об'єктивно, не в змозі суттєво посилити економічний безпековий напрям. Беручи до уваги нагальні виклики сьогодення продиктовані воєнним часом та враховуючи орієнтир на повоєнну відбудову зумовлюється потреба активізації цього питання й у висвітленому контексті.

Висновки. Існуюча обстановка в економічній безпековій сфері,

зважаючи на реалії воєнного часу та враховуючі інші фактори, потребує належного реагування з боку держави. Одним зі таких фундаментальних кроків має стати перегляд підходів відносно існуючої кількості територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України, беручи до уваги підслідність останнього та наявність інших дискусійних питань, обумовлених процесами становлення установи. Враховуючи існування кількості складних ризиків для економічної складової пропонована стратегія має низку явних переваг для сучасної України.

Список використаних джерел

1. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 р. № 1150-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20> (дата звернення: 03.05.2023).

2. Бюро економічної безпеки України. *Офіційний веб-портал Бюро економічної безпеки України*. 2023. URL: <https://esbu.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2023).

3. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. №794-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 03.05.2023).

4. Деякі питання територіальних органів Бюро економічної безпеки: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2023 р. № 281 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.05.2023).

САХАРОВА Олена,
начальник третього відділу науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності, Державний науково-дослідний інститут МВС України (м. Київ),

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Останнім часом викликає все більшу занепокоєність проблема поширення в Україні кримінальних та інших правопорушень, що вчиняються у процесі фінансового забезпечення та використання бюджетних коштів установами об'єктів критичної інфраструктури України (паливно-енергетичний, інформаційний сектори, системи життєзабезпечення, харчова промисловість та агропромисловий комплекс).

Під поняттям критичної інфраструктури переважної більшості розвинутих країн розуміється частина інфраструктури, яка надає істотну підтримку економічному та соціальному благополуччю, громадської безпеки та забезпечує виконання ключових обов'язків держави.

Об'єкти критичної інфраструктури – це стратегічно важливі підприємства та установи, необхідні для функціонування суспільства країни та її економіки. Їх незапланована зупинка, виведення з ладу чи повне руйнування здатні становити загрозу для державної безпеки, природного середовища, спричинити погіршення оборонної здатності, матеріальні та фінансові збитки чи навіть призвести до людських жертв.

Правові та організаційні засади створення та функціонування національної системи захисту критичної інфраструктури визначає Закон України від 16.11.2021 р. №1882-ІХ "Про критичну інфраструктуру" [1]. Цей Закон є складовою законодавства України у сфері національної безпеки та регулює відносини у сфері функціонування та захисту критичної інфраструктури.

Згідно із Законом України "Про критичну інфраструктуру" критична інфраструктура - це сукупність об'єктів критичної інфраструктури, а об'єкти критичної інфраструктури - це об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам. У свою чергу, життєво важливими функціями та/або послугами виступають функції та/або послуги, реалізація яких забезпечується органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами, суб'єктами господарювання та організаціями будь-якої форми власності, збої, переривання та порушення надання яких призводять до швидких негативних наслідків для національної безпеки.

Безпека критичної інфраструктури – це стан захищеності критичної інфраструктури, за якого забезпечуються функціональність, безперервність роботи, відновлюваність, цілісність і стійкість критичної інфраструктури. А захист критичної інфраструктури – це всі види діяльності, що виконуються перед або під час створення, функціонування, відновлення і реорганізації об'єкта критичної інфраструктури, спрямовані на своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію загроз безпеці об'єктів критичної інфраструктури, а також мінімізацію та ліквідацію наслідків у разі їх реалізації.

В Україні до об'єктів критичної інфраструктури належать різної форми власності підприємства та установи, що працюють у наступних галузях: енергетична; хімічна; продовольча; транспортна; фінансова та банківська; інформаційно-технологічна та телекомунікаційна; комунальне господарство: водо-, тепло-, газопостачання; охорона здоров'я тощо. Сектор критичної інфраструктури – це сукупність об'єктів критичної інфраструктури, які належать до одного сектору (галузі) економіки та/або мають спільну функціональну спрямованість. Секторальним органом у сфері захисту критичної інфраструктури виступає державний орган, визначений законодавством відповідальним за забезпечення формування та реалізації

державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури в окремому секторі критичної інфраструктури.

В Україні створена національна система захисту критичної інфраструктури - сукупність органів управління, сил та засобів центральних і місцевих органів виконавчої влади (військово-цивільних адміністрацій - у разі утворення), органів місцевого самоврядування, операторів критичної інфраструктури, на які покладається формування та/або реалізація державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури. Захист критичної інфраструктури є складовою частиною забезпечення національної безпеки України.

Національна система захисту критичної інфраструктури має такі рівні управління: загальнодержавний, регіональний, галузевий, місцевий та об'єктовий рівні. Зокрема, на об'єктах критичної інфраструктури виділяється оператор критичної інфраструктури – юридична особа будь-якої форми власності та/або фізична особа - підприємець, що на правах власності, оренди або на інших законних підставах здійснює управління об'єктом критичної інфраструктури та відповідає за його поточне функціонування.

Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. №1109 "Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури" [2] визначає перелік секторальних органів, до яких, зокрема, відносяться: Держспецзв'язку; МВС; Мінекономіки; Міненерго; Мінінфраструктури; Міноборони; Мінцифри; Мінфін; МОЗ; Національний банк; Національна служба здоров'я України (НСЗУ); СБУ. Усі ці секторальні державні органи відповідальні за окремі сектори, підсектори основних послуг об'єктів критичної інфраструктури держави.

Важливо також зазначити, що уповноважений орган у сфері захисту критичної інфраструктури, який мав бути створений ще в березні 2022 року, був "документально утворений" тільки в липні 2022 року (постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2022 р. №787 [3]), але до реального функціонування Державної служби захисту критичної інфраструктури (ДЗКІ)

ще пройде чимало часу. Ця служба є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра Кабінету Міністрів України.

Поряд з цим, у жовтні 2022 р. Верховна Рада ухвалила Закон "Про внесення змін до деяких законів України щодо повноважень уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури України" [4]. Цей закон визначив, що під час дії воєнного стану, а також протягом 12 місяців після його припинення чи скасування повноваження уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури України, передбачені Законом України "Про критичну інфраструктуру", здійснюються Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку). Таким чином, під час дії воєнного стану формування та реалізацію державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури, координацію діяльності суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури забезпечує Держспецзв'язку.

Від 2020 року на Держспецзв'язку вже була покладена функція формування переліку та реєстру об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Створення реєстру об'єктів критичної інформаційної інфраструктури - необхідна умова для аналізу рівня захисту таких об'єктів та проведення роботи з його посилення там, де він може бути недостатнім. Держспецзв'язку забезпечить створення повного ланцюжка захисту: формування реєстру об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, наповнення реєстру об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

В умовах повномасштабної війни росії проти України, постійних ворожих атак – захист об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ) та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури (ОКІІ), які на них розміщені, – серед пріоритетів держави. Тому уповноваження Держспецзв'язку виконувати функції державного органу у сфері захисту критичної інфраструктури –

закономірний крок держави в напрямку посилення стійкості критичної інфраструктури країни в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Про критичну інфраструктуру: Закон України від 16.11.2021 р. № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення: 12.04.2023).

2. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. № 1109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.04.2023).

3. Про утворення Державної служби захисту критичної інфраструктури та забезпечення національної системи стійкості України: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2022 р. № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.04.2023).

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо повноважень уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури України: Закон України від 18.10.2022 р., № 2684-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2684-IX#Text> (дата звернення: 12.04.2023).

БЛИЗНЮК Ігор,

*головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
кримінологічних досліджень та
проблем запобігання злочинності,
Державний науково-дослідний
інститут МВС України (м. Київ),
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно із Законом України «Про критичну інфраструктуру» [0] безпека критичної інфраструктури – це стан захищеності критичної інфраструктури, за якого забезпечуються функціональність, безперервність роботи, відновлюваність, цілісність і стійкість критичної інфраструктури. Особливості захисту та правового режиму об'єктів критичної інфраструктури в умовах надзвичайних ситуацій, надзвичайного та воєнного стану, особливого періоду регулюються законами України «Про правовий режим воєнного стану» [0], «Про правовий режим надзвичайного стану» [0], «Про функціонування єдиної транспортної системи України в особливий період» [0] та «Про оборону України» [0].

Відповідно до чинного законодавства в нашій країні здійснюється категоризація об'єктів критичної інфраструктури – віднесення об'єктів цієї інфраструктури до категорій критичності об'єктів інфраструктури. Категорія критичності (критерії) об'єкта критичної інфраструктури – ступінь (відносний рівень) важливості об'єкта критичної інфраструктури, класифікована (категоризована) залежно від його впливу на виконання життєво важливих функцій та/або надання життєво важливих послуг. Рівень критичності об'єкта критичної інфраструктури – це відносна міра важливості об'єкта, якою враховується його вплив на можливість виконання життєво важливих функцій та надання життєво важливих послуг.

Також в Україні здійснюється ведення реєстру об'єктів критичної інфраструктури – автоматизованої системи, що містить перелік найбільш важливої для життєдіяльності суспільства та держави критичної

інфраструктури, щодо якої встановлюються особливі вимоги із забезпечення її безпеки та стійкості і здійснюється моніторинг їх дотримання.

Відомості про об'єкти критичної інфраструктури, що містяться у національному переліку об'єктів критичної інфраструктури та секторальних переліках об'єктів критичної інфраструктури, є інформацією з обмеженим доступом, захист якої забезпечується відповідно до вимог законодавства у сфері захисту інформації.

Державна політика у сфері захисту критичної інфраструктури ґрунтується на засадах:

1) визнання необхідності забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури;

2) визначення законодавчих вимог до принципів, пріоритетів, стратегічних завдань, підходів щодо захисту критичної інфраструктури;

3) визначення суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури, їх повноважень та засад відповідальності, порядку взаємодії;

4) створення умов та впровадження заходів, спрямованих на ефективне зниження і контроль за ризиками безпеки, на зниження ризику реалізації можливих загроз, ліквідацію та/або мінімізацію наслідків реалізованих загроз, кризових ситуацій та інших їх видів;

5) створення системи раннього виявлення загроз критичній інфраструктурі тощо.

Державна політика у сфері захисту критичної інфраструктури спрямовується на формування комплексу організаційних, нормативно-правових, інженерно-технічних, ресурсних, інформаційно-аналітичних та методологічних заходів, спрямованих на забезпечення безпеки критичної інфраструктури. Метою державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури є забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури, запобігання проявам несанкціонованого втручання в їх функціонування,

прогнозування та запобігання кризовим ситуаціям на об'єктах критичної інфраструктури.

При цьому об'єкти критичної інфраструктури не можуть належати:

- фізичним і юридичним особам – громадянам та/або резидентам держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, або кінцевими бенефіціарними власниками яких є громадяни держави, визнаної Україною державою-агресором або державою-окупантом;
- юридичним особам, зареєстрованим згідно із законодавством держав, включених FATF до списку держав, що не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, а також юридичним особам, 50 і більше відсотків статутного капіталу яких належать прямо або опосередковано таким особам.

Порядок віднесення об'єктів до критичної інфраструктури; перелік секторів критичної інфраструктури; Методика категоризації об'єктів критичної інфраструктури затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. №1109 «Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури» [0]. Рішення щодо такого визнання (віднесення) об'єктів критичною інфраструктурою приймають секторальні органи – державні органи, відповідальні за захист секторів чи підсекторів критичної інфраструктури.

Отже, Постановою Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. №1109 визначений механізм віднесення об'єктів до об'єктів критичної інфраструктури та їх категоризації.

Зокрема, методика, що ухвалена цією постановою, дозволяє власникам та розпорядникам об'єктів критичної інфраструктури оцінити критичність інформаційних систем, які забезпечують функціонування їх об'єктів критичної інфраструктури та надання життєво важливих послуг та функцій.

На базі наданих операторами відомостей про об'єкти критичної інформаційної інфраструктури державними органами мають бути сформовані секторальні переліки, а Адміністрацією Держспецзв'язку – національний

перелік та реєстр об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. При цьому на об'єктах критичної інформаційної інфраструктури, що внесені до національного переліку, вживатимуться першочергові заходи із захисту від кібератак відповідно до законодавства. Це сприятиме посиленню кіберстійкості критичної інфраструктури України та запобігатиме порушенню режиму сталого функціонування об'єкта критичної інфраструктури.

Віднесення підприємств, установ та організацій до об'єктів критичної інформаційної інфраструктури створює передумови власникам та розпорядникам об'єктів критичної інфраструктури – операторам основних послуг для початку робіт щодо посилення їх кіберзахисту відповідно до вимог законодавства, посиливши кіберстійкість критичної інформаційної інфраструктури України в цілому.

15.01.2021 р. також набув чинності наказ Адміністрації Держспецзв'язку №23 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури» [0]. Дані Методичні рекомендації можуть бути використані для організації та проведення робіт, що виконують уповноважені органи державної влади, відповідальні за сектор (підсектор) критичної інфраструктури, з метою визначення (ідентифікації) та категоризації об'єктів критичної інфраструктури, що віднесені до сфери його управління.

Список використаних джерел

1. Про критичну інфраструктуру: Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

3. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

4. Про функціонування єдиної транспортної системи України в особливий період: Закон України від 20.10.1998 № 194-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/194-14#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

5. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 №1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

6. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 № 1109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури: Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 15.01.2021 №23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023519-21#Text> (дата звернення: 10.05.2023).

ЛАНЦОВ Володимир,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти першого року навчання спеціальності 073 Менеджмент

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Науковий керівник:

ДОВГЕНКО Яна, *кандидат економічних наук, доцент кафедри математики та методики її навчання Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах нестабільності та суперечливості сучасних реформаторських процесів одним із найважливіших завдань економічної науки і практики є побудова та реалізація елемента економічної безпеки – системи економічної безпеки. являє собою сукупність організаційних, правових, соціально-економічних та управлінських рішень, спрямованих на ефективний захист від зовнішніх загроз і всередині та сприяють поступальному розвитку на благо національної економіки. Становлення ринкової економіки об'єктивно поставило перед переважною більшістю підприємств і організацій країни необхідність створення системи економічної безпеки, яка може сприяти зниженню рівня загроз діяльності у важливих галузях економіки.

Система оцінки та аналізу економічної безпеки складається з комплексу взаємопов'язаних послідовних блоків, етапів діяльності, методів, способів, моделей, які систематизовані та придатні для вирішення завдань. Цей сервіс дозволяє ідентифікувати, оцінити та зменшити вплив ризику на прийнятний рівень. Рівень з мінімальними витратами ресурсів. Оцінка економічної безпеки підприємства здійснюється з урахуванням усіх його внутрішніх і зовнішніх зв'язків, взаємозалежностей і залежностей окремих його факторів. Таким чином, системний підхід допомагає оцінити не тільки стан об'єкта дослідження, а й напрями його розвитку.

Показники, які використовуються для оцінки економічної безпеки, мають різні аспекти, що створює певні проблеми, які унеможливають визначення загального рівня економічної безпеки підприємств. Для розрахунків метрики вважаються приведеними до безрозмірної форми завдяки їх нормалізації.

Спосіб нормування залежить від характеру основного показника та його впливу на складне явище, що вивчається. Наприклад, у вітчизняній науковій літературі вживаються терміни «стимулятор» і «дестимулятор». Стимулятор є показником того, що підвищення покращує загальну оцінку роботи досліджуваних (продуктивність продукції, продуктивність праці) і, навпаки, дестимулятор погіршує оцінку роботи (витрати). гонорари, претензії, недоліки, штрафи). Використовуються наступні методи нормалізації: - вище середнього: для стимуляторів. Для нормування показників-стимуляторів, зростання яких сприяє збільшенню інтегрального індексу безпеки, використовується така формула:

$$y_i = \frac{x_i - x_{min}}{x_{max} - x_{min}} \quad (1)$$

де: x_i - значення і-го показника;

x_{min} - мінімальне значення і-го показника серед зазначених показників;

x_{max} - максимальне значення і-го показника серед зазначених.

Для нормування показників-дестимуляторів, зростання яких сприяє зниженню інтегрального індексу безпеки використовується інша формула:

$$y_i = \frac{x_{max} - x_i}{x_{max} - x_{min}} \quad (2)$$

Розглянемо методику обчислення інтегрального індексу безпеки на основі функції Харрінгтона. Вхідною інформацією при розрахунках інтегрального показника є матриця, елементами якої є значення показників, по яких проводиться оцінка. Кожний j -й показник на i -му об'єкті заданий величиною x_{ij} . Таким чином задана матриця X , рядки якої характеризують стан окремого об'єкта по n різних показниках. Слід відмітити, що зростання одних показників веде до зростання інтегрального показника і їх називають стимуляторами і навпаки – дестимуляторами. Тому наступним етапом розрахунку узагальненої функції Харрінгтона є стандартизація вхідної інформації за формулами 1 та 2. Це забезпечує однозначність трактування

одержаних значень з нормованих показників: чим вищий показник – тим кращий рівень інтегрального індексу безпеки.

Узагальнений показник, при побудові якого використовують узагальнену функцію Харрінгтона, має вид:

$$D = \prod_{i=1}^n d_i \quad (3)$$

$$d_i = \exp(-\exp(-y_i)) \quad (4)$$

де n – кількість показників, які використовуються для оцінки; d_i – частинна функція, яка визначена відповідно до шкали Харрінгтона; y_i – показник інтегрального індексу безпеки у безвимірному (стандартизованому) вигляді.

Інтегральний індекс безпеки набуває значень у межах від 0 до 1. При визначенні рівня розвитку регіону використовують шкалу Харрінгтона, відповідно до якої:

- високий рівень (0,8 і більше);
- середній рівень (0,5 - 0,799);
- низький рівень (0,499 і нижче).

До показників, що входять в оцінку безпеки діяльності підприємства слід віднести:

- показники фінансової складової економічного потенціалу підприємства: рентабельність продажів, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт автономії, коефіцієнт оборненості активів;
- показники виробничо-збутової складової економічного потенціалу підприємства: рівень завантаженості обладнання, рівень зносу основних коштів, фондоддача;
- показники техніко-технологічної складової економічного потенціалу підприємства: коефіцієнт оновлення основний фондів, коефіцієнт

матеріаловіддачі, коефіцієнт фінансування НДДКР, коефіцієнт вироблення продукції на одного робітника;

- показники кадрової складової економічного потенціалу підприємства: плинність кадрів, продуктивність праці, рентабельність персоналу.

Отже, економічна безпека компанії, незалежність і стримування загроз можуть бути надійно гарантовані, якщо визначено найважливіші стратегічні напрями забезпечення безпеки компанії. Насамкінець запропоновано інтегральну модель оцінки рівня економічної безпеки компаній. Крім того, для методичного формування об'єктивної оцінки загальної економічної безпеки підприємства необхідний системний підхід, заснований на порівняльному аналізі показників, виділених за групами. Тільки в цьому випадку можна зробити найбільш точну комплексну оцінку економічної безпеки підприємства.

Запропоновані рекомендації сприяють формуванню об'єктивного характеру економічної безпеки підприємства, наочно показуючи стан функціональних компонентів ресурсу та динаміку їх відхилення від значень оптимального інтегрального значення та дозволяють визначити обґрунтовані кількісні орієнтири досягнення необхідного рівня економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Єлецьких С. Я., Свинаренко Т. І., Петрищева К. Г. Методичні підходи щодо оцінювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності із врахуванням критерію фінансового ресурсозбереження. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 1. С. 94-102. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-1\(55\)-94-102](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-1(55)-94-102).

2. Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І. Проблеми оцінки та інтегральні індекси сталого розвитку промисловості України з позицій економічної безпеки. *Науковий журнал «Економіка України»*. 2017. № 2 (663). С. 3-23.

3. Довгенко Я.О. Функція Харрингтона в статистичній оцінці індексу людського розвитку України: регіональний аспект. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. *Зростання економічного потенціалу України: теоретико-методичний та науково-практичний аспекти*: (м. Львів, 16-17 березня 2012 р.). Львів: Львівська економічна фундація, 2012. Ч. I. С. 11-13.

СОМЕНКО Вадим,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти першого року навчання спеціальності 051 Економіка Освітня програма «Економічна безпека» Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Науковий керівник:

БУТКЕВИЧ Оксана, *кандидат економічних наук, доцент кафедри математики та методик її навчання Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗА УМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ АУДИТУ КОРПОРАТИВНОЇ СИСТЕМИ

У теорії менеджменту контроль визначається як процес спостереження за об'єктом, який впроваджується для виявлення в ньому відхилень від установлених стандартів або цілей. Відхилення можуть відбуватися внаслідок настання несприятливих подій або дій. Аудит корпоративних систем дозволяє вчасно виявити несприятливі події та здійснити втручання в процеси з метою необхідних змін, не доводячи стан підприємства до кризового, такого, що потягне істотні втрати або загрожуватиме самому існуванню бізнесу.

Бізнес-ризик для менеджменту є ширшим, ніж ризик суттєвого викривлення фінансової звітності, хоча й включає останній. Бізнес-ризик може виникнути внаслідок зміни або складності. Невизнання необхідності у змінах також може призвести до виникнення бізнес-ризиків.

Розуміння бізнес-ризиків в менеджменті, на які наражається суб'єкт господарювання, збільшує ймовірність ідентифікації ризиків суттєвого викривлення, оскільки більшість бізнес-ризиків зрештою матимуть фінансові наслідки і, отже, вплив на фінансову звітність. Однак зовнішній аудитор не несе відповідальності за ідентифікацію або оцінку всіх бізнес-ризиків, оскільки не всі бізнес-ризиків призводять до виникнення ризиків.

До кола вітчизняних праць, в яких досліджувались окремі аспекти організації та проведення внутрішнього аудиту підприємств можна віднести, наприклад, наукові праці Артюшока К.А., Білоусова А.А., Десятника О.М., Дорош Н.І., Довбуша В.І., Момот Т.В., Савчука А.А., Терещенка О.О., Хмелевського С.М., Швеця В.Г. та інші.

З погляду фінансової звітності процес оцінки ризиків підприємства визначає:

- як управлінський персонал ідентифікує ділові ризики, які стосуються фінансових звітів відповідно до застосовуваної концептуальної основи такої звітності;
- як оцінюється важливість та ймовірність настання подій ризику;
- як керівництво приймає рішення у відповідь на події ризику, як управляє діями та процесами;
- якими є результати управління ризиками.

Аудит корпоративної системи повинен виконати процедури оцінки ризиків для забезпечення основи для ідентифікації й оцінки ризиків менеджменту організації та суттєвого викривлення на рівні фінансової звітності та тверджень.

Процедури оцінки ризиків – це аудиторські процедури, які виконують для отримання розуміння суб'єкта господарювання та його середовища, в тому числі внутрішнього контролю суб'єкта господарювання, визначення й оцінки ризиків суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки на рівні фінансової звітності та тверджень.

Однак процедури оцінки ризиків самі по собі не надають достатніх та прийнятних аудиторських доказів, на яких ґрунтується думка аудитора.

Отримання розуміння суб'єкта господарювання та його середовища, включаючи внутрішній контроль, є постійним і динамічним процесом збору, оновлення й аналізу інформації протягом усього аудиту в корпоративних системах. Таке розуміння формує систему критеріїв, у межах якої внутрішній аудитор в корпоративних системах планує аудит для внутрішніх користувачів та здійснює професійні судження в ході всього аудиту

Інформація, отримана внаслідок виконання процедур оцінки ризиків і пов'язаних заходів, може використовуватись аудитором як аудиторські докази для підтвердження оцінок ризиків суттєвого викривлення. Крім того, аудитор може отримати аудиторські докази щодо класів операцій, залишків на рахунках або розкриття інформації та відповідних тверджень, а також щодо операційної ефективності заходів контролю, навіть якщо такі процедури не планувались окремо як процедури по суті або тести заходів контролю. Аудитор може також вирішити виконати процедури по суті або тести заходів контролю одночасно з процедурами оцінки ризиків, оскільки це буде ефективно.

Аудитор використовує професійне судження для визначення обсягу необхідного розуміння. Ризики, які необхідно оцінити, включають як ті, що спричинені помилкою, так і ті, які спричинені шахрайством та на які поширюється МСА 315.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
2. Усач Б.Ф., Душко З.О., Колос М.М. Організація і методика аудиту: Підручник. К.: Знання, 2006. 295 с.
3. Каменська Т. Роль внутрішнього аудиту в системі внутрішнього контролю. Бухгалтерський облік і аудит, № 9, 2010. С. 43-46.
4. Козак В., Пономарьова В. Внутрішній аудит цінних паперів: методичний аспект. *Економіст*, № 8, серпень 2004. С. 40-42.
5. Макеєва О. Перспективи розвитку внутрішнього аудиту в Україні. *Економіст*, № 6, червень, 2010. С. 54-57.
6. Нетикша О. Організація процесу внутрішнього аудиту. *Бухгалтерський облік і аудит*, № 8, 2002. С. 46-49.
7. Савчук В. Внутрішній аудит у системі корпоративного управління підприємством. *Економіка України*, №5, 2004. С. 50-55.
8. Сонін О. Навіщо компанії внутрішній аудит. *Податкове планування*, №8 (70), серпень 2006. С. 29-34.
9. Сухарева Л. Внутрішній аудит в системі фінансового контролю. *Бухгалтерський облік і аудит*, № 3, 2003. С. 54-58.
10. Сухарева Л. Внутрішній аудит в системі фінансового контролю мультинаціональних корпорацій. *Східспецивипуск*, березень 2003. С. 46-49.
11. Гончар В.П. Застосування внутрішнього аудиту в системі управління українських підприємств. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/O_FN/2007_4_1/zbirnuk_O_FN_4has_1_82.pdf (дата звернення: 01.03.2023).

МАЙДАННИК Роман,
здобувач першого(бакалаврського)
рівня вищої освіти першого року
навчання спеціальності 051
Економіка. Освітня програма
«Економічна безпека»

*Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира
Винниченка*

Науковий керівник:

БУТКЕВИЧ Оксана, кандидат
економічних наук, доцент кафедри
математики та методики її
навчання Центральноукраїнського
державного університету імені
Володимира Винниченка

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ РІШЕНЬ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Управлінська звітність виступає інформаційною базою для прийняття стратегічних управлінських рішень, а її застосування дає змогу коригувати напрями діяльності підприємства шляхом внесення змін до системи ключових показників стратегічного планування і бюджетування. Основні показники звітності, дають змогу більш оперативне задовольняти потреби внутрішніх користувачів в інформації про стан об'єктів стратегічного управління.

В умовах повної дестабілізації економічних процесів, що пов'язано з військовою агресією, для бізнесу відкриваються абсолютно інші перспективи, коли високі темпи інноваційних процесів, швидкі зміни інформаційних та комунікаційних технологій, мобільність організаційних структур, стають основоположними напрямками для подолання поточних і майбутніх проблем та досягнення конкурентних переваг, формування позитивного іміджу підприємства, завоювання довіри кредиторів, інвесторів і партнерів. Менеджмент керівництва компаній повинен бути більш гнучким до мінливих умов та мати стратегічне мислення. Воно проявляється в здатності прогнозувати результати діяльності підприємства і наслідки власних дій у довгостроковій перспективі. Для реалізації такої функції на підприємстві повинна впроваджуватись система формування управлінської звітності для

потреб стратегічного менеджменту, яка виступає управлінською системою, орієнтованою на забезпечення виживання підприємства в довгостроковій перспективі шляхом встановлення динамічної рівноваги із його зовнішнім середовищем.

До кола вітчизняних науковців, які розглядали сутність і принципи стратегічної управлінської звітності, доцільно віднести: Болдуєва М.В. [2], Голова С.Ф. [7], Гудиму О.В., Гуцайлюка З.В. [8], Гуцаленко Л., Кануну З.Ф., Корінев В.Л., Кундрю-Висоцьку О.П., Лозовицького Д.С., Нападовську Л.В., Пушкаря М.С., Семанюк В.З. [14], Труша В.Є. [15], Чебан Т.М., Шайкана А.В., Яценко В.Ф.

Нестабільність політичних систем та глобалізація світової економіки є одним із визначальних факторів ускладнення конкурентного середовища функціонування підприємств та підвищення динамізму змін, що безпосередньо впливають на їх діяльність. В останні роки та два десятиліття що передували цьому у бізнес-середовищі відбулися кардинальні зміни під впливом відкритості доступу до ринків, широкого використання у діяльності підприємств інформаційних технологій і сучасних засобів зв'язку для налагодження між- та внутрішньо-підприємницької взаємодії. За таких нових умов все більш важливого значення для забезпечення ефективності діяльності підприємств набуває налагодження дієвої системи стратегічного управління, спрямованої на створення стратегії, планування набору стратегічних ініціатив щодо ефективного використання наявних ресурсів і залучення нових, реалізації та коригування обраної стратегії.

В свою чергу, впровадження системи стратегічного управління передбачає необхідність використання значної кількості специфічної інформації як про діяльність підприємства, так і про зміни в зовнішньому середовищі, що впливають на неї. Внаслідок чого однією з основних заporук стратегічного успіху підприємства вважається побудова стратегічно-

орієнтованої системи управлінського обліку, що здатна забезпечувати інформаційну підтримку системи стратегічного управління.

Поява таких викликів до системи бухгалтерського обліку як основного джерела генерування інформації для прийняття рішень спричинила виникнення наукової дискусії щодо її здатності забезпечити задоволення зростаючих потреб суб'єктів стратегічного управління. Так на сьогодні в Україні виник новий напрям досліджень, спрямований на удосконалення облікового інструментарію як засобу інформаційної підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень.

Результатом функціонування стратегічного управлінського обліку є генерування інформаційного продукту у вигляді стратегічної управлінської звітності, що є сукупністю способів отримання підсумкових відомостей [4].

Стратегічний облік – це конкретний прийом відображення облікових і фінансових проблем компанії.

До об'єктів стратегічного обліку, відносяться два ситуаційних блоки:

- 1) центри відповідальності й окремі ділянки діяльності;
- 2) управлінський фінансовий облік [8, с. 15].

О.А. Мошковська розглядає стратегічний облік як систему обліку, щооб'єднує управлінський і фінансовий облік, моніторинг зовнішнього середовища, стратегічне планування, що дає можливість усім користувачам (внутрішнім і зовнішнім) вирішувати стратегічні завдання [9].

В.Е. Керімов і П.В. Селіванов досліджують стратегічний облік через призму поділу бухгалтерського обліку на управлінський і фінансовий. Вони

вважають, що з історичної точки зору стратегічний облік з'явився завдяки наявності управлінського обліку, який дає можливість прогнозувати розвиток компанії. Стратегічний облік як частину управлінського називають ще прогнозними або перспективним. Таким чином, стратегічний облік – це система фіксації, узагальнення та надання даних із метою прийняття ефективних управлінських рішень менеджерами компанії [10].

Також важливу роль у процесі формування інформації стратегічного спрямування відіграє удосконалення організаційних аспектів функціонування облікової системи на підприємстві. Дослідник І.М. Боярко [3, с. 10] навіть наголошує на необхідності виокремлення стратегічно-орієнтованої системи обліку, яка б забезпечувала надання необхідної якісної інформації для реалізації всіх етапів стратегічного управління (аналіз середовища, створення стратегії, планування набору стратегічних ініціатив, реалізація і коригування обраної стратегії). Проте, враховуючи той факт, що частина інформації з систем фінансового й управлінського обліку вже використовується у стратегічному управлінні, формування окремої підсистеми для цих цілей є не зовсім доцільним та економічно невиправданим.

Список використаних джерел

1. Бандура З.Л. Облік і аналіз в системі стратегічного управління підприємством : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 247 с.
2. Болдуєв М.В. Концептуальні підходи формування стратегічної бухгалтерії. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 3 (7). С. 122-128.
3. Боярко І. Атрибути стратегічно-орієнтованої системи обліку. Інститут бухгалтерського обліку і аналізу в умовах глобалізації. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2015. № 4. С. 5-14.
4. Вақун О.В. Теоретичні аспекти стратегічної бухгалтерської звітності. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. № 3. С. 19–29.
5. Валуєв Б.О. Наука про бухгалтерський облік із проблемами розвитку цілісної системи управління. *Економіст*. 2006. № 12. С. 58-63.
6. Герасимович І.А. Механізми та інструменти бухгалтерського і фінансового інжинірингу в управлінні підприємством. *Облік і фінанси*. 2017. № 1 (75). С. 25-32.

7. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія. К. : ЦУЛ, 2007. 522 с.
8. Гуцайлюк З.В. Прогнозний (стратегічний) облік і сучасні проблеми розвитку теорії бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 2. С. 14-19.
9. Єршова Н.Ю. Розвиток інструментарію для реалізації прогностичної функції стратегічного управлінського обліку в управлінні підприємствами. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 694–701.
10. Криштопа І.І. Побудова стратегічного обліку об'єднаного бізнесу: дис. ... д.е.н. : спец.08.00.09. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. К. : ДВНЗ «КНЕУ ім. В.Гетьмана», 2016. 578 с.
11. Кундря-Висоцька О.П. Змістовні характеристики стратегічної парадигми обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2010. № 3, Ч. 2. С. 137-139.
12. Пилипенко А.А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємств. Х. : ХНЕУ, 2007. 276 с.
13. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2006. 334 с.
14. Семанюк В.З. Облік для стратегічного управління: проблеми теоретичної концептуалізації. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2012. № 722. С. 236–241.
15. Труш В.Є. Сучасна парадигма стратегічного обліку. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. 2007. № 5. С. 379–384.

КОНЬОВА Катерина,
студентка I факультету управління
та бізнесу Харківського
національного автомобільно-
дорожнього університету

Науковий керівник:

ЛЕОНТЬЄВА Ліна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Законодавчий процес стосовно реалізації та проведення підприємницької діяльності викликає багато нарікань, чимало обґрунтованої критики з'являється як у пресі, так і в солідних наукових та науково-практичних матеріалах. Далеко не всі проблеми тут можна розв'язати відразу, якщо мати на увазі вкрай нетривалий з погляду історичної ретроспективи період самостійної законодавчої діяльності в Україні, нестачу відповідного досвіду, брак кваліфікованих кадрів.

Забезпечити реалізацію пріоритетів законодавства щодо регулювання підприємницької діяльності можна такими шляхами:

- зміцнивши контроль за реалізацією прийнятих актів, що, насамперед, має включати: збір, вивчення, дослідження інформації з питань, що належать до компетенції комітетів;
- вивчення доцільності та ефективності дій Уряду України, інших органів державної виконавчої влади, їх посадових осіб у питаннях, віднесених до компетенції комітетів; підготовка та подання відповідних висновків на розгляд Верховної Ради;
- широко залучаючи вчених-юристів та відомих юристів-практиків до роботи в комітетах як позаштатних консультантів, в наданні комітетам кваліфікованої правової допомоги при підготовці найважливіших законопроектів;
- визначення пріоритетних напрямів законодавчої діяльності комітетами Верховної Ради України на основі зібраної та проаналізованої інформації;

врахування невідкладних законопроектів Президента України, їх першочерговий розгляд [1];

- забезпечивши розгляд пропозицій Президента України, висловлених ним до прийнятих законів України з метою поліпшення їх змісту; використання всенародних обговорень найважливіших законопроектів, присвячених актуальним питанням, публікації таких законопроектів у пресі з тим, щоб громадськість мала змогу впливати на поліпшення змісту цих документів ще на етапі їх прийняття.

Важливо, що реалізації цих завдань має передувати повна правова інвентаризація – перегляд усього корпусу чинного в Україні законодавства, відокремлення в ньому прогалин, суперечностей, які потребують усунення.

Важливим напрямом реалізації визначених законодавчих пріоритетів є розробка Державної програми розвитку законодавства з регулювання підприємницької діяльності на найближчі роки та її послідовне і неухильне виконання. Прийняттю такого важливого стратегічного документа, природно, має передувати широка суспільна дискусія, принаймні дискусія в середовищі юридичної громадськості.

Відзначимо правові аспекти розвитку підприємництва в Україні.

Виходячи з того, що в економіці України створюються та функціонують суб'єкти підприємництва різних організаційно-правових форм, законодавство визначає загальні та спеціальні умови їх створення. Загальні умови відносяться до всіх форм підприємств. Вони визначені Господарським та Цивільним кодексом, який регулює загальні умови створення юридичної особи. Спеціальні умови створення підприємств визначаються законами про їх окремі види.

Як правове поняття «створення» має в собі визначення засновників, їхньої компетенції, порядку діяльності відносно створення підприємства. Засновником є особа, яка має право створювати у встановленому порядку організацію і зареєструвати її як юридичну особу.

Отже, тут діє загальний принцип, згідно з яким засновниками можуть бути «фізичні та юридичні особи, крім випадків, передбачених законодавчими актами України». Уповноважені органи, які можуть бути засновниками підприємств, визначає власник.

Засновники реалізують своє право шляхом:

- вибрання організаційної форми підприємства;
- визнання цілей та предмету його діяльності;
- прийняття рішень щодо його створення;
- затвердження у встановленому порядку статуту;
- передачі безкоштовно на баланс підприємства основних фондів та оборотних засобів;
- формування органів управління, визнання в статуті рамок їх повноважень тощо.

Створення підприємства в юридичному розумінні – це затвердження та здобуття передбачених законом документів: рішення власника (власників) чи вповноваженого органу про створення підприємства, статуту (якщо цього потребує організаційна форма), свідоцтва щодо державної реєстрації. Якщо для тільки що створеного підприємства необхідна земельна ділянка, то сюди додаються також документи на землекористування (землеволодіння), яке визначене земельним законодавством України.

Господарче законодавство регулює також способи створення суб'єктів господарювання. Так, підприємство може бути створено відповідно до рішення одного чи кількох власників, або уповноваженого ними органа.

Юридичні особи мають право створювати на території України та за її межами суб'єкти господарчого права (без прав юридичної особи) – свої уособлені підрозділи: філії, представництва тощо із правом відкриття поточних та інших рахунків. Уособлені підприємства діють на основі затверджених підприємством положень щодо них. Відкриття вказаних підрозділів не потребує їхньої реєстрації. Підприємство лише повідомляє

реєстраційний орган шляхом внесення додаткової інформації в свою реєстраційну картку [2].

Установчі документи підприємства мають містити обов'язкові дані щодо суб'єкта господарювання, без яких вони вважаються тими, що не відповідають вимогам законодавства. Це наступне:

- 1) найменування і вид;
- 2) ім'я власника (склад засновників, учасників) та місцезнаходження;
- 3) предмет і цілі діяльності;
- 4) юридичне положення (це положення про юридичну особу, склад його майна, наявність самостійного балансу, банківського рахунку, фірмового найменування та товарного знака, якщо він використовується. Якщо юридична особа має право випускати цінні папери, то таке право також відноситься до юридичного статусу);
- 5) перелік фондів (основні, оборотні, інше майно, статутний фонд, резервний фонд, страховий фонд, інші фонди);
- 6) про порядок створення майна;
- 7) про порядок розподілу прибутку та покриття витрат;
- 8) про порядок випуску акцій (для акціонерного товариства);
- 9) перелік органів управління, порядок їх формування, компетенція;
- 10) про контрольні органи;
- 11) про порядок припинення діяльності; орган, який приймає рішення щодо припинення; про порядок створення та роботи ліквідаційної комісії; про умови розрахунків з бюджетом та кредиторами; розподіл майна, яке залишилося) [3].

Крім обов'язкових, в установчі документи можуть додаватися звичайні та випадкові положення, які не повинні суперечити законодавству України. Ці положення, пов'язані з особливостями діяльності підприємства: про трудові відносини, про раду, про інші органи, які реалізують повноваження трудового колективу.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-В.
Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
(дата звернення: 02.03.2023).
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436.
Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 01.03.2023).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.02.2023).

ДОВГАЛЮК Юлія,

студентка 2 курсу економічного факультету, спеціальності 076 «Підприємництво. Інтернет-трейдинг Донецького національного університету імені Василя Стуса

Науковий керівник:

КОЗЛОВСЬКИЙ Сергій, *доктор економічних наук, професор кафедри підприємництва, просторової та корпоративної економіки Донецького національного університету імені Василя Стуса*

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ВІДБУДОВУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Малий та середній бізнес – основа економіки нашої країни адже саме ці компанії мають більший обсяг реалізації, ніж масштабні підприємства. МСП є одним із факторів обороноздатності нашої держави, оскільки саме малі та середні підприємства рухають економіку, сплачують податки та розвивають

інфраструктуру в Україні. Адже малий та середній бізнес в Україні забезпечує понад 64% доданої вартості, 81,5% зайнятості та понад 37% податкових надходжень у державний бюджет [1].

Ще до війни бізнес стикався з низкою проблем, які ускладнювали його розвиток, оскільки перед повномасштабним вторгненням з 2020 року у світі панувала пандемія COVID-19, яка спричинила масове закриття малого та середнього бізнесу через карантинні обмеження. Тому через мінливу економічно-політичну ситуацію у світі, важливо виробити дієвий механізм державного регулювання, який зможе забезпечити сталий розвиток бізнесу в Україні. Наразі існує проблема з зниженням платоспроможності населення, що не може не впливати на доходи малого та середнього бізнесу.

Збільшення цін на паливо, енергоресурси та енергоносії, обстріли критичної інфраструктури України, а також високий рівень інфляції впливають на значне збільшення собівартості товарів та послуг, що ускладнює розподіл капіталу на підприємствах.

Мобілізація в Україні також викликає проблеми у процесі ведення бізнесу, оскільки підприємці назвали однією із проблем відмову від органів влади щодо бронювання призовників від призову. Україні необхідна сильна армія, проте варто забезпечувати баланс, який дозволить продовжувати працювати бізнесу на економіку країни [2].

Недоступність до кредитів є ще однією проблемою для представників МСП в Україні. Оскільки діюча програма кредитів «5-7-9%» не є в повній мірі доступною і велика кількість підприємств отримує необґрунтовану відмову в наданні цих кредитів. Тому держава має працювати над урегулюванням цієї проблеми.

Український бізнес загалом називає головними проблемами у відносинах з владою такі питання:

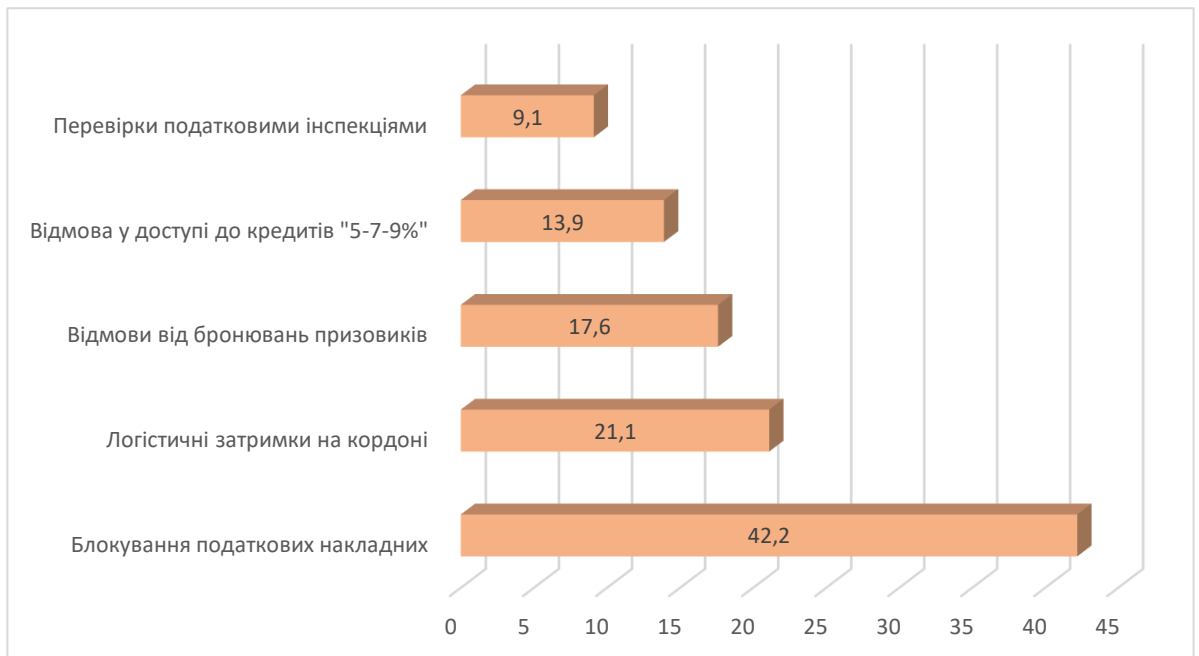

Рис. 1. Топ-5 проблем бізнесу при взаємодії з органами влади [2].

Отже, найбільшою проблемою для МСП в Україні є блокування податкових накладних та відшкодування ПДВ. З жовтня 2022 року, коли було заблоковано більшу частину податкових накладних з моменту відновлення функціонування Реєстру податкових накладних. Процеси оскарження блокування є досить бюрократичними, судові процеси за цим питанням можуть затягуватись на довгий період, що спричиняє незадоволеність бізнесу та проблеми в його подальшому функціонуванні. Система реєстрування та розблокування податкових накладних є офіційно автоматизованою, проте, на будь якому етапі можливе ручне втручання, яке спричиняє подвійну сплату податків, що не може не позначитись на фінансовому становищі компаній [3].

Серед причин блокування є ненадання письмових пояснень стосовно підтвердження інформації в накладній, ненадання копій документації, недостатня аргументація тощо. Під ці блокування потрапляє від 1/3 бізнесу, до половини підприємств України [3].

Загалом малий та середній бізнес активно стикається з проблемою бюрократії у зв'язку з декларацією збитків, а також великій кількості підприємств відмовляють у прийнятті річної звітності у зв'язку з тим, що вони

задекларували своє право на пільги за 4 видами податків (земельним, орендною платою за землю державної та комунальної власності, екологічним та майновим) на територіях, які були окупованими чи в зоні активних бойових дій.

Отже, в першу чергу для забезпечення стабільного розвитку малого та середнього бізнесу необхідно розробити прозору систему в Реєстрі податкових накладних, зменшити кількість бюрократичних процедур, оскільки блокування цих накладних є певним інструментом тиску з боку держави на бізнес. Зрозуміло, що подвійна сплата податків для державного бюджету є позитивним явищем, але така ситуація сприяє закриттю підприємств та загальному погіршенню бізнес-клімату в Україні.

Ще одна проблема для підприємців не України, але й світу – логістичні затримки продукції на кордонах. Окрім небезпеки транспортування продукції Україною, ризики втрати товару під час зберігання на складах через постійні обстріли, існують ще проблеми затримок вантажів на кордонах, що ускладнює роботу бізнесу. В першу чергу, органи державної влади повинні забезпечувати чіткий і прозорий механізм пропуску товарів на кордонах, а також врегульовувати митні відносини із сусідніми державами. Досягнення спільних вигідних рішень призведе до того, що українська митниця і торгівля стануть більш конкурентоспроможними. Для збереження економічної стабільності та створення фундаменту для післявоєнної відбудови, необхідно починати лібералізацію, приватизацію та реформування фіскального сектору [4].

Держава використовує різні методи для забезпечення відновлення стабільної роботи малого та середнього бізнесу в Україні. З цією метою було розроблено систему державних та донорських програм, які націлені на підтримку підприємців:

- створено єдину платформу цифрової взаємодії, яка допомагає в релокації підприємств на безпечні території;

- грантова програма «Робота» забезпечує фінансову підтримку підприємств до 8 млн грн. Це програма для відновлення існуючого бізнесу або створення нового, аби створювати нові робочі місця;

- маркетплейс фінансових можливостей для підприємств є програмою, що дає можливість підприємцям обирати фінансову програму та звертатись за нею до фінансових установ;

- програма фінансування експортерів важлива для забезпечення фінансової допомоги компаніям, які експортують свою продукцію закордон;

- стартап-акселератор «Відважна» допомагає українцям в розвитку власного малого підприємства [5].

Всі ці програми мають продовжувати функціонувати і надалі створювати сприятливий бізнес-клімат в Україні. Використовуючи досвід післявоєнної відбудови Британії, Японії та Німеччини, Україна може швидко вийти на стабільний рівень розвитку.

Німеччина поділяє всі підприємства МСП на 3 типи: звичайні, інноваційні та керовані бідністю. Для звичайних підприємств малого та середнього бізнесу існує можливість співфінансування чи гарантії банківських кредитів. Інноваційні підприємства підтримуються за окремими програмами для фінансування конкретних технологій, а також мають можливість отримання інвестиційних кредитів для інновацій. В межах державних програм бізнес отримує допомогу на низьких відсотках ставок, а також сприяння реалізації стартапів.

Британія змогла розвинути МСП за рахунок соціальних ініціатив, дерегуляції та підтримки державою представників МСП, а Японія сфокусувалась на фінансовій підтримці, спрощеному оподаткуванні, розвитку регіональних галузей тощо [1].

Отже, в результаті дослідження виявлено основні методи державного впливу на відбудову малого та середнього бізнесу в Україні. В першу чергу необхідно позбутись корупції, зменшувати податковий тиск на підприємства,

підвищувати доступність до кредитів та фінансових програм, популяризувати підтримку українського бізнесу серед населення, покращувати інфраструктуру, зосереджуватись на прозорості системи та її відкритості.

Список використаних джерел

1. Роль підтримки МСП у відновленні післявоєнної економіки країн світу. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/22/694090/> (дата звернення: 03.05.2023).

2. Український бізнес назвав головні проблеми у відносинах з владою. URL: <https://mind.ua/publications/20253453-ukrayinskij-biznes-nazvav-golovni-problemi-u-vidnosinah-iz-vladoyu> (дата звернення: 03.05.2023).

3. Бізнес скаржиться, що проблема блокування податкових накладних не знята. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/03/7/697756/> (дата звернення: 04.05.2023).

4. Як війна в Україні змінює світову логістику. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/24/688538/> (дата звернення: 04.05.2023).

5. Підтримка бізнесу в умовах війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 04.05.2023).

СЕКЦІЯ 4
ПРАВНИЧІ ЗАСАДИ РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

КАЧКІНА Юлія,

*голова комісії Парламенту дітей
міста Кропивницького, учениця КЗ
«Лицей «Центральний»
Кропивницької міської ради»*

Науковий керівник:

ЗАВРАЖНА Ірина, *координатор
Парламенту дітей міста
Кропивницького*

ДІТИ ТА ПІДЛІТКИ: ВІЙНА І ПЕРСПЕКТИВИ В МАЙБУТНЬОМУ!

24 лютого 2022 року назавжди розділило життя українців на до та після. З приходом війни змінилися пріоритети та бажання. Гнів, розпач, страх, розчарування заповнили душу кожного.

Я народилася в Донецькій області в місті Бахмуті. Війна прийшла в наше місто швидко і неочікувано. Місто і досі страждає від вибухів ракет та снарядів, від пожеж та обстрілів. Воно вже стало фортецею, яку боронять воїни ЗСУ.

Я знаю, що таке страх, знаю – як це спати в коридорі за правилом двох стін, постійно хвилюватися і думати чи буде у тебе завтра. Коли замість того, щоб обирати вбрання на випускний, обирали, де будемо ховатися від ракет. Тоді, коли перестали планувати щось на завтра.

Переїхавши до Кропивницького, я усвідомила, що ми маємо бути допомогою нашій армії, що українське суспільство має бути сильним і об'єднаним, а всім українцям треба збагнути, що від сильного громадянського суспільства залежить чи зможе Україна подолати натиск ворога.

Цей переїзд змінив моє життя. Нове місто. Нова школа. Нові друзі. Я подорослішала занадто скоро. Це відбулося в той момент, коли замість улюбленого серіалу, я почала дивитися новини. Тому, як і раніше, продовжую займатися волонтерством, організацією освітніх заходів для учнівської молоді та збору коштів на потреби ЗСУ.

Уже в Кропивницькому я узнала, про заяву Європейської ради, в якій зазначалося: «Європейська рада визнала європейські устремління та європейський вибір України, як зазначено в Угоді про асоціацію. 28 лютого 2022 року, реалізуючи право України на вибір своєї долі, президент України подав заявку України на вступ до Європейського Союзу. Рада діяла швидко і запропонувала Комісії надати свою думку щодо цієї заявки, згідно з положеннями відповідних договорів. В очікуванні цього і без зволікання ми ще більше зміцнюватимемо наші зв'язки і поглиблюватимемо наше партнерство, щоб підтримати Україну в дотриманні її європейського шляху. Україна належить до нашої європейської родини».

Участь громадськості в процесі прийняття рішень також є одним з пріоритетних напрямків підтримки з боку Європейського Союзу для розвитку громадянського суспільства в державах-кандидатах, а також є кваліфікаційною вимогою для членства в Європейському Союзі.

У Рекомендаціях Європейського Союзу відзначається, що важливими є механізми співпраці між громадянським суспільством та державними установами та надання доступу до інформації, яка становить суспільний інтерес [2].

До важливого фактору потреб людей відноситься забезпечення належної якості інформування громадян щодо демократизації принципів політики децентралізації та розвитку громад.

Участь громадян у розвитку своїх селищ, міст і містечок є дуже важливим. Саме люди стануть тією рушійною силою, яка першою буде відбудовувати Україну. Тому учнівська молодь має збагнути та спрямувати свої

знання і зусилля щодо вибору необхідних професій, які будуть користі найближчим часом.

На мою думку, у нас – юних, є стимул для розвитку, для навчання, а прикладом є волонтери, їхні принципи та методи співпраці з місцевою владою і налагодження ділових відносини у допомозі внутрішньо переміщеним особам і воїнам ЗСУ.

Приємно було брати участь у благодійній акції «Великоднє диво». 13 квітня 2023 року представники парламенту дітей міста Кропивницького, як організатори акції, разом з керівниками управління освіти та педагогами закладів освіти привітали військових ЗСУ, які знаходяться на лікуванні в різних медичних закладах нашого міста. Ми всі намагалися, щоб захисники України відчували увагу, турботу і нашу любов до них! У привітанні ми наголосили, що саме від них залежить майбутнє нашої держави, нашого народу, української нації та й нашого щасливого дитинства.

Але не зважаючи на всі труднощі, кожен з нас думає про майбутнє. Про те, якою Україна буде після цієї війни. Як ми з вами будемо жити, бо це і є війна за наше майбутнє. Це війна за наше життя, у якій у нас є тільки один шлях – перемога!

Погоджуюся з твердженням, що «сучасна українська нація може і повинна складатися на загальних цивілізованих принципах громадянського суспільства. Лише їй під силу вивести із кризи національну економіку, науку, освіту, культуру, піднести на рівень державної українську мову, сприяти розвитку мов інших етнічних груп, позбутися відчуття меншовартості тощо» [1, с. 184].

Список використаних джерел

1. Політична історія України ХХ століття: Підручн. для студ. вищ. навч. закл. / А.І. Кудряченко, Г.І., Калінічева, А.А. Костира. К. : МАУП, 2006. 696 с.

2. Генеральна дирекція з питань розширення, Принципи надання ЄС підтримки ГО у країнах розширення (2014-2020 pp.). URL: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf (дата звернення: 30.04.2023).

ВОЙТОВИЧ Анна-Марія,

студентка 1 курсу юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

Науковий керівник:

ВОРОНОВ Марк, *завідувач кафедри конституційного і муніципального права юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

День 24 лютого 2022 р. став переломним моментом для всього українського суспільства. Розпочата росією війна проти України вплинула на всі сфери політичного, економічного й соціального життя нашого українського народу. Знехтувавши нормами міжнародного права, держава агресор вторглася на територію суверенної держави – України. Почала фізично знищувати населення України, руйнувати інфраструктурні та житлові об'єкти держави, порушивши тим самим права, свободи та інтереси людини, які гарантовані їм нормами національного та міжнародного права.

Цілком очевидно, що за таких обставин в Україні було введено воєнний стан. Указом Президента України № 64/2022 "Про введення воєнного стану в Україні" із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року [1]. Нормативне

закріплення режиму воєнного стану знаходить своє відображення у статті 1 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" (далі – Закон) [2]. Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

При цьому такий стан зумовлює можливість суттєвого обмеження прав людини. Згідно з цим, виходячи зі статті 2 Закону правовою основою ведення воєнного стану є Конституція України як Основний закон держави. Внаслідок цього, Конституція України та чинне законодавство передбачають обмеження основних прав і свобод людини та громадянина. Окремі положення, які визначають особливості реалізації прав людини в умовах воєнного стану містяться у розділі II Основного закону. Наведене положення повною мірою реалізовано у підході до забезпечення прав людини в Україні. Так, відповідно до ст. 64 Конституції України, права людини "не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України". Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [3]. Однак, з метою захисту конституційного ладу, територіальної цілісності, національної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я, моралі, прав і свобод інших людей відповідно до ч. 2 Указу № 64/2022 на період дії правового режиму воєнного стану, обмежуються конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводяться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб, які передбачені частиною першою статті 8 Закону.

Варто нам розглянути окремі обмеження, які в свою чергу включають такі актуальні питання як: форма громадської участі, конституційне право працівників на відпочинок та проблеми законодавчого забезпечення освітнього процесу в умовах дії правового режиму воєнного стану та інші

обмежувальні заходи, які стосуються свободи пересування та свободи поширення інформації.

У цьому переліку обмежень міститься ст. 38 Конституції України "Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування". Однак, на сьогодні в Україні жодним нормативним актом не заборонена участь громадян в прийнятті рішень, що стосуються їх безпосередньо - це відбудова, розвиток міст, вирішення соціально-побутових питань тощо. Громадяни і надалі можуть збирати підписи, надавати пропозиції та публічно обговорювати питання, що не стосуються зміни державного ладу, кордонів та делегованих повноважень, адже право громадян на звернення до суб'єктів владних повноважень та отримання відповіді, гарантоване ст. 40 Конституції України не може бути обмеженим навіть в умовах воєнного стану.

З метою урегулювання трудових відносин в умовах війни, Верховною Радою було прийнято Закон України від 15.03.2022р. "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" [4]. Указаним актом, в розвиток положень Конституції України та Закону, в умовах воєнного стану запроваджено обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України. Зважаючи на вказане, виникає запитання про правомірність обмеження Законом права на відпочинок, закріпленого статтею 45 Конституції України, оскільки ним введено обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України, а про статтю 45 навіть не згадується!

Законодавець у статтях 6 та 12 Закону лише окремі обмеження обумовлює роботою на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо). Підтвердження цього припущення можемо віднайти у Пояснювальній записці до проекту Закону, де вказано, що "метою законопроекту є врегулювання окремих питань трудових

відносин між працівником та роботодавцем в умовах воєнного часу, враховуючи необхідність забезпечення збалансованості між скороченням видатків роботодавців на оплату відпусток, надурочних годин, годин роботи у святкові та вихідні дні тощо, та забезпеченням мінімально необхідних прав та гарантій працівників". Зважаючи на викладене вважаємо, що можливості, які законодавець надає роботодавцю в частині звуження змісту або обсягу трудових прав працівників мають переслідувати легальну мету, бути обґрунтованими, тобто обумовленими лише об'єктивно, реально існуючими в умовах воєнного стану потребами, а не інтересами окремих суб'єктів, а також бути співмірними таким потребам. Обмеження права на відпочинок в умовах воєнного стану, за умови дотримання порядку його встановлення, має бути необхідним та пропорційним потребам та інтересам держави і суспільства, зокрема, обумовлено роботою таких працівників на об'єктах критичної інфраструктури.

Слід спрямувати увагу на приписи ст. 53 Конституції України. Право на освіту є одним із фундаментальних прав людини і громадянина, яке захищає та гарантує держава. Однак в умовах дії правового режиму воєнного стану, а також з метою забезпечення ефективної діяльності військово-цивільних адміністрацій, сформованих на території України, можливим є тимчасове його обмеження. Очевидно, що навіть в умовах дії правового режиму воєнного стану Українська освітня система має працювати й за можливості – забезпечувати доступ здобувачів освіти всіх рівнів до освітнього процесу. Наказом МОН України від 7 березня 2022 року № 235 "Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану" [5] визначено коло невідкладних заходів, яких мають ужити керівники закладів фахової передвищої, вищої освіти щодо забезпечення захисту учасників освітнього процесу, працівників і майна закладів освіти в разі потреби здійснити евакуацію учасників освітнього процесу та працівників у безпечні місця. Також урегульовано питання щодо забезпечення особливих

умов навчання (встановлення індивідуального графіка навчання, надання академічної відпустки тощо). Слід констатувати, що держава вживає можливих і необхідних заходів, спрямованих передусім на збереження життя та здоров'я учасників освітнього процесу. Безумовно, освіта, як виховання, у цих складних умовах мають залишатися пріоритетними. Слушно зауважують знані дослідники стосовно того, що освіта, як і життя, здоров'я, є конституційними цінностями, пріоритетами державно-правового розвитку.

Отже, обмеження прав не означає їх скасування, просто під час воєнного стану є певні особливості їх реалізації. Тобто свобода пересування (ст. 33 КУ) нікуди не дівається, але людину можуть не пустити на певну територію, або затримати для перевірки документів. Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2021 №1456 [6]. Або свобода слова (ст. 34 КУ) обмежується вимогою не поширювати інформацію про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, оскільки за такі дії Законом України від 24 березня 2022 року № 2160-IX встановлено кримінальну відповідальність. Або ж комендантська година як обмеження того ж права на свободу пересування.

На підставі проведеної роботи, ми можемо зробити такі висновки. Повномасштабна збройна агресія російської федерації не тільки внесла певні корективи щодо реалізації прав людини на захист, але й стала наразі практично основним джерелом порушення прав й свобод людини та громадянина, оскільки щоденно завдає матеріальну та моральну шкоду громадянам, порушивши та зруйнувавши звичний спосіб життя громадян України. Введення воєнного стану не означає повної втрати прав і свобод особи, а лише тимчасове їх обмеження, які повинні бути обґрунтовані та обмежені

необхідними заходами для забезпечення безпеки нації. Обмеження прав і свобод людини під час воєнного стану згідно з Конституцією України не передбачає повну ліквідацію цих принципів, а певні особливості для їх реалізації, що здійснюється з метою збереження законних інтересів прав людини.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64 від 24.02.2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 18.04.2023).

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. № 30. ст. 141.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 18.02.2023).

4. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 01.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#n2> (дата звернення: 18.04.2023).

5. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану. Наказ МОН України від 07.03.2022 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text> (дата звернення: 18.04.2023).

6. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#top> (дата звернення: 18.04.2023).

ЄГІЯН Ануш,
*студент 3 курсу спеціальність 081
«Право», факультет історії і права*

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Науковий керівник:

МАРЧЕНКО Володимир, доктор юридичних наук, професор кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права та процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

З початком повномасштабної російської агресії проти України постає питання надання безоплатної правової допомоги населенню України, особливо вразливій категорія осіб. Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» такою допомогою є правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [7]. Отже, право на безоплатну правову допомогу – це гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу [1].

Наразі, особами, які потребують саме безоплатної правової допомоги, є внутрішньо переміщені особи, бо саме вони знаходяться в тяжкому стані, та відносяться до вразливих верств населення[6]. Більшість людей з цієї категорії залишилися без належних житлових умов, вони втратили своє майно та не мають належного фінансового забезпечення для звернення за правовою допомогою. Кожного дня у громадян України, які знаходяться в різних

областях України і за її межами, виникають правові проблеми, які потребують своєчасного вирішення. Саме тому на теперішній час постає питання модернізації правового регулювання надання безоплатної правової допомоги, особливо для вразливих верств населення.

На даний момент, найпоширенішими послугами відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», які надаються населенню України є забезпечення захисту осіб від обвинувачень; здійснення представництва інтересів особи в суді, органах місцевого самоврядування, інших державних органах, перед іншими особами; допомога в забезпеченні доступу до вторинної правової допомоги; медіація (вид альтернативного врегулювання конфліктних ситуацій за допомогою посередника) [7]. Також право кожного на правову допомогу та можливість її одержання безоплатно у випадках, передбачених законом, гарантується Основним законом України.

Відповідно до статті 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення на захисника безплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника [5]. Також, згідно Конвенції про статус біженців (ст.16) передбачено право вільно звертатися до суду, зокрема з питань юридичної допомоги [4]. Що ж стосується Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст.6 «Право на справедливий суд»), визначено право кожного при обвинуваченні у вчиненні кримінального правопорушення використовувати юридичну допомогу захисника безоплатно – за браком достатніх коштів для оплати, коли цього вимагають інтереси правосуддя, а також одержувати безоплатну допомогу перекладача у разі нерозуміння мови використання в суді [2]. У свою чергу, Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах у статті 2 визначає право громадян кожної з Договірних Сторін і осіб, що проживають на її території, на звільнення від сплати і відшкодування судових і нотаріальних мит і витрат, а

також користування безкоштовною юридичною допомогою на тих же умовах, що і власні громадяни [3]. А статтею 18 цього ж з акту передбачається, що усі витрати, що виникли при наданні правової допомоги на території Договірної Сторони, несе запитувана Сторона, не вимагаючи відшкодування витрат від іншої [3].

З 24 лютого 2022 року зазначені міжнародні – правові акти набули ще більш особливого значення. Мільйони українських громадян вимушені були виїхати за межі держави чи стати внутрішньо переміщеними особами, правовий статус яких регулюється Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [6]. Дана категорія громадян, відповідно до законодавства, має право на безоплатну вторинну правову допомогу. Держава створила спеціальні координаційні центри з надання правової допомоги, а також бюро безоплатної правової допомоги. Крім того, різноманітні адвокатські об'єднання та юридичних клініки почали надавати безоплатну правову допомогу населенню.

В умовах воєнного стану більшість громадян частіше всього потребують правової допомоги стосовно:

- правових консультацій щодо особливостей перетину державного кордону;
- правових підстав проведення або затримки фінансових операцій;
- отримання статусу внутрішньо переміщених осіб та передбачених державних та соціальних виплат;
- отримання статусу біженця;
- порушень передбачених соціальних виплат;
- порушення трудових правовідносин тощо.

Набуває особливого значення надання своєчасної, фахової безоплатної правової допомоги в он-лайн форматі через мережу Інтернет. Саме така форма безоплатної правової допомоги дозволяє населенню оперативно вирішувати значну частину правових питань. У зв'язку з цим держава створила такі

спеціальні електронні застосунки як «Безоплатна правова допомога» та «Твоє право», через які можна проводити он-лайн консультації, а також було розширено доступні он-лайн послуги у застосунку «Дія» [8].

Гарантія на безоплатну правову допомогу, що набуває особливого значення в умовах сьогодення, є необхідною умовою існування та розвитку нашого суспільства. Держава, як гарант такого права, зобов'язана сприяти і забезпечувати можливість отримання такої юридичної допомоги особами, які її потребують.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.04.2023).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 28.04.2023).

3. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 10.11.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text (дата звернення: 28.04.2023).

4. Конвенція про статус біженців від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 28.04.2023).

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 19.10.1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 28.04.2023).

6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 28.04.2023).

7. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення: 28.04.2023).

8. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.08.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20> (дата звернення: 28.04.2023).

АНДРЕЄВА Юлія,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету історії і права Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник:

ГОЛОВАНЬ Тетяна, *кандидат юридичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*

ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

23 грудня 2010 р. було прийнято Закон «Про соціальний діалог в Україні [1]. Ухвалення Закону України «Про соціальний діалог» у 2010 році стало для нашої держави новим етапом у розвитку системи спільної координації між профспілками й організаціями роботодавців, а також посилило їхній політичний вплив у взаємодії з урядом.

Прийняття означеного закону є очевидною перемогою української держави та приближенням до європейських способів вирішення проблем у сфері соціально-трудова відносин. Проте, соціальний діалог в Україні

залишається занадто формальним, майже не орієнтується на результати й не спрямований на конкретні цілі. Правові бар'єри, політичні інтереси й часто відсутність усвідомлення важливості дієвого соціального діалогу спричиняють його слабкі позиції, незважаючи на добрі інституційні засади.

«Досвід багатьох країн, як і власний досвід України, переконливо вказують на те, що успіх будь-яких реформ можливий за умов узгодження суспільних інтересів, а єдиною цивілізованою альтернативою руйнівній стихії конфліктів є соціальний діалог. А тому дуже важливо, щоб протиріччя між працівником та роботодавцем не переростали у конфлікти, чому якраз і сприяє соціальний діалог як найефективніший засіб, що попереджає виникнення конфліктів між роботодавцем та працівником» [2, с. 88, 91].

І звичайно, говорячи про взаємодію сторін соціального діалогу, треба вести мову про активне використання форм останнього. Відповідно до Закону України «Про соціальний діалог в Україні», «соціальний діалог здійснюється між його сторонами відповідного рівня у формах: обміну інформацією; консультацій; узгоджувальних процедур; колективних переговорів з укладення колективних договорів і угод» [1].

«Обмін інформацією здійснюється з метою з'ясування позицій, досягнення домовленостей, пошуку компромісу і прийняття спільних рішень з питань економічної та соціальної політики. Порядок обміну інформацією визначається сторонами. Жодна із сторін не може відмовити в наданні інформації, крім випадків, якщо така інформація відповідно до закону належить до інформації з обмеженим доступом» [1]. Міщук М. відмічає, що дане визначення стосується скоріше «соціально-партнерських відносин на економічному рівні, ніж на рівні трудового права. Разом із тим, визначивши поняття «обмін інформацією», законодавець залишив поза увагою порядок здійснення такого обміну даними саме між суб'єктами соціального діалогу, хоча і встановив, що порядок такого обміну встановлюється сторонами,

залишивши тим самим неврегульованими чимало як правових, так і організаційних питань» [3, с. 174].

«Обмін інформацією між сторонами соціального діалогу здійснюється з метою з'ясування позицій, досягнення домовленостей, пошуку компромісу і прийняття спільних рішень з питань економічної та соціальної політики» [1].

Петрос О.М. відмічає, що «в основі соціального діалогу лежить широкий спектр питань, з яких соціальні партнери просто обмінюються інформацією без наміру впливати на позиції один одного. Разом з тим, чітка, надійна інформація для дискусій і прийняття рішень є одним серед найбільш фундаментальних і суттєвих факторів, умовою ефективності усіх інших форм та соціального діалогу в цілому» [4, с. 43].

Щодо другої форми соціального діалогу – консультацій, то закон визначає наступне: «консультації проводяться за пропозицією сторони соціального діалогу з метою визначення та зближення позицій сторін при прийнятті ними рішень, що належать до їх компетенції. Сторона-ініціатор направляє іншим сторонам письмову пропозицію із зазначенням предмета консультації та терміну її проведення. Сторони, які одержали таку пропозицію, зобов'язані взяти участь у консультації, спільно погодити порядок і строки її проведення та визначити склад учасників» [1].

Петрос О.М. наголошує, що «консультації не носять переговорного характеру: рішення, прийняті в результаті проведення консультацій, не вважають обов'язковими до виконання. Для того, щоб консультації були ефективними, необхідно проводити їх до ухвалення остаточного рішення, незалежно від характеру чи форми ухвалених процедур» [4, с. 43].

Тобто консультації – це наступний етап після обміну інформацією, коли сторони отримали вже певні дані з окремих питань і готові висловлювати думки щодо них.

«Узгоджувальні процедури здійснюються з метою врахування позицій сторін, вироблення компромісних узгоджених рішень під час розроблення

проектів нормативно-правових актів. Порядок проведення узгоджувальних процедур визначається органами соціального діалогу відповідного рівня, якщо інше не передбачено законодавством або колективними угодами. Недосягнення компромісу між сторонами за результатами узгоджувальних процедур не може бути підставою для перешкоджання роботі органів соціального діалогу» [1].

Сорочишин М.В. вважає, що саме узгоджувальні процедури є найбільш проблемними серед форм соціального діалогу з точки зору врегулювання, а, отже, й застосування. Автор відмічає, що термін «узгоджувальні процедури» в законодавстві зарубіжних країн та документах МОП використовується в значенні примирної процедури. Він доходить висновку, що дану форму соціального діалогу доцільно визначити як «участь представників сторін соціального діалогу у нормотворчій діяльності» [5, с. 274]. Така точка зору, на мою думку, є спірною, бо узгоджувальні процедури не мають обмежуватись лише нормотворчою діяльністю, вони мають супроводжувати і інші види діяльності також.

Колективні переговори проводяться з метою укладення колективних договорів і угод. За результатами колективних переговорів укладаються колективні договори та угоди: на національному рівні – генеральна угода; на галузевому рівні - галузеві (міжгалузеві) угоди; на територіальному рівні – територіальні угоди; на локальному рівні – колективні договори.

В Україні існують проблеми у цій сфері. Міщук М. зазначає, «що в українських реаліях останнім часом спостерігається обернена тенденція щодо ефективності такої тристоронньої взаємодії в рамках соціального партнерства. Однією з основних причин виникнення цієї проблеми в царині такого партнерства в Україні є високий рівень безробіття, за якого через значне перевищення попиту на робочу силу над її пропозицією роботодавці вдаються до маніпуляцій над працівниками, а ті, побоюючись втратити робоче місце закривають очі на непоодинокі порушення своїх трудових прав» [3, с. 174].

Тому варто констатувати, що першу скрипку у можливості подолання конфронтації між суб'єктами соціального діалогу грає держава, яка через ефективну економічну політику може впливати на зменшення проблем, що породжують конфронтацію між зазначеними суб'єктами, сприяючи таким чином їх взаємодії.

Список використаних джерел

1. Про соціальний діалог в Україні: Верховна Рада України; Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text> (дата звернення: 05.05.2023).
2. Даниліна Ю.С. Соціальний діалог як засіб попередження конфліктів у сфері соціально-трудових відносин. *Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Серія Право*. 2012. Вип. 19. С. 87-91.
3. Міщук М.О. Проблеми правового регулювання соціального партнерства у трудовому праві України: дис. ... д-ра юрид. наук.: 12.00.05 Трудове право; право соціального забезпечення. Київ, 2015. 428 с.
4. Петроє О.М. Соціальний діалог як інститут державного управління: навч.-метод. матеріали; упоряд. В. В. Святненко. К. : НАДУ, 2013. 84 с.
5. Сорочишин М. В. Правове регулювання узгоджувальних процедур. *Актуальні проблеми трудового права і права соціального забезпечення: тези доп. та наук. повідомл. учасників V Міжнародної науково-практичної конференції*; м. Харків, 27-28 вересня 2013 р. [за ред. к.ю.н. В.В. Жернакова]. Х. : Право, 2013. С. 273-277.

СТУДЕННИКОВ Денис,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти факультету
історії і права Харківського
національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник:

ГОЛОВАНЬ Тетяна, кандидат юридичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права і процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КЕРІВНИХ ПРИНЦИПІВ ООН У СФЕРІ БІЗНЕСУ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

З набуттям незалежності Україна зробила свідомий вибір, підтримавши інтеграцію до європейського співтовариства. Важливим кроком на цьому шляху стало укладення Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1].

Зазначена Угода стала основним інструментом для забезпечення стабільного, процвітаючого й демократичного майбутнього України. З моменту підписання Угоди про асоціацію активно здійснюється сприяння глибшим політичним зв'язкам України та Європейського Союзу, посилюються економічні зв'язки і повага спільних цінностей.

Перед Україною постали нові виклики щодо приведення багатьох сфер у відповідність до вимог Європейського Союзу. При цьому український бізнес, який має наміри розвиватись та конкурувати на європейському ринку, повинен прискорити досягнення відповідності європейським стандартам.

Ще у січні 2019 року Міністерство юстиції України розпочало роботу над імплементацією Керівних принципів ООН у сфері бізнесу та прав людини в Україні [2].

Керівні принципи ООН у сфері бізнесу та прав людини були затверджені у 2011 році Резолюцією Ради ООН з прав людини A/HRC/RES/17/4 від 16

червня 2011 р та належать до системи норм так званого «м'якого права» та декларують визнання того, що діяльність бізнес-структур може потенційно мати негативний вплив на права людини. Керівні принципи стали першим міжнародним документом, який визнав бізнес носієм обов'язків у сфері прав людини поряд із державою та квазідержавними утвореннями.

Документ встановлює, що держави мають обов'язок захищати від порушень прав людини з боку бізнесу; бізнес-структури мають обов'язок поважати права людини; постраждалі від таких порушень мають право на доступ до ефективних засобів правового захисту.

«Ініціюючи процес імплементації Керівних принципів ООН в сфері бізнесу та прав людини в Україні, Міністерство юстиції України слідувало позитивному прикладу багатьох країн світу, у тому числі Німеччини, Нідерландів, Швейцарії, Грузії, Латвії та ін.

Задля того, щоб імплементація Керівних принципів була обґрунтованою та базувалась на аналізі реальної ситуації з дотриманням прав людини у підприємницькій діяльності в Україні, її першим кроком стало проведення Національного оцінювання базових показників у сфері бізнесу та прав людини (National Baseline Assessment on Business and Human Rights або NBA)» [3].

«За своїм юридичним статусом і природою Керівні принципи ООН не створюють нові міжнародно-правові зобов'язання. Забезпечення обов'язковості застосування передається на розсуд держав-членів ООН, міждержавних структур тощо. Разом із тим сьогодні процес імплементації цього нормативно-правового акта досяг значного прогресу на рівні стратегічних нормативно-правових документів ЄС та Ради Європи» [4, с. 126].

Євроінтеграційні процеси в Україні відбуваються на засадах демократії, поваги до прав людини й основоположних свобод і верховенства права. Це вкрай важливо, в тому числі оскільки «інтеграція питань прав людини у сферах регулювання та ведення бізнесу, внутрішньої та зовнішньої торгівлі, забезпечення процесів сталого розвитку досягли значного прогресу в

Європейському Союзу. Так, долучаючись до реалізації Порядку денного сталого розвитку на період до 2030 року, у 2017 р. прийняли спільну декларацію про Новий європейський консенсус щодо розвитку «Наш Світ, Наша Гідність, Наше Майбутнє», у якому запобігання порушенням прав людини та просування Керівних принципів ООН закріплено як один із напрямів роботи в межах підрозділу 2.3 «Процвітання – Всеохоплююче та стає зростання та робочі місця» загальної платформи дій» [4, с. 126].

В умовах наявних зовнішніх викликів подальша імплементація керівних принципів та стандартів у сфері бізнесу і прав людини вкрай важлива. Адже, як зазначив Уповноважений Верховної Ради України з прав людини «вже зараз необхідно закладати підґрунтя для ефективного відновлення країни, яке буде базуватися на принципах поваги до прав людини. Я впевнений, що впровадження Керівних принципів пришвидшить реалізацію стратегічних цілей України. Для цього ми маємо тісно працювати із бізнес спільнотою, адже від їхньої відповідальної поведінки в умовах війни залежить добробут мільйонів українців» [5]. Підтримання такої позиції сприятиме розвитку бізнесу, пом'якшенню негативних наслідків війни; створенню робочих місць; економічному зростанню та розширенню економічних можливостей для України.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована із заявою Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. С. 83. Ст. 2125.

2. Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини. URL: http://www.iepd.kiev.ua/?page_id=8524 (дата звернення: 05.05.2023).

3. Мін'юст розпочав роботу над імплементацією Керівних принципів ООН у сфері бізнесу та прав людини в Україні. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-rozpochav-robotu-nad-implementatsieyu-kerivnih-printsipiv-oon-u-sferi-biznesu-ta-prav-lyudini-v-ukraini> (дата звернення: 05.05.2023).

4. Токунова А. Керівні принципи ООН у сфері бізнесу і прав людини як правовий інструмент забезпечення сталого розвитку країни. URL: http://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2021/06/20-Staliy_rozvitok_Tokunova.pdf (дата звернення: 05.05.2023).

5. ПРООН сприяє реалізації Керівних принципів ООН з бізнесу і прав людини для стійкого відновлення. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/proon-spryyaye-realizatsiyi-kerivnykh-pryntsypiv-oon-z-biznesu-ta-prav-lyudyny-dlya-stiyooho-vidnovlennya> (дата звернення: 05.05.2023).

ЛАХМАНЕЦЬ Олександр,

курсант Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

МЕЛЬНИЧУК Світлана, *доктор юридичних наук, професор кафедри правосуддя загальноінститутських кафедр Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ*

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Громадянське суспільство було та є надійним партнером держави на шляху її розвитку як демократичної, соціальної, правової держави. Тому саме

на громадянське суспільство нині покладається ключова роль у відбудові України після закінчення війни на основі системного підходу до вирішення цієї проблеми.

При цьому слід зауважити, що наука і досі дискутує з приводу розуміння терміну «громадянське суспільство».

Так вважається, що, громадянське суспільство – це суспільство зрілих громадян із високим рівнем економічної, соціальної, духовної, політичної культури, яке спільно з державою утворює розвинені правові відносини; суспільство вільних громадян, яке вільне від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага [1]; це сукупність інституцій, організацій, та громадянських об'єднань, які не підпорядковуються державі, а взаємодіють між собою в межах суспільства. Це можуть бути професійні об'єднання, благодійні організації, наукові товариства, релігійні групи та інші подібні утворення. Головна мета громадянського суспільства полягає в тому, щоб забезпечити громадянські свободи та права, захищати інтереси громадян та забезпечувати ефективне функціонування демократичної держави [2].

Узагальнивши можна зазначити, що громадянське суспільство – це суспільство високо розвинутих громадян, організацій та громадянських об'єднань, які вільні та незалежні від держави, але взаємодіють один з одним задля спільного блага.

Громадянське суспільство будує сучасну демократичну, правову державу Україна і є важливим фактором у її житті оскільки відіграє вагомий роль в захисті прав, свобод та законних інтересів громадян, контролі за діяльністю органів державної влади, і загалом бере активну участь в управлінні як загальнодержавними справами, так і в межах муніципальних утворень та іншому. Успішна взаємодія держави з громадянським суспільством сприяє розв'язанню низки завдань від вирішення соціальних проблем до створення належних умов для розвитку демократії та підвищенню якості життя громадян в цілому.

Разом з тим, сучасні події стали викликом не тільки для держави, але й для громадянського суспільства.

Відкрита агресія РФ проти України, що переросла у тотальну війну, призвела до страшних руйнувань українських міст та сіл, знищення критичної інфраструктури у багатьох громадах та регіонах, мільйонів вимушених переселенців, суттєвих зсувів у демографічній ситуації в різних регіонах та іншого [3].

Все це вимагає активної участі інституцій громадянського суспільства, оскільки по завершенню війни перед нашою державою постане нагальна потреба відновлювати інфраструктуру адміністративно-територіальних одиниць, яка практично зруйнована ворогом та недопущення втрати людського потенціалу, відновлення психологічного клімату та іншого.

Також слід брати до уваги й те, що стратегії відновлення та відбудови в більшості випадків є складними. Пост конфліктні регіони часто стикаються з низкою дуже специфічних проблем, серед яких: необхідність координації між численними місцевими, національними та міжнародними дійовими особами; високий рівень терміновості, що вимагає від стейкхолдерів швидкого реагування; брак ресурсів, які потрібно ефективно використовувати; та обмежені кадрові ресурси в результаті «відпливу інтелекту» через конфлікт. Вирішити такі проблеми досить непросто, враховуючи складність і динамічність ситуації у пост конфліктних регіонах [4].

Тому, саме від громадянського суспільства буде залежати як швидко наша країна відновить всю свою інфраструктуру.

Нині створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни, основними завданнями якої є: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну

модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди; підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [5].

Позитивним є те, що до складу робочих груп можуть входити як члени Ради, так і інші представники, зокрема представники центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, провідних вітчизняних та іноземних фахівців, експертів у відповідних сферах. Тож загальними зусиллями, чесною і сумлінною працею та єдністю українського суспільства ми зможемо подолати ворога, і швидко відбудувати нашу державу та повернути красу та величність України.

Список використаних джерел

1. Конституційне право: підручник / за заг. ред. О.С. Бакумова, Т.І. Гудзь, М.І. Марчука та ін. Харків, 2019. 484 с.
2. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / пер. з нім. Р. Осадчука, М. Кушніра. К. : Юніверс, 2000. 336 с.
3. Ткачук А., Третяк Ю. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. 2022. URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/> (дата звернення: 10.04.2023).
4. Андрес Родрігез-Позе, Федеріко Барталуччі. У пошуках «стратегій успіху» в післявоєнній Україні. 2022. URL: <https://voxukraine.org/u-poshukah-strategij-uspihu-v-pislyavoennij-ukrayini> (дата звернення: 10.04.2023).

5. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни:
Указ Президента України від 21.04.2022. № 266/2022. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text> (дата звернення: 10.04.2023).

ПАНКОВ Владислав,

*здобувач початкового рівня
(короткий цикл) вищої освіти другого
року навчання спеціальності 081
Право Херсонського державного
аграрно-економічного університету*

Науковий керівник:

СІМОНЦЕВА Людмила, *кандидат
юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та права
Херсонського державного аграрно-
економічного університету*

ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ЯК ЧИННИК РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Важливість формування, існування та розвитку громадянського суспільства є безсумнівним фактом. Останні події в нашій державі та у світі в цілому наочно показали важливість та необхідність існування у кожній країні сформованого та розвинутого інституту громадянського суспільства. Вплив на формування та розвиток громадянського суспільства справляють різні фактори, серед яких важливе місце займають і чинники політики пам'яті. Проте, є зрозумілим, що і громадянське суспільство має брати активну участь у формуванні та реалізації політики пам'яті.

Людина є невід'ємною частиною громадянського суспільства і лише їй властива свідомість, що формується протягом всього часу існування суспільства. Одним із чинників, який формує суспільну свідомість – є використання історичної пам'яті. Але процес зап'ятовування та відтворення

інформації про події має свої особливості, зокрема, люди здатні досконало пам'ятати якусь значну подію, але дуже часто виявляються нездатними точно її відтворити. А якщо додати викривлене відображення або інтерпретацію минулих подій, маніпуляцію, фабрикацію історичної правди – то все це може призвести до катастрофічних наслідків. Саме тому, процесу формування політики історичної пам'яті в Україні потрібно приділяти значну увагу, як з боку державних інституцій, так і громадських організацій.

В країнах Західної Європи використовують такі терміни, як: «політика минулого», «політика пам'яті», «історична політика». Якщо говорити про Україну, то у нас теж використовують різні дефініції для позначення такого явища: «меморіальна політика» [1], «політика пам'яті» [2], «державна політика пам'яті», «політична пам'ять» [3].

Проаналізувавши зміст зазначених дефініцій, ми можемо прийти до висновку, що політика пам'яті – процес взаємодії учасників політичного процесу, спрямований на управління (конструювання/закріплення, деконструкцію/усунення або актуалізацію/повернення) колективною пам'яттю з метою формування суспільної свідомості.

Ретроспективний аналіз формування політики пам'яті дає нам можливість стверджувати, що з обранням кожного разу нового президента України змінювався концепт формування політики пам'яті. Зокрема, за часів каденції Л. Кравчука напрями формування відповідної політики проходили під впливом розпаду СРСР. Нові реалії вимагали консолідації населення шляхом переосмислення минулого, обґрунтування напрямів посткомуністичної трансформації, пояснення легітимності суверенного існування нації, держави. До таких заходів можливо віднести: реформування історичної освіти; упорядкування системи державних свят; зміна радянських топонімів та місць пам'яті, що мали ідеологічне наповнення; формування пантеону національних героїв; впровадження національної символіки. Попри, безсумнівно, позитивні аспекти проведення такої політики, в ній є і певні недоліки. Зокрема, надмірне

використання етнічних та національних аспектів призвело до перекосу у політиці національного будівництва.

За часів Л. Кучми політику пам'яті можливо схарактеризувати як «амбівалентну». У державі продовжувались заходи спрямовані на укорінення української мови у публічній сфері та, одночасно, зменшувалась кількість заходів меморіального характеру і почали обговорюватись питання часткової реабілітації (повернення) радянських наративів у публічний простір.

Каденція В. Ющенка відзначалась формуванням «парадигми тисячолітньої української нації» [4, с. 479]. З 2005 по 2009 роки кожен рік проходив під своєю тематикою політики пам'яті. Наприклад, 2005-2006 рр. проходили під ідеєю українсько-польського примирення, 2007 р. – 65-річчя створення УПА, 2008 р. – 75 річниця Голодомору. Важливим кроком у подальшій розбудові політики пам'яті стало створення у 2006 р. Українського інституту національної пам'яті, що отримав статус центрального органу виконавчої влади. Проте, діяльність інституту була зосереджена виключно навколо Голодомору, діяльності ОУН-УПА та масових репресій [5, с. 9]. Позитивним моментом проведення політики пам'яті за часів В. Ющенка є визнання на національному та міжнародному рівні Голодомору геноцидом та запровадження в Україні символічних заходів щодо вшанування його жертв.

До негативних аспектів проведення політики пам'яті у ці роки відноситься надмірна «віктимізація пам'яті» [6, с. 59], що призвела до формування наративів за якими українці зображались як нація-жертва.

Період В. Януковича ми можемо охарактеризувати як єдиний період, де відбувається не поліпшення наявних здобутків проведення політики пам'яті, а кардинальний перегляд вже наявного механізму реалізації політики пам'яті. Держава почала проводити меморіальну політику, що призвела до радикалізації суспільства замість налагодження міжрегіонального та політичного діалогу. Дуже часто дискусії на історичну або іншу тематику з конструктивних перетворювались на предмет політичного шоу. Стратегія

формування політики пам'яті провокувала громадянське протистояння. Так, на Сході та Півдні України встановлювались пам'ятники В. Сталіну, на честь 90-річчя створення комсомолу. Починали лунати пропозиції про встановлення пам'ятників Сталіну в Одесі, Луцьку та Києві.

Стратегію політики пам'яті за часів П. Порошенка можливо охарактеризувати як позитивну. Вона була спрямована на проведення декомунізації, остаточного вирішення мовного питання та перейменування населених пунктів. Зокрема, громадянське суспільство сформувало запит на відновлення меморіальної пам'яті, визнання національної пам'яті; залучення до формування відповідної політики потужних інформаційних та освітніх ресурсів; створення «інфраструктури пам'яті» (музеїв, архівів); визнання тоталітарних режимів – нацистського та комуністичного – злочинними та такими, що здійснювали масові порушення прав людини. Але проведення цих реформ були досить непослідовним, вони не мали достатнього наукового та методологічного підходу. До того ж дана політика реалізовувалась без попереднього громадського обговорення і багато зроблених кроків не отримали громадської підтримки або викликали негативний резонанс та супротив населення в окремих регіонах.

Якщо говорити про перспективи вдосконалення реалізації політики пам'яті, то тут виникають теж ряд дискусійних питань. Наприклад, в суспільстві є різні точки зору щодо акторів у формуванні політики пам'яті. Зокрема, органи державної влади намагаються узурпувати процеси формування політики національної пам'яті, обґрунтовуючи свою позицію критерієм відповідальності перед громадянами. У свою чергу, представники громадськості наполягають на залученні широкого кола суспільних груп, оскільки, така політика справляє вплив на ідентичність громадян і, відповідно, процес формування змісту, цілей та механізмів реалізації політики національної пам'яті. Він повинен спиратись на залучення представників громадянського суспільства.

Існування таких різних точок зору свідчить про відсутність одноставності у більш глобальних питаннях, а саме: формуванні комплексної концепції розвитку держави, становленні політичної нації та остаточному формуванні громадянського суспільства. З огляду на останні події, ми можемо констатувати про початок руху у відповідному напрямку. Але розпочати відповідний процес потрібно з вирішення питання у який спосіб та яким чином слід обговорювати ключові питання створення українського суспільства та прийняття комплексного нормативно-правового акту або актів з метою законодавчого врегулювання цього питання. Ухвалення такого правового акту дозволило б забезпечити єдність та ефективність публічного управління та зняти питання щодо різноплановості у представленні офіційної історії.

Також, до напрямків вдосконалення механізмів формування політики пам'яті можливо запропонувати: 1) проведення комплексного аналізу вже здобутих результатів реалізації політики пам'яті та розробку і затвердження на його підставі відповідної державної концепції; 2) організацію відповідного інформаційного забезпечення (проведення відповідних медійно-орієнтованих заходів; 3) організацію «платформи пам'яті» з метою започаткування конструктивного діалогу та залучення громадянського суспільства до формування відповідного напрямку політики; 4) завершення створення Музею тоталітарного мистецтва; 5) вироблення державою чіткої та аргументованої позиції щодо спірних історичних питань; 6) організацію та проведення дискусій серед широкого кола громадськості та експертів; 7) проведення інформаційних роз'яснювальних кампаній, наприклад, чому і на честь кого перейменовані різні об'єкти топоніміки та інше.

Політика пам'яті спрямована на формування історичної та національної пам'яті і, водночас, є платформою сьогодення і майбутнього, на якій формуються нові відносини, ґрунтуючись на трактуванні минулого нації й суспільства. Це зумовлює виключну важливість державних і суспільно-політичних заходів щодо використання інформації про історичне минуле в

процесах державного будівництва, соціокультурного та політичного відтворення нації й остаточного завершення формування громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Саричев В.І. Національні пріоритети у глобальному управлінні людським розвитком : монографія. Дніпропетровськ : Нова ідеологія, 2013. 340 с.
2. Instytut Pamięci Narodowej. URL: <https://ipn.gov.pl/> (дата звернення: 04.05.2023).
3. Бабка В. Політика пам'яті та пам'ять у політиці: Україна 2010-2013 рр. *Intermarium: історія, політика, культура*. 2015. Вип. 2. С. 167-169.
4. Набок С. Держава і політика пам'яті: досвід чотирьох Президентів України. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2011. Вип. 5. С. 393-421.
5. Нагорна Л.П., Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с.
6. Бондар В., Державна політика історичної пам'яті в Україні 1990-2000-х рр.: основні тенденції. *Історіографічні дослідження в Україні*. 2013. Вип. 23. С. 377-400.

ЛОПУХОВА Яна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право факультету історії, бізнес-освіти та права Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Науковий керівник:

ЗЕЛЕНКО Інна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри

ПРАВО І МОРАЛЬ ЯК РЕГУЛЯТОРИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Мораль – форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин (моральних), один із способів регулювання поведінки людини за допомогою традиційно усталених приписів [1, с. 502]. Вона виникає і розвивається на основі потреби суспільства регулювати поведінку людей у різних сферах їхнього життя. Мораль вважається одним із самих доступних способів осмислення людьми складних процесів соціального буття. Вона зародилася раніше політичної і правової форм свідомості, раніше державної організації суспільства як один з основних способів соціальної неформальної регуляції дій людини. Право і мораль тісно переплітаються. Моральні норми суспільства, яке домінує у державі втілюються в законодавчих актах. І моральні, і правові норми є соціальними [2, с. 51].

Зазначу, що мораль регулює право, встановлюючи стандарти поведінки, які вважаються прийнятними в суспільстві. Закони часто відображають моральні цінності суспільства, такі як заборона вбивств, крадіжок і шахрайства. Закони також можуть використовуватися для забезпечення дотримання моральних цінностей, наприклад, закони проти азартних ігор. У деяких випадках закони можуть використовуватися для пропагування певних моральних цінностей, наприклад, закони, що вимагають від людей носити ремені безпеки або забороняють куріння в громадських місцях.

Важливу роль у системі соціального регулювання за часу його виникнення стало відігравати право. Право – це система правил, які

створюються та забезпечуються соціальними або державними установами для регулювання поведінки. Її визначають як "науку про правосуддя" і "мистецтво правосуддя". Закон регулює та забезпечує дотримання окремими особами чи громадою волі держави [2, с. 54].

У сучасній юридичній науці надаються різні визначення права.

З точки зору В. В. Копейчікова право – це міра свободи, масштаб якої відображає характеристики, властивості визначати межі свободи, відокремлювати її від несвободи (сваволі), оцінювати соціальну поведінку з точки зору її відповідності об'єктивним закономірностям функціонування і розвитку суспільства [3, с. 134].

П.М. Рабінович вважає, що право – це система формально-обов'язкових норм загального характеру, які встановлені або санкціоновані соціально-демократичною державою, виражають волю більшості населення країни – трудящих-власників спрямовані на регулювання суспільних відносин відповідно до цієї волі і забезпечують реальне здійснення і захист основних прав людини, прав нації, народу на загальнолюдських засадах свободи, справедливості, солідарності [4, с. 87].

Мораль невіддільна від права і є одним із аспектів правових відносин. Поняття завжди пересікаються між собою. Артур Шопенгауер запропонував: право вимагає нікому не шкодити, а мораль – усім, скільки можеш, допомагати. Обидві вимоги наявні в золотому правилі моралі. Метою як моральних, так і правових норм є регулювання суспільних відносин, утвердження в житті суспільства загальнолюдських цінностей, принципів свободи і справедливості. Моральний вплив на людину і суспільство є необхідним, однак він не може гарантувати благо і почуття безпеки. Право створює умови добробуту суспільства, які містять вимоги щодо рівності всіх перед законом і розумної міри свободи. Беззаконня і вседозволеність призводить до морального занепаду, а право і законність можуть сприяти формуванню моральних критеріїв і звичок людей. Право, яке засновано на

моральних принципах, легше сприймається людьми і не викликає відторгнення. Засобом його забезпечення буде не лише державний примус, але й громадська думка. Якщо ж право суперечить моральним переконанням суспільства, то його норми будуть ігнорувати і порушувати. Там, де право не захищає своїх громадян, відбувається дискримінація моралі, що призводить до беззаконня та несправедливості. Історія цивілізації показує, що мораль також неможлива без права, оскільки немає моралі без свободи, а свободи – без правового забезпечення її гарантій [5, с. 37].

Тому, незважаючи на певну відокремленість і різні способи розвитку, право й мораль тісно пов'язані між собою. Але, право не повинно посягати, поширюватись на зміст моралі. Право і мораль визначають покликання людини, але перше – перед державою, друга – перед суспільством.

Список використаних джерел

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2012. 1020 с.
2. Сердюк І.В. Взаємозв'язок права і моралі як регуляторів суспільних відносин. *Юридична психологія*. 2016. № 1. С. 48-59.
3. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та інші; За ред. В.В. Копейчикова. К: Юрінком Інтер, 1999. 320 с.
4. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Львів, 2007. 192 с.
5. Джолос С.В. Взаємодія і співвідношення права і моралі: легістський погляд. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип. 5. Т. 1. С. 37-41.

ШИЯН Катерина,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти спеціальності 081

*Право факультету історії, бізнес-освіти та права
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

Науковий керівник:
ЗЕЛЕНКО Інна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

Громадянське суспільство відіграє важливу роль в розвитку демократії та становленні суспільства, оскільки забезпечує різноманітність голосів та думок, а також контролює дії влади, її відповідальності перед громадянами, розвитку громадської свідомості та культури, забезпеченні соціальної стабільності та ефективності діяльності держави та підприємств, а також взаємодії громадян та органів влади. Тому питання визначення поняття «громадянське суспільство» розглядають багато науковців.

М.П. Орзіх розглядає громадянське суспільство у декількох аспектах, по-перше, як асоціацію людей, в якій кожна людина вільна як така, що має невідчужувані права, є рівноправною з іншими членами асоціації, самостійна у виборі громадського стану; по-друге, як позадержавні (інституціолізовані в громадські об'єднання) асоціації людей за соціальною, етнічною, релігійною та іншою належністю, політичними, економічними, професійними та іншими інтересами; по-третє, це формування на зазначених засадах суспільних (позадержавних) відносин, а також шляхом самопрояву інтересів і волі окремих індивідів та їхніх асоціацій, що діють у вільному (від державного впливу) просторі суспільства [1, с. 67-68].

П.М. Рабінович розуміє громадянське суспільство, як спільність вільних, рівноправних людей та їх об'єднань, яким держава забезпечує юридичні можливості бути власником, а також брати активну участь у політичному житті [2, с. 10].

Г.П. Щедрова визначає громадянське суспільство як сфера самовиявлення вільних громадян і добровільно сформованих асоціацій і організацій, обмежених відповідними законами від безпосереднього втручання та свавільної регламентації діяльності цих громадян і організацій з боку державної влади [3, с. 25].

На думку Ю.М. Тодики, громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів і відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних для життєдіяльності соціальної і духовної сфер, їх відтворення і передачі від покоління до покоління [4, с. 187].

Рисами громадянського суспільства є по-перше, це та частина суспільства, що не залежить від держави; по-друге, громадянське суспільство гарантує права індивідів, зокрема, право на власність; по-третє, у громадянському суспільстві, незалежно від держави, функціонує безліч автономних економічних асоціацій і ділових фірм, що конкурують між собою [4, с. 29].

Українські автори підкреслюють важливість громадянського суспільства у формуванні демократії та забезпеченні захисту прав громадян. Вони наголошують на необхідності розвитку громадських організацій, підтримки їх діяльності та забезпечення їх незалежності. Загалом процеси трансформації громадянського суспільства на шляху утвердження демократії потребують удосконалення політики сприяння його розвитку [5, с. 41].

Отже, громадянське суспільство розуміють як сукупність самостійних і незалежних від держави суспільних інституцій: окремих особистостей та асоціацій, які діють для реалізації їх прав.

Список використаних джерел

1. Основи правознавства: Навчальний посібник / За ред. С.В. Ківалова, М.П. Орзіха. Одеса: «Юридична література», 2003. 322 с.
2. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. К.: Атіка, 2001. 47 с.
3. Щедрова Г.П. Громадянське суспільство та політична культура: теоретичний і прикладний аспекти. Луганськ: Вид-во Елтон-2, 2009. 308 с.
4. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. К.: «Ін Юре», 2002.
5. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії. К., 2007. 207 с.
6. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: доповідь / заг. ред. А.В. Єрмолаєв. Київ: НІСД, 2012. 48 с.

ШИЛЬКЕ Катерина,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти четвертого року навчання спеціальності 081 Право факультету підготовки фахівців права, управління та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ОЗЕРНА Ірина, *кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління факультету підготовки фахівців права, управління та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПОВОДЖЕННЯ З ПОЛОНЕНИМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні в світі діє система принципів міжнародного права, що встановлюють основоположні цінності, які не повинні порушуватися у воєнних конфліктах.

На міжнародному рівні виробилася значна нормативна база правового регулювання воєнних дій, яка є потужним регулятором відносин та гарантує певний рівень безпеки на міжнародному рівні та гарантії статусу військовополонених [1, с. 218].

Сучасну нормативну правову базу захисту прав людини в збройних конфліктах формує ціла низка міжнародних актів. Україна ратифікувала Женевську Конвенцію в 1954 році, а Додаткові протоколи I і II до неї – 25 січня 1990 р.

Міжнародне гуманітарне право є одним із найпотужніших інструментів, за допомогою яких відбувається забезпечення безпеки і гідності людей під час воєнних дій. Отже, виконавча влада несе основну відповідальність за належну імплементацію та дотримання зобов'язань України з міжнародного гуманітарного права, після того як Верховною Радою України ратифіковано відповідні міжнародні договори з гуманітарного права. Виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань та забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права у процесі ведення воєнних дій щодо військовополонених їх прав та відповідальності є обов'язковими [1, с. 223].

Відповідно до Третьої Женевської Конвенції військовополоненим гарантується низка прав. Зокрема, держава, яка утримує військовополонених, несе відповідальність за збереження їхнього життя та здоров'я, зобов'язана поводитись із полоненими гуманно, не застосовуючи катування чи психологічний вплив, надавати безоплатну медичну допомогу тощо.

Норми міжнародного гуманітарного права чітко визначають статус військовополонених. Так, 4-та стаття Третьої Женевської Конвенції про поводження з військовополоненими 1949 року (далі – Конвенція), яка

ратифікована Україною, визначає, що військовополоненими вважаються особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій: 1) особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил; 2) членів інших ополчень та добровольчих загонів, зокрема членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

- ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;
 - вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;
- с) вони носять зброю відкрито; d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни [2].

Правила Конвенції зобов'язана виконувати держава, що утримує військовополоненого.

За змістом ст. 5 Конвенції військовополоненими особи вважаються з моменту, коли вони підпадають під владу супротивника до їхнього остаточного звільнення та репатріації.

Відповідно до пункту 5 Порядку здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 р. № 721, держава відповідає за поводження з військовополоненими. Військовополонені перебувають під владою держави, а не окремих осіб чи військових частин. Особа набуває статусу військовополоненого та відповідні гарантії з моменту потрапляння в полон [3].

Сьогодні в Україні створюється державна системи для здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими особами в особливий період.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про оборону України» саме на Кабінет Міністрів України покладаються повноваження щодо встановлення

порядку здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період відповідно до норм міжнародного права; установлення порядку тримання військовополонених в особливий період відповідно до норм міжнародного права; визначення за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань тимчасово окупованих територій України, а також прилеглих до них територій, державного підприємства, на яке покладаються функції Національного інформаційного бюро відповідно до статті 122 Конвенції, для збирання та аналізу інформації про військовополонених, ведення централізованого обліку військовополонених, збирання та передачі особистих цінних речей військовополонених, обміну інформацією про військовополонених з органами державної влади, Міжнародним комітетом Червоного Хреста, а також Центральним агентством (у разі його створення) [4].

Під військовополоненими розуміються особи, які мають право на цей статус відповідно до статті 4 Конвенції та статті 44 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року.

Саме Постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 р. № 721 на Міністерство оборони покладається забезпечення організації збору та охорони військовополонених з моменту потрапляння таких осіб у полон та до моменту передачі їх до таборів або дільниць для тримання військовополонених; спільна, разом із Міністерством інфраструктури та Міністерством юстиції організація супроводження військовополонених із місць (місцевостей), де вони утримуються після взяття їх в полон, до таборів або дільниць для тримання військовополонених; спільне, разом із Міністерством інфраструктури забезпечення фінансування видатків, пов'язаних із здійсненням заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період, за рахунок та в межах бюджетних призначень, затверджених

для них законом про Державний бюджет України на відповідний рік, а також інших джерел, не заборонених законодавством [2].

Український національний центр розбудови миру – державне підприємство, яке згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 р. № 228 «Про визначення державного підприємства, яке виконує функції Національного інформаційного бюро» виконує функції Національного інформаційного бюро.

При чому саме положення про Міністерство оборони України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671, не містить жодного завдання чи повноваження, на виконання поставлених завдань, яке пов'язувало його із необхідністю забезпечення організації збору та охорони військовополонених з моменту потрапляння таких осіб у полон та до моменту передачі їх до таборів або ділянок для тримання військовополонених; організації супроводження військовополонених із місць (місцевостей), де вони утримуються після взяття їх в полон, до таборів або ділянок для тримання військовополонених; забезпечення фінансування видатків, пов'язаних із здійсненням заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період.

Серед загальних положень про захист військовополонених наступні вимоги :

- військовополонені за всіх обставин мають право на повагу до їхньої особи й честі;
- держава, що тримає в полоні, зобов'язана забезпечувати безоплатне утримання їх, а також надавати їм безоплатну медичну допомогу, якої вимагає їхній стан здоров'я;
- будь-які фізичні чи моральні тортури та будь-яка інша форма примусу не можуть застосовуватися до військовополонених для одержання від них будь-яких відомостей;

- військовополонених після захоплення їх у полон евакуюють якомога скоріше до таборів, розміщених у зоні, що знаходиться на достатній відстані від зони бойових дій, для того щоб вони перебували в безпеці;

- військовополонені повинні мати укриття від повітряних бомбардувань та інших небезпек війни в такій самій мірі, в якій їх має місцеве цивільне населення;

- основний добовий раціон харчування повинен бути достатнім за кількістю, якістю й різноманітністю для того, щоб підтримувати стан здоров'я військовополонених та запобігати втраті ваги або розвитку недостатності харчування;

- табір повинен мати відповідний лазарет, в якому військовополонені можуть отримувати необхідну медичну допомогу й в якому їм може бути забезпечений необхідний режим харчування;

- кожному військовополоненому одразу після взяття в полон або не пізніше, ніж через тиждень після прибуття до табору, а також у випадку хвороби або переведення до госпіталю, надають можливість надіслати безпосередньо своїй родині, відомості про себе [5].

На жаль країна агресор не дотримується зазначених норм. Рідні військовополонених не володіють інформацією про своїх близьких, до військовополонених застосовуються фізичні та моральні тортури, майже не надається медична допомога, є проблеми з харчуванням та безпекою у місцях утримання.

За заявою голови Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні Матильди Богнер: «В ООН задокументували низку порушень щодо військовополонених. Так, за даними Моніторингової місії ООН, полонені українські військові зазнавали тортур і жорстокого поводження. А в деяких місцях ув'язнення відсутні належні умови, харчування, вода, охорона здоров'я та санітарія» [6].

російська федерація зобов'язана виконувати принципи викладені в тексті Конвенції, але важко сподіватися на дотримання міжнародних норм країною яка не дотримується жодних принципів і правил ведення війни.

Список використаних джерел

1. Годжек Я.С. Нормативні гарантії статусу військовополонених у міжнародному праві та їх значення для України. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/3_2020/35.pdf. (дата звернення: 04.05.2023).

2. Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період: Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/721-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 04.05.2023).

3. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#n205> (дата звернення: 04.05.2023).

4. Правила поводження з військовополоненими. Права полонених. URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/pravy-la-povodzhennya-z-vijskovopolonenymu-prava-polonenyh/> (дата звернення: 04.05.2023).

5. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (укр/рос): ООН; Конвенція, Угода, Положення від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 04.05.2023).

6. Полонені українські військові зазнавали тортур і жорстокого поводження. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/09/10/poloneni-ukrayinski-vijskovi-zaznavaly-tortur-i-zhorstokogo-povodzhennya-oon/> (дата звернення: 04.05.2023).

КОВАЛЕНКО Марина,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти третього року*

навчання спеціальності 081 Право факультету підготовки фахівців права, управління та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
ЄВЕНКО Дмитро, кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління факультету підготовки фахівців права, управління та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ

РОБОТА ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ПРИПИНЕННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Розв'язання російською федерацією повномасштабної війни проти України 24 лютого 2022 року змінило багато сталих підходів до виконання обов'язків працівниками Національної поліції України своїх функціональних обов'язків. Адже на сьогодні поліцейські, окрім звичайних (повсякденних) умов несення служби, досить часто стикаються з надзвичайними умовами воєнного стану. Особливість цих умов у тому, що вони напряму пов'язані із військовою агресією, як збройних сил РФ, так і їхніх прислужників, незаконних збройних формувань так званих «ДНР» та «ЛНР». Адже умови воєнного стану охоплюють не тільки явища соціального характеру, проте і ті, що напряму пов'язані із війною, тобто з ворогом, який має на меті не тільки дестабілізувати обстановку, але і просто кажучи вбивати людей. За таких умов суттєво порушується звичайний ритм життя населення окремих районів або міст, особливо тих, які напряму стикаються з місцем ведення бойових дій, або знаходяться поряд з ними. Також дестабілізація ситуації може бути викликана і ракетними обстрілами з великої відстані по населених пунктах, які

знаходяться в глибокому тилу України. Отже загроза життю і здоров'ю багатьох людей, спроможна спричинити велику матеріальну шкоду, дезорганізувати роботу державних установ, транспорту, зв'язку, загострити соціальну напругу в населеному пункті, а отак сприяти як зростанню рівня злочинності, що неминуче буде використане ворогом України з метою саме дестабілізації та сіяння панічних настроїв серед мирного населення. В умовах екстремальності та психологічної напруженості така ситуація може тягнути для працівників Національної поліції України такі негативні наслідки, як поранення а інколи і загибель, особливо, якщо приходить мати справу із правопорушеннями під час забезпечення громадського порядку в умовах ракетно-артилерійських, і ведення звичайного стрілецького бою.

У зв'язку з цим постає нагальна необхідність підтримання на високому рівні саме показників екстремальної підготовленості. Отак на нашу думку загальна екстремальна підготовленість працівника поліції складається із двох самостійних, незалежних, але, водночас, взаємопов'язаних показників: морально-психологічна підготовленість; професійно-психологічна підготовленість.

Морально-психологічна підготовленість є одним із найвищих показників екстремальної підготовленості працівника, який, зокрема, забезпечує його високоморальну поведінку при зіткненні з будь якими труднощами службової діяльності.

Стан морально-психологічної підготовленості передбачає вірність моральним цінностям суспільства, повагу до прав і свобод громадян, суворе дотримання вимог присяги, статутів і законів.

Основою морально-психологічної підготовленості є морально-психологічна стійкість – моральні якості працівника, його моральні погляди, переконання, самосвідомість, ціннісні орієнтації, внутрішні моральні норми поведінки (почуття обов'язку, честь, гідність, відповідальність, порядність, солідарність, взаємовиручка і т.п.) та інші особистісно-психологічні якості, які

обумовлюють поведінкову стійкість працівника в екстремальних умовах, дозволяють долати шкідливі прояви тривоги, побоювання, страху та проявляти професійну майстерність.

Професійно-психологічна підготовленість – це спеціально розвинена здатність працівника зберігати оптимальні параметри психічної діяльності, що забезпечує успішне вирішення професійних завдань в екстремальних ситуаціях. Професійно-психологічна стійкість працівника виражається в професійних здібностях працівника, його придатності до служби та стійкості всіх складових його психічної діяльності. Особливо це стосується діяльності поліції під час здійснення охорони громадського порядку саме в умовах воєнного стану, та виконання задач, які вирішуються в ситуації паніки та розгубленості мирного населення в певному місці.

До числа загальних задач, які вирішуються при несенні служби в умовах воєнного стану можна виділити наступні: ознайомлення із загальною ситуацією; можливість попередніх зачисток від дестабілізуючого елемента перед початком поліцейських заходів, які відбуваються за півтори, дві години до початку масових заходів працівники поліції; установлення контакту з населенням і домовленість з ним про співпрацю і підтримку в необхідних випадках, наприклад під час передачі в поліцію правопорушників, панікерів а можливо і диверсантів; попередження доставляння на об'єкт що охороняється зброї, вибухових речовин, горючих і отруйних субстанцій, наркотиків, важких предметів і каміння; попередження проникнення на територію або приміщення заборонених предметів, осіб із тваринами тощо; контроль і підтримка порядку на прилеглий території і суміжних приміщеннях.

У деяких випадках зачистка об'єкту може бути проведена за добу до початку заходів, але в цьому випадку після закінчення зачистки на об'єкті повинна залишитись охорона.

У разі виникнення дестабілізуючих правопорушень та групових порушень громадського порядку необхідно: негайно заблокувати місце події,

примусити учасників припинити правопорушення, попередити про відповідальність за їх вчинення та можливість застосування сили та спеціальних засобів, а в разі невиконання вимог – застосувати спеціальні засоби; дотримуватися заходів особистої безпеки, виявляти обережність і пересторогу, враховувати можливу негативну реакцію присутніх громадян, щоб своїми діями не викликати ускладнення обстановки; ретельно документувати протиправні дії, фіксувати обличчя правопорушників, та негайно, в спеціальній кімнаті із застосуванням оргтехніки роздруковувати фото правопорушників, які необхідно розповсюдити серед місцевих правоохоронних органів для організації затримання поза межами місця масових заходів [1, с. 614-615]. При цьому, у співробітників поліції часто виникає необхідність застосовувати спеціальні засоби фізичного адміністративного впливу, таких, як гумові кийки, сльозоточиві речовини дратівливої дії в аерозольних упаковках, кайданки (металеві браслети), прийоми рукопашного бою, а в умовах воєнного стану і зброї на ураження (ст. 46 Закону України Про Національну поліцію). Але, у кожному конкретному випадку є певні правила їх застосування, адже кожне затримання правопорушника повинно бути обґрунтоване і не суперечити закону. Так, згідно до Закону України Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану поліцейський, який виконує службові обов'язки в цивільному одязі, зобов'язаний завжди мати при собі спеціальний жетон, крім випадків, коли його наявність перешкоджає проведенню оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій, виконанню завдань в умовах режиму секретності, або здійсненню заходів із забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також спеціальних заходів із забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів та їх

близьких родичів, або під час здійснення повноважень поліції під час дії воєнного стану [2].

Згідно до ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію» гумовий кийок завжди потрібно застосовувати, коли вичерпані всі можливі заходи профілактичного впливу на правопорушника і під час припинення протиправного діяння. Гумовий кийок застосовується по кінцівках з силою достатньою для припинення протиправного діяння. Забороняється застосовувати гумовий кийок по голові, шії, ключиці, животі, статевих та інших життєво важливих органах, а також до жінок з явними ознаками вагітності, осіб літнього віку, інвалідів з вираженими ознаками інвалідності, також неповнолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, опору, що загрожує життю, здоров'ю оточуючих, співробітників поліції або збройного нападу чи збройного опору.

Те ж саме закон вимагає від правоохоронців під час застосування сльозоточивих речовин дратівливої дії в аерозольних упаковках. Особливої уваги закон приділяє застосуванню наручників (металевих браслетів). Адже, кайданки є спеціальним засобом пасивного впливу на правопорушника. Отак, вони застосовуються коли вичерпані заходи профілактичного впливу і під час припинення протиправного діяння адже є остаточним елементом припинення правопорушення. Кайданки використовуються як засіб часткового позбавлення особи свободи тілесного руху. Як правило, кайданки застосовуються при вчиненні правопорушником злісної непокори законному розпорядженню або вимозі співробітника поліції тощо і для фізичного затримання.

Забороняється застосовувати кайданки до жінок з явними ознаками вагітності, осіб літнього віку, інвалідів з явними ознаками інвалідності, також неповнолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, опору, що загрожує життю, здоров'ю оточуючих, співробітників міліції або збройного нападу чи збройного опору.

Забороняється надмірно затискати кайданки на руках затримуваних осіб. Фіксація замків перевіряється кожні 2 години, а в осінньо-зимовий період - кожні 30 хвилин.

Згідно до ст. 44 Закону України Про Національну поліцію, прийоми рукопашного бою та використання зброї на ураження, є одними із самих небезпечних і ефективних засобів припинення правопорушення та затримання в умовах воєнного стану. Інколи прийняття рішення співробітниками поліції стосовно застосування прийомів рукопашного бою виникають спонтанно, та мають морально-психологічне забарвлення викликане екстремальними умовами правопорушення. Отак застосовувати цей метод можна тільки ретельно зваживши всі обставини.

Підсумовуючи тему, слід зазначити, що прояви масового порушення громадського порядку під час воєнного стану дуже часто характеризуються тим, що у якості правопорушників виступають раніше добропорядні громадяни, які не відносяться до кримінального контингенту. В даному випадку, багато затриманих здійснюють протиправну діяльність вперше, отак потрібно дуже ретельно визначати засоби та методи їх затримання і припинення ними правопорушень.

Список використаних джерел

1. Лапчук В.С. Психологічне забезпечення охорони громадського порядку під час проведення спортивних заходів. *Проблеми сучасної психології*. 2010. № 8. С. 611-620.

2. Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2123-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#Text> (дата звернення: 04.05.2023).

ЛУБКІНА Анастасія,
*здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти четвертого року
навчання спеціальності 081 Право
факультету підготовки фахівців
права, управління та економічної
безпеки Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
ЮРАХ Віталій, *доктор юридичних
наук, професор кафедри державно-
правових дисциплін та публічного
управління факультету підготовки
фахівців права, управління та
економічної безпеки Донецького
державного університету
внутрішніх справ*

ВОЄННИЙ СТАН ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває тема прав людини. Існування людини і держави у правовому демократичному полі неможливе без забезпечення і гарантування цих прав. Відповідно до визначення, запропонованого Міжнародним Комітетом Червоного Хреста, збройний конфлікт – це збройне протистояння, що відбувається між державами, або тривале збройне протистояння між урядовою владою та організованими збройними угрупованнями або ж лише між організованими збройними угрупованнями. Своєю чергою, внутрішній (не міжнародний) збройний конфлікт – це збройний конфлікт, що відбувається на території однієї держави і в якому війська жодної іншої держави не беруть участі.

Прикладом внутрішнього збройного конфлікту може бути застосування збройних сил держави проти дисидентських або повстанських угруповань або збройне протистояння двох або більше збройних угруповань, що відбувається

на території однієї держави, але не обов'язково із залученням регулярних збройних сил [1].

Міжнародні війни, національно-визвольні війни, внутрішні конфлікти, збройні дії сепаратистів всередині країни або дії урядових військ по захисту конституційного ладу, ці збройні конфлікти ставлять під загрозу реалізацію більшості прав і свобод людини, в тому числі найважливіше природне право – право на життя.

Значну роль у дотриманні та регулюванні прав людини під час збройних конфліктів відіграє міжнародне гуманітарне право. Визначені ним норми обмежують вибір методів і засобів ведення бойових дій, а також забороняють найбільш жорстокі і нелюдські з них.

Якщо не вдається запобігти збройному конфлікту між державами або всередині країни і вичерпані всі можливі засоби його запобігання. Ці норми, які отримали назву «норми міжнародного гуманітарного права», об'єктивно сприяють гуманізації війни та обмеження масштабів і негативних наслідків збройних конфліктів.

Основні засади і принципи, які втілені у нормах міжнародного гуманітарного права, застосовуються і до не міжнародних збройних конфліктів: у будь-якому збройному конфлікті і за будь-яких обставин сторони мають дотримуватися елементарних міркувань гуманності задля захисту жертв, зменшення людських страждань, а також зменшення шкоди, завданої об'єктам, що мають надзвичайно важливе значення для виживання [2].

З огляду на вищеперераховане сторони конфлікту не є обмеженими у виборі способів ведення війни, ані у виборі цілей для нападу, а також вони повинні захищати жертв від впливів і наслідків війни. Сторони конфлікту, які дотримуються цих норм і принципів, вважаються такими, що поважають міжнародний правопорядок, а ті хто їх порушують та вчиняють міжнародні злочини, мають бути притягнуті до міжнародної кримінальної відповідальності.

Дуже стрімкий розвиток ідей прав людини відбувся після Другої світової війни. У ті жахливі часи у зв'язку з війною почалися масові злочини, які вчинялися не лише щодо поранених, хворих комбатантів, військовополонених, але і перш за все щодо цивільного населення. Організація Об'єднаних Націй виникла як відповідь народів на агресію і злочин проти людяності, скоєні фашизмом. Вже в Декларації Об'єднаних Націй, підписаної 1 січня 1942 р. від імені 26 країн антигітлерівської коаліції, її учасники заявили про свою переконаність у тому, що «повна перемога над ворогом необхідна для захисту життя, волі, незалежності ... та для зберегання людських прав та справедливості».

Статут ООН покладає на держави зобов'язання дотримуватися основних прав і свобод людини, не допускаючи при цьому будь-якої дискримінації щодо раси, статі, мови, релігії (п. 3 ст. 1 Статуту ООН). Більше того, у п. 7 ст. 2 Статуту встановлюється, що принцип невтручання не поширюється на застосування примусових заходів щодо держав, які порушують права людини і громадянина на підставі глав VII Статуту ООН «Дії у відношенні загрози миру, порушень миру й актів агресії».

Нині міжнародне право у галузі захисту прав людини цілком свідомо і обдуманно «втручається» у внутрішні справи держав. При всіх відмінностях між гуманітарним правом, застосовуваним під час збройних конфліктів, та правом людини, і те, і інше право мають загальну мету – забезпечити повагу до людської гідності за будь-яких обставин. Тому з історичної точки зору цілком логічно, що всього лише через рік після проголошення 10 грудня 1948 р. Організацією Об'єднаних Націй Загальної Декларації прав людини були прийняті норми гуманітарного права, що відносяться до конфліктів, що відбуваються всередині держави [3].

Ефективний захист прав жертв збройних конфліктів та інших надзвичайних обставин забезпечується через реалізацію охоронної функції об'єктивного цивільного права, яку слід розглядати як природний вияв

притаманного приватному праву принципу безпеки. Зазначене пояснюється взаємозумовленим зв'язком природного і приватного права, прав людини і цивільних (особистих немайнових і майнових) прав, внаслідок чого міжнародно-правова охорона прав людини й основоположних свобод в умовах збройного конфлікту уможлиблюється переважно завдяки застосуванню певних способів цивільно-правового захисту. В умовах збройного конфлікту застосування будь-якого (загального, спеціального – прямо передбаченого законом для застосування у разі виникнення певних життєвих обставин, договірною або іншого, визнаного судом прийнятним) способу цивільно-правового захисту має на меті забезпечення реалізації права людини на доступ до ефективного засобу юридичного захисту.

Таким чином, можна підкреслити, що на сьогодні питання забезпечення та захисту прав людини, в тому числі і в умовах збройних конфліктів різного характеру, міжнародним співтовариством вже не розглядаються. Найважливішим принципом права збройних конфліктів є те, що особи зі складу збройних сил обох сторін, які втратили боєздатність або безпосередньо в силу різних причин (хвороба, поранення, затримання тощо), які перестали брати участь у воєнних діях, а також цивільне населення, повинні за всіх обставин користуватися гуманним поведінням, включаючи повагу до їхнього життя, фізичну і психічну недоторканність.

Список використаних джерел

1. Алямкін Р. Міжнародно-правовий режим захисту прав людини під час внутрішніх збройних конфліктів. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 6. С. 47-51.

2. Правова доктрина України: у 5 т. Харків: Право, 2013. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В.Я. Тацій, О.Д. Святоцький, С.І. Максимов та ін.; за заг. ред. О.В. Петришина. Харків: Право, 2013. 976 с.

3. Строїтелєв А. Принципи права збройних конфліктів та їх використання. *Обозреватель*. 2012. № 7. С. 15.

КАШИРІНА Діана,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти четвертого року навчання спеціальності 081 Право факультету підготовки фахівців права, управління та економічної безпеки Донецького державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ШУЛЬГА Андрій, *кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного управління факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ*

ЛАТЕНТНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В КОНТЕКСТІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАННЯ

Згідно до чинного КПК України є те, що прокурор і слідчий у межах своєї компетенції зобов'язані розпочати досудове розслідування, але підставою в цьому випадку є саме заява потерпілого, тобто активна роль належить не прокурору, слідчому, дізнавачу а особі, яка звертається із заявою про вчинення щодо неї кримінального правопорушення. Отже, заява (повідомлення) потерпілого є єдиним законним приводом для початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

Як справедливо зазначила А. Гевчук, до справ приватного обвинувачення, окрім інших складів кримінальних правопорушень, зокрема належать, умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, без обтяжуючих обставин, умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких

дій без обтяжуючих обставин, сексуальне насильство, примушування до вступу у статевий зв'язок і низка інших, що вказує на те, що їх замовчування в майбутньому може призвести до повторного вчинення такого діяння щодо потерпілого або іншої особи [1].

Взагалі чинна норма ст. 477 КПК України передбачає 54 склади кримінальних правопорушень. До переліку зазначених, як на нас, досить небезпечних кримінальних правопорушень, які перелічила Гевчук А., нещодавно 506 додалося таке кримінальне правопорушення, як домашнє насильство (ст. 1261КК України).

Проте, згідно до диспозиції ч.1 ст. 477 КПК України приватне обвинувачення може бути розпочате слідчим, дізнавачем, прокурором лише на підставі заяви потерпілого. В інших випадках, наприклад коли потерпілий не бажає за будь яких причин заявляти до правоохоронного органу про вчинене відносно нього кримінальне правопорушення, воно залишиться не лише не покараним, але і навіть без обліку у встановленому законом порядку. Вважаємо, що сприятиме розвиненню латентності, адже ані кримінально-процесуальне, ані кримінальне законодавство України не містить вимог стосовно обов'язкової реєстрації заяв про вчинені кримінальні правопорушення, якщо вони відносяться до кримінальних правопорушень приватного обвинувачення, і про їх вчинення до правоохоронного органу не подається заява від потерпілої особи.

Тобто, виходить ситуація, коли вчиняється кримінальне правопорушення але особа, яка його вчинила, і сам факт його вчинення залишається невідомим для суспільства, хоча про вчинення такого кримінального правопорушення можуть бути освідомленні навіть правоохоронні органи. Вважаємо, що така практика протирічить завданням кримінального провадження, які визначені у чт. 2 КПК України, а саме: "Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних

інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура". З цього випливає, що випадки вчинення кримінальних правопорушень, що підпадають під порядок приватного обвинувачення не охоплюються завданнями кримінального провадження, і таким чином накопичують латентний потенціал злочинної діяльності.

На підтвердження сказаного, слід навести думку професора Ірини Гловюк, яка на прикладі кримінального правопорушення сексуальне насильство (ст. 153 КК України), пропонує вирішити проблему латентності кримінальних правопорушень, розслідування яких починається не інакше, як за заявою потерпілого, пославшись при цьому на ст. 55 Стамбульської конвенції. Згідно цієї норми міжнародного права, сторони забезпечують, щоб розслідування або кримінальне переслідування правопорушень, установлених відповідно до статей 35 (фізичне насильство), 36 (сексуальне насильство, у тому числі зґвалтування), 37 (примусовий шлюб), 38 (каліцтво жіночих геніталій) та 39 (примусовий аборт та примусова стерилізація) цієї конвенції, не залежали цілком від повідомлення або скарги, поданої жертвою, якщо правопорушення було вчинено цілком або частково на її території, і щоб провадження могло продовжуватися навіть, якщо жертва відкликає свою заяву або скаргу [2].

Отже із вище зазначеного вбачається, що наприклад, зґвалтування без обтяжуючих обставин (ст. 152 КК України), сексуальне насильство (ст. 153 КК України) самі по собі можуть бути тяжкими кримінальними правопорушеннями, але відсутність заяви від потерпілої особи, не дає змоги

навіть зареєструвати таке кримінальне правопорушення для подальшого обліку особи, що його вчинила. В контексті цієї проблеми впливає ще одна, це вчинення зазначених кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. Адже вказаний стан суттєво, і вважаємо на сьогодні це справедливо, з вимушеним заходом держави, впливає не тільки на загальні права та свободи людини, звужуючи їх, але і на можливість реєстрації заяв та повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення.

Враховуючи вищезазначене пропонуємо вести обов'язкову реєстрацію всіх кримінальних правопорушень, навіть коли вони не відносяться до різновиду 508 публічного обвинувачення і не зважаючи на бажання потерплого починати кримінальне провадження стосовно свого кривдника. Така практика дозволить реєструвати всі кримінальні правопорушення, що суттєво дозволить зменшити пласт латентних кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Гевчук А. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення. Архів Електронного видання. Юрист, Закон. 2020. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014352 (дата звернення: 04.05.2023).

2. Гловюк І. Відмова від обвинувачення у кримінальних провадженнях за ст. 153 КК України: Питання ідентифікації. Вища школа адвокатури НААУ. 2022. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/vidmova-vid-obvynuvachennya-u-kryminalnyhprovadzhennyah-za-st-153-kk-ukrayiny-pytannya-identyfikatsiyi> (дата звернення: 04.05.2023).

ЮДІНА Ілона,

студентка першого курсу 115 групи спеціальності 262 Правоохоронна діяльність факультету №4

*Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:
САЛЬНІКОВА Наталія, кандидат
*історичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Донецького державного
університету внутрішніх справ*

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ НАПРЯМКУ: СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ

Вагомим аспектом розвитку громадянського суспільства є необхідність розвитку співпраці та партнерства між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства, які би сприяли вирішенню суспільно значущих проблем, розробленню та імплементації комплексних реформ, ефективному контролю за діями влади. За останні роки спостерігається зростання кількості громадських організацій, діяльність яких спрямована на вирішення різноманітних суспільних проблем, захист інтересів різних суспільних груп. С. В. Тарабан доречно відзначає, що наразі активно розвиваються волонтерський рух, громадські ініціативи навколо комплексної підтримки реформ, протидії корупції, допомоги армії та вимушеним переселенцям з тимчасово окупованих територій [1, с. 117].

В умовах сьогодення успішна євроінтеграція України неможлива без ефективного функціонування інституту громадянського суспільства. Поборення стереотипів, трансформація суспільства у вільних та активних громадян – це завдання і держави, і громадянського суспільства [2, с. 1047]. Наразі діє затверджена Президентом України Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства України на 2021–2026 роки [3], яка зазначає, зокрема, виключну цінність партнерства держави та громадянського суспільства для реалізації демократичних цінностей, закріплених

Конституцією України, передусім свободи вираження поглядів і переконань, свободи об'єднання, участі громадян в управлінні державними справами тощо.

Так, Н.С. Анісімов слушно зауважує, що громадянське суспільство України під час повномасштабної війни перебуває в постійному розвитку його складових: громадян залучають до обговорення нагальних проблем законодавства та політичної ситуації в країні, надаються юридичні консультації, люди здійснюють альтруїстичну допомогу, залучаються до благодійності, змінюється внутрішній порядок спілок і груп на вимогу воєнного часу, що здійснює великий вплив на долю нашої держави. І, хоча громадянське суспільство України ще далеке від «ідеалу», проте воно має безперечні перспективи розвитку [4, с. 58].

Варто підкреслити, що особливо важливою є активна роль громадських організацій у забезпеченні розвитку демократії, що зараз відбувається в різних країнах світу. Тимчасово, інститути громадянського суспільства отримують більш ефективну підтримку з боку Європейського Союзу, національних урядів та органів місцевого самоврядування, що дозволяє їм досягти більшої стійкості. Подальша інтеграція з Європейським Союзом могла б посилити сталість та інституційну спроможність українських громадських організацій.

Для розвитку громадянського сектору на сьогоднішній день залишаються актуальними такі проблеми: необхідність поліпшення законодавчого забезпечення, яке сприяло би підвищенню фінансової стійкості громадських організацій; потреба у більш активному діалозі з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування з метою залучення громадянського сектору до процесів формування та реалізації політики; необхідність впровадження політики, спрямованої на підтримку розвитку громадянського суспільства, та інші схожі заходи.

Підсумовуючи, важливо зазначити, що розвиток громадянського суспільства в Україні повинен спрямовуватися на відповідність європейським стандартам щодо захисту прав і свобод людини. Це включає впровадження

практик належного управління, відкритості, чесності, прозорості та відповідальності владних інституцій, створення умов для реалізації різних суспільних інтересів, включаючи соціальні, економічні, екологічні, релігійні, культурні, територіальні та інші. Важливо розуміти, що прогрес України в напрямку демократії та подальший розвиток позитивного соціального капіталу, а також здатність протистояти зовнішнім загрозам та консолідація суспільства на основі поваги до прав людини залежать від подолання негативних тенденцій, вирішення секторальних проблем та знаходження ефективних моделей співпраці між суспільством та владою.

Список використаних джерел

1. Тарабан С.В. Розвиток громадянського суспільства: сучасні міжнародні тенденції та виклики. *Актуальні питання у сучасній науці*, № 2(2). 2022. С. 115-125.
2. Лясота А.Є. Місце і роль інститутів громадянського суспільства України в інтеграції до європейських структур. *Modern research in world science*. Львів. 2022. С. 1047-1053.
3. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства України на 2021–2026 роки: Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 12.05.2023).
4. Анісімов Н.С. Громадянське суспільство України під час повномасштабної війни. *Український соціум: соціально-політичний аналіз сучасності та прогноз майбутнього*. Харків: «Право». 2022. С. 56-58.

ДАВИДЕНКО Анастасія,
студентка філософського
факультету за спеціальністю
політологія Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:
ПЕТРЕНКО Вікторія, кандидат
політичних наук, доцент кафедри
політології філософського
факультету Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка

ШЛЯХ ДО СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ

Під час обговорення питання шляху нашої держави до становлення громадянського суспільства, слід звернути увагу на рівень розвитку демократії та правової держави, громадських організацій та їхню роль у формуванні громадської думки, розвиток медіа та інформаційного простору. Громадянське суспільство передбачає існування демократичної системи влади, де влада належить громадянам, а не окремим особам чи групам. Також важливим елементом є дотримання прав людини та формування правової культури у суспільстві. Громадські організації є ключовим елементом громадянського суспільства, оскільки вони розширюють можливості громадян. Необхідністю є забезпечення умов для діяльності цих організацій, зокрема їх фінансової та юридичної незалежності. Наявність розвиненої медіа інфраструктури, яка забезпечує доступ громадян до інформації, а також надає можливість розвитку громадської журналістики та контролю за владою також є важливим чинником в питанні становлення громадянського суспільства.

Проте, важливо не забувати про проблеми, які пов'язані з низьким рівнем громадянської культури серед населення. Це може бути проявом недостатньої уваги до громадських справ та низької громадянської активності. Важливо розглядати можливі шляхи підвищення рівня громадянської свідомості та відповідальності населення, які можуть сприяти розвитку громадянського суспільства в Україні. Наприклад, розвиток громадських медіа, проведення

громадських дискусій та просвітницьких заходів, які б допомогли залучити більше людей до громадської діяльності. Таким чином, проблеми низького рівня громадянської освіти культури можуть стати перешкодою на шляху до становлення громадянського суспільства в Україні, тому важливо активно працювати над їх вирішенням.

Щодо ефективності впливу громадських організацій на вирішення нагальних проблем у державі думки розділилися: дещо більше експертів, які оцінюють цей вплив як неефективний; водночас значна частина експертів оцінює цей вплив як здебільшого ефективний. Проте зважаючи на ситуацію в Україні зараз, не можна не відзначити, що роль ГО значно підвищилась.

На перешкоді ефективної взаємодії між громадськими організаціями та владою стоять й такі проблеми, як небажання влади до співпраці, упереджене ставлення до НДО (недержавних організацій), непрозорість влади, відсутність інформації про її рішення, пасивність та байдужість населення та відсутність правових механізмів контролю громадськості над владою.

За даними центру Разумкова, оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії значно змінилися [3]. У порівнянні з жовтнем 2021 року, підтримка політичних сил, які пропагують євроінтеграцію України, зросла з 34% до 52%, тоді як підтримка сил, які підтримують відновлення відносин з Росією та інтеграцію України в євразійський простір, зменшилася з 12% до 2%. Також зменшилася кількість людей, які вважають, що ці питання не мають впливу на їх політичні симпатії (з 15% до 10%). Кількість людей, які підтримують політичні сили, які пропагують особливий шлях розвитку України на основі її національних особливостей, залишилася майже незмінною (31% у 2021 році та 29% у 2022 році).

У Західному та Центральному регіонах більшість опитаних (відповідно 61% і 56%) підтримують політичні сили, які виступають за євроінтеграцію України. У Східному регіоні відносна більшість (45%) підтримує ці політичні

сили, а у Південному регіоні відносна більшість (44%) підтримує політичні сили, які пропагують особливий шлях розвитку України на основі її національних особливостей. У всіх регіонах низька підтримка сил, які підтримують відновлення відносин з Росією та інтеграцію України в євразійський простір (1% у Центральному регіоні, 2% у Західному, та по 4% у Південному та Східному регіонах). До того ж, динаміка підтримки «євроінтеграційних» сил, тим вища, чим молодші респонденти.

Не можна ігнорувати зв'язок між громадянським суспільством і правовою державою, оскільки остання не може існувати без підтримки громадян, які захищають законність та принципи демократії. Тому, якщо ми хочемо досягти ідеалів правової держави, то необхідно пов'язати її формування з громадянським суспільством на конституційному рівні. Тільки так можна переконати людей в перевагах правової держави та її здатності захищати права та свободи громадян від державних втручань у приватне життя.

Важливо, щоб Україна перетворилася на справжню демократичну державу, оскільки саме політичний режим детермінує появу дієздатного громадянського суспільства. У той же час, авторитарний режим може призвести до часткового одержавлення громадянського суспільства, а тоталітарний режим до його етатизації.

Україна має ще один недолік – з початку незалежності і до сьогодні спостерігається небезпечно швидка соціальна диференціація та розшарування населення, що є наслідком відкладення необхідних реформ та недостатньої підтримки громадських структур. На сьогодні відбуваються зміни в соціальній стратифікації через економічні фактори, що негативно вплинули на матеріальне становище більшості населення, що призвело до поляризації інтересів між верствами суспільства.

Громадянське суспільство відіграє важливу роль у будь-якій країні, в тому числі і в Україні. Процес формування громадянського суспільства є складним і вимагає від усіх учасників суспільства багато зусиль. Важливими

елементами успішної побудови громадянського суспільства є зміцнення економіки, політичної культури населення, формування інститутів громадянського суспільства, забезпечення рівності перед законом та підвищення рівня суспільної свідомості.

Проте, якщо суспільство будується на основі демократичних засад, то ефективність його розвитку значно збільшується. Для створення і розвитку справжнього громадянського суспільства необхідно враховувати засади толерантності, відповідальності та вміння йти на компроміси. Така суспільна система має бути заснована на повазі до права та закону, де кожен громадянин має право на рівні можливості участь у владних процесах. Успішна побудова громадянського суспільства передбачає виконання усіх цих умов і забезпечення рівних можливостей для усіх громадян.

Список використаних джерел

1. Громадянське суспільство в сучасній Україні : специфіка становлення, тенденції розвитку. Київ, 2006. С. 5-7.

2. Дослідження інституту "Демократичні ініціативи" "Громадянське суспільство в Україні: погляд громадян". URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-poglyad-gromadyan?fbclid=IwAR05QDuGLUC2Zp5NlwYcrFyvRii2mYgEpVSbPASWL1dFogfp5ajZWb6lW74> (дата звернення: 05.05.2023).

3. Центр Разумкова. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії. Вересень-жовтень 2022 р. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykoideologichni-orientatsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r> (дата звернення: 05.05.2023).

4. Шайгородський Б.Д. Розвиток громадянського суспільства та проблема «дефіциту демократії». *Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.І. Курбаса НАН України, 2021. С. 332-367.

ШЕГДА Марія,

*студентка 3 курсу Луганського
навчально-наукового інституту імені
Е. О. Дідоренка Донецького
державного університету
внутрішніх справ*

Науковий

ЩЕРБАКОВСЬКИЙ Михайло,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правосуддя
Луганського навчально-наукового
інституту імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного
університету внутрішніх справ*

керівник:

Михайло,

СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЇХ ВСТАНОВЛЕННЯ ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Домашнє насильство постійно звертає на себе увагу європейської спільноти, яка здійснила суттєві кроки щодо попередження та запобігання цьому негативному явищу. Задля цього було ухвалено Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.), Декларацію ООН про викорінення насильства щодо жінок (1993 р.), Міжамериканську конвенцію про запобігання, покарання і викорінення насильства щодо жінок (1994 р.), Пекінську декларацію (1995 р.) тощо. Радою Європи було ухвалено низку рішень, спрямованих на вирішення проблеми насильства щодо жінок. Важливе значення в цьому напрямі має Рекомендація Комітету міністрів державам – членам Ради Європи про захист жінок від

наси́льства (2002 р.) та Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» – Стамбульська конвенція (2011 р.), яка була ратифікована Україною у 2022 році.

Однак ще до ратифікації Стамбульської конвенції упродовж значного періоду часу урядом України приділялась увага питанням попередження, запобігання та розслідування фактів учинення домашнього насильства. Задля цього було ухвалено Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [1], а також Кримінальний кодекс України (далі – КК України) був доповнений ст. 126-1 «Домашнє насильство» [2]. Згідно статистичних даних, розміщених на сайті Офісу Генерального прокурора, кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, протягом чотирьох років залишається на достатньо високому рівні: у 2019 р. зареєстровано 1068 кримінальних проваджень, у 2020 р. – 1293, у 2021 р. – 2431, у 2022 р. – 1496 [3].

Відповідно до кримінального законодавством діяння визнається насильством лише тоді, коли воно порушує вимоги чинного законодавства і призводить чи може призвести до порушення конституційних прав і свобод членів сім'ї. Домашнє насильство може мати форму, як активних дій (нанесення побоїв, знищення майна тощо), так і бездіяльності, тобто пасивної поведінки особи, коли вона не вчиняє дій, які могла та повинна була вчинити, щоб запобігти настанню шкідливих наслідків (наприклад, ненадання допомоги члену сім'ї, який перебуває у небезпечному для життя становищі). Відповідно до ст. 126-1 КК України домашнє насильство є умисним систематичним вчиненням фізичного, психологічного або економічного насильства. Тобто, зазначене кримінальне правопорушення вчиняється у трьох самостійних формах. Диспозиція статті не розкриває, які діяння слід безпосередньо віднести до кожної із зазначених форм, але законодавець надав їх визначення у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію

домашньому насильству». В Законі перелічені певні способи вчинення домашнього насильства, але не вказані сліди їх застосування.

Відомо, що спосіб вчинення кримінального правопорушення має важливе значення для методики розслідування кримінальних правопорушень. Крім того, спосіб вчинення кримінального правопорушення підлягає доказуванню у кримінальному провадженні згідно із ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України. Спосіб вчинення кримінального правопорушення в криміналістичному значенні, на відміну від кримінально-правового, є більш широким поняттям, який охоплює всю кримінальну протиправну діяльність [4, с. 424].

Кримінальні правопорушення, пов'язані із застосуванням певної форми домашнього насильства, супроводжуються виникненням специфічних слідів, які свідчать як про насильницький характер кримінального правопорушення, що розслідується, так і про його окремі обставини [5, с. 300]. Таким чином, для кваліфікації кримінальних правопорушень розглянутого виду та їх ефективного розслідування важливо розглянути способи, що стосуються кожної форми домашнього насильства, та відповідні ним сліди [6, с. 12-26; 7, с. 43-53].

Способами фізичного насильства є: ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, незаконне позбавлення волі, завдання побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень; залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває у небезпечному для життя стані. Можна вказати відповідні сліди застосування цих способів, до яких відносяться: погіршення фізичного здоров'я; синці, забиті місця, відсутність зубів, ушкодження кісток та м'яких тканин; наявність частково залікованих попередніх травм, сліди укусів, опіки незвичайної форми та в різних частинах тіла; поганий догляд за ротовою порожниною, недотримання правил особистої гігієни, відсутність догляду за волоссям, нігтями; втрата ваги, зневоднення; викиди плоду, мертворождені діти, передчасні пологи; недостатність ваги у

немовля. Під час кримінального провадження сліди фізичного насильства встановлюються шляхом проведення судово-медичної експертизи.

Способи психічного насильства включають словесні образи, погрози, приниження, переслідування, залякування; навіювання почуття провини, невпевненості; заборону бачитися із рідними чи близькими тощо. Слідами вчинення цих способів є невідповідність пояснень жінки щодо походження отриманих ушкоджень; дійсність, що не відповідає показанням про відвідання різних лікарів; відкладання часу звернення по психологічну допомогу або відмова від неї чи будь-якого зовнішнього втручання, спрямованого на прояснення та корекцію ситуації; наявність скарг психосоматичного характеру; недостатнє лікування та невиконання приписів, що надає лікар, через «брак часу», «відсутність грошей», необумовлена тривожність, нерішучість, повна безініціативність і відчуття безпорадності; депресія, нав'язливі рухи та думки, схильність до одноманітних рухів та дій на кшталт розгойдування в кріслі, різання паперу, розчісування одного й того ж пасма волосся тощо; надмірне збудження, безсоння або, навпаки, підвищена сонливість та уповільнення рухів (останні вважаються проявом «лінощів», «нездатності добре виконувати свої домашні обов'язки» та підсилюють відчуття провини); втрата соціальних контактів з родичами, друзями, гостре відчуття самотності та ізольованості; уникання погляду в очі, приниженість у поводженні; нереалістичні надії щодо розвитку визначних талантів дитини поряд із впевненістю в безперспективності її майбутнього; суїцидальні наміри, погрози позбавити себе життя; почуття провини за отримані фізичні ушкодження; звуження свідомості, нездатність адекватно оцінювати власне майбутнє, свої та вчинки інших людей, поєднання підозрливості з безмежною довірливістю. Сліди психологічного насильства встановлюються показаннями свідків, проведенням судово-психологічної експертизи.

Способи економічного насильства стосуються позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися

ними; залишення без догляду або піклування; перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися, псування майна, заволодіння побутовою або комп'ютерною технікою потерпілої особи тощо. Слідами економічного насильства у постраждалої особи будуть: недостатність (відсутність) можливості розпоряджатися сімейним бюджетом і власними коштами; відмова від роботи або навчання під тиском кривдника; робота на посаді/ робочому місці, обраному під тиском кривдника; робота, зумовлена необхідністю утримувати члена сім'ї, який водночас контролює (забирає) всі фінанси в родині; одяг, взуття, які не відповідають сезону та погодним умовам та інші. Сліди вказаної форми насильства встановлюються показаннями свідків, оглядом предметів та документів.

Дуже часто під час розслідування домашнього насильства потерпіли, які є близькими родичами підозрюваних, відмовляються від своїх показань, але виявлення слідів різних форм насильства сприяє встановленню ознак та доказуванню обставин кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 10.04.2023).

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#n41> (дата звернення: 10.04.2023).

3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani->

kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2 (дата звернення: 10.04.2023).

4. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.

5. Слухаєнко Ю.М. Криміналістична характеристика домашнього насильства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 2020. Вип. 3 (91). С. 295–306.

6. Кваліфікація та основи методики розслідування домашнього насильства: навчальний посібник / за ред. І. Гловюк, Н. Лащук, С. Романцової. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 404 с.

7. Іщенко Т.В. Розслідування домашнього насильства.: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ. 2021. 224 с.